

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Journal of Social Sciences Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (2568): กรกฎาคม-ธันวาคม 2568 Vol 8 NO. 2 (2025): July-December 2025

ISSN: 2587-0033 (Print)
ISSN: 2730-244X (Online)

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Journal of Social Sciences

Mahamakut Buddhist University

ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2568)

Vol 8 No.2 (July-December 2025)

P-ISSN : 2773-9139 (Print) E-ISSN : 2773-9147 (Online)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นวารสารวิชาการ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบาย สาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา การศึกษา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ บทความที่ดีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่าง น้อย 3 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของ บุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่าง การพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตาม หลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกอง บรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ เป็นราย 6 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

เจ้าของ

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 248 หมู่ที่ 1 ถนนศาลายา - นครชัยศรี
ตำบลศาลายา อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทร 02-444-6000 ต่อ 1147
E-mail : journalpoliticalsciencembu@gmail.com

บรรณาธิการ

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ (คงบุญวาสน์), ผศ.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองบรรณาธิการ

พระครูสุทธิเมธาวังษ์, ดร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, ศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศาสตราจารย์ ดร. ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

มหาวิทยาลัยรังสิต

พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตูทองคำ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

พระมหาประกาศิต สิริเมโธ, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐวุฒิ สักโส

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลัญจกร นิลกาญจน์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤตพร แซ่แง สายจันทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูสุตสารบัณฑิต, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.วสันต์ ลีมรัตนภัทรกุล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.ธีรदनัย กัปโก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระธรรมวชิรจินดาภรณ์, รศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระศรีวิชิราภี, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระสุธีวชิรคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูปลัด ทวี อภโย, ผศ.ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระครูธรรมธร ปุณฺณพัฒน์ ปุณฺณนโนโท

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พระมหาภาณวิษณุ ภาณวิชิโร, ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจิรา วิจิตรวัชรารักษ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐชยา กำแพงแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.นภารัตน์ กิตติรัตนมงคล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ดร.ปัญญา ธรรมบุตร

นักวิชาการอิสระ

ผู้จัดการวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ญัฐหทัย นิรัติสัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยผู้จัดการวารสาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กฤติกา ชนะกุล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระครูสุทธิเมธาวังสน์, ดร.

โทร.09-35549591, Line ID: 0935549591

e-mail: Suttipod555@gmail.com

ฝ่ายกฎหมาย

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

พิสูจน์อักษร

พระครูธรรมธร ปุณฺณพัฒน์ ปุณฺณนโท
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ออกแบบปก

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์
นักวิชาการอิสระ

จัดรูปเล่ม

นางสาวณัฐฐา แจ้งอักษร
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พิมพ์ที่

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง
จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 2 ประจำปีพุทธศักราช 2568 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลาย มีจำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 20 เรื่อง เป็นบทความวิจัย จำนวน 16 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 4 เรื่อง วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ.2568 จนถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระมหาสุรไกร ชินพุทธิสิริ, ผศ.

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ	(ข)
บทบรรณาธิการ	(ช)
สารบัญ	(ซ)

บทความวิจัย : Research Article

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวด แกะสลักผลไม้และงานใบตอง ENHANCING STUDENTS' CREATIVITY AND INNOVATION IN FRUIT CARVING AND BANANA LEAF ART COMPETITIONS ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ และ ดิเรก กรีเทพ	1-15
สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายใน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 CURRENT STATUS, EXPECTED STATUS AND INTERNAL SUPERVISION NEEDS OF THE NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2 วิไลลักษณ์ ละวู	16-31
สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบ มีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดกระบี่ CURRENT STATUS EXPECTED STATUS AND THE NEED FOR PARTICIPATORY ANAGEMENT TO CREATE EDUCATIONAL OPPORTUNITIES OF THE KRABI PROVINCIAL OFFICE OF LEARNING ENCOURAGEMENT กิจจพิรัช เกตุแก้ว	32-49

**สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้
เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
นครศรีธรรมราช เขต 2** 50-66

THE CURRENT CONDITIONS, EXPECTED CONDITIONS, AND NEEDS FOR ACTIVE
LEARNING MANAGEMENT IN SCHOOLS UNDER THE NAKHON SI THAMMARAT
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นัยยะนันท์ ชุมบัวจันทร์

**การพัฒนาแบบการทำผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ
อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม** 67-81

THE DEVELOPMENT OF A PATTERN FOR MAKING EBONY CLOTH OF A GROUP
OF HOUSEWIVES IN BAN WAT MAKLUA COMMUNITY PHUTTHAMONTHON
DISTRICT NAKHON PATHOM PROVINCE

อมรพรรณ สกุลงาม, สุรัตน์ พักน้อย และ พระมหาประกาจิต ฐิตปสิทธิกร

**การพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่
พริกุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง** 82-97

THE DEVELOPMENT OF A LOCAL HERB PROCESSING COMMUNITY ENTERPRISE
IN BANMAEPRIKLOOM MAEPRIK SUBDISTRICT, MAEPRIK DISTRICT, LAMPANG

พระสันติ เขมจาโร (ตี๋สม), ประเสริฐ บุปผาสุก และ อัญชิษฐา อักษรศรี

**กลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมือง
สมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร** 98-113

DRUG PREVENTION MECHANISMS ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES IN
BANG KRACHAO SUBDISTRICT, MUEANG SAMUT SAKHON DISTRICT SAMUT
SAKHON PROVINCE

พระใบฎีกาสมชาย ฐิริปัญญา (ภูระย้า), พระมหาประกาจิต สิริเมโธ
และ พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จนทุบโม

พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตาราม 114-128
เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

BUDDHIST METHODS FOR PREVENTING YOUTH CONFLICTS IN THE COMMUNITY
OF WAT CHOM SUDARAM, DUSIT DISTRICT, BANGKOK PROVINCE

พระชัน แก้วลั้งสี, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิทธิกร และ สัณญา สดประเสริฐ

IMPROVING STUDENTS SPEAKING ABILITY BY USING THE TBLT 129-153
(TASK-BASED LANGUAGE TEACHING): A CASE STUDY OF THE EFL
(ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE) CLASSROOM IN A PRIMARY
SCHOOL IN CHINA

Jiayi Chen and Sunserm Laohasthit

USE CASE-BASED TEACHING METHOD TO IMPROVE 154-183
ARCHITECTURE STUDENTS IN VOCATIONAL HIGH SCHOOLS
ABILITY TO READ AND DRAFT CONSTRUCTION ENGINEERING
DRAWINGS

YANG DONGMEI and Sunserm Laohasthit

การพัฒนากิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน 184-200
ของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี

DEVELOPING SOCIAL SKILLS ACTIVITIES FOR ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS
IN PHETCHABURI PROVINCE

สรเรณีย์ เลหาสถิตย์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัย 201-223
เทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

FACTORS AFFECTING INTERPERSONAL RELATIONSHIP BETWEEN FRIENDS
AMONG STUDENTS AT RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY
KRUNGTHAP

สง่า นามวัตร

**รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของ
โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น
เขต 5** 224-239

A MODEL FOR DEVELOPING TEACHER COMPETENCY IN INTEGRATED LEARNING
MANAGEMENT OF SMALL SCHOOLS UNDER THE KHON KAEN PRIMARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

กิตติยา โครกศรี และ ปิยะธิดา ปัญญา

**กิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน
ของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี** 240-259

SKILLS DEVELOPMENT ACTIVITIES FOR INNOVATIVE THINKING TO PROMOTE
COMMUNITY ENTERPRISES FOR PUBLIC ADMINISTRATION STUDENTS,
PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

กุลสกาวั เลาหลสิทธิ์

**การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน
หมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร** 260-275

DEVELOPMENT OF THE POTENTIAL FOR ADDITIONAL OCCUPATIONS OF THE
ELDERLY IN SUKSAN 9 VILLAGE, NONG KHAEM DISTRICT, BANGKOK

MEAS NARITH, พระมหาประกาศิต สิริเมโธ และ พระปลัดประพจน์ สุภาภาโต

**ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์
การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์
มหาวิทยาลัยพะเยา** 276-293

FACTORS RELATED TO ACHIEVEMENT IN BASIC MEDICAL AND DENTAL SCIENCE
PART OF NATION LICENSING EXAMINATION (NL1) OF DENTAL STUDENTS OF
UNIVERSITY OF PHAYAO

สุธาสินี หินแก้ว และ วรรัตน์ อัมพะเสวต

บทความวิชาการ : Academic Article

แนวทางการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก 294-310

อย่างสร้างสรรค์

INNOVATIVE APPROACHES TO DESIGN AND DEVELOPMENT: ENHANCING THE
VALUE OF TEAK FURNITURE

ฐิติวัชร ชีรรัฐนิธิคุณ และ ธนกร สิริสุคันธา

การอาชีวศึกษาในฐานะกลไกขับเคลื่อนขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของจีน 311-329

ในยุคแห่งนวัตกรรมเทคโนโลยี

VOCATIONAL EDUCATION AS A DRIVER OF CHINA'S ECONOMIC
COMPETITIVENESS IN THE ERA OF TECHNOLOGICAL INNOVATION

Ren Guoxiang และ ธนกร สิริสุคันธา

การจัดการน้ำสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง 330-341

WATER MANAGEMENT OF ORCHARDS IN SLOPING AREAS

จิรศักดิ์ แก้วเกิด, ปาริฉัตร ศรีทะบุญ, สาลินี ไชยศรี และ อีระพงศ์ เพิ่ม

บทบาทในการพัฒนาสังคมขององค์กรชุมชน 342-357

THE ROLE OF COMMUNITY ORGANIZATIONS IN SOCIAL DEVELOPMENT

ลลิตตา เพชรกิจ, ปัญญา เลิศไกร และ สาลินี ไชยศรี

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 358-382

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการ
ประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง*

ENHANCING STUDENTS' CREATIVITY AND INNOVATION IN FRUIT
CARVING AND BANANA LEAF ART COMPETITIONS

ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ¹ และ ดิเรก กริเทพ²

Sakarin Hongrattanavorakit¹ and Direk Kreetep²

¹มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

²Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand

¹นักวิชาการอิสระ

²Independent Scholar

E-mail: sakkarin.ho@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาปรากฏการณ์วิทยา เพื่อศึกษาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง โดยการศึกษาเอกสาร การสังเกต และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลักคือนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครูผู้ควบคุมการฝึกซ้อมจำนวน 10 คน การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา การตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูลสามเ้า ผลการวิจัย พบว่าการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง ประกอบด้วย 1) แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ 2) วิธีการสร้างสรรค์และวางแผน 3) ปัญหาและการแก้ปัญหา 4) การบริหารเวลา 5) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ 6) การให้กำลังใจและคำแนะนำของครู และ 7) การใช้นวัตกรรมใหม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง

* Received 26 April 2025; Revised 27 May 2025; Accepted 28 May 2025

คำสำคัญ : ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม การประกวด แกะสลักผลไม้และงานใบตอง

Abstract

The research Enhancing students' creativity and innovation in fruit carving and banana leaf art competitions was a qualitative research using phenomenological method to study the enhance of creativity and innovation of students in fruit carving and banana leaf competitions. The research collected documents, observations, and in-depth interviews. The main informants were 10 high school students and teachers who supervised the training. content analysis was conducted, and the validity and reliability of data triangulation were thoroughly evaluated. The research results found that the enhance of creativity and innovation of students in fruit carving and banana leaf competitions consisted of 1) creative inspiration, 2) creative and planning methods, 3) problems and problem solving, 4) time management, 5) division of responsibilities, 6) encouragement and advice from teachers, and 7) the use of new innovations. Enhancing students' creativity and innovation in fruit carving and banana leaf art competitions.

Keywords: Creativity, Innovation, Competition, Fruit Carving and Banana Leaf Art

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพมุ่งพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม เพื่อให้มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการทำงาน เห็นแนวทางในการประกอบอาชีพและการศึกษาต่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ การแกะสลักผักและผลไม้ และงานใบตองเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่สืบทอดมากันช้านาน นับว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและ

เอกลักษณ์ของชาติไทย ปัจจุบันมีการฟื้นฟูการแกะสลักผักและผลไม้และนำมาใช้อย่างแพร่หลายขึ้น และเห็นความคิดสร้างสรรค์ที่สามารถนำงานแกะสลักผสมผสานกับงานใบตองให้กลายเป็นงานประณีตศิลป์ที่มีคุณค่า (เดือนภา อุ่นอ่อน และอรรณพ พิกสังข์, 2563) ซึ่งในแต่ละปีมีการแข่งขันสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ดำเนินการจัดการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนมาอย่างต่อเนื่อง มุ่งหวังให้เยาวชนไทยสนใจและฝึกฝนทักษะฝีมือตนเองให้มีความเป็นเลิศและรอบรู้ในวิชาชีพที่ตนเองถนัดที่เป็นรากฐานสำคัญในการประกอบอาชีพในอนาคต จากงานวิจัยของ วินัฐดา แก้วโท วิภารัตน์ แสงจันทร์ และพงศธร มหาวิจิตร (2564) ศึกษาการพัฒนารายวิชาการงานอาชีพเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามทฤษฎีโครงสร้างสติปัญญาของกิลฟอร์ด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสารวิทยา พบว่า การเลือกกิจกรรมที่ใช้ในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน ควรเป็นกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง การกำหนดภาระงานควรเปิดกว้างทางความคิด มีความอิสระหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์ให้ได้มากที่สุด

คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มทร. พระนคร จัดกิจกรรม Chotivet Open House 2025 มีกิจกรรมการแข่งขันทักษะวิชาชีพระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับประกาศนียบัตร (ปวช.) หัวข้อแกะสลักผลไม้พร้อมรับประทานในภาชนะใบตอง เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงศักยภาพของตนเองในการแข่งขันแกะสลักผลไม้ ผสมผสานงานใบตอง เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2567 ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ (2566) กล่าวว่า การแข่งขันการแกะสลักผักและผลไม้ กิจกรรมการแข่งขันทำให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ได้เรียนรู้การเตรียมวัสดุ ลวดลายการแกะสลัก การปฏิบัติงานอย่างถูกสุขลักษณะและการจัดตกแต่งนำเสนอผลงานการแกะสลักผักและผลไม้ รวมทั้งได้เรียนรู้จากผู้เข้าร่วมแข่งขันทีมอื่น ๆ อีก และงานวิจัยของ เบญญาพัชร วันทอง (2559) ศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนด้านทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลก พบว่า รูปแบบของกิจกรรมเป็นกิจกรรมกลุ่มที่เน้นการทำงานเป็นทีม ที่ต้องอาศัยการปรับตัว เปลี่ยนเทคนิค และปรับกลยุทธ์ ในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ตลอดระยะเวลาในการทำกิจกรรมเยาวชนผู้ร่วมกิจกรรมต้องวางแผนการทำงานกับสถานการณ์ และปัญหาใหม่ ทำให้เกิดการปรับตัวต่อสถานการณ์ ที่เปลี่ยนแปลงไป

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง

ด้วยทฤษฎีปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นการศึกษาที่มีแนวคิดจากรากฐานการศึกษาทางปรัชญาที่มีทัศนต่อประสบการณ์ของเจ้าของผู้ได้เผชิญต่อสถานการณ์นั้น ๆ ปรัชญาปรากฏการณ์วิทยาเป็นเครื่องมือในการศึกษาปรากฏการณ์และประสบการณ์ของมนุษย์มุ่งทำความเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ในชีวิตที่บุคคลได้ประสบ (Life world) (พระครูวินัยธร วุฒิชัย ชยวฑฺฒโน แม่ชีเนตรนภา สุทธิรัตน์ และพระมหาจักรพล เทพา, 2565) ผลการวิจัยนี้สามารถเป็นแนวทางพัฒนาทักษะส่งเสริมนวัตกรรมอนุรักษ์ภูมิปัญญาวัฒนธรรม และสร้างแรงจูงใจและพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการประกวด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ลึกซึ้งของแต่ละบุคคล และความหมายที่ผู้ให้ข้อมูลมีต่อปรากฏการณ์วิทยาที่ศึกษา (อริญญา พลตเปลื้อง, 2556) ทำให้เข้าใจประสบการณ์ส่วนบุคคลอย่างสะท้อนความเป็นจริงของผู้เข้าร่วมมากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องกับการการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก การคัดเลือกใช้วิธีเจาะจง โดยพิจารณาผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์ตรง คือ ผู้เข้าประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง ในงานกิจกรรม Chotivet Open House 2025 ปีการศึกษา 2567 โดยกำหนดคุณสมบัติดังนี้ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่ร่วมแข่งขัน และครูผู้ควบคุมการฝึกซ้อม ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหมาะสมเพราะผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและมุมมองที่หลากหลายซึ่งจำเป็นต่อ

การทำความเข้าใจปรากฏการณ์วิทยาได้อย่างครบถ้วน โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ซ้ำหลายครั้งจนกระทั่งถึงจุดอิ่มตัว จนข้อมูลซ้ำที่ให้ผลเช่นเดิม จำนวน 10 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่สำคัญที่สุดสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือตัวผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วนเพื่อศึกษาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง ผู้วิจัยได้เตรียมตัวในส่วน of ความรู้ ด้วยการศึกษเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง คือ เครื่องบันทึกภาพและบันทึกเสียง อุปกรณ์จดบันทึก แนวคำถามการสัมภาษณ์ปลายเปิด และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลและค้นคว้าเนื้อหาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

4.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลบุคคลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้วิจัยได้จัดทำแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลประเภทเอกสารต่าง ๆ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานในการประกวดแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ถอดการบันทึกเสียงจากเครื่องบันทึกเสียงออกมาในรูปแบบของชุดข้อความ เพื่อนำไปจัดกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้มาสู่กระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มต้นด้วยการลดทอนข้อมูล (Data Reduction) โดยจัดลำดับความสำคัญก่อนหลังและสร้างข้อสรุปยืนยัน (Conclusion and Verification) ซึ่งผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกัน เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ ทราบความหลากหลายของข้อมูล ความสอดคล้อง และเชื่อมโยงกับแนวคิดหรือทฤษฎี (ณัฐฉา สมบูรณ์ทวี และพิทักษ์ศิริวงศ์, 2560)

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยพิจารณาแหล่งข้อมูลหลายแหล่ง แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคลที่แตกต่างกันเพื่อยืนยันผลการวิจัย การตรวจสอบแบบสามเส้าคือ 1) การใช้แหล่งข้อมูลหลากหลาย 2) การใช้วิธีการเก็บข้อมูลหลากหลาย 3) การตรวจสอบโดยนักวิจัยหลายคน 4) การใช้ทฤษฎีหลากหลายชุด และ 5) การตรวจสอบการวิเคราะห์ซ้ำที่เกิดจากองค์ความรู้สำคัญ (ตระกูล จิตวัฒนากร, นันทนา ขวศิริกุลพล, นพพงศ์ เกิดเงิน และจำเนียร จวงตระกูล, 2567)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง และได้กำหนดขั้นตอนการลงพื้นที่เพื่อจัดเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามด้านประชากรศาสตร์ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผลวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลตามแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพในลักษณะบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ดังนี้

1. แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์

1.1 ภาชนะใบตอง แนวคิดในการสร้างสรรค์ภาชนะจากใบตอง เป็นการนำใบตองมาประดิษฐ์เป็นภาชนะสำหรับใส่ผลไม้แกะสลักพร้อมรับประทาน ขนาดเส้นผ่านศูนย์กลาง 10-15 นิ้ว การออกแบบที่เน้นประโยชน์และการใช้งานเป็นหลักแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์รูปทรงภาชนะที่ประดิษฐ์ ได้แก่ พานลักษณะเป็นภาชนะทรงกลม มีฐานรองยกสูง ตะลุ่มลักษณะเป็นภาชนะทรงสูงคล้ายพาน แต่มีขอบกว้างและฐานยกสูงเล็กน้อย เตียบลักษณะเป็นภาชนะทรงกลม มีขอบตั้งสูง แต่ไม่มีฐานรองสูงเหมือนพานหรือตะลุ่ม โต๊กลักษณะภาชนะทรงสูงที่มีลักษณะคล้ายโต๊ะเล็ก มีขาตั้งเตี้ย 4 ขา ฐานกว้าง พานขาสิงห์ ฐานของพานมีลวดลายคล้ายขาสิงห์ มีการেলাโครงสร้างภาชนะทั้งหมดจากโฟม

1.2 แกะสลักผลไม้สำหรับรับประทาน แนวคิดสร้างสรรค์ เป็นการคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยเพื่อรับประทาน ออกแบบให้มีความสวยงามน่ารับประทาน และยังสามารถ

เพิ่มคุณค่าให้กับผลไม้ โดยผลไม้ที่ใช้มีมากกว่า 5 ชนิด แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ได้แก่ ดอกไม้ ใบไม้ ลายไทย ลายฉลุ ลายเครือเถา และตัวสัตว์ มีดังนี้

ตารางที่ 1 ลวดลายการแกะสลักของผลไม้แต่ละชนิด

ผลไม้	ลวดลายการแกะสลัก
แตงโม	ดอกจามจุรี ดอกกุหลาบ ดอกลีลาวดี ภาชนะลายฉลุ
แคนตาลูป	ดอกจามจุรี ดอกลีลาวดี ดอกชบา ดอกกุหลาบ ใบไม้เซาะร่อง ภาชนะลายเครือเถา
ฝรั่ง	ดอกชบา สตรอว์เบอร์รี ใบไม้ฉลุ ใบไม้เซาะร่อง ภาชนะลายฉลุ
พุทธรักษา	ดอกบัว ใบไม้ฉลุ ใบไม้เซาะร่อง
มะม่วง	กล้วย ขนมหาดาราทอง ใบไม้ฉลุ ใบไม้เซาะร่อง ดอกพุดตาน
มันแกว	ตัวนก ดอกกุหลาบ ใบไม้เซาะร่อง ภาชนะ
สับปะรด	สับปะรดลูกเล็ก พัด
แอปเปิ้ล	ใบไม้ฉลุ ใบไม้เซาะร่อง ใบไม้ลายไทย

2. วิธีการสร้างสรรค์และวางแผนในการประกวด

2.1 กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ มีการระบุเป้าหมายของการเข้าร่วม เช่น เพื่อชนะการแข่งขัน สร้างเครือข่าย หรือเพื่อพัฒนาตัวเอง เป็นต้น

2.2 วิเคราะห์โจทย์ ศึกษาหัวข้อเกณฑ์ของการประกวดอย่างละเอียดเพื่อเข้าใจแนวทาง วัตถุประสงค์ของการประกวด การจัดส่งผลงาน และข้อห้ามต่างๆ ทำความเข้าใจเกณฑ์การตัดสินประกอบด้วย การเลือกใช้วัสดุอย่างเหมาะสม การประดิษฐ์ภาชนะใบตอง การแกะสลักพร้อมรับประทาน ความคิดสร้างสรรค์ ความเหมาะสมในการนำไปใช้ประโยชน์ ความสะอาดและการดูแลรักษาผลงาน เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานให้วัตถุประสงค์ของกิจกรรม

2.3 วางแผนสร้างสรรค์ สมาชิกในทีมประกอบด้วย ครู นักเรียน บางครั้งอาจรวมถึงผู้บริหาร ระดมความคิดเพื่อหาความคิดการออกแบบและสร้างผลงานใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับเวลา ทรัพยากร และทักษะที่มี

2.4 การปฏิบัติงาน ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้เพื่อหลีกเลี่ยงการข้ามขั้นตอน หากพบปัญหา อาจขอคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญหรือเพื่อนร่วมทีม ซึ่งคำแนะนำเหล่านี้มาปรับ

ใช้จะช่วยให้การทำงานมีคุณภาพและเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นมีการตรวจสอบว่างานที่ทำนั้นสอดคล้องกับแผนหรือไม่

2.5 วิเคราะห์ผลลัพธ์หลังการแข่งขัน นำคำติชมจากกรรมการ มาปรับปรุง เพื่อการพัฒนาครั้งต่อไป ประเมินการปฏิบัติงานของทีม จุดแข็ง จุดอ่อนหรือสิ่งที่ยังต้องปรับปรุง เช่น ความผิดพลาด การประสานงาน ประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นและสิ่งที่สามารถเรียนรู้จากประสบการณ์นี้

3. ปัญหาและการแก้ปัญหาในการประกวดแกะสลักและงานใบตอง

3.1 ความพร้อมของผู้เข้าประกวด การฝึกฝนและประสบการณ์ของนักเรียนบางคน อาจไม่มีประสบการณ์หรือไม่ได้ฝึกฝนมาอย่างเพียงพอ ทำให้ผลงานขาดคุณภาพ ประกอบกับระยะเวลาในการเตรียมตัวประกวด เพราะใช้เวลาในการขออนุมัติโครงการ การเบิกเงิน ประมาณ การฝึกซ้อม ทำให้ระยะเวลาในการเตรียมตัวอาจไม่เพียงพอสำหรับการสร้างสรรค์ผลงานที่ประณีต แนวทางแก้ไขด้วยการจัดกิจกรรมอบรม การเข้าร่วมโครงการ เพื่อให้ผู้เข้าประกวดได้เรียนรู้เทคนิคการแกะสลักและงานใบตอง จากครูและผู้เชี่ยวชาญ ส่งเสริมนักเรียนศึกษาด้วยตนเองด้วยการให้พี่สอนน้อง การใช้สื่อการสอนวีดิทัศน์ โซเชียลมีเดีย เป็นต้น

3.2 ปัญหาการเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ การเลือกใช้วัสดุในการประกวดต้องเลือกใบตองคุณภาพเลือกผลไม้สด หลากหลายชนิดทั้งผลไม้ตามฤดูกาล เช่น ลำไย ฝรั่ง มะม่วง ชมพู ผลไม้ต่างประเทศ เช่น สตรอว์เบอร์รี เมล่อน แอปเปิ้ล เป็นต้น จึงให้การใช้งบประมาณในการซื้อที่สูง การเลือกผลไม้ที่มีคุณภาพดีอาจเป็นเรื่องยากผลไม้บางชนิดอาจดูดีภายนอกแต่ไม่สด ผลไม้บางชนิดสุกเร็วและมีอายุการเก็บรักษาสั้นกว่าชนิดอื่นๆ เช่น สตรอเบอร์รี่สุกเร็วมากและมีอายุการเก็บรักษาสั้น มะละกอมีเนื้อสัมผัสอ่อนและสุกง่าย แอปเปิ้ลเมื่อผ่าแล้วเกิดการเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาล ฝรั่งและชมพูเมื่อถูกผ่าแล้วมีการเปลี่ยนสีน้ำตาล เป็นต้น นอกจากนั้น ปัญหาการเลือกใช้อุปกรณ์ มีดแกะสลักต้องใช้ความระมัดระวังอาจทำให้เกิดการบาดเจ็บจากมีด การเรียนรู้ทฤษฎีเหล่านี้จะช่วยให้สามารถเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ การเก็บรักษา ช่วยลดอุบัติเหตุหรือความเสี่ยงในการทำงาน

3.3 ปัญหาด้านการจัดงาน ข้อจำกัดด้านสถานที่จอดรถสถานที่รองรับพื้นที่จอดรถ เพื่อรับรองผู้เข้าแข่งขันไม่เพียงพอ เนื่องจากทีมเข้าแข่งขันจำนวนมาก สถานที่แข่งขันอยู่ใน

บริเวณวัดเทวราชกุญชรมีพื้นที่จำกัด ทางฝ่ายกิจการนักศึกษาดำเนินการจัดหาพื้นที่จอดรถเพื่อรับรองผู้เข้าแข่งขันในบริเวณใกล้เคียง ได้แก่ พื้นที่จอดศูนย์เทเวศร์ พื้นที่จอดหอสมุดแห่งชาติ พื้นที่จอดกรมศิลปากร

4. การบริหารเวลาในการประกวดแกะสลักและงานใบตอง การบริหารเวลาที่ดีเป็น การจัดสรรเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานการประกวด แกะสลักและงานใบตองโดยมีดำเนินการได้ดังนี้

4.1. การวางแผนล่วงหน้า ศึกษาเกณฑ์และข้อกำหนดการประกวดอย่างละเอียด เช่น หัวข้อเวลาการรับสมัคร เกณฑ์การตัดสิน กำหนดเป้าและวางแผนงานแต่ละขั้นตอน เช่น การเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ การออกแบบ การคัดเลือกนักเรียน การแบ่งเวลาให้ชัดเจนในแต่ละ ขั้นตอน รวมถึงการขออนุมัติงบประมาณ ใช้จ่ายพาหนะในการเดินทาง

4.2. การเตรียมวัสดุและอุปกรณ์ จัดเตรียมจัดซื้ออุปกรณ์และวัสดุ เช่น ไม้แกะสลัก ใบตอง ดอกไม้ หรือวัสดุตกแต่งอื่น ๆ ให้ครบถ้วนก่อนวันจริง ตรวจสอบคุณภาพของใบตองสี เขียวเข้ม ไร้ตรง ใบกว้างไม่ฉีกขาด ผลไม้สด ขนาด รูปทรงสมบูรณ์ เตรียมโครงสร้างภาชนะ ตามขนาดที่กำหนด

4.3. การทำงานร่วมกับทีม แบ่งหน้าที่ชัดเจนให้แต่ละคนรับผิดชอบงานที่ถนัด เช่น คนหนึ่งแกะสลัก อีกคนพับใบตอง ครูประสานงานและติดตามความคืบหน้าในแต่ละช่วง

4.4. การปรับตัวและแก้ปัญหา วางแผนสำรองเผื่อเวลาในกรณีที่เกิดข้อผิดพลาด เช่น ใบตองเสียหาย สีไม่สด หรือผลไม้ห่าม สุก ไม่สด

5. การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ

5.1. ครู ผู้นำทีม ที่ปรึกษา มีหน้าที่รับผิดชอบในการออกแบบรูปทรง ลวดลาย และการวางแผนการทำงานในทีม ครูสามารถสอน แนะนำนักเรียนให้เรียนรู้ทักษะ เทคนิคต่าง ๆ เช่น ในการเลือกวัสดุ การใช้เครื่องมือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงาน การควบคุม เวลาและตรวจสอบขั้นตอนดำเนินไปตามแผนที่วางไว้ และการตรวจสอบคุณภาพของผลงาน และให้คำแนะนำในการปรับปรุงงานต่าง ๆ แก่นักเรียน

5.2. นักเรียน มีหน้าที่รับผิดชอบการเตรียมวัสดุโดยช่วยครูในการจัดเตรียมวัสดุ เช่น ใบตอง ไม้แกะสลัก เครื่องมือ หรือ ล้างผลไม้ ที่จำเป็นสำหรับงานการประกวดแกะสลัก

ผลไม้และงานใบตอง การประดิษฐ์ผลงานนักเรียนรับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนที่ครูกำหนด เช่น การแกะสลัก การประดิษฐ์ภาชนะใบตองตามที่ออกแบบให้เสร็จสมบูรณ์

5.3 การทำงานร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน การสื่อสารและประสานงาน ครูและนักเรียนมีการพูดคุยและประสานงานกันตลอดเวลา โดยครูจะช่วยดูแลให้คำแนะนำนักเรียน โดยนักเรียนปฏิบัติตามคำแนะนำของครูและมีการตรวจสอบงานเป็นระยะๆ ในแต่ละขั้นตอน เช่น การเย็บกระทง การประดิษฐ์ฝากรวย การแกะสลักภาชนะ เป็นต้น

ภาพที่ 2 ตัวอย่างการจัดเตรียมผลงานการแกะสลักผลไม้พร้อมรับประทานในภาชนะใบตอง
ที่มา : คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มทร.พระนคร, 2567

6. การให้กำลังใจและคำแนะนำของครู เพื่อนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง

6.1 การให้กำลังใจและการให้คำแนะนำจากครู ครูสามารถยกย่องความพยายามด้วยการชื่นชมการทำงานของนักเรียน ชี้ให้เห็นทักษะที่นักเรียนทำได้ดี ให้คำแนะนำที่มีกำลังใจและให้กำลังใจเมื่อเจออุปสรรค แนะนำวิธีการแก้ปัญหาถ้านักเรียนเจออุปสรรค และแนะนำให้พัฒนาผลงานขึ้นไป

6.2 การให้กำลังใจและคำแนะนำจากเพื่อน ด้วยการใช้คำพูดเชิงบวกเพื่อเพิ่มความมั่นใจให้กันและกันช่วยเหลือกันและกันเมื่อเพื่อนรู้สึกท้อหรือเหนื่อย สร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายสามารถช่วยลดความเครียดการส่งเสริมความเป็นทีมแนะนำทักษะหรือเทคนิคที่ช่วยให้เพื่อนสามารถทำงานดีขึ้น

7. การใช้นวัตกรรมในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง

การนำเครื่องมือและอุปกรณ์มาใช้ ได้แก่ ปืนกาว ใช้สำหรับติดโดยทาขาวลงบนบริเวณที่ติดทำให้วัสดุยึดติดกันได้อย่างรวดเร็ว ง่ายต่อการใช้งานและไม่เลอะเทอะ การใช้งานกาวร้อน ใช้สำหรับติดงานดอกไม้และใบตองทำให้วัสดุยึดติดกันได้อย่างรวดเร็วและมีความแข็งแรง เครื่องตัดโฟม สามารถตัดโฟมได้ตามรูปทรงที่ต้องการสามารถตัดได้ทั้งตรงและโค้งและสะดวก รวดเร็วกว่าการตัดด้วยมีด พิมพ์กดผลไม้ สามารถสร้างลวดลายรูปแบบต่างๆ บนผลไม้ได้ง่ายและสะดวก เครื่องมือแกะสลักของอ่อน มีลักษณะคล้ายส้อมขนาดเล็กช่วยให้สามารถสร้างลวดลายหรือรูปทรงต่างๆ การใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการออกแบบ ช่วยในการวางแผน และออกแบบลวดลายหรือรูปแบบของงานแกะสลักอย่างละเอียด

ภาพที่ 3 ตัวอย่างผลงานการแกะสลักผลไม้พร้อมรับประทานในภาชนะใบตอง

ที่มา : คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มทร.พระนคร, 2567

อภิปรายผล

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตองสามารถสรุปผลและอภิปรายได้ดังนี้ 1) แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ 2) วิธีการสร้างสรรค์และวางแผน 3) ปัญหาและการแก้ปัญหา 4) การบริหารเวลา 5) การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ 6) การให้กำลังใจและคำแนะนำของครู และ 7) การใช้นวัตกรรมใหม่ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นกระตุ้นการเรียนรู้เป็นการสร้างประสบการณ์ที่มีความหมาย การมีส่วนร่วม และการใช้แรงจูงใจเพื่อพัฒนาศักยภาพของนักเรียน การส่งเสริม นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาทักษะ ความรู้ และการเมื่อรวมทุกปัจจัยเหล่านี้เข้าด้วยกันจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการคิดและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้เกิดขึ้น

อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพสูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของธนวัชร จริยะภูมิ และพัลลภ พิริยะสุรวงศ์ (2558) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21 นั้นต้องจัดการเรียนการสอนด้วยการจัดกลุ่ม ระดมความคิด และร่วมกันสร้างสรรค์ผลงานของผู้เรียน ทำให้ผลงานแสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ที่ร่วมกันคิดของกลุ่มผู้เรียน จะทำให้ความคิดแปลกใหม่ ยืดหยุ่น และกว้างไกลกว่าการคิดคนเดียว

การประกวดแกะสลักและงานใบตองมีความสำคัญและประโยชน์ในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ศิลปะ หรือ ส่งเสริมผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ จากงานวิจัยของ Sermsri Songnearn, et al (2025) พบว่า ชาวไทยและชาวต่างชาติมีทัศนคติเห็นว่าการแกะสลักผลไม้และผักช่วยเพิ่มคุณค่าของอาหารไทยและสะท้อนถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ (2566) กิจกรรมการแข่งขันทำให้เกิดทักษะความชำนาญฝึกความอดทน รู้จักความผิดหวัง และการได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดเพื่อพัฒนาตนเองในการก้าวสู่อาชีพช่างฝีมือแกะสลักผักและผลไม้ของไทยต่อไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธราพงษ์ การกระโทก กิตติชัย สุธาสิโนบล และวิไลลักษณ์ ลังกา (2566) กล่าวว่า องค์ประกอบของสมรรถนะด้านทักษะอาชีพและความเป็นผู้ประกอบการ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายประกอบไปด้วย 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านความรู้ (Knowledge aspect) 2) ด้านทักษะ (Skill aspect) 3) ด้านคุณลักษณะ (Relevant trait aspect) นอกจากนั้นยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลนาถ ชินโคตร (2561) กล่าวว่า ประโยชน์ที่ได้จากการแข่งขัน คือ ความภาคภูมิใจและความเชื่อมั่นในประสบการณ์แสดงของนักศึกษา เป็นเกียรติประวัติที่ได้ใช้วิชาความรู้ใช้อย่างสร้างสรรค์และประสบความสำเร็จในระดับนานาชาติ และอาจมีส่วนช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย

จากการศึกษาการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตองต้องมีการผลิตซ้ำผ่านกิจกรรมการประกวดแกะสลักและงานใบตองเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนใน ผู้ที่เป็นตัวแทนการผลิตซ้ำของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมคือ ผู้บริหาร อาจารย์ผู้สอน และนักเรียน มีผลกระทบเชิงบวกในหลายมิติ ทั้งการพัฒนาความรู้ ทักษะ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ นวัตกรรม และความรับผิดชอบ และประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง สร้างโอกาสในการศึกษาต่อสายอาชีพคหกรรมศาสตร์ และการประกอบอาชีพ

และยังสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่ เห็นคุณค่าการส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม เป็นประโยชน์ที่กว้างขวางในระดับชุมชนและประเทศชาติ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากผลงานวิจัยนี้เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง โดยมีข้อค้นพบสำคัญดังนี้ การแข่งขันแกะสลักผลไม้และงานใบตองไม่เพียงส่งเสริมความสำเร็จในผลงานเฉพาะกิจกรรมเท่านั้น แต่ยังส่งผลดีอย่างรอบด้าน ได้แก่ ผลดีต่อนักเรียนสามารถพัฒนาทักษะด้านความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม ปลุกฝังทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่นสามารถมีความรับผิดชอบ ความมีวินัย เผชิญและแก้ไขปัญหาได้ ผลดีต่อการเรียนรู้ บูรณาการความรู้สู่การปฏิบัติจริง พัฒนาทักษะการวางแผนและการคิดอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่เน้นประสบการณ์ตรง และผลดีต่อเส้นทางอาชีพ สร้างทักษะวิชาชีพเฉพาะทาง นักเรียนสามารถต่อยอดทักษะไปสู่การรับงานจัดตกแต่งหรือเปิดธุรกิจเล็ก ๆ ได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง ประกอบด้วย 1. แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ 2. วิธีการสร้างสรรค์ และวางแผน 3. ปัญหาและการแก้ปัญหา 4. การบริหารเวลา 5. การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ 6. การให้กำลังใจและคำแนะนำ และ 7. การใช้นวัตกรรม

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ผู้บริหาร ครู และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมของนักเรียนในการประกวดแกะสลักผลไม้และงานใบตอง เพื่อการพัฒนาทักษะชีวิต พัฒนากระบวนการคิด ทักษะอาชีพยกระดับความสามารถของผู้เรียนให้สามารถดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไป และควรมีการประสานงานระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรเอกชน เพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์งานแกะสลักและงานใบตอง ระดับประเทศ และตอบสนองนโยบายของรัฐบาลในการสนับสนุน Soft Power ความเป็นไทย โดยการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจด้วยวัฒนธรรม ส่งผลให้เกิดประโยชน์ และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมของชาติไทย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรควรเพิ่มแนวทางการวิจัย เช่น การใช้วิธีวิทยาที่หลากหลาย (เชิงคุณภาพและปริมาณ) หรือการเปรียบเทียบกับบริบทสากล เพื่อเพิ่มมิติความน่าสนใจและคุณค่าทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

- กุลนาถ ชินโคตร. (2561). การจัดการการแข่งขันนาฏศิลป์ไทยระดับนานาชาติ: รายการการแสดงพื้นบ้าน IDA China Shenzhen International Dance Festival 2017. *วารสารทางวิชาการของคณะศิลปกรรมศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 5(2), 140–149.
- ณัฐวุฒิ สมบูรณ์ทวี, และ พัทธ์ชัย ศิริวงศ์. (2560). เรื่องเล่าอัตชีวประวัติของความสำเร็จในการเป็นนวัตกรรมส่วนบุคคล. *วารสารวิจัยและพัฒนาวิจัยและพัฒนาวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(1), 149–160.
- ตระกูล จิตวัฒนากร, และคณะ. (2567). การตรวจสอบแบบสามเส้าด้านนักวิจัย: กลยุทธ์เพื่อสร้างความเชื่อถือได้ในงานวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารชุมชนวิจัยและพัฒนาสังคม*, 18(3), 521–532.
- ชนะวัชร จริยะภูมิ, และ พัลลภ พิริยะสุรวงศ์. (2558). รูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*, 7(3), 292–302.
- ธราพงษ์ การกระโทก, และคณะ. (2566). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านทักษะอาชีพและความเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(12), 202–212.
- เบญญาพัชร วันทอง. (2559). ผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมพัฒนาเยาวชนด้านทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 ผ่านภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. *วารสารครูพิบูล*, 3(2), 76–85.
- พระครูวินัยธร วุฒิชัย ชยวฑฺฒโน, และคณะ. (2565). ปรากฏการณ์วิทยา. *วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการ แห่งแปซิฟิก*, 8(2), 320–325.

- วินัฐดา แก้วโท, และคณะ. (2564). การพัฒนารายวิชาการงานอาชีพเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ตามทฤษฎีโครงสร้างสติปัญญาของกิลฟอร์ด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสารวิทยา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(2), 254–267.
- ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ. (2566). การแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน: วิเคราะห์หลักเกณฑ์การแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้. *วารสารกระแสนวัตกรรม*, 24(46), 42–55.
- อรัญญา ปลดเปลื้อง. (2556). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 23(2), 2–9.
- เดือนนภา อุ่นอ่อน, และ อรวรรณ พักสังข์. (2563). หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐานการงานอาชีพ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด.
- Songnearm, S., et al. (2025). Beyond the knife: Attitudes and learning in Thai fruit and vegetable carving. *International Journal of Innovative Research and Scientific Studies*, 8(1), 1688– 1701. Innovative Research Publishing.

สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศ
ภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช

เขต 2*

CURRENT STATUS, EXPECTED STATUS AND INTERNAL SUPERVISION
NEEDS OF THE NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL
SERVICE AREA OFFICE 2

วิไลลักษณ์ ละวู

Wilailuk Lawoo

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhist Educational Administration Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail : wilailuk.nate1@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน 2) สภาพที่คาดหวัง และ 3) ความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธีหลายระยะ (Multi-Phase Mixed Method) ประชากร คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 จำนวน 188 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายตาม ตารางของ Krejcie และ Morgan (1970) จำนวน 127 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายใน รวมทั้งสิ้น 254 คน สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ ประกอบด้วย แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูล

* Received 23 May 2025; Revised 12 June 2025; Accepted 13 June 2025

เชิงปริมาณด้วยค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันด้านการนิเทศภายใน โดยในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 2) สภาพที่คาดหวังของการนิเทศภายใน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายใน ในภาพรวม พบว่า PNI มีค่าสูงสุด คือ การวางแผนการนิเทศ (1.106) รองลงมา คือ การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ (1.096) ส่วนการประเมินผลการนิเทศ (1.074) มีค่า PNI ต่ำสุด

คำสำคัญ: การนิเทศภายใน, ความต้องการจำเป็น, กัลยาณมิตรธรรม 7

Abstract

The objectives of this research were to examine: 1) the current conditions, 2) the expected conditions, and 3) the needs for internal supervision within the Office of Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area 2. A multi-phase mixed methods research design was employed. The population comprised 188 schools under the jurisdiction of the Office. A simple random sampling method was used to select 127 schools, based on the Krejcie and Morgan (1970) sampling table. Two respondents were selected from each school—the school director and the teacher responsible for internal supervision—yielding a total of 254 participants. For qualitative data collection, purposive sampling was used to select 15 key informants. The research instruments included a questionnaire and an interview form. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that: 1) the overall current condition of internal supervision was at a low level; 2) the overall expected condition was at the highest level; and 3) the overall needs for internal supervision showed that the area with the highest priority needs index (PNI) was supervision planning (PNI =

1.106), followed by implementation and supervision (PNI = 1.096), while evaluation had the lowest PNI value (PNI = 1.074).

Keywords: Internal supervision, Needs assessment, Seven Principles of Kalayanamitta Dhamma

บทนำ

การนิเทศภายในเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (ยุพิน ยืนยง, 2553) การนิเทศภายในไม่เพียงแต่เป็นการกำกับติดตามเท่านั้น แต่ยังเป็นการให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทาง และร่วมมือกันในการแก้ปัญหาในบริบทของสถานศึกษา (ศรัณย์ภัทร์ อินทรรัชชาทรัพย์, 2558) ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีบทบาทในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยและขั้นพื้นฐานให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแห่งชาติ โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิต ทักษะการคิด และทักษะการใช้เทคโนโลยี (วิจารณ์ พานิช, 2556; น้ำทิพย์ งามอจาวณิช, 2559) อย่างไรก็ตาม จากการรายงานผลการปฏิบัติงานของสำนักงานเขตพื้นที่ฯ พบว่าการนิเทศภายในยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น ขาดความต่อเนื่องในการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล ขาดแคลนผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านวิชาการ ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายและการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่คาดหวัง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2, 2561)

ในบริบทดังกล่าว การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายในจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้สามารถวางแผน พัฒนา และปรับปรุงกระบวนการนิเทศให้สอดคล้องกับความเป็นจริงและความคาดหวังของสถานศึกษา อีกทั้งยังสามารถนำไปสู่การสร้างรูปแบบการนิเทศที่เหมาะสมต่อบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่ฯ

งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ซึ่งจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนทางพัฒนาระบบนิเทศภายในให้มีคุณภาพ สอดคล้องกับหลักการของการนิเทศยุคใหม่ อันเป็นแนวทางส่งเสริมการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศอย่างมีคุณธรรม ความรัก และความเคารพซึ่งกัน และกัน (ฉวีวรรณ พันวัน, 2552)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อศึกษาสภาพที่คาดหวังของการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธีหลายระยะ (multi-phase mixed methods) โดยอิงแนวทางของ Creswell (2014) ซึ่งเน้นการผสมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการศึกษา มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 จำนวน 188 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายตาม ตารางขนาดตัวอย่างของ Krejcie และ Morgan (1970) ซึ่งเป็นแนวทางมาตรฐานที่ใช้กันอย่าง แพร่หลายในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ จำนวน 127 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายใน รวมทั้งสิ้น 254 คน

สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล สำคัญจำนวน 15 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ตำแหน่งศึกษานิเทศก์ระดับชำนาญ การพิเศษ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานนิเทศภายในที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยอ้างอิงจากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (บุญธรรม กิจปรีดาภิรุต, 2553; Creswell, 2014) มีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติและสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุม 4 ด้านของการนิเทศภายใน ประกอบด้วย 1) การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการ 2) การวางแผนการนิเทศ 3) การดำเนินการนิเทศ 4) การประเมินผลการนิเทศ

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2: สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะในแต่ละด้านการนิเทศภายใน

เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งอยู่ในช่วง 0.60–1.00 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนอกเขตพื้นที่ (สพ.นครศรีธรรมราช เขต 1) และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.809 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในระดับดี (Best, 1977; บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) พัฒนาขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Cohen, Manion, & Morrison, 2018) โดยมีการจัดแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2: สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการนิเทศภายใน จำแนกเป็น 4 ด้านตามโครงสร้างเดียวกับแบบสอบถาม

ตอนที่ 3: แนวทางการพัฒนาเครื่องมือผ่านการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เพื่อความเหมาะสม ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำนวน 127 โรงเรียน โดยส่งแบบสอบถามถึงผู้ตอบในแต่ละโรงเรียน โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งหมด 254 คน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลเป็นประเด็นตามหัวข้อสัมภาษณ์แล้วสรุปสาระสำคัญ

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง ความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายใน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 เชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 254 ฉบับ ได้รับกลับมา 254 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม

(n=254)

ด้านที่	การนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2	สภาพปัจจุบัน			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ	2.27	0.16	น้อย	2
2	การวางแผนการนิเทศ	2.27	0.14	น้อย	1
3	การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ	2.28	0.19	น้อย	3
4	การประเมินผลการนิเทศ	2.30	0.15	น้อย	4
	ค่าเฉลี่ยของภาพรวม	2.28	0.16	น้อย	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.28$, S.D.= 0.16) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ทั้ง 4 ด้าน โดยพบว่า การวางแผนการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 2.27$, S.D.= 0.14) รองลงมาคือ การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 2.27$, S.D.= 0.16) และการประเมินผลการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 2.30$, S.D.= 0.15)

2. สภาพที่คาดหวังของการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพที่คาดหวังของการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม

(n=254)

ด้าน ที่	การนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2	สภาพที่คาดหวัง			
		$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ	4.72	0.36	มากที่สุด	4
2	การวางแผนการนิเทศ	4.78	0.32	มากที่สุด	2
3	การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ	4.78	0.35	มากที่สุด	1
4	การประเมินผลการนิเทศ	4.77	0.33	มากที่สุด	3
	ค่าเฉลี่ยของภาพรวม	4.76	0.34	มากที่สุด	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพที่คาดหวังของการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.76$, S.D.= 0.34) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน โดยพบว่า การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x} = 4.78$, S.D.= 0.35) รองลงมาคือ การวางแผนการนิเทศ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 4.78$, S.D.= 0.32) และการศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{x} = 4.72$, S.D.= 0.36)

3. ความต้องการจำเป็นของกรณีศึกษาในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2

ตารางที่ 3 การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการกรณีศึกษาในของ
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม

กรณีศึกษาในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2	D	I	$PNI_{modified}$ (I - D) / D	ลำดับ
การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ	2.27	4.72	1.079	3
การวางแผนการนิเทศ	2.27	4.78	1.106	1
การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ	2.28	4.78	1.096	2
การประเมินผลการนิเทศ	2.30	4.77	1.074	4
รวม	2.28	4.76	1.089	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการกรณีศึกษาในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีข้อกำหนด $PNI_{modified}$ ในแต่ละขั้นตอนระหว่าง 1.106 – 1.074 ตามลำดับจากสูงที่สุดถึงต่ำสุด การจัดอันดับ $PNI_{modified}$ โดยรวม = 1.089 ขั้นตอนที่จำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า $PNI_{modified}$ มีค่าสูงสุด อันดับแรก คือ การวางแผนการนิเทศ (1.106) ลำดับที่สอง คือ การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ (1.096) ลำดับที่สาม คือ การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ (1.079) และรายการสุดท้าย ลำดับที่สี่ คือ การประเมินผลการนิเทศ (1.074)ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง ความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า

1) จากผลการศึกษาสภาพปัจจุบันด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า การนิเทศยังอยู่ในระดับน้อย ซึ่งมีสาเหตุหลักจากการขาดการเตรียมความพร้อม การวิเคราะห์ความต้องการอย่างชัดเจนของนักเรียนและบุคลากร การขาดแผนและคู่มือที่เป็นระบบ รวมถึงการขาดกลไกติดตามและ

ประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาหรือปรับปรุงการนิเทศได้ต่อเนื่อง อีกทั้งยังไม่สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนได้ชัดเจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการพัฒนาในระยะยาว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานของ ประภาภรณ์ พลรักษ์ (2560) ซึ่งพบว่า การนิเทศภายในของโรงเรียนในเขตพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีการดำเนินการในระดับมาก โดยเรียงลำดับด้านที่ปฏิบัติได้ดี ได้แก่ การดำเนินนิเทศ การประเมินผล การวางแผน และการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ขณะทำงานของ ศานิต โทนแหยม (2560) ชี้ให้เห็นถึงปัญหาในเขตมัธยมศึกษา เขต 18 เช่น การไม่มีคู่มือ ขาดการดำเนินงานตามปฏิทิน ครูไม่พร้อมรับการนิเทศ และเครื่องมือประเมินขาดความเที่ยงตรงและไม่เป็นที่ยอมรับ นอกจากนี้ Collin ยังเน้นว่า การนิเทศภายในมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน โดยเฉพาะเมื่อมีการสนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศแก่ครู จะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีขึ้น และพฤติกรรมการสอนของครูพัฒนาอย่างชัดเจน

2) ผลการศึกษาสภาพที่คาดหวังของการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การนิเทศภายในของสำนักงานฯ มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาโดยเน้นศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของโรงเรียนในแต่ละปี เพื่อให้การวางแผนตรงกับบริบทจริง มีการแต่งตั้งครูให้เป็นทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ ส่งผลให้เกิดความร่วมมือ เข้าใจในกระบวนการ และมีการปฏิบัติตามแผนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเยี่ยมชั้นเรียนและให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ทั้งยังมีการประเมินผลและจัดประชุมเพื่อหาข้อเสนอแนะในการพัฒนาให้ยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของอานนท์ สิงห์จ้อย (2561) ที่พบว่า ความคาดหวังในการนิเทศภายในของวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรีอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านการวางแผนการนิเทศมีค่ามากที่สุด รองลงมาคือการปฏิบัติงาน และต่ำสุดคือการเสริมแรงใจ ตรงกับแนวคิดของสุเมธ คะสิลวัน (2557) ที่ระบุว่า การนิเทศภายในเป็นการส่งเสริม สนับสนุน และช่วยเหลือครูให้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบหลักสูตร และสอดคล้องกับงานของ Hanushek และ Rivkin (2006) ซึ่งชี้ว่า คุณภาพของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การนิเทศจึงควรมุ่งพัฒนาครูอย่างจริงจังเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

3) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 เน้นความสำคัญของการวางแผนที่ชัดเจนและมีระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของโรงเรียน การจัดทำคู่มือและปฏิทินนิเทศช่วยให้การดำเนินงานมีระเบียบ การปฏิบัติตามแผนช่วยให้การให้คำปรึกษาและการสังเกตการสอนมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ การประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญในการวัดผลของการนิเทศ อีกทั้งการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการประเมินยังส่งเสริมความโปร่งใสและความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พลพิศิษฐ์ ตาละซอน (2566) ที่พบว่าความต้องการการนิเทศภายในอยู่ในระดับมากในทุกด้าน และงานของ ญัฐชา จันทร์ดา (2561) ที่ชี้ว่า ความต้องการสูงสุดในด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี รองลงมาคือการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ และการพัฒนาหลักสูตร ตามลำดับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Sullivan & Glanz (2000) ที่มองว่าการนิเทศภายในเป็นกระบวนการทำงานร่วมกับครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นศูนย์กลาง.

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายใน ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2” สามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบ “โมเดลการนิเทศภายใน” ได้ดังนี้:

1. ปัญหาและสภาพปัจจุบัน

ระดับการนิเทศภายในของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับ “น้อย” ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

- 1) การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ
- 2) การวางแผนการนิเทศ
- 3) การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ
- 4) การประเมินผลการนิเทศ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อระดับที่ต่ำ ได้แก่:

- 1) ขาดแผนงานและคู่มือที่ชัดเจน

- 2) ขาดระบบติดตามที่มีประสิทธิภาพ
- 3) ขาดการประเมินผลเชิงลึกที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน
- 4) ไม่มีความต่อเนื่องและไม่เปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วม

2. สภาพที่คาดหวัง

ทุกด้านมีค่าสูงสุดในระดับ “มากที่สุด” (เฉลี่ยรวม 4.76 จาก 5)

องค์ประกอบที่คาดหวังว่าควรมี ได้แก่:

- 1) มีคู่มือและแผนการนิเทศชัดเจน
- 2) มีการเยี่ยมชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ
- 3) มีการรายงานผลและสรุปข้อเสนอแนะ
- 4) มีการประชุมสะท้อนผลและวางแผนร่วมกัน

3. ความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย:

- 1) การวางแผนการนิเทศ (PNI = 1.106)
- 2) การปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ (PNI = 1.096)
- 3) การศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ (PNI = 1.079)
- 4) การประเมินผลการนิเทศ (PNI = 1.074)

สะท้อนให้เห็นว่า “ระบบและกระบวนการที่ชัดเจน” คือสิ่งที่ต้องพัฒนาเป็นลำดับ

แรก

4. แนวคิด/หลักการที่ควรใช้พัฒนาโมเดล

พัฒนารูปแบบการนิเทศโดยอิง “หลักกัลยาณมิตรธรรม 7” เพื่อส่งเสริม:

- 1) ความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างผู้บริหาร-ครู
- 2) การมีส่วนร่วมของครู
- 3) การนิเทศที่มีคุณธรรม เสริมสร้างกำลังใจ และพัฒนาอย่างแท้จริง

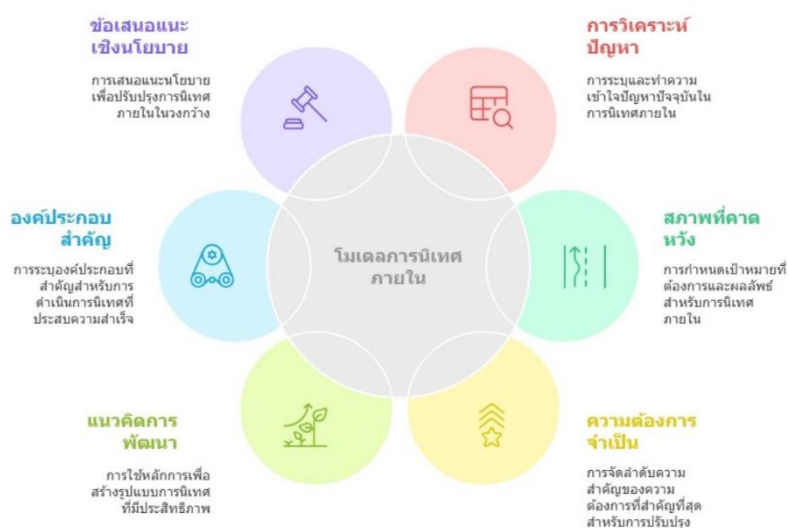
สอดคล้องกับแนวคิด การนิเทศเชิงสร้างสรรค์และเสริมพลัง (Empowering Supervision)

5. องค์ประกอบสำคัญที่ควรมีใน “โมเดล”

- 1) การเตรียมการ (Preparation)
 - ศึกษาสภาพจริงของสถานศึกษา
 - สำรวจปัญหาและความต้องการของครู
- 2) การวางแผน (Planning)
 - จัดทำคู่มือ/แผนการนิเทศรายปี
 - กำหนดผู้รับผิดชอบและปฏิทินนิเทศ
- 3) การดำเนินการนิเทศ (Doing)
 - นิเทศแบบมีส่วนร่วม เยี่ยมชั้นเรียน
 - ให้คำปรึกษาแนะนำเชิงสร้างสรรค์
- 4) การประเมินผล (Evaluation)
 - ประเมินผลกระทบการนิเทศ
 - สรุปผลเพื่อพัฒนาต่อเนื่อง
- 5) การสะท้อนผลและพัฒนา (Reflection & Reinforcement)
 - ประชุมสรุปผล
 - พัฒนาทักษะครูต่อยอดจากผลนิเทศ

6. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) พัฒนา “ระบบนิเทศภายใน” ที่มี มาตรฐานเดียวกันทั้งเขตพื้นที่
- 2) สร้างระบบ อบรม/เสริมพลังครูนิเทศภายใน อย่างต่อเนื่อง
- 3) ใช้ เทคโนโลยีในการติดตามและประเมินผล
- 4) ส่งเสริมให้โรงเรียนจัดตั้ง “ทีมกัลยาณมิตรนิเทศ” ระดับโรงเรียน

ภาพที่ 1 โมเดลการนิเทศภายใน
ที่มา สังเคราะห์ขึ้นโดยผู้เขียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันด้านการนิเทศภายในอยู่ในระดับน้อย ขณะที่สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็น (PNI Modified) มีค่าสูงที่สุดในด้านการประเมินผลการนิเทศ

จากผลการศึกษา “สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายในของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) จากการศึกษาด้านการศึกษาสภาพก่อนการดำเนินการนิเทศ ในประเด็นของการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการนิเทศภายใน มีการดำเนินการซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จึงควรมีการสนับสนุนให้สถานศึกษามีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการนิเทศภายในเพิ่มขึ้น

2) จากการศึกษาด้านการวางแผนการนิเทศ ในประเด็นของการจัดทำคู่มือการนิเทศ ภายในของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจน มีการดำเนินการซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จึงควรมีการสนับสนุนให้สถานศึกษามีการจัดทำคู่มือการนิเทศภายในของโรงเรียนไว้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

3) จากการศึกษาด้านการปฏิบัติตามแผนและการนิเทศ ในประเด็นของการรายงานความก้าวหน้าของการปฏิบัติการนิเทศตามแผนงานและ โครงการนิเทศภายใน ให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องทราบ มีการดำเนินการซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จึงควรมีการสนับสนุนให้สถานศึกษามีการรายงานความก้าวหน้าของการปฏิบัติการนิเทศตามแผนงานและ โครงการนิเทศภายใน ให้ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องทราบมากยิ่งขึ้น

4) จากการศึกษาด้านการประเมินผลการนิเทศ ในประเด็นของการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการโดยพิจารณาจากการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีการดำเนินการซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จึงควรมีการสนับสนุนให้สถานศึกษามีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการโดยพิจารณาจากการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ พันวัน. (2552). *การนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐชา จันทร์ตา. (2561). ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนในสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ในวิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาภิสุทธิ์. (2553). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: พรทิพย์การพิมพ์.
- ประภาภรณ์ พลรักษ์. (2560). การศึกษาสภาพและแนวทางการพัฒนาการนิเทศภายในของโรงเรียนสังกัด สพป.พระนครศรีอยุธยา เขต 1. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- พลพิเชษฐ์ ตาละซอน. (2566). การประเมินความต้องการจำเป็นด้านการนิเทศภายในของครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1. *วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 30(1), 98–111.

- ยุพิน ยืนยง. (2553). *การนิเทศภายในสถานศึกษา: แนวคิดและการปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศรันย์ภัทร อินทรรักษาทรัพย์. (2558). แนวทางการนิเทศภายในเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนของครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 38(3), 12–21.
- ศานิต โหนแหยม. (2560). ปัญหาและแนวทางการนิเทศภายในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา เขต 18. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต*, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. (2561). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2561*. นครศรีธรรมราช: ผู้แต่ง.
- สุเมธ คะลีลวัน. (2557). การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 22(2), 45–56.
- อานนท์ สิงห์จ้อย. (2561). ความคาดหวังต่อการนิเทศภายในของผู้บริหารสถานศึกษาในวิทยาลัยเทคนิคสุพรรณบุรี. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 17(2), 20–29.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Hanushek, E. A., & Rivkin, S. G. (2006). Teacher quality. In E. A. Hanushek & F. Welch (Eds.), *Handbook of the economics of education* (Vol. 2, pp. 1051–1078). Elsevier.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Sullivan, S., & Glanz, J. (2000). *Supervision that improves teaching: Strategies and techniques*. Corwin Press.

สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการบริหาร
แบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการ
เรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่*

CURRENT STATUS EXPECTED STATUS AND THE NEED FOR
PARTICIPATORY ANAGEMENT TO CREATE EDUCATIONAL
OPPORTUNITIES OF THE KRABI PROVINCIAL OFFICE OF LEARNING
ENCOURAGEMENT

กิจจพิภพ เกตุแก้ว

Kitpiphat Ketkaew

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhist Educational Administration Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Perapat265@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน 2) สภาพที่คาดหวัง และ 3) ความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีหลายระยะ (Multi-Phase Mixed Method) กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 99 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างประชากรด้วยการสุ่มอย่างง่ายตามหลักเกณฑ์ของ Krejcie และ Morgan (1970) ประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา, ผู้บริหารสถานศึกษา, ศึกษานิเทศก์, ข้าราชการครู, ครูอาสาสมัครกศน., ครูกศน.ตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน จำนวน 79 คน สำหรับการเก็บ

* Received 23 May 2025; Revised 12 June 2025; Accepted 13 June 2025

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จากผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์ตรง จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง โดยข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัจจุบันด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 2) สภาพที่คาดหวังของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในภาพรวม พบว่า PNI มีค่าสูงสุด คือ ด้านการบริหารทรัพยากร (0.943) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการศึกษา (0.878) และด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ (0.858) มีค่า PNI ต่ำสุด

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, ความจำเป็นในการพัฒนา, มัชฌิมาปฏิปทา

Abstract

This study aimed to examine 1) the current status, 2) the expected status, and 3) the essential needs of participatory management to enhance educational opportunities under the Krabi Provincial Office of Learning Encouragement. A multi-phase mixed methods research design was employed. The research population consisted of 99 educational administrators, school administrators, supervisors, civil servant teachers, non-formal volunteer teachers, subdistrict non-formal education teachers, and community learning center teachers under the jurisdiction of the Krabi Provincial Office of Learning Encouragement. A simple random sampling technique based on Krejcie and Morgan's (1970) criteria selected 79 participants. For qualitative data collection, purposive sampling was conducted with 15 experts and experienced individuals. The instruments included questionnaires and semi-structured interviews. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The research findings revealed that the current overall level of participatory management was low, whereas the expected level was high. In terms of essential needs, resource management received the highest PNI value (0.943), followed by educational management (0.878), while learning management had the lowest PNI value (0.858).

Keywords: participatory management, Development Needs, Middle Path

บทนำ

การบริหารแบบมีส่วนร่วมคือการเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน ตั้งแต่ร่วมคิด ตัดสินใจ วางแผนจนถึงการลงมือปฏิบัติจริง เกิดความผูกพันและความรับผิดชอบร่วมกันอันเอื้อต่อการสร้างโอกาสทางการศึกษาและนำไปสู่ฉันทามติในการบริหารสถานศึกษา (ประสาน พรหมณา, 2552) การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นศิลปะที่ผู้บริหารต้องใช้ทักษะและประสบการณ์เฉพาะบุคคลในการกำหนดระดับการมีส่วนร่วมของผู้ร่วมงาน ซึ่งไม่มีสูตรตายตัว และส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จของการบริหาร (สันติ บุญภิรมย์, 2552) ซึ่งนำไปสู่การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ เป็นหน่วยงานธุรการของคณะกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัด มีหน้าที่ กำกับ ดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก และแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล และศูนย์การเรียนรู้ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ในการส่งเสริมการจัดการศึกษา 3 รูปแบบได้แก่ 1) การเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง และ 3) การเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ เพื่อเสริมสร้างโอกาสทางการศึกษาทุกช่วงวัยอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่, 2568)

จากการรายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ พบว่า 1) การตัดสินใจของผู้บริหารที่ไม่สอดคล้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน 2) แหล่งเรียนรู้และหลักสูตรที่ไม่ตอบสนองผู้เรียน 3) การประสานงานระหว่างหน่วยงานที่

หลวมตัว และ 4) ข้อจำกัดด้านทรัพยากร จึงควรยกระดับกลไกการมีส่วนร่วม ปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบท สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่, 2567)

ด้วยบริบทดังกล่าว การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาจึงเป็นภารกิจเร่งด่วน เพื่อวางรากฐานสำหรับการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงกระบวนการบริหารให้สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและความคาดหวังของสถานศึกษา ผลที่ได้จะเอื้อต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่เหมาะสมกับบริบทของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ และเสริมสร้างประสิทธิภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างข้อมูลพื้นฐานที่ถูกต้องและครบถ้วนสำหรับการวางแผนทางพัฒนาระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมภายในองค์กรให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพสูงขึ้น โดยเน้นการสอดคล้องกับหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมยุคใหม่ที่เน้นความร่วมมือ การแบ่งปันอำนาจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมกระบวนการบริหารที่เปิดกว้าง มีความโปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงเป็นแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการบริหารงานส่งเสริมการเรียนรู้ของจังหวัดกระบี่ในระยะยาว (ดวงกมล โพธิ์ศรี และสุเมธ เกษมศานต์, 2567)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่
2. เพื่อศึกษาสภาพที่คาดหวังของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่
3. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่

การทบทวนวรรณกรรม

การบริหารแบบมีส่วนร่วมถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างโอกาสทางการศึกษา โดย Smith & Brown (2018) ระบุว่าการจัดการที่มีระบบและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม จะช่วยให้การตัดสินใจมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นได้ตรงจุด ขณะที่ Johnson (2020) และ Wong & Lee (2019) ต่างชี้ว่า การขาดวิสัยทัศน์และทิศทางการบริหารเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระยะยาว Leithwood, Harris & Hopkins (2020) เสริมว่าผู้นำทางการศึกษาที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจะสามารถยกระดับความเท่าเทียมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นเดียวกับ Odden & Picus (2014) ที่พบว่า โรงเรียนที่เปิดให้ครูและชุมชนร่วมจัดการทรัพยากรจะใช้ทรัพยากรได้เกิดประโยชน์สูงสุดในบริบทไทย สุภาพร แสงทอง (2562) และบุญเรือน เกษตรสิน (2564) ชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของสถานศึกษาเกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และชุมชนตั้งแต่การวางแผนจนถึงการประเมินผล ซึ่งช่วยสร้างความยั่งยืนและลดภาระของโรงเรียน รายงาน UNESCO (2022) และงานของ Hanushek & Woessmann (2015) ต่างสนับสนุนแนวคิดนี้ โดยเน้นว่าประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาไม่ได้อยู่ที่ปริมาณทรัพยากรเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วม โปร่งใส และตรงตามความต้องการของชุมชน และ อังคณา นาคำ (2564) ก็ยืนยันถึงความจำเป็นในการบริหารทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมและ โปร่งใส โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นและความต้องการของสถานศึกษาในระดับชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีหลายระยะ (Mixed Methods) เน้นการผสมผสานข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อให้เข้าใจประเด็นวิจัยอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน (Creswell , 2014) โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างมีลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant)

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษาพิเศษ ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 99 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างได้จากการกำหนดขนาดตามตารางของ Krejcie และ Morgan โดยใช้สัดส่วนที่สนใจ 0.5 ความคลาดเคลื่อน 5% และระดับความเชื่อมั่น 95% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 79 คน ซึ่งประกอบด้วยประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่, รองผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่, ศึกษาพิเศษ, ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอ ข้าราชการครู ครูอาสาสมัครสอน. ครูสอน.ตำบล และครูศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ จำนวน 79 คน

สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ 1 คน รองผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ 1 คน ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับอำเภอที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไป 4 คน ศึกษาพิเศษที่มีวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ 1 คน ข้าราชการครูที่มีประสบการณ์รับผิดชอบงาน 5 ปีขึ้นไป 3 คน ครูอาสาสมัครสอน.ที่มีประสบการณ์รับผิดชอบงาน 5 ปีขึ้นไป 2 คน และครูสอน.ตำบลที่มีประสบการณ์รับผิดชอบงาน 5 ปีขึ้นไป 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยอ้างอิงจากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (สมชาย เลิศบุญยงค์, 2561; Creswell, 2014) มีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติและสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุม 4 ด้านของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการศึกษา 2) การบริหารจัดการเรียนรู้ 3) การบริหารเครือข่าย และ 4) การบริหารทรัพยากร

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2: สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าตามแบบ ลิเคิร์ต (Likert Five Rating Scale) (Likert, 1932)

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะในแต่ละด้านของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งอยู่ในช่วง 0.60–1.00 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนอกเขตพื้นที่ (สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดพังงา) และวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha โดยผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามจะต้องมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งรวมทั้งหมดเท่ากับ 0.807 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในระดับดี (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) พัฒนาค้นจากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Cohen, Manion, & Morrison, 2018) โดยมีการจัดแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2: สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารแบบมีส่วนร่วม
จำแนกเป็น 4 ด้านตามโครงสร้างเดียวกับแบบสอบถาม

ตอนที่ 3: แนวทางการพัฒนาเครื่องมือผ่านการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เพื่อความเหมาะสม ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ใช้เครื่องมือแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่จำนวน 79 คน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลเป็นประเด็นตามหัวข้อสัมภาษณ์แล้วสรุปสาระสำคัญ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง ความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ เจริญปริมาณโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 79 ฉบับ ได้รับกลับมา 79 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ในภาพรวม

(n=79)

ด้าน ที่	สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาส ทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ ประจำจังหวัดกระบี่	สภาพปัจจุบัน			
		$\bar{X}$	S.D.	แปล ผล	อันดับ
1	การบริหารจัดการศึกษา	2.37	0.18	น้อย	3
2	การบริหารจัดการเรียนรู้	2.40	0.16	น้อย	1
3	การบริหารเครือข่าย	2.38	0.21	น้อย	2
4	การบริหารทรัพยากร	2.30	0.25	น้อย	4
	รวม	2.36	0.20	น้อย	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ ในภาพรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.36$, S.D.= 0.20) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ทั้ง 4 ด้าน โดยพบว่า ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 2.40$, S.D.= 0.16) รองลงมาคือ ด้านการบริหารเครือข่าย มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.38$, S.D.= 0.21) และด้านการบริหารทรัพยากรมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.30$, S.D.= 0.25)

2. สภาพที่คาดหวังของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพที่คาดหวังของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ ในภาพรวม (n=79)

ด้าน ที่	สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้าง โอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริม การเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่	สภาพที่คาดหวัง			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การบริหารจัดการศึกษา	4.45	0.15	มาก	3
2	การบริหารจัดการเรียนรู้	4.46	0.16	มาก	2
3	การบริหารเครือข่าย	4.44	0.12	มาก	4
4	การบริหารทรัพยากร	4.47	0.13	มาก	1
	รวม	4.46	0.14	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพที่คาดหวังด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.46$, S.D.= 0.14) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน โดยพบว่า ด้านการบริหารทรัพยากร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D.= 0.13) รองลงมาคือ ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.46$, S.D.= 0.16) และ ด้านการบริหารเครือข่าย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 4.44$, S.D.= 0.12)

3. ความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่

ตารางที่ 3 การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ ในภาพรวม

ด้าน ที่	สภาพการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้าง โอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริม การเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่	D	I	PNIModified (I - D) / D)	ลำดับ
1	การบริหารจัดการศึกษา	2.37	4.45	0.878	2
2	การบริหารจัดการเรียนรู้	2.40	4.46	0.858	4
3	การบริหารเครือข่าย	2.38	4.44	0.866	3
4	การบริหารทรัพยากร	2.30	4.47	0.943	1
	รวม	2.36	4.46	0.886	

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ ในภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีข้อกำหนด PNIModified ในแต่ละด้าน มีค่าความต้องการจำเป็น อยู่ระหว่าง (0.858 – 0.943) ตามลำดับ จากสูงสุดถึงต่ำสุด การจัดอันดับ PNIModified โดยรวม (PNI = 0.886)

ผลการวิจัย พบว่า ด้านการบริหารทรัพยากร มีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดเป็นอันดับแรก (PNI = 0.943) ลำดับที่สอง คือ ด้านการบริหารจัดการศึกษา (PNI = 0.878) ลำดับที่สาม คือ ด้านการบริหารเครือข่าย (PNI = 0.866) และ ลำดับที่สี่ คือ ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ (PNI = 0.858) เป็นลำดับสุดท้าย

อภิปรายผล

ผลการศึกษา สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง ความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ พบว่า

1) ผลการศึกษา สภาพปัจจุบันของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ จากผลการวิจัยพบว่า การบริหารทรัพยากรยังอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดในการจัดสรรและใช้ทรัพยากรอย่าง

มีประสิทธิภาพโดยสาเหตุอาจเกิดจากการขาดการวางแผนที่ชัดเจนและเป็นระบบ ขาดการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องในทุกกระดับ รวมถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะทางในการบริหารทรัพยากร ตามแนวคิดของ Smith & Brown (2018) ที่กล่าวถึงปัจจัยสำคัญในการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ยังอาจสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่มุ่งเน้นเฉพาะภารกิจเร่งด่วน มากกว่าการพัฒนาในเชิงระบบซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Johnson (2020) ที่ระบุว่า การขาดวิสัยทัศน์ในการใช้ทรัพยากรทำให้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสถานศึกษาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ Wong & Lee (2019) ยังชี้ให้เห็นว่าการบริหารทรัพยากรที่ไม่มีทิศทางที่ชัดเจนเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และการสร้างโอกาสทางการศึกษาในระยะยาว

2) ผลการศึกษาสภาพที่คาดหวังของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ จากผลการวิจัยพบว่าการบริหารทรัพยากร อยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิภาพของสถานศึกษาในการวางแผน จัดสรร และใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะทรัพยากรด้านบุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน สอดคล้องกับผลการศึกษาในต่างประเทศของ Leithwood, Harris & Hopkins (2020) ที่ระบุว่า การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีวิสัยทัศน์โดยผู้นำสถานศึกษาช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้และเสริมสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา อีกทั้ง Odden & Picus (2014) ยังชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนที่มีระบบการจัดสรรทรัพยากรแบบมีส่วนร่วมของครูและชุมชน จะมีความสามารถในการใช้ทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในบริบทของประเทศไทย งานวิจัยของ สุภาพร แสงทอง (2562) พบว่า การบริหารทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้บริหาร ครู และชุมชนในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การวางแผน การใช้ ไปจนถึงการประเมินผล ขณะที่บุญเรือน เกษตรสิน (2564) ก็เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสรรทรัพยากร โดยพบว่าชุมชนที่เข้ามามีบทบาทจะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนและลดภาระของโรงเรียนในการจัดการทรัพยากร

3) ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่ จากผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) สูงสุดอยู่ที่ด้านการบริหารทรัพยากร (PNI = 0.943) สะท้อนถึงช่องว่างระหว่างสภาพจริงกับสภาพที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะในด้านงบประมาณ บุคลากร สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่ยังไม่สามารถตอบสนองภารกิจทางการศึกษาได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีระบบบริหารทรัพยากรที่ครอบคลุม มีแผนรองรับระยะยาว และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของ UNESCO (2022) ที่เน้นการลงทุนในทรัพยากรทางการศึกษาบนฐานของความเสมอภาค คุณภาพ และความยั่งยืน เช่นเดียวกับ Hanushek & Woessmann (2015) ที่ชี้ว่า ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมากกว่าปริมาณเพียงอย่างเดียว ขณะที่งานวิจัยของ อังคณา นาคำ (2564) ก็ยืนยันถึงความจำเป็นในการบริหารทรัพยากรอย่างมีส่วนร่วมและโปร่งใส โดยเฉพาะการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาท้องถิ่นและความต้องการของสถานศึกษาในระดับชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาเรื่อง “สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่” สามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบ “โมเดลการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา” ได้ดังนี้:

1. ปัญหาและสภาพปัจจุบัน

ระดับของการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับ “น้อย” ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย

- 1) การบริหารจัดการศึกษา
- 2) การบริหารจัดการเรียนรู้
- 3) การบริหารเครือข่าย
- 4) การบริหารทรัพยากร

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับค่าเฉลี่ยต่ำ ได้แก่:

- 1) ขาดแผนและแนวทางการมีส่วนร่วมที่ชัดเจน

- 2) ระบบติดตามผลไม่ต่อเนื่องและไม่มีประสิทธิภาพ
- 3) ไม่มีการประเมินผลเชิงลึกของผู้เรียน
- 4) การมีส่วนร่วมไม่ต่อเนื่องและจำกัดบทบาทครูผู้สอน

2. สภาพที่คาดหวัง

ทุกด้านมีค่าเฉลี่ยในระดับ “มาก” (เฉลี่ยรวม 4.46 จาก องค์ประกอบทั้ง 4 ด้าน) องค์ประกอบที่คาดหวังว่าควรมี ได้แก่ :

- 1) มีคู่มือและแผนงานที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินงานร่วมกัน
- 2) มีระบบติดตามผลและประเมินผลอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 3) มีการรายงานผลการดำเนินงานพร้อมข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 4) มีการประชุมสะท้อนผลและร่วมวางแผนพัฒนาการศึกษากับทุกภาคส่วนอย่างต่อเนื่อง

3. ความต้องการจำเป็น (PNI Modified)

ลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย :

- 1) การบริหารทรัพยากร (PNI = 0.943)
- 2) การบริหารจัดการศึกษา (PNI = 0.878)
- 3) การบริหารเครือข่าย (PNI = 0.866)
- 4) การบริหารจัดการเรียนรู้ (PNI = 0.858)

สะท้อนให้เห็นว่า “ระบบและกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ชัดเจน” คือสิ่งที่ต้องพัฒนาเป็นลำดับแรก

4. แนวคิด/หลักการที่ควรใช้พัฒนาโมเดล

พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยอิง “หลักมัชฌิมาปฏิปทา” เพื่อส่งเสริม:

- 1) การบริหารแบบสมดุลเชิงกลยุทธ์
- 2) การจัดการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างสมเหตุสมผล
- 3) การใช้ข้อมูลและนวัตกรรมอย่างมีวิจารณญาณ

5. องค์ประกอบสำคัญที่ควรมีใน “โมเดล”

- 1) การสร้างความร่วมมือของภาคีเครือข่าย
 - ส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วน
 - สร้างเวทีการมีส่วนร่วม การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการตัดสินใจร่วม
- 2) การวิเคราะห์บริบทและความต้องการของชุมชน
 - ศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ ปัญหา และศักยภาพเฉพาะถิ่น
 - พังเสียงผู้เรียน ชุมชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- 3) การจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา
 - พัฒนาหลักสูตรที่บูรณาการทักษะชีวิต อาชีพ ดิจิทัล และภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - ส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาทุกกลุ่ม เช่น ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ ผู้สูงอายุ
- 4) การสนับสนุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา
 - ระดมทรัพยากรจากหลายภาคส่วน เช่น ทุน สื่อ เทคโนโลยี
 - จัดระบบสนับสนุนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง
- 5) การติดตามและพัฒนาระบบอย่างมีส่วนร่วม
 - ติดตามผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง
 - เปิดพื้นที่ให้ชุมชนและผู้เกี่ยวข้องร่วมประเมินและสะท้อนผล

6. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) ควรขยายผลรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา
- 2) ควรพัฒนาหลักสูตรบูรณาการทักษะอาชีพ ดิจิทัล และภูมิปัญญาท้องถิ่น
- 3) ส่งเสริมความร่วมมือภาคเอกชนและบทบาทครอบครัว ชุมชน
- 4) ควรพัฒนากลไกประเมินผลแบบมีส่วนร่วมเพื่อสะท้อนผลลัพธ์และปรับปรุงนโยบาย

ภาพที่ 1 โมเดลการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษา

ที่มา : สังเคราะห์ขึ้นโดยผู้เขียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลจากการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ขณะที่สภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็น (PNI Modified) มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการบริหารทรัพยากร จากผลการศึกษา “สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) จากการศึกษา ด้านการบริหารจัดการศึกษา พบว่า การจัดทำแผนการศึกษาสำหรับผู้ขาดโอกาสยังไม่มีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาเทคโนโลยีใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่ และบูรณาการความร่วมมือจากรัฐ เอกชน และชุมชน เพื่อสนับสนุนการติดตามผู้เรียน พร้อมกำหนดมาตรการช่วยเหลือเฉพาะกลุ่ม เช่น ทุนการศึกษา และทางเลือกอื่น

2) จากการศึกษา ด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีบทบาทน้อยในการใช้กิจกรรมเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ ควรส่งเสริมกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้นำ เช่น การ

ผลิตสื่อดิจิทัล การใช้โซเชียลมีเดีย และเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พร้อมสนับสนุนทรัพยากรและพัฒนาทักษะการสื่อสาร

3) จากการศึกษา ด้านการบริหารเครือข่าย พบว่า การสร้างความเข้าใจเรื่องความสำคัญของการศึกษาในชุมชนยังไม่ทั่วถึง ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้สื่อที่เข้าถึงง่ายและกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการส่งเสริมการศึกษา

4) จากการศึกษา ด้านการบริหารทรัพยากร พบว่า การประเมินการใช้งบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลยังมีข้อจำกัด ควรกำหนดนโยบายที่โปร่งใส พัฒนาระบบติดตาม และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมตรวจสอบและเสนอแนะแนวทางการใช้งบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อยกระดับโอกาสทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- ดวงกมล โพธิ์ศรี, & สุเมธ เกษมศานต์. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมเชิงกลยุทธ์ในสถานศึกษาไทย: การทดสอบโมเดลเชิงโครงสร้าง. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 18(2), 1–17.
- ประสาน พรหมณา. (2552). *การบริหารแบบมีส่วนร่วม*. [รายงานประจำปี 2552, อัดสำเนา].
- โรงเรียนบ้านพรหมนิมิต: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว เขต 1.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.
- บุญเรือน เกษตรสิน. (2564). รูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรทางการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็ก. *วารสารวิจัยและพัฒนาการศึกษา*, 14(1), 101–115.
- สันติ บุญภิรมย์. (2552). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: บุ๊คพ้อยท์.
- สมชาย เลิศบุญยงค์. (2561). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่. (2567). *รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี พ.ศ. 2567*.
- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่. (2567). *แผนปฏิบัติการราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. <http://krabi.nfe.go.th/index.php>

- สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดกระบี่. (2568). *ภารกิจและบทบาทการส่งเสริมการเรียนรู้จังหวัดกระบี่*. <https://krabi.nfe.go.th/>
- สุภาพร แสงทอง. (2562). *การบริหารทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 1* [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช].
- อังคณา นาคำ. (2564). การวางแผนและการบริหารทรัพยากรในสถานศึกษาชุมชน: กรณีศึกษาโรงเรียนในพื้นที่ชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน*, 13(1), 25–38.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). Sage Publications.
- Hanushek, E. A., & Woessmann, L. (2015). *The knowledge capital of nations: Education and the economics of growth*. MIT Press.
- Johnson, T. M. (2020). Effective resource management in educational institutions. *Educational Management Review*, 15(3), 45–60.
- Leithwood, K., Harris, A., & Hopkins, D. (2020). Seven strong claims about successful school leadership revisited. *School Leadership & Management*, 40(1), 5–22.
- Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology*, 140, 1–55.
- Odden, A. R., & Picus, L. O. (2014). *School finance: A policy perspective* (5th ed.). McGraw-Hill Education.
- Smith, A. J., & Brown, L. K. (2018). Challenges in resource allocation for schools. *Journal of School Administration*, 10(2), 120–135.
-

UNESCO. (2022). *Reimagining our futures together: A new social contract for education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>

Wong, M. S., & Lee, H. T. (2019). Resource management and educational quality: A longitudinal study. *Asia-Pacific Journal of Education*, 39(4), 525–538.

สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการจัดการ
เรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2*

THE CURRENT CONDITIONS, EXPECTED CONDITIONS, AND NEEDS
FOR ACTIVE LEARNING MANAGEMENT IN SCHOOLS UNDER THE
NAKHON SI THAMMARAT PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
OFFICE 2

นายณันท์ ชุมบัวจันทร์

Naiyanan Chumbuachan

สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Department of Buddhist Educational Administration Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: naiyanan71@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ (1) สภาพปัจจุบัน (2) สภาพที่คาดหวัง และ (3) ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีหลายระยะ (Multi-Phase Mixed Method) กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ จำนวน 254 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

* Received 25 May 2025; Revised 15 June 2025; Accepted 16 June 2025

- 1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 อยู่ในระดับปานกลาง
- 2) สภาพที่คาดหวังของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 อยู่ในระดับมากที่สุด
- 3) ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่ามีค่าสูงที่สุดในด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

จากผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนยังมีช่องว่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่คาดหวังในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงควรส่งเสริมและพัฒนาให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, สภาพที่คาดหวัง, ความต้องการจำเป็น

Abstract

The objective of this research was to study and analyze (1) the current conditions, (2) the expected conditions, and (3) the needs for active learning management in schools under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2. A multi-phase mixed methods research design was employed. The target groups included 254 school administrators and academic teachers, as well as 15 experts. The research instruments consisted of questionnaires and interview forms. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis.

The findings revealed that:

- 1) The current condition of active learning management in schools under the Nakhon Si Thammarat Primary Educational Service Area Office 2 was at a moderate level.
- 2) The expected condition was at the highest level.

3) The greatest need for active learning management was in the area of active learning lesson planning.

The results indicate a significant gap between the current and expected conditions of active learning management. Therefore, it is essential to promote and support teachers in developing the capacity to implement active learning effectively.

Keywords: Active Learning Management, Expected Conditions, Needs Assessment

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะการคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับแนวคิด การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ควบคู่กับการส่งเสริม ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ซึ่งเน้นการร่วมมือของครูในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ และพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560; Stoll, 2010) ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นกลไกสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ของครูกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน (Hord, 2009) การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพย่อมสะท้อนถึงคุณภาพของนักเรียน ดังนั้น การพัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกจึงเป็นสิ่งจำเป็น

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 มีบทบาทในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระดับปฐมวัยและขั้นพื้นฐาน ให้สอดคล้องกับแผนการพัฒนการศึกษาแห่งชาติ โดยเน้นการส่งเสริมทักษะชีวิต การคิดวิเคราะห์ และการใช้เทคโนโลยี (วิจารณ์ พานิช, 2556; น้ำทิพย์ งามอาภาวิชญ์, 2559) อย่างไรก็ตาม รายงานผลการดำเนินงานของเขตพื้นที่ฯ ระบุว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกยังถูกนำไปใช้ในระดับต่ำ และยังขาดกลไกที่ช่วยส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างแท้จริง ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพการศึกษา

และการขับเคลื่อนนโยบายยังไม่บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2, 2561)

จากบริบทดังกล่าว การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการ จำเป็นด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน และความต้องการของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพและความสุขอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยจะเป็นแนวทางใน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักการทางการศึกษา และเอื้อต่อ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้เรียน อันนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2
2. เพื่อศึกษาสภาพที่คาดหวังของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2
3. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครศรีธรรมราช เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีหลายระยะ (Mixed Methods) ตามแนวทางของ Creswell (2014) โดยประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพอย่างมีลำดับ ขั้นตอน ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
ประชากร คือ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 จำนวน 188 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการสุ่มอย่างง่ายตามตารางขนาดตัวอย่างของ

Krejcie และ Morgan (1970) ซึ่งเป็นแนวทางมาตรฐานที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ จำนวน 127 โรงเรียน โดยมีผู้ให้ข้อมูลโรงเรียนละ 2 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษาและครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ รวมทั้งสิ้น 254 คน

สำหรับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เพื่อคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 15 คน ประกอบด้วยผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการที่มีประสบการณ์ตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยอ้างอิงจากทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553; Creswell, 2014) มีการกำหนดนิยามเชิงปฏิบัติและสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุม 4 ด้านของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1) ออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก 4) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2: สภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง โดยใช้มาตราส่วนประเมินค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ

ตอนที่ 3: ข้อเสนอแนะในแต่ละด้านของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งอยู่ในช่วง 0.60–1.00 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างนอกเขตพื้นที่ (สพป.นครศรีธรรมราช เขต 1) และวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.943 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อถือได้ในระดับสูงมาก มีความสอดคล้องภายในที่ดีและเหมาะสมสำหรับการนำไปใช้ในการวิจัยหรือการประเมินผล (Best, 1977; บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) พัฒนาขึ้นจากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Cohen, Manion, & Morrison, 2018) โดยมีการจัดแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2: สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำแนกเป็น

4 ด้านตามโครงสร้างเดียวกับแบบสอบถาม

ตอนที่ 3: แนวทางการพัฒนาเครื่องมือผ่านการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาคุณิพนธ์เพื่อความเหมาะสม ทั้งด้านเนื้อหาและรูปแบบ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำนวน 127 โรงเรียน โดยส่งแบบสอบถามถึงผู้ตอบ โรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งหมด 254 คน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดกลุ่มข้อมูลเป็นประเด็นตามหัวข้อสัมภาษณ์แล้วสรุปสาระสำคัญ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณผ่านเครื่องมือแบบสอบถามซึ่งจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 254 คน และได้รับแบบสอบถามคืนครบถ้วนจำนวน 254 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

ตอนที่ 1 ของแบบสอบถาม ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยายเพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูลอย่างชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางที่ 1. แสดงจำนวน และค่าร้อยละเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง วิทยฐานะ ประสบการณ์ในการรับผิดชอบงานวิชาการ ระดับการศึกษา

(n=254)

สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
สถานภาพการดำรงตำแหน่ง		
ผู้บริหารสถานศึกษา	127	50
ครูผู้รับผิดชอบงานวิชาการ	127	50
วิทยฐานะ		
ไม่มีวิทยฐานะ	15	05.91
ชำนาญการ	60	23.62
ชำนาญการพิเศษ	179	70.47
ประสบการณ์ในการรับผิดชอบงานวิชาการ		
น้อยกว่า 5 ปี	47	18.50
5 – 10 ปี	102	40.16
มากกว่า 10 ปี	105	41.34
ระดับการศึกษา		
ปริญญาตรี	74	32.28
ปริญญาโท	179	67.33
ปริญญาเอก	1	0.39
รวม	254	100.00

จากตารางที่ 1 ซึ่งแสดงสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง วิทยฐานะ ประสบการณ์ในการรับผิดชอบงานวิชาการ และระดับการศึกษา พบว่า:

สถานภาพการดำรงตำแหน่ง: ผู้ตอบประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนจำนวนเท่ากัน คือจำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด

วิทยฐานะ: ผู้ตอบส่วนใหญ่อยู่ในระดับชำนาญการพิเศษ จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 70.47 ขณะที่ผู้ที่ไม่มียุทธฐานะมีจำนวนเพียง 15 คน คิดเป็นร้อยละ 5.91

ประสบการณ์ในการรับผิดชอบงานวิชาการ: กลุ่มตัวอย่างส่วนมากมีประสบการณ์ในการรับผิดชอบงานมากกว่า 10 ปีขึ้นไป จำนวน 105 คน คิดเป็นร้อยละ 41.34 ขณะที่กลุ่มที่มีประสบการณ์ไม่เกิน 5 ปี มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 18.50

ระดับการศึกษา: ส่วนมากของผู้ตอบจบการศึกษาระดับปริญญาโท จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 67.33 ในขณะที่มีผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.39

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้เครื่องมือทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น เพื่อวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนนี้ได้นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย เพื่อแสดงให้เห็นถึงประเด็นสำคัญที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน พัฒนา และยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเหมาะสมต่อไป โดยมีผลการวิจัยดังนี้

1) สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวม

(n=254)

ด้านที่	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	สภาพปัจจุบัน			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.72	0.58	ปานกลาง	1
2	การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.59	0.55	ปานกลาง	3
3	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.65	0.55	ปานกลาง	2

ด้าน ที่	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	สภาพปัจจุบัน			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
4	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.59	0.51	ปานกลาง	4
	ค่าเฉลี่ยของภาพรวม	2.64	0.38	ปานกลาง	

จากตารางที่ 2. ของสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.64, S.D.=0.38) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน โดยพบว่า สูงสุดคือ การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.72, S.D.=0.58) รองลงมาคือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.65, S.D.=0.55) และต่ำสุดคือ การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.59, S.D.=0.51)

2) สภาพที่คาดหวังของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพที่คาดหวังของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวม

(n=254)

ด้าน ที่	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	สภาพที่คาดหวัง			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1	การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.82	0.25	มากที่สุด	4
2	การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.89	0.22	มากที่สุด	1
3	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.86	0.23	มากที่สุด	2
4	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.83	0.31	มากที่สุด	3
	ค่าเฉลี่ยของภาพรวม	4.85	0.25	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3. พบว่า สภาพที่คาดหวังของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก

ที่สุด ($\bar{X} = 4.85$, S.D. = 0.25) เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน โดยพบว่า สูงสุดคือ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.22) รองลงมาคือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.86$, S.D. = 0.23) และต่ำสุดคือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.82$, S.D. = 0.25)

3) ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2

ตารางที่ 4 การจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวม

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	D	I	PNIModified (I – D) /D)	ลำดับ
1. การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.72	4.82	0.772	4
2. การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.59	4.89	0.888	1
3. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.65	4.86	0.834	3
4. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	2.59	4.83	0.865	2
รวม	2.64	4.85	0.837	

จากตารางที่ 4 พบว่า ความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 โดยภาพรวม กลุ่มตัวอย่างมีข้อกำหนด PNImodified ในแต่ละด้านระหว่าง 0.888 - 0.772 ตามลำดับจากสูงสุดถึงต่ำสุด การจัดอันดับ PNImodified โดยรวม = 0.837

ผลการวิจัยพบว่า $PNI_{Modified}$ มีค่าสูงสุด อันดับแรก คือ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.888) ลำดับที่สอง คือ การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.865) ลำดับที่สาม คือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.834) ลำดับที่สี่ คือ การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.772) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามด้วย การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และต่ำที่สุดคือ การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึง ปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในสถานศึกษา โดยเฉพาะในด้านการออกแบบและการจัดการ ซึ่งแม้จะได้รับคะแนนเฉลี่ยมากที่สุด แต่ก็ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง อันแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาแนวทางการออกแบบและการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกให้มีความสอดคล้องกับหลักการที่แท้จริง รวมถึงความเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน ในส่วนของการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก พบว่า อาจยังขาดความสมบูรณ์ทั้งในด้านเนื้อหาและกระบวนการ รวมถึงยังไม่มีมีการประยุกต์ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะของนักเรียนและสถานการณ์ของแต่ละโรงเรียน ส่วนในด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนยังขาดความรู้และทักษะในการพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่สามารถสะท้อนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง และขาดการพัฒนาวิธีประเมินผลที่เชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ยังอาจพบว่าครูผู้สอนส่วนใหญ่ ขาดการฝึกอบรมหรือการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ในการพัฒนาและปรับใช้แนวทางการเรียนรู้เชิงรุกในห้องเรียนอย่างเป็นระบบ ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ สถาพร พุทธิพิฏฐกุล (2555) ที่ระบุว่า “การเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ หรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีครูผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้น และแนะนำการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดกระบวนการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ส่งผลให้การเรียนรู้มีความหมายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้” นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อลิษา ถิ่นใหญ่ (2566) ซึ่งศึกษาการพัฒนารูปแบบ

การเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาญจนบุรี พบว่า สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะครูในทุกมิติ อีกทั้ง สอดคล้องกับแนวคิดของ Meyers และ Jones (Meyers & Jones) (1993) ที่อธิบายว่า "การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างหลากหลาย ผ่านการฟัง พูด อ่าน เขียน แสดงความคิดเห็น และแก้ปัญหาขณะลงมือทำกิจกรรม ซึ่งต้องมีการประยุกต์ใช้ความรู้เพื่อตอบสนองต่อสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นจริง" ด้วยเหตุนี้ จึงควรมีการพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการออกแบบกิจกรรม การเขียนแผน การจัดการชั้นเรียน และการวัดผลอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ตอบโจทย์ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

2. ผลการศึกษาสภาพที่คาดหวังของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 2 จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า โรงเรียนในสังกัดให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเป็นระบบ และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการเขียนแผนการเรียนรู้ ที่มี การวางโครงสร้างและแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง การดำเนินการในด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารและครู ทำให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะของนักเรียน ในขณะที่การประเมินผลก็มีการพัฒนาให้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ ช่วยให้สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ได้ตรงประเด็นและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น สำหรับการออกแบบการเรียนรู้ มีความพยายามในการปรับใช้เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของผู้เรียนในแต่ละระดับ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ แนวโน้มเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข (2561) ที่เสนอว่า การเรียนรู้เชิงรุกช่วยเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการค้นคว้า สรุปลงความรู้อย่างเป็นระบบ การเขียน การอภิปราย และการ

นำเสนอ ซึ่งเป็นการพัฒนาองค์รวมทั้งรายบุคคลและรายกลุ่ม นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาโดย ยุภาลัย มะลิซ้อน (2563) ที่ระบุว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2 มีระดับความคาดหวังต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับสูงสุด และยังตรงกับงานวิจัยของ Carter และ Hogan (2013) ที่เน้นถึงผลลัพธ์ของการบูรณาการการเรียนรู้แบบเชิงรุกร่วมกับการประเมินผลในชั้นเรียนว่า สามารถช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ และการประเมินตนเองของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 จากผลการวิจัย พบว่า ความจำเป็นเร่งด่วน (PNImodified) ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก โดยมีลำดับค่าจากมากไปหาน้อยดังนี้ มี การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.888) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.865) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.834) และการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.772) ตามลำดับ ผลลัพธ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนในสังกัดให้ความสำคัญอย่างมากกับกระบวนการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในชั้นเรียน ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ก็มีความสำคัญไม่น้อย เพราะเป็นเครื่องมือในการสะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้ และนำไปสู่การปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง ส่วนการจัดการเรียนรู้และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แม้จะมีค่าความจำเป็นในลำดับถัดมา แต่ก็ยังอยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาในทุกมิติของกระบวนการเรียนรู้ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาผู้เรียนตามแนวการเรียนรู้เชิงรุกและหลักการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ข้อค้นพบนี้มีความสอดคล้องกับผลการศึกษาโดย ยุภาลัย มะลิซ้อน (2563) ซึ่งศึกษาการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัด สพป.มหาสารคาม เขต 2 พบว่า ความต้องการจำเป็นเร่งด่วนของครูเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ การออกแบบการจัดการเรียนรู้ (PNImodified = 0.738) การใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ (0.718) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติจริง (0.687) การประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (0.661) นอกจากนี้ ยัง

สนับสนุนข้อค้นพบจากงานวิจัยของ จิรภา อรรถพร (2557) ซึ่งเน้นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่ครอบคลุมการค้นคว้าหาความรู้ การตั้งคำถาม การระดมความคิดเห็น การสังเกต และการสะท้อนคิด (reflection) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกัน งานวิจัยของ ซู เว่ยหนิง (Wei-Ning Hsu) (2015) ยังสะท้อนถึงแนวโน้มของการเรียนรู้เชิงรุกในมิติของการประยุกต์ใช้กับระบบการเรียนรู้ของเครื่อง (active learning in machine learning) ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับการเลือกข้อมูลจากชุดที่ยังไม่มีการติดป้ายกำกับ (unlabeled data) โดยอาศัยหลักการจากมนุษย์ในการกำหนด "คำถามที่ควรให้คำตอบ" ถือเป็นอีกมิติหนึ่งของการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “สภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็นด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2” พบว่า: สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็น มีค่าสูงที่สุดในด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.888)

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนในพื้นที่ที่มีความต้องการพัฒนาอย่างชัดเจนในทุกมิติของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะในด้านการเขียนแผน การประเมินผล การจัดการเรียนรู้ และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก: ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น

2.ด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก: ควรสนับสนุนให้ครูออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบใช้การแก้ปัญหา (Problem-based Learning)

3.ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก: ควรส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้โดยใช้ ทักษะระดับสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ และการสังเคราะห์

4.ด้านการวัดและประเมินผล: ควรส่งเสริมการใช้ เครื่องมือประเมินตามสภาพจริง เช่น แฟ้มสะสมงาน แบบบันทึกตนเอง และการสะท้อนคิดจากผู้เกี่ยวข้อง

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.พัฒนาระบบประเมินผลที่แม่นยำและรอบด้าน ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ เพื่อสะท้อนผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

2.สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

3.ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก อย่างลึกซึ้ง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1.ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร บรรยากาศทางวิชาการ หรือวัฒนธรรมองค์กร

2.ควรพัฒนางานวิจัยที่เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะครู ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และแนวทางบูรณาการที่ทันสมัย

เอกสารอ้างอิง

จิรภา อรรถพร. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 9(4), 122–136.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: พรทิพย์การพิมพ์.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ เพียว ยินดีสุข. (2561). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ยุภาลย์ มะลิซ้อน. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *การเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- สถาพร พงษ์พิบูล. (2555). คุณภาพผู้เรียนเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ (QUALITY OF STUDENTS DERIVED FROM ACTIVE LEARNING PROCESS). *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา วิทยาเขตสระแก้ว*, 1(1), 5.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2. (2561). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ 2561*. ผู้แต่ง.
- อลิษา ถิ่นใหญ่. (2566). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษากาญจนบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยคริสเตียน.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.
- Carter, F. L., & Hogan, P. T. (2013). Integrating active learning and assessment in the accounting classroom. *Journal of Instructional Pedagogies*, 1(1), 1–16.
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2018). *Research methods in education* (8th ed.). Routledge.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297–334.
- Creswell, J. W. (2014). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Hord, S. M. (2009). *Guiding professional learning communities: Inspiration, challenge, surprise, and meaning* (pp. 40–42). Corwin Press.
- Hsu, W.-N., & Lin, H.-T. (2015). Active learning by learning. *Proceedings of the AAAI Conference on Artificial Intelligence*, 29(1).

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.

Meyers, C., & Jones, T. B. (1993). *Promoting active learning: Strategies for the college classroom*. Jossey-Bass.

Stoll, L. (2010). *Professional learning community*. Open University Press.

การพัฒนาารูปแบบการทำผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้าน
ในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม*

THE DEVELOPMENT OF A PATTERN FOR MAKING EBONY CLOTH OF
A GROUP OF HOUSEWIVES IN BAN WAT MAKLUA COMMUNITY
PHUTTHAMONTHON DISTRICT NAKHON PATHOM PROVINCE

อมรพรรณ สกุงงาม¹, สุรัตน์ พักน้อย² และ พระมหาประกาศิต ฐิติปัสสิทฺธิกร³

Amornpan Sakulngam¹, Surat Paknoi² and Phramaha Phrakasit Thitipassitthikorn³

¹⁻³วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: atoon_project@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการทำผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการทำผ้ามะเกลือ 2) พัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือให้ร่วมสมัย และ 3) สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ผ้ามะเกลือ โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มผู้ร่วมวิจัยประกอบด้วยแม่บ้านจำนวน 15 คน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 คนที่คัดเลือกแบบเจาะจง การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การระดมความคิด การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการฝึกอบรมร่วมกับกลุ่มเป้าหมาย วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและการเล่าเรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการย้อมผ้ามะเกลือสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้วยวิธีการดั้งเดิม ได้แก่ การแช่น้ำปูนใส การหมักย้อมซ้ำ และการตากแดด 2) ได้พัฒนาลวดลายร่วมสมัยจากส่วนต่าง ๆ ของมะเกลือ เช่น ลายรัศมี ลายดาว ลายดอกไม้ ลายกันหอย และลายจุด ซึ่งสะท้อนจิตวิญญาณของชุมชนและความเคารพธรรมชาติ 3) เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ 4 ประเภท ได้แก่ กระเป๋าสะพายและกระเป๋าใส่มือถือ ชุดสตรีร่วมสมัย หมวกปักเก๋ และของใช้จากเศษผ้า เช่น ถุงใส่กุญแจและที่รองจาน ซึ่งเน้นแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

* Received 8 June 2025; Revised 18 July 2025; Accepted 19 July 2025

งานวิจัยนี้สะท้อนว่า “ผ้ามะเกลือ” เป็นมากกว่าผลิตภัณฑ์หัตถกรรม แต่เป็นตัวแทนของภูมิปัญญา วัฒนธรรม และความยั่งยืน ซึ่งช่วยสร้างบทบาทให้ชุมชนในกระบวนการกำหนดอนาคตตนเองอย่างมีศักดิ์ศรี

คำสำคัญ: ผ้ามะเกลือ, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การมีส่วนร่วมของชุมชน

Abstract

This research titled “Developing a Model for Makluea Fabric Production by the Housewives Group of Ban Wat Makluea Community, Phutthamonthon District, Nakhon Pathom Province” aimed to: 1) study the traditional fabric dyeing process using Makluea (*Diospyros mollis*); 2) develop a contemporary design model; and 3) add value to the fabric products. The study employed a participatory action research methodology, involving 15 community participants and 10 purposively selected key informants. Data were collected through in-depth interviews, participatory observation, brainstorming sessions, and collaborative workshops, then analyzed using content analysis and narrative inquiry.

The findings revealed that: 1) The traditional dyeing process reflected indigenous wisdom, employing simple techniques such as soaking the fabric in limewater, repeated dye fermentation, and sun-drying. 2) Five contemporary fabric patterns were developed, inspired by parts of the Makluea plant: (1) Radiance, from flower stamens; (2) Star, from sepal shapes; (3) Blossom, from cross-sectioned fruits; (4) Spiral, from tree rings; and (5) Dot, using whole fruits for imprinting. These patterns embody the community's spirit, beliefs, and reverence for nature, turning the fabric into a storytelling medium. 3) Four contemporary product lines were created: (1) shoulder bags and phone

pouches popular among urban users; (2) modernized women's clothing that retains local identity; (3) bucket hats combining global design with natural dyes; and (4) small recycled items such as key holders and placemats, promoting circular economy principles.

This study demonstrates that Makluea fabric is more than a craft—it is a cultural medium for sustainable development, community empowerment, and environmental consciousness. It revitalizes local identity and positions it with dignity on both national and global stages.

Keywords: Makluea-dyed fabric, Local Wisdom, Product Development, Community Participation,

บทนำ

บ้านวัดมะเกลือเป็นชุมชนที่มีภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติจากต้นมะเกลือ ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ในยุคปัจจุบัน ภูมิปัญญานี้กำลังเผชิญกับปัญหาหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดและการสืบทอดองค์ความรู้ของชุมชน หนึ่งในสาเหตุหลักคือการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและการผลิตสีเคมีที่เข้ามาแทนที่สีธรรมชาติที่ใช้ในอดีต สีเคมีมีข้อดีในด้านความสะดวก รวดเร็ว และราคาถูกกว่า เมื่อเทียบกับสีธรรมชาติที่ต้องใช้แรงงานมากและมีข้อจำกัดเรื่องคุณภาพสี (สมชาย, 2563) ส่งผลให้ความนิยมในการใช้สีธรรมชาติลดลงอย่างรวดเร็ว ในขณะเดียวกัน ทรัพยากรต้นมะเกลือซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักในการย้อมผ้าก็ลดจำนวนลง เนื่องจากขาดการปลูกทดแทนและการอนุรักษ์อย่างจริงจัง (สุภาวดี, 2562) ทำให้ภูมิปัญญาและการผลิตสีธรรมชาติในชุมชนเสี่ยงต่อการสูญหายนอกจากปัญหาด้านทรัพยากรแล้ว สีธรรมชาติยังมีข้อจำกัดในเรื่องความคงทนต่อแสงแดดและการซัก ทำให้สินค้าที่ผลิตจากสีธรรมชาติมีความทนทานต่ำกว่าสีย้อมเคมี อีกทั้งยังไม่เหมาะกับการผลิตในปริมาณมากเพื่อรองรับตลาดที่ต้องการสินค้าคุณภาพสูงและสม่ำเสมอ (วัฒนา, 2561) นอกจากนี้ การจัดการและการส่งเสริมชุมชนยังขาดการบูรณาการในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การปลูกต้นมะเกลือ การผลิต การตลาด ไปจนถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (วิชาญ, 2564)

จากปัญหาที่วิเคราะห์ข้างต้น ประเด็นการวิจัยที่สำคัญจึงควรมุ่งเน้นไปที่การศึกษากระบวนการฟื้นฟูและพัฒนาภูมิปัญญาการย้อมผ้าสีธรรมชาติให้เข้ากับยุคสมัย พร้อมกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนา นอกจากนี้ยังควรศึกษาแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีสีธรรมชาติให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดปัจจุบัน รวมถึงการส่งเสริมบทบาทของชุมชนและเครือข่ายในด้านการบูรณาการองค์ความรู้เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน (กาญจนา, ๒๕๖๕) โดยสรุป ปัญหาที่เกิดขึ้นกับการย้อมผ้าสีธรรมชาติในชุมชนบ้านวัดมะเกลือมีรากฐานมาจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและทรัพยากรธรรมชาติที่ลดน้อยลง ขณะเดียวกันข้อจำกัดด้านคุณภาพและการจัดการชุมชนที่ยังไม่ครบวงจรก็เป็นปัจจัยที่เร่งให้ภูมิปัญญานี้เสื่อมถอย การวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการอนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของชุมชนในระยะยาว

จากการลงพื้นที่ผู้วิจัยเห็นการทำผ้ามะเกลือของชาวบ้านมาโดยตลอดและทราบถึงปัญหาว่า ชาวบ้านที่ทำสีผ้ามัดย้อมจากมะเกลือยังไม่มีความรู้และประสบการณ์ที่มากพอ ผ้าที่ออกมาจึงยังไม่ได้รับความนิยมจากท้องตลาดมากนักเพราะชาวบ้านขาดทักษะในการทำสีผ้าลวดลายต่างๆ ขาดความรู้ความเข้าใจในการประยุกต์ลวดลายจากการย้อมผ้า ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการให้ความรู้และการปฏิบัติจริงของชาวบ้านจึงจะทำให้ชาวบ้านมีการพัฒนารูปแบบในการทำผ้ามะเกลือ และการนำวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นมาใช้ร่วมกับมะเกลือ รวมถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ของผ้ามะเกลือในกลุ่มแม่บ้านชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐมเพื่อนำไปสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น การนำผ้ามัดย้อมและผ้าพิมพ์ลายใบมะเกลือและใบไม้อื่นๆ มาทำเป็น เสื้อ กระเป๋า เป็นต้น โดยสามารถสร้างรายได้ให้กับแม่บ้านภายในชุมชน นอกเหนือจากประโยชน์ที่ได้จากการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์แล้ว ยังเป็นการยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยมุ่งหวังให้กลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ มีส่วนร่วมกันสร้างมาตรฐานสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชนของตนเองให้เป็นที่ยอมรับและสามารถเผยแพร่ให้กับชนรุ่นหลังได้รู้ถึงความเป็นมาของการแปรรูปผ้ามะเกลือที่เป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของชุมชนด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการทำผ้ามะเกลือ ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.
2. พัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือ ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.
3. เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้ามะเกลือ ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม.

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 กระบวนการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart ประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) โดยผู้วิจัยได้ปรับขั้นตอนการวางแผน ออกเป็นขั้นตอนการเตรียมการและการวางแผน เพื่อจำแนกภารกิจในการทำงานในพื้นที่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาโจทย์การวิจัยก่อนแล้ว จึงได้จัดทำขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการ (Pre-Research) 2) ระยะการวางแผน (Planning) 3) ระยะการปฏิบัติตามแผน (Action) 4) ระยะการสังเกตผลการนิเทศติดตามสนับสนุนการดำเนินงาน (Observation) และ 5) ระยะสะท้อนผล (Reflection) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ กลุ่มที่ 1 ผู้แทนหน่วยงานภาครัฐ จำนวน 4 คน

กลุ่มที่ 4 ประชาชนชาวบ้านด้านภูมิปัญญาการทำผ้ามะเกลือ จำนวน 1 คน

กลุ่มที่ 5 ตัวแทนกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ จำนวน 10 คน

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงโดยเป็นตัวแทนกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ จำนวน 10 คน (Purposive sampling) ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus

Group Discussion) และกลุ่มผู้เข้าร่วมปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 10 คน

ผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยมีกลุ่มแม่บ้านชุมชนวัดมะเกลือเป็นกลุ่มผู้ร่วมปฏิบัติการวิจัย ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

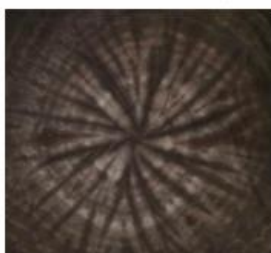
1. กระบวนการทำผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยร่วมกับชุมชนโดยแม่บ้านได้ร่วมกันค้นหาภูมิปัญญาผ้ามะเกลือ ซึ่งเป็นชื่อหมู่บ้าน เนื่องจากเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยต้นมะเกลือ ชาวบ้านแต่เดิมนำมาใช้ย้อมหม้อมผ้า ใช้เป็นยาถ่ายพยาธิ หลังจากความเจริญเข้ามาในชุมชนทำให้ภูมิปัญญาเริ่มหายไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้รวบรวมภูมิปัญญาในกระบวนการทำผ้ามะเกลือ มีขั้นตอนที่สำคัญ คือ การคัดเลือกวัตถุดิบ ทั้งชนิดของผ้าและส่วนของต้นมะเกลือ การเตรียมวัตถุดิบ โดยนำผลมะเกลือมาหั่นหรือทุบให้หยาบ แล้วต้มด้วยน้ำจนได้สี การย้อมผ้าแบบซ้ำหลายรอบ เพื่อให้สีดำติดแน่น และสม่ำเสมอ การใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ ทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ เช่น การจำหน่ายเป็นของที่ระลึกหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน จากการร่วมค้นหาภูมิปัญญาได้เห็นว่า การทำผ้ามะเกลือสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาอาชีพของกลุ่มแม่บ้านที่ว่างงานให้มีรายได้เสริม และสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน อีกทั้งยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนที่ได้เรียนรู้และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตนเอง ทั้งนี้ “ผ้ามะเกลือ” ไม่ใช่เพียงผ้าธรรมดาที่ผ่านการย้อมจากต้นไม้พื้นบ้านเท่านั้น แต่เป็นสัญลักษณ์ของวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และต่อยอดสู่อนาคต ทั้งในเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2. การพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ในการพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือ ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม ได้ร่วมปฏิบัติการกับกลุ่มแม่บ้านชุมชนบ้านวัดมะเกลือ ในการค้นหาอัตลักษณ์ของชุมชน คือ “มะเกลือ” ภูมิปัญญาวัฒนธรรม และการใช้ประโยชน์จากมะเกลือ คือการทำผ้าย้อมผ้ามะเกลือ นำมาสู่การออกแบบลายผ้าใหม่ๆ ทดลองผลิต ออกมาเป็นลายผ้าจนเป็นที่พอใจของกลุ่ม เพราะลายผ้าทุกลายสะท้อนให้เห็นความโดดเด่นของมะเกลือ ซึ่งเป็นที่มาของชื่อชุมชน ทำให้เกิดความรู้สึกรักชุมชน ห่วงแหนภูมิปัญญา และเกิดกลุ่มอนุรักษ์มะเกลือขึ้น ในส่วนการพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ นั้น ได้มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาให้ชุมชนได้ทดลอง คือ เมื่อร่วมกันค้นหาจุดเด่นของมะเกลือที่จะนำมาเป็นลายผ้า ได้มีการออกแบบโดยผู้วิจัยมีองค์ความรู้เดิมในการทำลายผ้าแบบต่างๆ จึงได้ร่วมกับกลุ่มแม่บ้านทดลองพัฒนาลายผ้ามะเกลือ ผลสำเร็จได้ลายผ้าแบบใหม่ที่สะท้อนความเป็นมะเกลือ ออกมา 5 แบบ คือ

แบบที่ 1 ลายรัศมี (เป็นรูปแบบ
จากลายเกรตดอกมะเกลือ)

มีลักษณะเป็นจุดศูนย์กลางที่แผ่รัศมี
ออกไป เหมือนเกรตดอกมะเกลือ สื่อ
ถึงพลังงานและความมีชีวิตชีวา

แบบที่ 2 ลายดาว (เป็นรูปแบบ
จากกลีบเลี้ยงดอกมะเกลือ)

ได้แรงบันดาลใจจากกลีบแฉก
ของดอกมะเกลือ ลวดลายมี
ลักษณะคล้ายดวงดาว ดุจมีมิติ
แปลกตา

แบบที่ 3 ลายดอกไม้ (เป็นรูปแบบ
จากลายลูกมะเกลือผ่าซีก)

สะท้อนโครงสร้างภายในของผล
มะเกลือเมื่อถูกผ่าครึ่ง ทำให้เกิด
ลวดลายคล้ายดอกไม้ มีความงดงาม
เฉพาะตัว

แบบที่ 4 ลายกันหอย (เป็น
รูปแบบจากวงปีแก่นต้นมะเกลือ)

ได้แรงบันดาลใจจากวงปีที่ปรากฏเมื่อ
ไม้ต้นมะเกลือหักลง ลายที่ได้คล้ายกัน
หอย สื่อถึงกาลเวลาและการเติบโต

แบบที่ 5 ลายจุด (เป็นรูปแบบจากผล
มะเกลือ)

ใช้ผลมะเกลือจริงในการมัดผ้า สร้าง
ลวดลายกลม ๆ ซ้ำกันไปบนผืนผ้า
โดยมีทั้งแบบใช้ลูกจริงมัดและแบบจับ
ผ้ารวบเอง

ชุดภาพที่ 1 แบบลายผ้าจากมะเกลือ

(อมรพรรณ สกุลงาม และคณะ, 2568)

3. การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

ผู้วิจัยร่วมกับกลุ่มแม่บ้านชุมชนวัดมะเกลือที่เข้าร่วมปฏิบัติการวิจัย โดยได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชนอำเภอพุทธมณฑล วิทยาลัยการจัดการอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา วิทยาเขตนครปฐม และคณะสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ศาลายา ในการสนับสนุนองค์ความรู้ และสิ่งจำเป็นต่าง อุปกรณ์ เครื่องมือ และการรับรองคุณภาพ เพื่อร่วมกันสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้ามะเกลือ โดยเริ่มต้นจากการสร้างความตระหนักรู้ร่วมกัน “มองเห็นคุณค่าในสิ่งที่เคยชิน คือ มะเกลือ” ประยุกต์ภูมิปัญญากับนวัตกรรมที่ทันสมัยต่อยอดสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ โดยเน้นการออกแบบร่วมสมัย การเล่าเรื่อง (Storytelling) และการตอบโจทย์วิถีชีวิตของผู้บริโภคยุคใหม่ ซึ่งในช่วงที่ดำเนินการวิจัยกลุ่มแม่บ้านสามารถออกแบบและผลิตผลงานจากผ้าย้อมมะเกลือ ที่พร้อมส่งต่อตลาดต่อไป ประกอบด้วย 4 รูปแบบ คือ

1) กระเป๋าสะพาย และกระเป๋าใส่มือถือ

ได้รับแรงบันดาลใจจากการนำเครื่องแต่งกายไทยดั้งเดิมมาปรับให้เข้ากับยุคสมัย โดยใช้ผ้ามะเกลือซึ่งมีสีเข้มและลวดลายเป็นเอกลักษณ์ ชุดเหล่านี้ไม่เพียงเป็นสินค้าแฟชั่น แต่ยังเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมในอดีต

2) ชุดสตรี

เป็นผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นเพื่อตอบโจทย์วิถีชีวิตคนเมืองในยุคปัจจุบัน ที่นิยมกระเป๋าขนาดเล็ก พกพาสะดวก

3) หมวกบังแดด

ผสมผสานกับสีล้นธรรมชาติจากมะเกลือ หมวกบังแดดจึงเป็นอีกหนึ่งสินค้าที่ยกระดับผ้ามะเกลือสู่ตลาดแฟชั่น และเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนได้อย่างมีนัยสำคัญ

4) ผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า

เพื่อใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เศษผ้าย้อมมะเกลือที่เหลือจากการตัดเย็บจึงถูกนำมาแปรรูปเป็นของใช้ในชีวิตรประจำวัน โดยเน้นแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียน

ชุดภาพที่ 2 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากลายผ้าจากมะเกลือ

(อมรพรรณ สกุลงาม และคณะ, 2568)

จากการดำเนินการวิจัย ผลลัพธ์ของการสร้างมูลค่าเพิ่มในครั้งนี้ ไม่ได้สะท้อนเพียงแค่ว่าราคาของผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้น แต่ยังรวมถึงคุณค่าทางวัฒนธรรม ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น และพลังของการพึ่งพาตนเองของชุมชนบ้านวัดมะเกลือ แม่บ้านในชุมชนสามารถก้าวเข้าสู่การเป็นผู้ผลิตสินค้าทำมือที่มีเอกลักษณ์ และสร้างการรับรู้ถึงคุณค่าของผลิตภัณฑ์จากรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้อย่างน่าชื่นชม เป็นแบบอย่างของการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ที่ใช้ทุนวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และความร่วมมือของคนในชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อนหลัก ผลิตภัณฑ์ที่ได้ไม่เพียงแต่มีคุณภาพและความงามเชิงศิลปะ แต่ยังเต็มเปี่ยมด้วยเรื่องราวที่มีชีวิต ซึ่งสามารถส่งต่อคุณค่าของชุมชนเล็ก ๆ แห่งนี้ไปสู่ผู้คนในเมืองและต่างประเทศได้อย่างน่าภาคภูมิใจ

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการทำผ้ามะเกลือของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) ซึ่งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนาวัตถกรรม และสร้างคุณค่าใหม่จากทุนทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ผลการวิจัยสามารถสรุปอภิปรายได้ตามประเด็นสำคัญ ๓ ด้าน ดังนี้

5. กระบวนการทำผ้ามะเกลือ อนุรักษ์ภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติจากการศึกษาพบว่า การทำผ้ามะเกลือเป็นภูมิปัญญาที่มีรากฐานลึกซึ้งในวิถีชีวิตของชาวบ้านวัดมะเกลือในอดีต โดยอาศัยต้นมะเกลือ ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น มาใช้ในกระบวนการย้อมผ้าให้ได้สีดำธรรมชาติที่คงทนและมีกลิ่นหอมอ่อน ๆ มีวิธีการเริ่มจากการคัดเลือกวัตถุดิบ ประกอบด้วย ผ้าจากเส้นใยธรรมชาติ และ ผลมะเกลือ การเลือกใช้ผ้าเส้นใยธรรมชาติ ซึ่งเป็นเส้นใยที่สามารถดัดสีจากการย้อมได้ง่ายการย้อมด้วยน้ำต้มผลมะเกลือ การย้อมซ้ำหลายรอบเพื่อความสม่ำเสมอ และการใช้เทคนิคที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ “น้ำปูนใส” เป็นสารช่วยติดสี สอดคล้องกับ กนกวรรณ ยันตบุศย์และเกริกพล จำสมศรี (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาเรื่องการพัฒนาการย้อมสีผ้าเส้นไหมจากผลมะเกลือโดยการ

ปรับปรุงพื้นผิว ผลการวิจัยพบว่า การใช้สารช่วยติดสีในการย้อมมะเกลือในกระบวนการย้อมสีดำเส้นไหมจากผลมะเกลือตามภูมิปัญญาท้องถิ่น อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ และ พัฒนาการย้อมสีดำเส้นไหม โดยวิธีการปรับปรุงเส้นไหมด้วยพอลิเอทิลีนอิมิน (PEI) ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ศึกษา 1) ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการดูดซับ PEI บนเส้นไหมเลือกกำหนดเวลา 3 6 12 และ 24 ชั่วโมง ที่ความเข้มข้นของ PEI เท่ากับ 1.0g/l 2) ศึกษาการทดสอบความคงทนของสีต่อเหงื่อ และ 3) ศึกษาผลของการตกสีของเส้นไหม ผลการวิจัยพบว่า ระยะเวลาที่เหมาะสมสำหรับการดูดซับ PEI บนเส้นไหม คือ 12 ชั่วโมง ร้อยละการดูดซับ เท่ากับ 69.62 ± 8.6 เมื่อนำเส้นไหมที่ผ่านการปรับปรุงพื้นผิวมาย้อมสีจะได้เฉดสีเทาถึงดำย้อมซ้ำเพียง 4 ครั้ง เส้นไหมมีความคงทนต่อเหงื่อในระดับคุณภาพดีมาก (4-5) และการตกสีของเส้นไหมในระดับต่ำ จุดเด่นของงานวิจัยนี้คือ สามารถลดระยะเวลาการย้อมเส้นไหมสีดำจากผลมะเกลือให้มีระยะเวลาน้อยลง

2.การพัฒนาารูปแบบการทำผ้ามะเกลือ เชื่อมโยงศิลปะ ธรรมชาติ และจิตวิญญาณ อีกประเด็นสำคัญที่สะท้อนจากงานวิจัย คือ การพัฒนาลวดลายผ้ามะเกลือ ซึ่งมีความหมายเชิงสัญลักษณ์และสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ผลการพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือจำนวน 5 แบบ ได้แก่ ลายเกสรดอกมะเกลือ ลายกลีบเลี้ยงดอกมะเกลือ ลายผลมะเกลือผ่าซีก ลายวงปัดนมมะเกลือ และลายลูกมะเกลือ ซึ่งใช้วิธีในการทำลวดลายสอดคล้องกับ ชุตินา งามพิพัฒน์ (2562) ที่ศึกษาเรื่องการออกแบบลวดลายเทคนิคการมัดย้อม และย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ ผลการศึกษาพบว่าการออกแบบลวดลายด้วยเทคนิคการมัดย้อม การมัด การพับ การม้วนโดยใช้เทคนิคการมัดย้อมที่ทำให้เกิดลวดลายและการออกแบบลวดลายพื้นฐานด้วยเทคนิคการมัด เทคนิคการพับ เทคนิคการม้วน ซึ่งเทคนิคการมัดลวดลายที่มีลักษณะคล้ายกัน การพัฒนาลวดลายเหล่านี้ไม่เพียงเพิ่มมิติความงามให้กับผืนผ้า แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเรื่องราวและคุณค่าทางจิตวิญญาณของท้องถิ่น อาทิ ความเชื่อว่ามีมะเกลือสามารถปัดเป่าสิ่งชั่วร้าย และนำพาโชคลาภ ความเชื่อนี้สอดคล้องกับ สุวรินทร์ ไม้ดี (2567) รวบรวมเรื่องราวและความเชื่อเกี่ยวกับไม้มะเกลือ โดยกล่าวถึงความเชื่อในวัฒนธรรมไทยและเอเชียว่าไม้มะเกลือเป็นไม้ศักดิ์สิทธิ์ที่มีพลังปกป้อง ป้องกันสิ่งชั่วร้าย เสริมความมั่นคง และนำพาโชคลาภ ด้วยเหตุนี้ ผลงานที่ได้จึงมิใช่เพียงผ้าหัตถกรรมธรรมดา แต่เป็นงานศิลปะที่มีความหมาย มีชีวิต และสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งยังเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านและเยาวชน ได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์

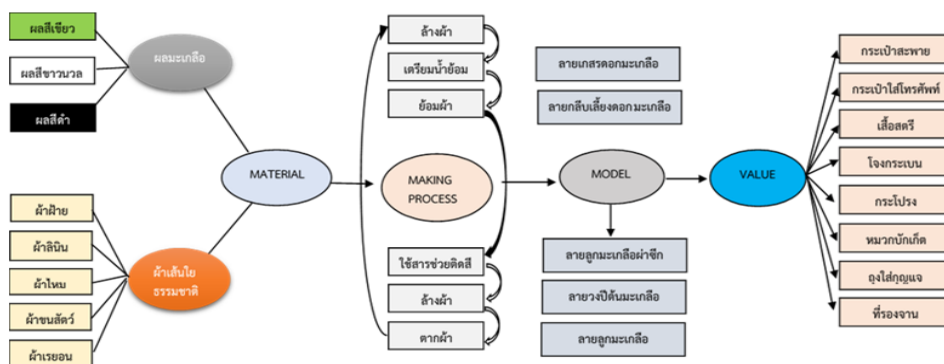
และเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ซึ่งช่วยสร้างความภาคภูมิใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของวัฒนธรรมของตนเอง

3.การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ผ้ามะเกลือ ผสานภูมิปัญญาและนวัตกรรมเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ประเด็นสุดท้ายที่สำคัญ คือ การพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผ้ามะเกลือ โดยการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ตอบโจทย์ผู้บริโภคยุคปัจจุบัน เช่น กระเป๋าสะพาย หมวก บั๊กเก็ต ชุดสตรี และผลิตภัณฑ์จากเศษผ้า สอดคล้องกับงานวิจัย กัลยวรรณ สาสิวรรณ (2561) ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ภูมิปัญญาการย้อมผ้าไหมด้วยผลมะเกลือ เชิงสร้างสรรค์ จังหวัดศรีสะเกษ จากการวิจัยพบว่า ผ้าที่ผ่านการย้อมด้วยผลมะเกลือวันที่ 1 ได้สีน้ำตาลอ่อน วันที่ 2 ได้สีน้ำตาลเข้ม วันที่ 3 ได้สีน้ำตาลเทาอ่อน วันที่ 4 ได้สีเทาอ่อน วันที่ 5 ได้สีเทาดำเข้ม วันที่ 6 ได้สีดำ และวันที่ 7 ได้สีดำเข้ม สามารถนำไปออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ อันได้แก่ 1) เสื้อรูปแบบสมัยใหม่ 2) กระโปรงทำงานทรงเอ/กระโปรงยาวผู้หญิง 3) กระเป๋าถือผู้หญิง 4) ยาม 5) ผ้าคลุมไหล่ และ 6) ชุดกระโปรงผู้หญิง จะเห็นได้ว่าผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์ที่นอกเหนือจากรูปแบบเดิมของผ้าไหมย้อมด้วยผลมะเกลือที่มีรูปแบบเดิมคือเสื้อย้อมด้วยผลมะเกลือแบบเดิม แต่จากการประยุกต์ผ้าไหมย้อมด้วยผลมะเกลือเชิงสร้างสรรค์ ที่ผ่านการย้อมจากเดิมคือใช้ระยะเวลาเกือบเดือนเป็นหนึ่งสัปดาห์ เพื่อผลิตให้ทันตามความต้องการของตลาด และสามารถนำมาออกแบบให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่จากเดิม กลุ่มทอผ้าสามารถนำแนวความคิดนี้จากข้อเสนอแนะจากผู้ประกอบการและประชาชนทั่วไปนำไปประยุกต์เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ที่น่าสนใจและเพิ่มมูลค่าของผ้าไหมย้อมด้วยผลมะเกลือมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มไม่ได้จำกัดเพียงการแปรรูปสินค้า แต่ยังรวมถึงการ “เล่าเรื่อง” (Storytelling) ซึ่งสื่อถึงรากเหง้า ภูมิปัญญา และการใช้ชีวิตของคนในชุมชน ผ่านผืนผ้าที่ผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติในท้องถิ่น กระบวนการนี้ไม่เพียงแต่ส่งเสริมรายได้ให้แก่กลุ่มแม่บ้าน แต่ยังสร้างการรับรู้และการยอมรับในวงกว้างต่อคุณค่าของผลิตภัณฑ์ผ้ามะเกลือในฐานะสินค้าทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพเชิงเศรษฐกิจในระดับประเทศและสากล อีกทั้งยังเป็นแบบอย่างของการใช้ “ทุนวัฒนธรรม” เป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีรากฐานจากความร่วมมือ ความภาคภูมิใจในท้องถิ่น และความสามารถในการพึ่งพาตนเอง การออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่

ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคยุคปัจจุบัน และการใช้การเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจ

องค์ความรู้ใหม่

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือ ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การย้อมผ้าด้วยสีจากธรรมชาติเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมาอย่างยาวนานในสังคมไทย โดยเฉพาะการใช้ผลมะเกลือ ในการย้อมผ้า ซึ่งให้สีโทนเข้มและคงทน นับเป็นอีกหนึ่งทางเลือก ในการสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือ ของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการทำผ้ามะเกลือ การพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือ และแนวทางในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านมีบทบาทในการเรียนรู้ ทดลอง และปรับปรุงกระบวนการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยนำองค์ความรู้มาสร้างเป็นรูปแบบที่ เรียกว่า ๓MV โมเดล ซึ่งมาจากคำ ๔ คำ ในภาษาอังกฤษ M = Material คือ วัตถุดิบ หมายถึง การคัดเลือกวัตถุดิบในการทำผ้ามะเกลือ M = Making Process คือ กระบวนการทำ หมายถึง กระบวนการทำผ้ามะเกลือ มะเกลือ M = Model คือ รูปแบบ หมายถึงการพัฒนารูปแบบการทำผ้ามะเกลือ V = Value คือ การสร้างมูลค่า หมายถึงการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์จากผ้า มะเกลือ

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ภาครัฐควรมีนโยบายส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน เช่น การตั้งศูนย์เรียนรู้ผ้าไหมเกลือ” ในชุมชน เพื่อเป็นพื้นที่ถ่ายทอดองค์ความรู้รุ่นต่อรุ่น โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง สนับสนุนการปลูกและอนุรักษ์พันธุ์มะเกลืออย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการกับโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชในพื้นที่ จัดให้มีงบประมาณสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นในระยะยาว เช่น การพัฒนาเทคนิคย้อมผ้าที่ปลอดภัยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

2. ควรยกระดับผลิตภัณฑ์ผ้าไหมเกลือสู่ตลาดวัฒนธรรม กลุ่มแม่บ้านสามารถใช้ผลจากงานวิจัยในการพัฒนาและปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดวัฒนธรรม เช่น การออกแบบสินค้าแฟชั่นร่วมสมัยที่ใช้ลวดลายดั้งเดิม เทคนิคการย้อมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และการบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนเรื่องราวของชุมชน ทั้งนี้ควรใช้กลยุทธ์ “การเล่าเรื่อง” (Storytelling) เป็นหัวใจในการสร้างแบรนด์ผ้าไหมเกลือให้แตกต่างจากผลิตภัณฑ์ทั่วไป

3. ควรมีการศึกษารูปแบบโครงสร้างการจัดการภายในกลุ่มแม่บ้าน เช่น ระบบบัญชี การแบ่งบทบาทหน้าที่ การตัดสินใจร่วมกัน การจัดการทรัพยากรบุคคลและรายได้ เพื่อวางระบบการทำงานแบบสหกรณ์หรือวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพ รองรับการขายตัวของธุรกิจ และป้องกันปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการเติบโตอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ยันตบุศ และ เกริกพล จำสมศรี. (2563). *การพัฒนาการย้อมสีผ้าไหมเส้นใหม่จากผลมะเกลือโดยการปรับปรุงพื้นผิว*. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน, นครราชสีมา.
- กาญจนา. (2565). นวัตกรรมสัตรีธรรมชาติและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารนวัตกรรมท้องถิ่น*, 5(3), 12-17.

- กัลยวรรณ สาสีวรรณ. (2561). การประยุกต์ภูมิปัญญาการย้อมผ้าไหมด้วยผลมะเกลือเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดศรีสะเกษ. ใน *รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ*.
- ชุติมา งามพิพัฒน์. (2562). การออกแบบลวดลายเทคนิคการมัดย้อม และย้อมด้วยสีจากธรรมชาติ: กรณีศึกษากลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนมัธยมปทุมมาวาส เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์*, 246–265.
- สมชาย. (2453). *การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีและผลกระทบต่อภูมิปัญญาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวดี. (2562). การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนบ้านวัดมะเกลือ. *วารสารวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม*, 14(2), 45–59.
- สุรินทร์ ไม้ดี. (2567). *เรื่องราวและความเชื่อ*. เชียงใหม่: สถาบันภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา.
- วิชาญ. (2564). *การจัดการชุมชนและเศรษฐกิจสร้างสรรค์: กรณีศึกษาชุมชนบ้านวัดมะเกลือ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชุมชนยั่งยืน.
- วัฒนา. (2561). คุณภาพและความทนทานของสีธรรมชาติในงานหัตถกรรม. *วารสารอุตสาหกรรมหัตถกรรม*, 8(1), 33–40.

การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
บ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง*

THE DEVELOPMENT OF A LOCAL HERB PROCESSING COMMUNITY
ENTERPRISE IN BANMAEPRIKLOOM MAEPRIK SUBDISTRICT, MAEPRIK
DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

พระสันติ เขมจาโร (ตีบสม)¹, ประเสริฐ บุปผาสุก² และ อัญธิษฐา อักษรศรี³

Phra Santi Khemajaro (Tipsom)¹ Prasert Bupphasuk² and Auntittha Aksomsri³

¹⁻³วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: Santi0879287305@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง 1) ศึกษาการพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) เสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีผู้เข้าร่วมปฏิบัติการวิจัยซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง 28 คน มีการทำกิจกรรมต่างๆ โดยการสนับสนุนองค์ความรู้จากพัฒนาชุมชน สำนักงานเกษตรอำเภอ ศูนย์การศึกษานอกโณงเรียน และกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ทำการวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอแบบเล่าเรื่อง โค้ดคำพูด และเชิงพรรณนาเพื่อถ่ายทอดข้อมูลอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริก เน้นการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และนำภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาใช้ในการกระบวนการผลิตอย่างมีระบบ ตั้งแต่การคัดเลือก แปรรูป การควบคุมอุณหภูมิและความชื้น เพื่อคงคุณภาพสมุนไพร ผลิตภัณฑ์ที่ได้ เช่น ขี้ผึ้งไพล น้ำมันเหลือง ลูกประคบ ยาต้ม น้ำมันเขียว และรูป

* Received 8 June 2025; Revised 18 July 2025; Accepted 19 July 2025

สมุนไพร การควบคุมคุณภาพอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความน่าเชื่อถือของผลิตภัณฑ์ 2) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริก ได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนต่างๆ ในการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์มีการนำผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมมาร่วมกันตั้งชื่อผลิตภัณฑ์ในชื่อ “สุนันท์ไพร” สุนันท์ คือ เป็นชื่อของพระสงฆ์ที่ชุมชนให้ความเคารพศรัทธา เป็นผู้นำความรู้เรื่องสมุนไพรมาใช้ให้กับชาวบ้าน รวมถึงถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรให้กับทางกลุ่ม ในการออกแบบฉลากใช้ดอกสารภีเป็นสัญลักษณ์ เนื่องจากเป็นสมุนไพรชนิดแรกที่ทางกลุ่มได้นำมาผลิตเป็นสินค้าคือ ฐูปไฉ่ยุง และเป็นต้นไม้ที่มีอยู่มากในพื้นที่ 3) แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ส่งผลให้ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ดีขึ้น มีความทันสมัย และสามารถแข่งขันได้ในตลาดมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาช่องทางการจำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์ เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดใหม่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: สมุนไพรพื้นบ้าน. วิสาหกิจชุมชน. การพัฒนาผลิตภัณฑ์

Abstract

The objective of this research article is to: 1) study the local herbal product models of the Mae Phrik Community Enterprise Group, Mae Phrik Subdistrict, Mae Phrik District, Lampang Province 2) examine the development of local herbal product designs by the community enterprise group; and 3) propose approaches for further product development. This participatory action research (PAR) involved 28 purposively selected participants. The research activities were conducted with knowledge support from the Community Development Office, District Agricultural Office, Non-Formal and Informal Education Center, and local wisdom experts. Data were collected through in-depth interviews and participatory observation. Content was analyzed and presented in narrative form, including quotes and descriptive analysis for systematic interpretation.

The findings revealed that

1) The Mae Phrik Community Enterprise Group's herbal product model emphasized the use of local herbs and traditional knowledge passed down

through generations. The production process was systematic—covering selection, processing, temperature and humidity control to maintain herbal quality. Products included Phlai balm, yellow herbal oil, herbal compresses, inhalers, green herbal oil, and herbal incense. Consistent quality control was a key factor in enhancing product credibility.²⁾ In terms of product development, the group received support from various sectors to upgrade the quality of their products. Existing products were collaboratively rebranded under the name “*Sunan Phrai*”. “Sunan” refers to a revered monk in the community who introduced herbal knowledge and transferred that wisdom to the group. The product label design features the *Sarapee* flower, symbolizing the first herb used to create their mosquito-repellent incense and commonly found in the area.³⁾ The introduction of new product development approaches enhanced the product image, made it more modern and competitive in the market. In addition, the group expanded into online marketing channels, creating new and sustainable market opportunities.

Keywords: Local herbs, Community enterprise, Product development

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบันได้ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการส่งเสริมวิสาหกิจขนาด เล็ก กลาง ย่อย และชุมชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) แม้จำนวนวิสาหกิจชุมชนจะเพิ่มขึ้นมากกว่า 83.000 แห่งในปี 2560 แต่หลายแห่งประสบปัญหาในการบริหารจัดการและไม่สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างยั่งยืนปัญหาหลักของวิสาหกิจ

ชุมชนมักเกี่ยวข้องกับการขาดความรู้ด้านธุรกิจ การตลาด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะผลิตภัณฑ์สมุนไพรซึ่งเป็นทรัพยากรพื้นบ้านที่มีศักยภาพสูง แต่ยังขาดการพัฒนาในเชิงวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ (กระทรวงสาธารณสุข, 2564) แผนยุทธศาสตร์ชาติฉบับที่ 13 จึงได้กำหนดให้การวิจัยและพัฒนาสมุนไพรไทยและการแพทย์แผนโบราณเป็นเป้าหมายสำคัญ ทั้งในด้านมาตรฐานการผลิต ความปลอดภัย และการนำไปใช้ในการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานกรณีของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม จังหวัดลำปาง เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เช่น ยาต้ม ยาหม่อง น้ำมันเหลือง และรูปสมุนไพรอย่างไรก็ตาม การขาดองค์ความรู้ด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้สินค้าขาดความน่าสนใจ ไม่สามารถขยายตลาดสู่กลุ่มผู้บริโภคภายนอกชุมชนได้อย่างเต็มที่ ส่งผลให้สูญเสียโอกาสทางการค้าและความสามารถในการแข่งขัน

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จึงต้องควบคู่กับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น การใช้ “ดอกสารภี” เป็นตราสัญลักษณ์ของแบรนด์ “สุนันท์ไพร่” ตลอดจนการขยายช่องทางการจำหน่ายผ่านตลาดออนไลน์ การสื่อสารแบรนด์ผ่านเรื่องราวของชุมชน (storytelling) เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถเพิ่มคุณค่าและสร้างความน่าเชื่อถือในผลิตภัณฑ์สมุนไพรของไทยได้อย่างยั่งยืน (Kotler & Keller, 2016)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง
2. เพื่อการศึกษาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 กระบวนการตาม แนวคิดของ Kemmis & McTaggart ประกอบด้วย การวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) โดยผู้วิจัยได้ปรับขั้นตอนการวางแผนออกเป็นขั้นตอนการเตรียมการและการวางแผน เพื่อจำแนกภารกิจในการทำงานในพื้นที่ได้ ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาโจทย์การวิจัยก่อนแล้ว จึงได้จัดทำ ขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ระยะ คือ 1) ระยะเตรียมการ (Pre-Research) 2) ระยะการวางแผน (Planning) 3) ระยะการปฏิบัติตามแผน (Action) 4) ระยะการสังเกตผลการนิเทศติดตามสนับสนุนการดำเนินงาน (Observation) และ 5) ระยะสะท้อนผล (Reflection) การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) เพื่อศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และกลุ่มผู้เข้าร่วมปฏิบัติการ เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านแม่พริก

จากการศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม เป็นองค์กรชุมชนที่ดำเนินงานด้านการผลิตและแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้านมาอย่างต่อเนื่องมากกว่า 15 ปี โดยมีวัตถุประสงค์หลักใน

การส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างรายได้ และเสริมสร้างสุขภาพให้กับคนในชุมชน กลุ่มใช้พืชสมุนไพรที่มีแหล่งที่มาภายในท้องถิ่น ซึ่งปลูกด้วยวิธีเกษตรอินทรีย์ที่ปราศจากสารเคมี เช่น ไพล ขมิ้น ฟ้าทะลายโจร ชิง ข่า และอื่น ๆ ผลิตภัณฑ์หลักที่ได้รับการพัฒนาและเป็นที่รู้จัก ได้แก่ ยาหม่องสูตรไพล น้ำมันเหลืองสมุนไพร ลูกประคบสมุนไพร ยาต้มสมุนไพร และรูปสมุนไพรไพล่ โดยกระบวนการผลิตยังคงยึดแนวทางภูมิปัญญาชาวบ้านควบคู่กับการประยุกต์เทคโนโลยีพลังงานแสงอาทิตย์ผ่านการใช้ตู้อบสมุนไพร ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความสะอาด ปลอดภัย และคงคุณค่าทางยาไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพรจะคำนึงถึงช่วงเวลาที่สำคัญในพืชมีปริมาณสูงสุด เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแห่งนี้มีการรวมตัวของกลุ่มผู้สูงอายุและสตรีในชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านสมุนไพร รวมถึงวิธีการแปรรูปและการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสม ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างงานและรายได้แล้ว ยังเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม กลุ่มยังประสบปัญหาในหลายด้าน เช่น ขาดแคลนเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัย อุปกรณ์แปรรูปมีจำกัด สถานที่ผลิตยังไม่เป็นระบบ รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการขยายช่องทางการตลาดยังมีข้อจำกัด และในปัจจุบัน กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานพัฒนาชุมชน และเทศบาลตำบลแม่พริก ในการพัฒนาองค์ความรู้ การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้สมุนไพรเพื่อใช้เป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่และบุคคลภายนอก โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การสร้างเศรษฐกิจฐานราก และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2. การศึกษาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม

ในการศึกษาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นการพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์เพื่อยกระดับภาพลักษณ์ของสินค้าผลิตภัณฑ์สมุนไพรแปรรูปโดยมีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ประกอบด้วย สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดลำปาง สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอแม่พริก และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม โดยมีการบูรณาการภูมิปัญญาดั้งเดิมและองค์ความรู้สมัยใหม่ ของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการกระบวนการผลิตสมุนไพรอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเลือกวัตถุดิบ (เช่น ดอกสารภี). การเตรียม. การแปรรูป และการควบคุมคุณภาพ ผสมผสานองค์ความรู้

สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมกับยุคสมัยและดีขึ้นกว่าเดิมโดยการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่การควบคุมปัจจัยสำคัญในการผลิต ได้แก่ ภูมิ. ความชื้น. และความสะอาด เพื่อรักษาสรรพคุณของสมุนไพรและสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภค โดยการสร้างอัตลักษณ์และมูลค่าเพิ่มผ่านบรรจุภัณฑ์และตราสินค้าการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ซึ่งต้องมียอดประกอบที่สำคัญ เช่น ตราสินค้า. ชื่อผลิตภัณฑ์. รายละเอียดที่เกี่ยวข้อง. เครื่องหมายรับรอง. วิธีใช้. คำเตือน. ส่วนประกอบสำคัญ เพื่อสื่อสารจุดเด่นและภาพลักษณ์ของสินค้า สร้างความเป็นเอกลักษณ์และสะท้อนความเป็นท้องถิ่น เช่น การใช้ "ดอกสารภี" เป็นตราสัญลักษณ์ และตั้งชื่อแบรนด์ "สุนันท์ไพร" ซึ่งมีที่มาจากพระครูสุนันทว. กิจ อดีตเจ้าอาวาสและผู้ก่อตั้งโรงเรียนศักดิ์สุนันท์วิทยา แสดงถึงความผูกพันกับชุมชนและสร้างคุณค่าทางจิตใจ รวมถึงการสร้างตลาดออนไลน์ ซึ่งเป็นช่องทางสำคัญในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในวงกว้าง โดยการสื่อสารผ่านเรื่องราว (Storytelling) และภาพลักษณ์ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ส่งเสริมให้ชุมชนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง. เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน. การถ่ายทอดองค์ความรู้. และการพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ภาพที่ 1 รูปแบบฉลากตราสินค้า “สุนันท์ไพร” ประเภทยาหม่องไพร และ น้ำมันเหลืองไพร

ภาพที่ 2 รูปแบบฉลากตราสินค้า “สุนันทไพร่” ประเภทฉลากตราสินค้า ยาตมสมุนไพร

ภาพที่ 3 รูปแบบตราสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม

โดยรวมแล้วการพัฒนาในรูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรของวิสาหกิจชุมชนที่จะประสบความสำเร็จได้นั้น ไม่ได้จำกัดอยู่แค่กระบวนการผลิตที่ต้องได้มาตรฐานและคุณภาพเพียงอย่างเดียวแต่ยังรวมถึงการสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่ง การตลาดที่มีประสิทธิภาพ และที่สำคัญที่สุดคือการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน

3. แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านแม่พริกกลุ่ม

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม เป็นกระบวนการที่เกิดจากการบูรณาการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับนวัตกรรมสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านผ่านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ฉลากผลิตภัณฑ์ และโลโก้ที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์ของชุมชน การดำเนินงานในส่วนนี้เป็นผลมาจากความร่วมมือระหว่างสมาชิกกลุ่มและหน่วยงานภาครัฐ อาทิ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดลำปาง และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่พริก (กศน.) ซึ่งมีบทบาทในการให้การสนับสนุนทั้งด้านวิชาการและทรัพยากร ผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาได้แก่ ยาหม่องสมุนไพร น้ำมันเหลือง และยาตมสมุนไพร ซึ่งได้รับการปรับปรุงรูปแบบบรรจุภัณฑ์ให้มีความทันสมัยและน่าสนใจยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์สามารถวางจำหน่ายในตลาดที่กว้างขึ้น และสามารถตั้งราคาจำหน่ายได้สูงขึ้นตามคุณค่าที่เพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์ ในด้านการ

พัฒนาช่องทางการจัดจำหน่าย กลุ่มฯ ได้ให้ความสำคัญกับการตลาดทั้งในรูปแบบ Offline และ Online โดยมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อ “การพัฒนาศักยภาพด้านการขายตลาดออนไลน์” เพื่อยกระดับทักษะของสมาชิกกลุ่ม โดยเนื้อหาการอบรมประกอบด้วย การสร้างแบรนด์ส่วนบุคคล (Personal Branding) การใช้เครื่องมือสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line Official Account, TikTok และการวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้า (Customer Journey) รวมถึงการฝึกปฏิบัติด้านการขายจริง กลุ่มเป้าหมายหลักของการอบรมประกอบด้วย สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 20 คน ซึ่งเป็นกลุ่มนำร่องในการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดของชุมชน ในส่วนของการสร้างเครือข่าย กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่มได้มีการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกใน 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) องค์กรชุมชน เช่น เทศบาลตำบลแม่พริก กลุ่ม OTOP จังหวัดลำปาง และสำนักงานพาณิชย์จังหวัด ซึ่งมีบทบาทในการสนับสนุนด้านพื้นที่จัดจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์ 2) หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งมีส่วนสำคัญในการจัดหาทุนสนับสนุนและประสานการจัดงานแสดงสินค้าต่าง ๆ 3) กลุ่มนักวิชาการ เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง มีบทบาทในการให้ความรู้ การจัดอบรม การศึกษาดูงาน และการเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาดจากการดำเนินการทั้งหมด ทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่มสามารถยกระดับผลิตภัณฑ์พัฒนาทักษะสมาชิก และขยายเครือข่ายการจัดจำหน่ายได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพร
บ้านแม่พริก อ.แม่พริก จ.ลำปาง

ภาพที่ 4 การพัฒนาศักยภาพด้านการขายตลาดออนไลน์”

อภิปรายผล

การวิจัยในครั้งนี้มุ่งเน้นการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านกระบวนการศึกษาพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง โดยใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Workshop) ซึ่งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนานวัตกรรม และสร้างคุณค่าใหม่จากทุนทางวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ผลการวิจัยสามารถสรุปอภิปรายได้ตามประเด็นสำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1. การศึกษารูปแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมาตรฐานและสามารถแข่งขันในตลาดได้ โดยเน้นกระบวนการศึกษาในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของสมุนไพร ตั้งแต่แหล่งที่มาของวัตถุดิบ กระบวนการเพาะปลูก การดูแลรักษา และการเก็บเกี่ยว ตลอดจนการควบคุมคุณภาพสมุนไพรในเบื้องต้น โดยใช้เกณฑ์การประเมินทางกายภาพ เช่น สี กลิ่น รส รูปร่าง และลักษณะของเนื้อสัมผัส ตลอดจนความสะอาดและความปราศจากสิ่งปนเปื้อน นอกจากนี้ ยังมี การรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้รู้ในชุมชน หมอพื้นบ้าน และผู้สูงอายุ เพื่อศึกษาสรรพคุณ วิธีการใช้ และข้อควรระวังในการใช้สมุนไพรแต่ละชนิด โดยข้อมูลเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้มีคุณภาพ การจัดเก็บและการแปรรูปสมุนไพรยังให้ความสำคัญกับวิธีการอบแห้ง การเก็บรักษาในภาชนะที่สะอาด ปิดสนิท และป้องกันแสงแดดหรือความชื้น เพื่อรักษาสาระสำคัญในสมุนไพร ยืดอายุการเก็บรักษา ซึ่งจะช่วยลดการเสื่อมสภาพของผลิตภัณฑ์ก่อนถึงมือผู้บริโภค ทั้งนี้ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิพันธุ์ บงสุนันท์ (2558) เรื่อง “การวิเคราะห์การผลิตและการตลาดผลไม้แปรรูปของไทย” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาและออกแบบบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาเครือข่ายธุรกิจและการตลาด และสามารถลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสรุป การศึกษาคุณภาพสมุนไพรในชุมชนอย่างรอบด้าน รวมถึงการประยุกต์องค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับกระบวนการผลิตที่มีมาตรฐาน จะส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีศักยภาพเข้าสู่ตลาดได้อย่างยั่งยืน

2. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่มโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับสมาชิกกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชน โดยร่วมแสดงความคิดเห็น นำเสนอความต้องการ เลือกรูปแบบ การให้ข้อมูลที่ เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เพื่อเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบพัฒนารูปแบบตราสินค้าและ บรรจุภัณฑ์ สอดคล้องกับ **วิภาวดี พรหมพuthา และชาม จาตุรงค์กุล (2565)** ได้มีแนวคิดใน การออกแบบอัตลักษณ์ตราสินค้าโดยได้ถอดอัตลักษณ์ของชุมชนจากการลงพื้นที่นำไปสู่การ ออกแบบและวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เช่น สี, สไตส์, เทคนิคการวางลาย ในการ ออกแบบตราสินค้าที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อเป็นทำให้ผู้บริโภคเข้าใจและ จดจำได้ง่าย เกิดต้นแบบของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สร้างรายได้อย่างยั่งยืนให้กับชุมชนในอนาคต

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตและแปรรูปสมุนไพร บ้านแม่พริกกลุ่ม มีผลิตภัณฑ์ คือ ยาหม่องสมุนไพร น้ำมันเหลือง น้ำมันเขียว ฐูปสมุนไพรไล่ยุง ลูกประคบ และยาต้มสมุนไพร ผลิตภัณฑ์แต่ละ อย่างมีขนาดและรูปแบบที่แตกต่างกันไป ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตและแปรรูปสมุนไพร บ้านแม่พริกกลุ่ม จึงต้องการให้ออกแบบตราสัญลักษณ์ที่สะท้อนถึงเอกลักษณ์ความเป็นบ้านแม่ พริกกลุ่ม รวมถึงการนำรูปภาพดอกสารภีและพืชสมุนไพรมาเป็นองค์ประกอบในการออกแบบที่ ลักษณะบ่งบอกถึงความเป็นสมุนไพร และต้องการให้มีชื่อวิสาหกิจชุมชน "วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม ผลิตและแปรรูปสมุนไพร บ้านแม่พริกกลุ่ม ปรากฏในการทำตราสัญลักษณ์ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ **สุมิตรา ศรีวิบูลย์ (2560)** ได้กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคมในปัจจุบัน ผู้บริโภคจึงมักตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า โดยพิจารณาจากสัญลักษณ์หรือแบรนด์ที่แสดงถึง ลักษณะเฉพาะตัว รวมถึงชื่อเสียงของผู้ผลิตจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค โดยผู้วิจัยได้ออกแบบตราสินค้า จำนวน 3 รูปแบบ และ กล่องบรรจุภัณฑ์ จำนวน ๒ รูปแบบ การออกแบบ และพัฒนาบรรจุภัณฑ์สมุนไพรตรา สุนันทไพร ในภาพรวมถือได้ว่า บรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม แข็งแรง ปกป้องคุ้มครองและสามารถลดต้นทุนในการผลิต ตัวอย่างเช่น เรื่องของบรรจุภัณฑ์กระดาษ สามารถใช้กระดาษได้น้อยลง ลดการสิ้นเปลืองใน ขณะที่ชิ้นงานบรรจุภัณฑ์มีคุณภาพมากขึ้น ช่วยส่งเสริมด้านการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของ **อมรนิติ คงปรีชา (2559)** ว่าตัวบรรจุภัณฑ์ที่ดีนั้นต้องมีความสามารถ คือ ในด้านรูปแบบ ต้องมีความเป็นเอกลักษณ์แปลกใหม่ สะดุดตา ต้องมีลักษณะเป็นชุด สามารถสร้างการจดจำ ให้แก่ผู้บริโภค และสร้างความแตกต่างจากสินค้าคู่แข่งได้ มีเครื่องหมายการค้า สามารถสื่อถึง ผลิตภัณฑ์และบ่งบอกถึงที่มาที่ไป สร้างการจดจำให้แก่ผู้บริโภคได้ดี ลักษณะการใช้สอยต้องมี

ความสะดวก ทั้งในส่วนของผู้ผลิตและผู้บริโภคโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ ในด้านการตลาด ผู้บริโภคสามารถทราบข้อมูลที่ผลิตภัณฑ์ต้องการสื่อสารให้เข้าใจได้โดยง่าย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย มีการสร้างภาพลักษณ์ให้กับผลิตภัณฑ์ได้เป็นอย่างดี เหมาะสมกับราคา โอกาสและกาลเทศะ สามารถยกระดับและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าได้รายละเอียดบนฉลากครบถ้วน ผู้บริโภคสามารถอ่านและทำความเข้าใจได้ง่าย บรรจุภัณฑ์สามารถเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ได้ในตัว ช่วยให้ผลิตภัณฑ์เกิดมูลค่าเพิ่มและช่วยในการส่งเสริมการขายสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เกศแก้ว ประดิษฐ์ (2567)** ได้ระบุว่าบรรจุภัณฑ์เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนา เพราะบรรจุภัณฑ์นอกจากมีหน้าที่หลักในการปกป้องและขนส่งสินค้าให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์แล้ว บรรจุภัณฑ์ยังมีบทบาทหน้าที่ด้านการสื่อสารการตลาดในการแนะนำให้ข้อมูล รวมถึงกระตุ้นใจลูกค้าให้ตัดสินใจซื้อโดยบรรจุภัณฑ์จัดเป็นหนึ่งในปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจ

3. การเสนอรูปแบบพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน มีการนำเสนอ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) รูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ส่งผลลัพธ์ที่สำคัญและเป็นรูปธรรมหลายประการ เป็นการเพิ่มมูลค่าและสร้างความแตกต่าง เพราะตราสินค้า ฉลากและบรรจุภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบใหม่และมีเอกลักษณ์ ช่วยยกระดับภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์จากเดิมที่เป็นเพียงสินค้าพื้นบ้านให้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม สามารถแข่งขันในตลาดได้ดีขึ้น และโดดเด่นจากก่อนการพัฒนา มาก ด้วยรูปแบบที่สวยงาม ทันสมัย และมีเรื่องราว ทำให้ผลิตภัณฑ์น่าสนใจยิ่งขึ้น ดึงดูดสายตาผู้บริโภคกลุ่มใหม่ ๆ ที่อาจไม่เคยรู้จักผลิตภัณฑ์สมุนไพรมาก่อน หรือมองหาผลิตภัณฑ์ที่มีดีไซ์น่าสนใจ ด้วยการมีตราสินค้าที่ชัดเจน ฉลากที่ให้ข้อมูลครบถ้วน และบรรจุภัณฑ์ที่ดูสะอาด ปลอดภัย ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคในด้านคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์และที่สำคัญสะท้อนอัตลักษณ์และภูมิปัญญาชุมชน การนำเสนอเรื่องราวของบ้านแม่พริกกลุ่ม ภูมิปัญญาการใช้สมุนไพร และวัฒนธรรมท้องถิ่นผ่านการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้ผลิตภัณฑ์มีคุณค่าทางจิตใจและเป็นตัวแทนของชุมชนอย่างแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **อุดมศักดิ์ สาริบุตร (2568)** ได้ศึกษาเรื่อง “การออกแบบตราสินค้าผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ผลงานการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชนและบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างสามารถช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ให้กับตราสินค้าได้และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่ม ตำบลแม่พริก อำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง โดยมุ่งเน้นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์ พัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ให้มีความโดดเด่น สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรท้องถิ่น และสถาบันการศึกษา และจากการดำเนินกิจกรรมพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีความทันสมัย สร้างความน่าสนใจแก่ผู้บริโภค โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงบรรจุภัณฑ์ใหม่ เช่น ยาหม่องสมุนไพร น้ำมันเหลือง และยาต้มสมุนไพร ซึ่งส่งผลให้สามารถตั้งราคาขายได้สูงขึ้นอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังมีการจัดอบรมเสริมสร้างศักยภาพด้านการตลาดออนไลน์ให้กับสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐในรูปแบบของการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อเพิ่มศักยภาพของสมาชิกกลุ่มในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สื่อสังคมออนไลน์ และการวางแผนกลยุทธ์การตลาด ทำให้เกิดความเข้าใจในการสร้างแบรนด์ (Personal Branding) และสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อปรับใช้กับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับจังหวัด เช่น เทศบาล ศูนย์การศึกษานอกระบบ สำนักงานพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัย ฯลฯ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนองค์ความรู้ งบประมาณ และโอกาสในการขยายตลาด ทำให้กลุ่มมีช่องทางจัดจำหน่ายเพิ่มมากขึ้น ทั้งในชุมชนและนอกพื้นที่ เช่น งานแสดงสินค้าในจังหวัดลำปาง และตลาดนัดชุมชน ทั้งนี้ยังเกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างภาครัฐ ภาควิชาการ และภาคประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแม่พริกกลุ่มมีพัฒนาการทั้งด้านผลิตภัณฑ์ การตลาด และเครือข่ายการจัดจำหน่าย ทำให้สามารถยกระดับผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านให้มีความเป็นสากล และมีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาด รวมถึงเป็นแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1.ในการศึกษาและพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ ควรต้องพิจารณาเรื่องของต้นทุนในการผลิตที่อาจจะเพิ่มมากขึ้น อาจจะต้องคำนึงถึงปัจจัยของความคุ้มค่าในตัวผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้บริโภค

2.ในการออกแบบบรรจุภัณฑ์จำเป็นต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มประชากรรวมถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อการพัฒนาบรรจุภัณฑ์จะได้ผลตรงตามความต้องการของกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา และเพื่อให้ได้ความพึงพอใจสูงสุดสามารถนำบรรจุภัณฑ์ที่ได้รับการพัฒนาไปประยุกต์ใช้ภายใต้ภาคหน้า

3.ควรมีการดำเนินการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลดีทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปจัดจำหน่ายเป็นการสร้างรายได้ให้กับสมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจ

เอกสารอ้างอิง

- เกศแก้ว ประดิษฐ์. (2561). การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวกล้องพันธุ์ข้าวหอมกระดังงาที่มีผลต่อการตอบรับในเชิงพาณิชย์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านบ่อขอ อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา. รายงานวิจัย
- สุมิตรา ศรีวิบูลย์. (2554). *ออกแบบ ออกแบบรนต์*. กรุงเทพฯ: อีเลฟเว่นคิดเลอส์.
- สุทธิพันธุ์ บงสุนันท์. (2558). *การวิเคราะห์การผลิตและการตลาดผลไม้แปรรูปของไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิภาวดี พรหมพุดธา. & ขาม จาตุรงค์กุล. (2565). โครงการออกแบบอัตลักษณ์ตราสินค้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ้าฝ้ายโดยได้แรงบันดาลใจจากดอกไม้เมืองเลย กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายชุมชนบ้านกกบก อ.วังสะพุง จ.เลย. ใน *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 23*. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อมรนิติ คงปรีชา. (2557). รายงานวิจัยเรื่องการออกแบบผลิตภัณฑ์ข้าวเจ๊กเขยเสาให้.
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

อุดมศักดิ์ สาริบุตร. (2558). การออกแบบตราสินค้า ผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม
สำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน.

กลไกการป้องกันยาเสพติดติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า

อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร*

DRUG PREVENTION MECHANISMS ACCORDING TO BUDDHIST
PRINCIPLES IN BANG KRACHAO SUBDISTRICT, MUEANG SAMUT
SAKHON DISTRICT, SAMUT SAKHON PROVINCE

พระใบฎีกาสมชาย ฐิริปณฺโญ (ภู่ระย้า)¹, พระมหาประกาศิต สิริเมธโร²

และ พระครูใบฎีกาธีรยุทธ จันทูปโม³

Phrabaidika Somchai Phuripunyo¹, Phra Maha Prakasit Sirimetho²

and Phrakhru Baidika Thirayut Chanthupamo³

¹⁻³วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Buddhist Panya Sri Dvaravati College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Email: somchai0615754052@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “กลไกออกแบบกิจกรรมการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ผลกระทบจากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับประชาชน 2) พัฒนากลไกออกแบบกิจกรรม และ 3) ขับเคลื่อนกลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี วิจัยนี้ใช้รูปแบบวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 18 รูป/คน และกลุ่มปฏิบัติการจำนวน 21 คน เป็นบุคคลที่มีความสมัครใจในการให้ข้อมูล และเป็นบุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม เก็บข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และกิจกรรม การระดมความคิด ร่วมกับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการเล่าเรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนได้รับผลกระทบในการดำเนินชีวิต ความปลอดภัยในทรัพย์สิน และความสงบสุขของสังคม เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศ ปัญหาอาชญากรรม

* Received 9 June 2025; Revised 29 June 2025; Accepted 30 June 2025

เพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงและความแตกแยกในครอบครัว เยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติได้รับผลกระทบอย่างมาก 2) การพัฒนากลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ได้แก่ การปลูกจิตสำนึก ติดตามเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง พัฒนาความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชน และนำหลักพุทธวิธีทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ได้แก่ ศีล 5 ช่วยควบคุมพฤติกรรม อธิปไตย 4 เป็นพื้นฐานความสำเร็จ สังคหวัตถุ 4 พัฒนาความสัมพันธ์และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และโครงการ To Be Number One ที่มุ่งเน้นในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 3) การขับเคลื่อนกลไกการป้องกันยาเสพติด ชุมชนมีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ผู้นำที่จริงจัง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมคิดและลงมือทำ สร้างความไว้วางใจ แลกเปลี่ยนความรู้ต่อเนื่อง เพิ่มพูนศักยภาพภายในชุมชน กระตุ้นและสร้างแรงจูงใจขยายเครือข่ายขององค์กรชาวบ้าน เพื่อรับมือกับปัญหาและแก้ไขปัญหาร่วมกัน

งานวิจัยนี้สะท้อนว่า การขับเคลื่อนพัฒนาด้านการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธีเป็นแนวทางที่ให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : กลไก, การป้องกัน, ยาเสพติด, พุทธวิธี

Abstract

The research on “Mechanism for Designing Drug Prevention Activities Based on Buddhist Principles in Bang Krachao Sub-district, Mueang Samut Sakhon District, Samut Sakhon Province” aimed to 1) analyze the impact of drug problems on the people, 2) develop a mechanism for designing activities, and 3) drive the mechanism for drug prevention based on Buddhist principles. This research used a participatory action research (PAR) model with a group of 18 key informants and 21 action participants who were willing to provide information and participate in the activities. Data was collected through in-depth interviews, participatory observation, and brainstorming activities, along with practical training. Data was analyzed using content analysis and storytelling.

The research results found that 1) People are affected in their lives, property safety, and social peace, which threatens national security. The crime problem has increased, causing violence and family disunity. Youth, who are the future of the nation, are severely affected. 2) Developing a drug prevention mechanism based on Buddhist principles, including raising awareness, continuously monitoring networks, developing strength in communities, and applying Buddhist principles, such as the 5 precepts to control behavior, the 4 bases of success, the 4 social virtues to develop relationships and help each other, and the To Be Number One project, which focuses on preventing and solving drug problems. 3) Driving the drug prevention mechanism, communities are seriously involved, sincere leaders give everyone an opportunity to think and act, build trust, continuously exchange knowledge, increase potential within the community, stimulate and motivate the expansion of networks of local organizations to cope with problems and solve them together.

This research reflects that the development of drug prevention based on Buddhist principles is an approach that emphasizes the application of Dhamma principles to prevent and solve drug problems sustainably.

Keywords: Mechanism, Prevention, Drugs, Buddhism

บทนำ

รายงานยาเสพติดโลกของ การติดยาเสพติดส่งผลกระทบร้ายแรงต่อชีวิตผู้คน การตกงาน ความยากจน และการไร้ที่อยู่อาศัย (UNODC, 2020) มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2564 มีอัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 1.93 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.68 เมื่อ 10 ปีก่อนหน้า และมีอัตราการตกงานสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในประเทศอย่างฉับพลัน เกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้นในทุกมิติ

(สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566-2570) ต้องมีฐานข้อมูลยาเสพติดที่ครบถ้วน พร้อมแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ทั้งในเชิงหลักการและเหตุผล ให้ความสำคัญและร่วมกันแก้ไขปัญหายาอย่างจริงจัง (โสภารัตน์ จารุสมบัติ, 2565)

ปัญหายาเสพติดมีความสัมพันธ์กับสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคม อย่างมีนัยสำคัญในห้วงเวลาที่เศรษฐกิจและสังคมมีความเปราะบาง จะพบว่าผู้ต้องหาคดียาเสพติดรายใหม่ทั้งคดีค้าและคดีเสพยาเสพติดมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 มีจำนวนผู้ต้องหารายใหม่สูงถึง 226,132 คน เพิ่มขึ้นจาก 132,987 คน ในปี พ.ศ. 2560 โดยเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูลการสำรวจภาวะการมีงานทำจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ มีความสอดคล้องโดยอัตราการว่างงานมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในปี พ.ศ. 2564 มีอัตราการว่างงานอยู่ที่ร้อยละ 1.93 เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 0.68 เมื่อ 10 ปีก่อนหน้า และมีอัตราการตกงานสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 เป็นต้นมา โดยผู้ที่จบการศึกษาระดับอุดมศึกษามีอัตราการว่างงานมากที่สุด อีกทั้งอัตราการว่างงานแฝง และจำนวนแรงงานนอกระบบขยายตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมในประเทศอย่างฉับพลัน เกิดช่องว่างความเหลื่อมล้ำเพิ่มมากขึ้นในทุกมิติ เป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้ยาเสพติดสามารถเข้ามามีบทบาทได้ไม่ยาก และอาจส่งผลให้ประชากรโดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางหันเข้าสู่วงจรยาเสพติด (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2566-2570)

ปัจจุบันสถานการณ์ยาเสพติดในตำบลบางกระเจ้า อำเภอมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร มีความรุนแรง ซึ่งเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับปริมาณพล ทำให้เป็นจุดพักและกระจายยาไปยังจังหวัดอื่น รวมถึงภาคใต้และกรุงเทพมหานคร ความเป็นสังคมเมืองที่แต่ละคนใช้ชีวิตต่างคนต่างอยู่ ขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ส่งผลให้การควบคุมและป้องกันยาเสพติดไม่ทั่วถึง อีกทั้งโรงงานในพื้นที่ยังไม่ให้ความร่วมมืออย่างเพียงพอกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ทำให้การแพร่ระบาดขยายตัวได้ง่าย สภาพแวดล้อมทางสังคมเศรษฐกิจ และการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัว ล้วนส่งผลให้การป้องกันยาเสพติดไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ แม้รัฐบาลพยายามแก้ไขแต่ยังมีช่องว่างในระบบที่เปิดโอกาสให้ยาเสพติดแพร่ระบาด (องค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า, 2567) จากปัญหาดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อแก้ปัญหา ได้แก่ ศีล 5 เป็นหลักพื้นฐานในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม (สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์, 2527) อิทธิบาท 4 หลักนำสู่ความสำเร็จ (กัญญลักษณ์ จันทรวินบูลย์ และคณะ, 2562) สังคหัตถ์ 4 หลักสงเคราะห์เพื่อ

สร้างความสามัคคีในชุมชน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2539) หลักธรรมเหล่านี้ช่วยพัฒนาจิตสำนึกของประชาชน และส่งเสริมความร่วมมือของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด มุ่งเน้นกลุ่มเสี่ยงซึ่งเป็นเยาวชนและวัยรุ่น อายุ 16–24 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มที่ถูกชักจูงได้ง่าย มีแนวโน้มลองใช้ยาเสพติดด้วยความเข้าใจผิดหรือความอยากรู้อยากลอง หากขาดความรู้ความเข้าใจ มักนำไปสู่การเสพติดและค่าเองในที่สุด แนวทางแก้ไข เน้นสร้างความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกเกี่ยวกับพิษภัยของยาเสพติด เพื่อดึงพวกเขาออกจากวงจรดังกล่าว และผลักดันให้กลายเป็นพลังสำคัญในการร่วมแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน (โครงการทุนนิมเบอร์วัน, 2567)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับประชาชน ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อพัฒนากลไกออกแบบกิจกรรมการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร
3. เพื่อขับเคลื่อนกลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 4 กระบวนการตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1988) ประกอบด้วยการวางแผน (Planning) การปฏิบัติตามแผน (Action) การสังเกตผล (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ผู้วิจัยได้ปรับขั้นตอนการวางแผนออกเป็นขั้นการเตรียมการและการวางแผนเพื่อจำแนกภารกิจในการทำงานในพื้นที่ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผู้วิจัยได้ลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาโจทย์การวิจัยก่อนแล้ว จึงได้จัดทำขั้นตอนการดำเนินงานของรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 5

ระยะ ได้แก่ 1) ระยะเตรียมการ (Pre-Research) จัดประชุมสร้างความคุ้นเคยและชี้แจงแผนงานโดยใช้เทคนิค AIC, Participatory Workshop และ Time Line เก็บข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ ประสานงานและสร้างสัมพันธภาพกับชุมชนและภาคีเครือข่าย เตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับดำเนินโครงการ 2) ระยะการวางแผน (Planning) วิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัดของการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี จัด Workshop โดยใช้เทคนิคการสร้างฉากทัศน์ (Scenario Building) ร่วมกันวางแผน แก้ปัญหา พัฒนาทัศนคติ และออกแบบกิจกรรมที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วม 3) ระยะการปฏิบัติตามแผน (Action) ดำเนินกิจกรรมในแนวคิด “เป็นหนึ่งโดยไม่พึ่งยาเสพติด” ใช้เทคนิค Facilitator ดำเนินงานและกิจกรรมเป็นระยะเวลา 6 เดือน 4) ระยะการสังเกตผล (Observation) ประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสะท้อนผลการดำเนินงานตระหนักถึงผลกระทบของยาเสพติดและแนวทางป้องกันแบบพุทธวิธี จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางขับเคลื่อนในระดับชุมชน 5) ระยะสะท้อนผล (Reflection) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับผู้มีส่วนร่วม วิเคราะห์และสังเคราะห์กระบวนการ รวมทั้งสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ค้นข้อมูลให้ชุมชน ตรวจสอบความถูกต้อง และจัดทำรายงานวิจัยให้สมบูรณ์ การดำเนินโครงการนี้ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเทคนิคต่าง ๆ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มสนทนาเฉพาะ และการวิเคราะห์ร่วมในกิจกรรม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ผลกระทบจากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับประชาชน ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

จากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับประชาชน โดยใช้การบันทึกเทปเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคล ครอบครัว และคนในชุมชนมีผลต่อเนื่องกัน ที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับว่าชุมชนใดมีผู้เสพยาากน้อย ถ้าชุมชนใดมีผู้เสพยาาก ผลกระทบก็มีมาก ชุมชนใดมีผู้เสพยาากน้อยผลกระทบก็น้อยตามไปด้วย ยาเสพติดเป็นปัญหาที่น่าเป็นห่วงที่มีการสะสมและก่อให้เกิดผลเสียและผลกระทบต่อสังคมในทุกระดับเริ่มตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนไปจนถึงระดับประเทศมาอย่างยาวนานที่สมควรได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจากผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกองค์กร จึงเห็นได้ว่าปัญหายาเสพติดนับเป็นปัญหาสังคมที่มีความร้ายแรงระดับชาติ เนื่องจากทุกสังคมต่างได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าว รวมถึงการ

แพร่ระบาดในสังคมไทยแม้จะมี มาตรการป้องกันและปราบปรามผู้ลักลอบจำหน่ายและผู้เสพยาเสพติดมาโดยตลอด แต่ก็ยังไม่สามารถขจัดและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้หมดไปได้ เนื่องจากเป็นขบวนการที่มีความซับซ้อน และนับวันปัญหาดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ขณะนี้ จะเห็นได้ว่ายาเสพติดมีการแพร่กระจายอยู่เป็นจำนวนมาก โดยการลักลอบเข้ามาตามแถบแนวชายแดนต่าง ๆ ของไทย และราคาของยาเสพติด ในปัจจุบันก็มีราคาที่ถูกลง ทำให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชนหรือวัยรุ่นเข้าถึงได้ง่าย

ปัญหายาเสพติดส่งผลกระทบในหลายระดับ ตั้งแต่บุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งได้รับผลกระทบที่แตกต่างกันไปตามจำนวนผู้เสพในพื้นที่ ยังมีผู้เสพมาก ผลกระทบก็รุนแรงขึ้น และหากมีจำนวนน้อย ผลกระทบก็ลดลงตามไปด้วย ยาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลเสียต่อสังคมในทุกระดับมาอย่างยาวนาน และจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังจากทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากเป็นปัญหาระดับชาติที่ส่งผลกระทบต่อทุกสังคม แม้ว่าจะมีมาตรการป้องกันและปราบปราม แต่ขบวนการค้ายาเสพติดยังคงมีความซับซ้อนและรุนแรงขึ้น ปัจจุบันพบว่าการแพร่ระบาดของยาเสพติดเพิ่มขึ้น โดยมีการลักลอบนำเข้าตามแนวชายแดน และราคาที่ถูกลง ทำให้เยาวชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

2. ผลการพัฒนากลไกออกแบบกิจกรรมการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

การแก้ไขปัญหายาเสพติดที่คุณกล่าวถึงเป็นประเด็นที่สำคัญและต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน นโยบาย “5 รื้อเพื่อไทยเข้มแข็ง” เป็นแนวทางที่ครอบคลุมหลายมิติ ทั้งการควบคุมตามแนวชายแดน การพัฒนาความเข้มแข็งให้ชุมชน การจัดระเบียบสังคม การดูแลเยาวชนผ่านสถานศึกษา และการเสริมพัฒนาภูมิคุ้มกันภายในครอบครัว (โรงเรียนพุทธรัตนพิทยาคม, 2567)

หากต้องการให้มาตรการมีความเข้มงวดและมีผลบังคับใช้จริง จำเป็นต้องมีกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ และการบังคับใช้ที่โปร่งใส เจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องดำเนินการอย่างซื่อสัตย์และเข้มงวดต่อปัญหายาเสพติด รวมถึงการกำจัดช่องโหว่ของกฎหมายที่อาจเปิดโอกาสให้มีการทุจริต นอกจากนี้การให้ความรู้แก่ประชาชน และการส่งเสริมบทบาทของชุมชน เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อพัฒนาความตระหนักรู้และลดโอกาสในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติด การบังคับใช้

กฎหมายให้เคร่งครัดขึ้น เป็นจุดที่สามารถนำไปพัฒนาได้ เช่น การเพิ่มโทษสำหรับผู้ค้ายา การเฝ้าระวังและตรวจสอบสถานบันเทิงที่อาจเกี่ยวข้องกับการจำหน่ายยาเสพติด รวมถึงการจัดเวทีให้ประชาชนสามารถรายงานข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องความปลอดภัย

3. ผลการขับเคลื่อนกลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

การขับเคลื่อนกลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธีที่คุณกล่าวถึงนั้นเป็นวิธีการที่มุ่งเน้น การมีส่วนร่วมของชุมชน และการบูรณาการหลายมิติ เพื่อรับมือกับปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน ประกอบไปด้วยการ เฝ้าระวัง การป้องกัน การปราบปราม และการบำบัดฟื้นฟู ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด TO BE NUMBER ONE (2567) ที่เน้นการพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เยาวชน และการส่งเสริมความร่วมมือจากทุกฝ่ายในสังคมการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด รวมถึงจากภาครัฐและเอกชนในการป้องกันและปราบปรามผู้ค้าและผู้เสพ การบำบัดและฟื้นฟู สนับสนุนให้ผู้ติดยาเสพติดได้รับการบำบัด พร้อมมาตรการช่วยเหลือหลังการบำบัด เช่น การส่งเสริมอาชีพ การมีส่วนร่วมของชุมชน ให้โอกาสประชาชนมีบทบาทในการแก้ไขปัญหาและร่วมกันพัฒนาแนวทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพแนวทางนี้สะท้อนให้เห็นถึง ความร่วมมือของชุมชนและทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาแนวป้องกันที่แข็งแกร่ง และขับเคลื่อนให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ จุดเด่นของแนวทางนี้ คือ การเฝ้าระวังในชุมชน ผู้นำและประชาชนมีบทบาทสำคัญในการสอดส่อง และแจ้งเบาะแสการแพร่ระบาดของยาเสพติด การป้องกันและให้ความรู้ การจัดอบรมและพัฒนาความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับอันตรายของยาเสพติด

อภิปรายผล

1. ผลกระทบจากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับประชาชน ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

ผลกระทบจากปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นกับประชาชน พบว่า ปัญหายาเสพติดส่งผลกระทบต่อในหลายมิติ ตั้งแต่ระดับบุคคลไปจนถึงระดับประเทศ การแพร่ระบาดของสารเสพติด เช่น ยาบ้า กัญชา และกระท่อม ทำให้เกิดปัญหาสังคม อาชญากรรม และเศรษฐกิจที่รุนแรง รวมถึงผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ผลกระทบที่สำคัญจากยาเสพติด ด้านสังคมและ

อาชญากรรม พัฒนาความหวาดระแวงในชุมชน เพิ่มอัตราการลักขโมย ใช้ความรุนแรง และอาชญากรรม ด้านเศรษฐกิจ เงินที่ควรหมุนเวียนภายในประเทศไหลออกสู่ชวบนการค้ายาเสพติด ลดโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจ ด้านครอบครัว เกิดปัญหาความแตกแยก เยาวชนที่ตกเป็นทาสยาเสพติดมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิต ด้านความมั่นคง การลักลอบผลิต ค้า และจำหน่ายยาเสพติดในพื้นที่ชายแดนส่งผลต่อเสถียรภาพของประเทศ หากชุมชนมีความเข้มแข็งและร่วมมือกัน ปัญหายาเสพติดในพื้นที่อาจลดลงอย่างมีนัยสำคัญหรือหมดไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (2567) ที่กล่าวว่า การลักลอบขาย (ยาบ้า) และยาเสพติดบางประเภทหาซื้อง่ายราคาถูกไม่ผิดกฎหมาย เช่น กระท่อม กัญชา เป็นต้น ที่ปัจจุบันนี้มีขายกันไปทั่ว อยากให้รัฐบาลแก้กฎหมาย เอาจริงจังเรื่องกฎหมายนี้ ถ้ายังมีการขายอยู่ไปทั่ว มันมีโอกาสที่คนจะซื้อมาเสพกันง่ายขึ้น เพราะปัจจุบันนี้ถือว่าไม่ผิดกฎหมาย อยากให้ผู้เกี่ยวข้องมาช่วยกันป้องกันยาเสพติดโดยเฉพาะ ผู้นำชุมชน ผู้ปกครอง บิดา มารดา ทางรัฐบาลต้องออกกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างเด็ดขาด รวมถึงการบูรณาการช่วยเหลือเยียวยาสำหรับผู้ที่ได้รับผลกระทบ เสนอให้มีหน่วยงานผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบมารณรงค์ ป้องกันหรือปราบปรามยาเสพติดอย่างจริงจัง เพื่อให้ยาเสพติดลดลง ถ้าชุมชนเข้มแข็งยาเสพติดในชุมชนก็คงจะน้อยลงหรืออาจจะหมดไปเลยก็ได้

2. ผลการพัฒนากลไกออกแบบกิจกรรมการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

การพัฒนากลไกออกแบบกิจกรรมการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี พบว่า การพัฒนากลไกเป็นกระบวนการสำคัญในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กร โดยเฉพาะภาครัฐที่มีบทบาทในการสนับสนุน ส่งเสริม และประสานงานเพื่อพัฒนาเครือข่าย และพัฒนาจิตสำนึกในการร่วมมือกัน พัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่ายช่วยให้เกิดการตัดสินใจและการดำเนินการร่วมกันในสังคมยุคใหม่ การบริหารจัดการเครือข่ายจำเป็นต้องพัฒนาช่องทางสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ระดับครอบครัวและชุมชน เพื่อช่วยกันป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด โดยใช้กลยุทธ์ เช่น การให้คำปรึกษา การเผยแพร่ความรู้ และการบังคับใช้กฎหมาย นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ

ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ยังเป็นองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ มาตรการสำคัญ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นต้น เตรียมการ และตัดสินใจปฏิบัติ 2) การมีส่วนร่วมของภาครัฐ โดยใช้กฎหมายและยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด 3) การร่วมมือของภาครัฐและเอกชน เช่น โครงการ To Be Number One เป็นต้น 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งผ่านการปลูกจิตสำนึก คัดเลือกผู้นำ ติดตามและประเมินผล และดำเนินการต่อเนื่อง แนวทางเหล่านี้ช่วยเสริมพัฒนาระบบที่มั่นคงในการบริหารสังคมและป้องกันปัญหาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธัญกนกวิชต์ จิโรคนิธิโยธ (2564) ได้กล่าวถึง สถานการณ์ทุกมิติ เช่น ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นต้น ให้ประสบความสำเร็จโครงการพัฒนาการทำงานที่ดีจำเป็นที่จะต้องปกป้องตัวเอง ครอบครัว และสังคม จากการมีส่วนร่วมกิจกรรม ฝ่าระวัง สอดส่อง ตรวจตรา ทั้งคนในครอบครัว คนรอบข้าง และคนในชุมชน นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาช่องทางสื่อสารที่สำคัญเริ่มจากผู้นำครอบครัว ผู้นำชุมชน ช่วยกันพัฒนาโครงการป้องกันตนเองให้เป็นเครือข่าย เพื่อที่จะทำให้คนในชุมชนออกจากปัญหายาเสพติดได้ การให้คำปรึกษาเผยแพร่ความรู้ถึงพิษภัยของยาเสพติด และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือกันหาวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดนี้อย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์และประชาชนตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เถรวาทใน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การมีส่วนร่วมในขั้นต้น (2) การมีส่วนร่วมขั้นเตรียมการ (3) การมีส่วนร่วมในขั้นตัดสินใจปฏิบัติกร 2) การมีส่วนร่วมของภาครัฐ คือ (1) แนวทางการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด โดยใช้กฎหมายลงโทษผู้กระทำผิด (2) ยุทธศาสตร์พลัง แผ่นดินเอาชนะยาเสพติด เป็นยุทธศาสตร์หลัก กำหนดกลยุทธ์สำคัญที่จะดำเนินการ คือ 7 แผน 4 ปรับ 3 หลัก 6 เร่ง (2) แนวทางการกิจของตำบลบางกระบือ ได้แก่ ด้านการป้องกันปราบปราม บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด 3) การมีส่วนร่วม ของภาครัฐและภาคเอกชน ได้แก่ โครงการ To Be Number One ในพุทธระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี และ 4) การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ใน 4 ด้าน คือ (1) ปลูกจิตสำนึก (2) การคัดเลือกผู้นำและคณะกรรมการชุมชน (3) ติดตามและประเมินผล โดยใช้เวทีประชาคม และ (4) ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการขับเคลื่อนกลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร

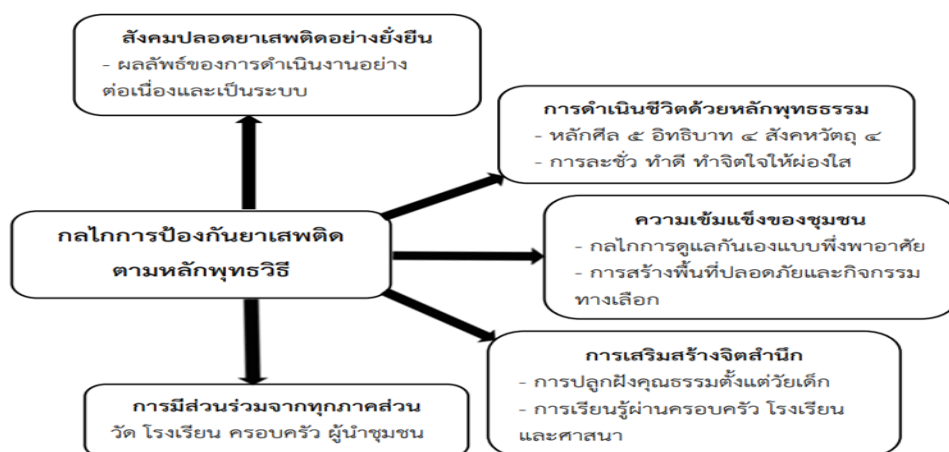
การขับเคลื่อนกลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี พบว่า ชุมชนตำบลบางกระเจ้ามีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผนกิจกรรม และตัดสินใจร่วมกัน ภายใต้เครือข่ายชุมชนที่ทำหน้าที่ระดมความคิดเห็น กำหนดแนวทาง และรณรงค์เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับภัยของยาเสพติด แนวทางสำคัญในการดำเนินงาน ได้แก่ หลักพุทธวิธี ส่งเสริมศีล 5 อิทธิบาท 4 และสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาจริยธรรมให้เยาวชน บทบาทของผู้นำ ทั้งผู้นำธรรมชาติ ผู้นำทางการ และผู้นำราชการ ที่ต้องมีความมุ่งมั่นและได้รับการยอมรับ ความร่วมมือของชุมชน เปิดโอกาสให้คนในชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ และรับผิดชอบร่วมกัน กลไกการจัดการปัญหา พัฒนาความเข้าใจระหว่างประชาชนและคณะกรรมการที่เกี่ยวข้อง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ส่งเสริมให้ชุมชนใช้แนวทางที่ประสบความสำเร็จเพื่อพัฒนาต่อเนื่อง การขยายเครือข่ายเสริม พัฒนาพลังในการรับมือกับปัญหายาเสพติด การสนับสนุนจากภายนอก เพื่อพัฒนาพันธมิตรและระดมทรัพยากรในการแก้ไขปัญหายาเสพติด แนวทางเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนสามารถลดการแพร่ระบาดของยาเสพติด และพัฒนาความเข้มแข็งในการบริหารจัดการปัญหาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรกฤษณ์ พิญาพวงษ์ และคณะ (2567) ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์บทเรียนความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชน สรุปได้ 7 ด้าน โดยเฉพาะข้อที่ 5 คือการจัดการความรู้ในกระบวนการทำงาน เพื่อปรับรูปแบบและกระบวนการทำงานครั้งต่อไป ประกอบด้วย 1) ผู้นำแบบเป็นทางการหรือผู้นำโดยธรรมชาติ ที่มีความจริงใจและมุ่งมั่นในการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหา ผู้นำชุมชนต้องเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของคนในชุมชน มีความเด็ดขาด เป็นที่ยำเกรงของคนในชุมชน มีความเสียสละเพื่อส่วนรวม ที่สำคัญ “ผู้นำชุมชนต้องรู้สุข รู้ทุกข์ของชาวบ้าน” และต้องอยากที่บ้านของตัวเองสงบสุข สอดคล้องกันและองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ ผู้นำในการแก้ปัญหายาเสพติดที่ต้องอาศัยทั้งผู้นำที่เป็นธรรมชาติ ผู้นำทางการ และผู้นำราชการ เพราะยาเสพติดเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ อำนาจในการปกครอง และอำนาจทางกฎหมาย จะต้องอาศัยผู้นำเหล่านี้ได้

ร่วมมือกันนำพาคนอื่น ๆ ในชุมชนไปสู่การแก้ปัญหา และรวมพลังกันไปสู่ความสำเร็จ โดยผู้นำที่สังคมต้องกรต้องมัลักษณะฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนติดต่อสื่อสารกับผู้คนรู้เรื่อง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ 2) ความร่วมมือของชุมชน การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมคิด ร่วมทำ พัฒนาความร่วมมือของคนในชุมชนอย่างจริงจังเป็นส่วนสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการกำหนดมาตรการทางสังคมร่วมกัน รับรู้ร่วมกัน และยอมรับข้อตกลงดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดประสบผลสำเร็จ 3) กลไกการจัดการปัญหาโดยชุมชน กลไกที่นำมาประยุกต์ในการแก้ปัญหายาเสพติดของชุมชน ซึ่งกลไกดังกล่าวทำให้เกิดความเชื่อใจระหว่างคนในชุมชนกับคณะกรรมการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด 4) การจัดการความรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน นับว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างมากในการกระตุ้นให้แกนนำชุมชนได้เห็นของจริงและนำแนวทางที่ได้ไปเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนเอง 5) ความหลากหลายของวิธีการและความต่อเนื่อง ซึ่งจะกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักในปัญหาและเอาจริงเอาจังกับปัญหา ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นอยู่เสมอรวมทั้งทำให้เกิดการเรียนรู้ข้ามพื้นที่ ข้ามองค์กร และสามารถเชื่อมต่อกับหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนภายนอกได้ 6) การพัฒนาและขยายเครือข่าย ซึ่งความเป็นเครือข่ายในการมุ่งแก้ไขปัญหายาเดียวกันจะทำให้เกิดความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหายา สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงพลิกผัน สามารถปรับบทบาทให้สอดคล้องกับปัญหา การรวมตัวกันเป็นเครือข่ายขององค์กรชาวบ้านเป็นสิ่งจำเป็นในภาวะปัจจุบัน เนื่องจากชุมชนเดียวไม่สามารถมีพลังในการแก้ไขปัญหายาที่โยงใยกับสังคมภายนอกชุมชนอย่างกว้างขวาง เครือข่ายจึงเป็นการช่วยเหลือกันที่เป็นความสัมพันธ์ที่กว้างกว่า และยังเป็นกรขยายความเข้มแข็งของชุมชน ขนาดเล็กไปสู่การขยายเครือข่ายขนาดใหญ่ โดยเฉพาะปัญหายาเสพติดที่เป็นการต่อสู้กับเครือข่ายผู้ค้าที่มีอิทธิพล และ 7) การสนับสนุนจากภายนอก การแสวงหาแนวร่วมจากภายนอกซึ่งเป็นเสมือนการแสวงหาพันธมิตร พัฒนาความร่วมมือเสริมพัฒนากำลังใจ และแสวงหาทางออกของการแก้ไขปัญหายา รวมทั้งเป็นการระดมทรัพยากรที่จะทำให้เกิดพลังในการแก้ไขปัญหายาต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม (2567) ได้กล่าวถึง บทบาทสำคัญที่จะสามารถช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ดี โดยคนในชุมชนแต่ละคนควรปฏิบัติ ดังนี้ 1) ศึกษาความรู้เกี่ยวกับโทษ และพิษภัยของยาเสพติด เพื่อเป็นเกราะป้องกันตัวที่ดีที่จะช่วยให้พ้นจากยาเสพติดได้ 2) มีความภาคภูมิใจในตนเอง โดยรู้สึกว่ชีวิตมีคุณค่าไม่ควรทำลายชีวิตที่ได้มาด้วยการติดยาเสพติด 3) รู้สึกในบทบาทหน้าที่ของตน โดยพึงระลึกอยู่เสมอว่าขณะนี้ตนเองมี

บทบาทหน้าที่อะไร เช่น มีหน้าที่เรียนหนังสือ ก็ควรจะต้องตั้งใจศึกษาเรียนให้ดี เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ครู อาจารย์ เป็นต้น 4) ทำจิตใจให้ร่าเริงแจ่มใสรักษาสุขภาพอนามัยอยู่เสมอ หากบุคคลมีสุขภาพจิตที่ไม่ดีร่างกายไม่แข็งแรง อาจนำไปสู่การใช้สิ่งเสพติดเนื่องจากอาจต้องใช้ยาในการรักษาเป็นประจำ 5) คบเพื่อนที่ดีโดยรู้จักเลือกคบเพื่อน และนำแบบอย่างที่ดีของเพื่อนมาประยุกต์ใช้กับชีวิตของตนเอง ซึ่งถ้าหากคบเพื่อนไม่ดี เพื่อนอาจชักชวนเราไปในทางที่เสื่อมเสีย และติดยาเสพติดได้ 6) ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ในการพัฒนาเสริมคุณค่าให้กับตนเอง โดยการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ออกกำลังกาย เล่นดนตรี อ่านหนังสือ เป็นต้น 7) มีทักษะในการดำเนินชีวิต รู้จักแก้ไขปัญหาในทางที่ถูกที่ควร ถ้าเผชิญปัญหารู้จักคิดไตร่ตรองด้วยเหตุผล ไม่หลีกเลี่ยงปัญหาด้วยการเสพยาเสพติด และ 8) ขอคำปรึกษาหรือขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่ หรือผู้ปกครอง และผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับยาเสพติด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “กลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี ในตำบลบางกระเจ้า อำเภอมะนังสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กลไกการป้องกันยาเสพติดตามหลักพุทธวิธี

องค์ความรู้ที่ได้เป็นแนวทางที่เน้นความเข้มแข็งภายในชุมชนผสานกับหลักพุทธธรรม ในการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรม ซึ่งสะท้อนสะท้อนให้เห็นว่าการป้องกันยาเสพติดที่ยั่งยืน ต้องเริ่มจากการเสริมสร้างจิตสำนึกและความเข้มแข็งภายในชุมชน ควบคู่กับการบูรณาการ หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต และการบริหารจัดการถึงการป้องกันยาเสพติดอย่างยั่งยืน จากรากฐานของสังคม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) หน่วยงานภาครัฐต้องให้ความสำคัญกับการสนับสนุนงบประมาณ ที่ใช้ในการ ดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เพียงพอ ต่อการดำเนินงานของเครือข่ายใน ชุมชน

2) ผู้นำชุมชนควรส่งเสริมให้กับคนในชุมชนได้มีบทบาทร่วมมือในการจัดการแก้ไข ปัญหายาเสพติดในชุมชนให้มากขึ้นไปอีก เพื่อเป็นชุมชนตัวอย่างที่สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและสามารถดำรงอยู่ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามกระแสสังคมใน อนาคต

3) ชุมชนต้องมีการจัดให้สมาชิกในชุมชนได้ศึกษาดูงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามสถานที่ ต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์ให้กับ ชุมชนมีศักยภาพที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1) ชุมชนอื่นสามารถนำผลการวิจัยในงานวิจัยนี้ไปปรับใช้ในการแก้ปัญหายาเสพติด ใน ชุมชนตนเองได้

2) แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในการพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน จะมีประสิทธิภาพ และเป็นประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวมมากยิ่งขึ้น หากได้มีการร่วมมือจาก หลากหลายชุมชนในพื้นที่ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเป็นอย่างมาก

3) แนวทางป้องกันให้ห่างไกลยาเสพติดด้วยวิถีชีวิตในชุมชน ให้ตระหนักถึงโทษของยาเสพติดประเภทต่าง ๆ เพื่อเป็นการเพิ่มความรู้ความเข้าใจ ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน และเกิดประสบการณ์ให้กับชุมชนให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากยาเสพติดเชิงเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นเนื่องจากแต่ละชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ต่างกัน สภาพปัญหาจึงแตกต่างกัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายการดำเนินการป้องกันยาเสพติดของชุมชนต่อไป

2) ควรศึกษาวิจัยถึงกระบวนการมีส่วนร่วมการแก้ไขปัญหายาเสพติดของฝ่ายปกครองเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้นำครอบครัว เพื่อได้รับทราบกระบวนการของการแก้ไขในภาพรวม ทำให้สามารถนำไปเป็นแนวทางช่วยเหลือเยาวชนให้ห่างไกลยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการ ความต้องการของเครือข่ายชุมชน แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กัญญลักษณ์ จันทวิบูลย์ และคณะ. (2562). แนวทางส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ นนทบุรี. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(1), 66.

จักรกฤษณ์ พิญาพวงษ์ และคณะ. (2567). *การพัฒนาเครือข่ายเพื่อยกระดับชุมชนต้นแบบในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด อำเภอดรอน จังหวัดอุดรธานี*. คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจังหวัดอุดรธานีมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี. [ออนไลน์]. Retrieved from cads.in.th.

อัญญกนกรัตน์ จิโรชนิธิโยธ. (2564). *แนวทางการมีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของพระสงฆ์และประชาชนในเขตเทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย*. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 21-28.

- บุญใจ ศรีสถิตนรากร. (2550). *ระเบียบวิธีการวิจัย: แนวทางปฏิบัติสู่ความสำเร็จ*. กรุงเทพฯ: ยูแอนด์ ไอ อินเทอร์เน็ตมีเดีย จำกัด.
- พระมหาบุญเลิศ ช่วยธานี และคณะ. (2565). *การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการเปลี่ยนแปลงการดำรงชีพจากวิถีเศรษฐกิจแบบพึ่งตลาดสู่วิถีเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเองของชาวไร่อ้อยและไร่มันสำปะหลังอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์*. วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรงเรียนปทุมรัตน์พิทยาคม. (2567). *ความปลอดภัยในชีวิต การป้องกันภัยจากสารเสพติด*. [ออนไลน์]. Retrieved from <http://www.pathumrat.ptpk>.
- ศิริลักษณ์ พันธบ้านแหลม. (2567, 30 ตุลาคม). *การสัมภาษณ์ส่วนตัว*. นายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางกระเจ้า อำเภอมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). (2539). *นิติศาสตร์แนวพุทธ*. สถาบันกฎหมายอาญา สำนักงานอัยการสูงสุด พิมพ์เป็นธรรมทาน, 1(1), 75-76.
- สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์. (2527). *ธรรมานุกรม*. มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สารานุกรมเสรี. (2567). *ทูปีนัมเบอร์วัน*. [ออนไลน์]. Retrieved from <https://th.wikipedia.org/wiki/ทูปีนัมเบอร์วัน>.
- โสภารัตน์ จารุสมบัติ. (2565). *ช่องว่างองค์ความรู้จากงานวิจัย ความท้าทายและข้อเสนอเชิงนโยบายในการบริหารจัดการ สิ่งแวดล้อมของไทย*. สารบ้นพระปกเกล้า, 7.
- Cronbach. (1951). *วิธีการคำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคในโปรแกรม SPSS - Uedufy*. [ออนไลน์].
- Kemmis, S., & McTaggart, R. (1988). *The Action Research Planner* (3rd ed.). Deakin University.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *รายงานยาเสพติดโลก ปี ค.ศ. 2020*. สำนักงานต่างประเทศสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.

พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน

วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*

BUDDHIST METHODS FOR PREVENTING YOUTH CONFLICTS IN THE COMMUNITY OF WAT CHOM SUDARAM, DUSIT DISTRICT, BANGKOK PROVINCE

พระชัน แก้วลั้งสี¹, พระมหาประกาศิต ฐิติปสิททิกร² และ สันญา สดประเสริฐ³

Khan Keolangsy¹, Phramaha Phrakasit Thitipassitthikorn² and Sanya Sodprasert³

¹⁻³วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Buddhaphanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: Vilaikhonepp@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 17 รูป/คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอเชิงพรรณนาด้วยเทคนิคการเล่าเรื่องและโค้ดคำพูดของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้วจึงสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” โดยกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 3 ประการ ได้แก่ เพื่อศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษากิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธวิธี และเพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนใน ชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action

* Received 21 June 2025; Revised 24 August 2025; Accepted 25 August 2025

Research-PAR) มีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชน รวมทั้งสิ้น 17 รูป/คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความตามขั้นตอนวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสรุปผลการวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้สะท้อนว่า การแก้ปัญหาเยาวชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่ในชุมชน การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาและการสนับสนุนจากภาครัฐ ส่งผลให้เยาวชนมีพัฒนาการเชิงบวกทั้งด้านพฤติกรรม ความคิด และทักษะชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการป้องกันปัญหาความรุนแรงอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พุทธวิธี, การป้องกัน, การทะเลาะวิวาท, เยาวชน, ชุมชน

Abstract

The research on "Buddhist Methods for Preventing Youth Fighting in the Community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok" was a qualitative research. Data were collected through in-depth interviews with 17 key informants and analyzed using content analysis. The data were presented descriptively using storytelling techniques and key informant quotes. After data analysis, the research findings were summarized, discussed, and recommendations were made, following the following steps.

The research findings revealed that the study on "Buddhist Methods for Preventing Youth Fighting in the Community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok" had three objectives: to study the causes of youth fighting in the community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok; to study youth fighting prevention activities in the community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok, based on Buddhist principles; and to propose guidelines for promoting youth fighting prevention activities in the community of Wat Chom Sudaram, Dusit District, Bangkok. This participatory action research was conducted using participatory action research. (Participation Action Research-PAR) conducted in-depth interviews with key informants using purposive

sampling, including monks, community leaders, youth, and members of the public, totaling 17 individuals. Focus group discussions were also conducted. The researcher analyzed the data by descriptively following the research objectives and summarized the findings.

The knowledge gained reflects that solving youth problems requires the participation of community adults, the integration of Buddhist principles, and government support. This results in positive youth development in behavior, thinking, and life skills, which are essential foundations for sustainable violence prevention.

Keywords: Buddhism, Prevention, Quarrels, Youth, community

บทนำ

ในสังคมมนุษย์ทั่วไปที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน นับตั้งแต่มีการบันทึกประวัติศาสตร์ มนุษยชาติเป็นต้นมา มีหลักฐานของข้อพิพาทระหว่างสามี ภรรยา ระหว่างลูก ๆ ในครอบครัวเดียวกัน ระหว่างพ่อแม่กับลูก ระหว่างเพื่อนบ้าน ระหว่างเผ่าพันธุ์และเชื้อชาติที่ต่างกันระหว่างผู้ร่วมงาน ระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง ระหว่างองค์กร ระหว่างชุมชน ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และระหว่างประเทศ จากการที่มนุษย์เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ความสัมพันธ์ระหว่างกันในเชิงสังคมนี้เอง การกระทบกระทั่งหรือการทะเลาะวิวาทของมวลมนุษยชนนั้น ย่อมเกิดขึ้นได้ทุกสถานที่และ ทุกเวลา มักเริ่มเกิดจากความคิดที่แตกต่าง หรือจากความเห็นซึ่งไม่ลงรอยกัน เพราะเป็นไปได้ที่จะ ทำให้คนทั้งหลายคิดเหมือนกันได้ ดังนั้นการทะเลาะวิวาทจึงเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ และจาก การที่คนเรานั้นไม่สามารถที่จะควบคุมสถานการณ์ได้ทุก ๆ สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต สถานการณ์ การทะเลาะวิวาทระหว่างกันก็อาจเกิดขึ้น แม้กับคนที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก และมี โอกาสพบปะเจอเจอกันทุกวัน ซึ่งก็ยากยิ่งที่จะหลีกเลี่ยงสถานการณ์การทะเลาะวิวาทได้ การ ทะเลาะวิวาทจึงนับได้ว่าเป็นสถานการณ์ปกติของการอยู่ร่วมกันในสังคมไม่ว่าจะเป็นการคิดการพูดและการกระทำแต่เมื่อสถานการณ์การทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นและมนุษย์ไม่

สามารถที่จะแก้ไขการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นได้ทัน่วงทีการทะเลาะวิวาทที่ก่อตัวขึ้นก็จะขยายวงกว้างเป็นการทะเลาะ วิวาทกันในระดับที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น บทสรุปของการทะเลาะวิวาทก็จะกลายเป็นการแบ่งฝักแบ่งฝ่าย เป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติ ส่งผลกระทบเสียหายต่อสันติสุขของสังคมในที่สุด

ปัจจัยดังกล่าวข้างต้น เป็นปัจจัยภายในของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เป็นส่วนใหญ่ แท้จริงแล้วปัจจัยส่วนหนึ่งที่กระทบปัญหาการเรียนของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ย่อมเกิดจากปัจจัยภายนอกด้วย และปัจจัยอื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนการสอนที่ดีย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน หากนักเรียนได้รับการจัดการ เรียนการสอนที่ไม่มีความพร้อม และมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ จะส่งผลไยเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร เกิดความเบื่อหน่าย และส่งผลต่อการทะเลาะวิวาทในที่สุด

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษากระบวนการปลูกฝัง “การยั้งคิด” เพื่อแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยนำหลักพุทธวิธี เช่น “โยนิโสมนสิการ” มาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกระตุ้นให้เกิดสติและปัญญา ก่อนตัดสินใจหรือกระทำการใด ๆ ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง ทั้งนี้เป็นการส่งเสริมพฤติกรรมด้านกาย ใจ และปัญญา เพื่อป้องกันปัญหาทางสังคมในระดับรากฐาน โดยหวังให้เยาวชนมีทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ เช่น การคิดเป็น คิดกว้าง คิดไกล และคิดเชิงบวก เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตอย่างสร้างสรรค์ และนำองค์ความรู้จากแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาไปเผยแพร่ในระดับชุมชน สังคมไทย และสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษากิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธวิธี
3. เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้ให้ ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยวัตถุประสงค์ของการวิจัย 1) เพื่อศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษากิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธวิธี 3) เพื่อเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการดำเนินการวิจัย

ผลการวิจัย

1) สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับสาเหตุการทะเลาะวิวาทที่เกิดขึ้นกับประชาชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ผลจากลงพื้นที่ชุมชน โดยใช้ก บันทึบทบทเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนชุมชน ได้แก่ การปลุกฝังจากรุ่นพี่ ศิษย์เก่า การปลุกฝังค่านิยมจากรุ่นสู่รุ่น การล้า งแค้น และผนวกกับการที่เด็กนักเรียน นักศึกษา และเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตา มีเวลาว่างจากการเรียนจึงทำให้เกิดการก่อการทะเลาะวิวาทระหว่างกันและกัน และสถาบันได้ในช่วงที่ผ่าน มา มีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อยครั้งในพื้นที่ชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยและคุณภาพชีวิตของประชาชนใน พื้นที่อย่างชัดเจน ข่าว และสื่อสังคมออนไลน์ ในยุคปัจจุบัน โลกมีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างสูง ทำให้เกิดการเชื่อมโยงถึง กันทั่วโลกหรือที่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์” ส่งผลให้ สามารถติดต่อสื่อสารและเดินทางได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งเกิดระบบการค้าขายเสรีระหว่าง

ประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน โลกก็กลายเป็นระบบที่ซับซ้อน และใหญ่เกินกว่าที่มนุษย์จะควบคุมให้เกิดสมดุลได้ จึงเกิดปัญหาหลากหลาย ประกอบกับความคึกคะนองของวัยรุ่น และการย้าย พฤติกรรมความรุนแรงในวัยรุ่นมีลักษณะที่สะท้อนความต้องการแสดงตัวตน ความรู้สึกมีอำนาจ และความต้องการได้รับการยอมรับในกลุ่ม การใช้ความรุนแรงจึงกลายเป็นเครื่องมือในการเติมเต็มความรู้สึกเหล่านี้ในมุมมองของวัยรุ่นบางกลุ่ม โดยพฤติกรรมนี้ได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายนอก เช่น สภาพแวดล้อม สื่อ และเพื่อนฝูง และปัจจัยภายใน เช่น ความเครียด การรับรู้ตนเอง และระดับการนับถือตนเอง ปัญหาความรุนแรงในกลุ่มวัยรุ่นไทย กำลังขยายตัวและรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการศึกษาเชิงลึก โดยอาศัยกรอบจากทฤษฎีอาชญาวิทยา เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรม รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการนับถือตนเองกับการแสดงพฤติกรรมรุนแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **ณัฐกร เทียนจันทร์** ได้กล่าวว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการการแสดงออก แสวงหา ความมีตัวตน มีความต้องการอยากรู้อยากลองทั้งผิดและถูก มีความรู้สึกไวต่อสิ่งยั่วยุ สิ่งเร้าจาก สภาพาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว ยังไม่สามารถจัดการหรือควบคุมอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดได้ ยังมีพฤติกรรม จากการเลียนแบบจากตัวอย่างที่ได้พบเจอที่คิดว่าถูกต้อง ถูกใจ มีความต้องการคบหา สมาคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน

2. ผลกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ตามหลักพุทธรวิธี โดยใช้เทคนิค Participatory workshop ประกอบด้วย 3 ประเด็น ได้แก่ การออกแบบกิจกรรม การจัดกิจกรรม และผลการจัดกิจกรรม ดังนี้

1) การออกแบบกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชน ตามหลักพุทธรวิธี โดยการร่วมกับภาคีในชุมชน วัดจอมสุตาราม ได้แก่ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชน รวมทั้งสิ้น 17 รูป/คน ออกแบบกิจกรรมเพื่อป้องกันการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชน อายุ 15-24 ปี จำนวน 7 คน โดยใช้หลักพุทธรวิธีเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความรู้ และภูมิคุ้มกันทางจิตใจ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) วิเคราะห์ปัญหา โดยผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ที่เคยมีปัญหาระลอกทะเลาะวิวาท และสนทนากลุ่มร่วมกับภาคีในชุมชน พร้อมใช้แบบสอบถามวิเคราะห์พบว่าเยาวชนต้องการเรียนรู้วิธีป้องกันตนเองจากการทะเลาะวิวาทด้วยหลักธรรมะ 2) ระดม

ความคิด โดยผู้วิจัยจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อคัดเลือกกิจกรรมที่เหมาะสม สรุปเป็น “กิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทตามหลักพุทธวิธี” เน้นการใช้หลัก ศีล 5 สติ และโยนิโสมนสิการ 3) ดำเนินการออกแบบกิจกรรม โดยผู้วิจัยกำหนดกิจกรรมสองวัน ได้แก่ วันแรกจัดอบรมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการป้องกันการทะเลาะวิวาท และวันที่สองจัดกิจกรรมฝึกสติ สมาธิ และรับฟังธรรมะ ภายในกิจกรรมประกอบด้วยอบรมความรู้เพื่อเสริมความเข้าใจเรื่องการทะเลาะวิวาท วิธีป้องกัน ฝึกสติด้วยการสวดมนต์ เจริญสติหรือดูลมหายใจอย่างมีสติ เพื่อสร้างจิตใจมั่นคง และธรรมะเสริมภูมิคุ้มกัน โดยเรียนรู้หลักธรรมที่ช่วยวิเคราะห์และตัดสินใจก่อนการทะเลาะวิวาท และ 4) สรุปผลและประเมินผล โดยผู้วิจัยใช้แบบประเมินก่อนและหลังกิจกรรม พบว่า เยาวชนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีสติและความมั่นใจในการป้องกันตนเองจากการทะเลาะวิวาทได้ดีขึ้น และสามารถนำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการป้องกันภัยจากการทะเลาะวิวาทได้อย่างเหมาะสม

2) การจัดกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทตามหลักพุทธวิธี มีผู้ร่วมปฏิบัติการ ๗ คน กิจกรรมมีระยะเวลา 2 วัน ประกอบด้วย วันที่หนึ่งจัดกิจกรรมให้ความรู้เรื่องการทะเลาะวิวาท โดยการนำเยาวชนเข้าร่วมงาน เพื่อเรียนรู้รูปแบบจากกรณีตัวอย่างจริงและเทคนิคการป้องกันการทะเลาะวิวาท โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดประสบการณ์ตรง สร้างแรงจูงใจ และวางพื้นฐานความรู้ก่อนกิจกรรมเชิงลึก และวันที่สองจัดกิจกรรมฝึกสติรู้ทันการทะเลาะวิวาท ประกอบด้วยสามช่วง ได้แก่ การถือศีล การสวดมนต์เพื่อฝึกสติและสมาธิ การทำสมาธิเพื่อสร้างความสงบภายในจิตใจ และการบรรยายธรรม โดยพระวิทยากรถ่ายทอดหลักธรรม คือ ศีล สติ โยนิโสมนสิการ เพื่อให้เยาวชนสามารถนำไปใช้พิจารณาอย่างมีวิจารณญาณ จากการดำเนินกิจกรรม พบว่า กลุ่มเยาวชนมีพัฒนาการด้านความรู้ ทักษะในการใช้สติ วิเคราะห์ ปัญหา และสามารถตั้งคำถามกับข้อมูลก่อนตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ การฝึกสดียังช่วยเยียวยาสภาพจิตใจ ลดความวิตกกังวล อาการนอนไม่หลับ และภาวะซึมเศร้าที่เคยมีได้ดีอีกด้วย อีกทั้งยังเกิดความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างผู้เข้าร่วมกิจกรรม สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของพุทธวิธีในการป้องกันการทะเลาะวิวาทให้แก่เยาวชนในชุมชน

3) ผลการจัดกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทตามหลักพุทธวิธี โดยกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 7 คน ซึ่งเคยมีเรื่อง

ทะเลาะวิวาทใน 10 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การให้คุณค่าและความหมายของทะเลาะวิวาท 2) ประสบการณ์การทะเลาะวิวาท 3) การรับรู้การทะเลาะวิวาทภายในครอบครัว 4) ความมุ่งมั่นที่จะเป็นที่พึ่งของครอบครัว 5) ความไม่คาดหวังอนาคตตนเอง 6) พฤติกรรมส่วนบุคคล 7) พฤติกรรมการเล่นแบบ 8) การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง 9) การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อมและ 10) บุคคลที่จะลดการทะเลาะวิวาทปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ จากผลการเปลี่ยนแปลง ทำให้ทราบว่า เยาวชนมีพัฒนาการเชิงบวกในทั้ง 10 องค์ประกอบ และสามารถประเมินข้อมูลการพัฒนาทักษะชีวิตเป็นกระบวนการสำคัญสำหรับเด็กวัยเรียน เพื่อเตรียมความพร้อมพร้อมในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพในสังคมปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชน ตามหลักพุทธวิธี ในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้เทคนิคเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research-PAR) เพื่อลดปัญหาของการทะเลาะวิวาท นอกจากแนวทางขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านการสร้าง กลไกภูมิคุ้มกัน และป้องกันการทะเลาะวิวาททั่วประเทศจะต้องปฏิบัติตามในเชิงนโยบายและ มาตรการหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการป้องกันปัญหาการทะเลาะวิวาททั้งในและนอกสถานศึกษา คือ สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทะเลาะวิวาท โดยมีบทบาทเป็นไปในลักษณะ การให้ความรู้ และสร้างกลไกการเฝ้าระวังร่วมกันทั่วประเทศ ทั้งนี้ รวมถึงมีระบบการจัดเก็บข้อมูล และมีการองค์ความรู้ในการเข้าไปบูรณาการในการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาการทะเลาะวิวาท ดังต่อไปนี้ (1) มาตรการสร้างการรับรู้และมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันการทะเลาะวิวาทกล่าว คือ ในมาตรการสร้างการรับรู้บทบาทของสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทะเลาะวิวาทจะมีกลไกของ การแจ้งเตือน การแจ้งข่าวสารในประเด็นโทษและพิษภัยของการทะเลาะวิวาทอย่างสม่ำเสมอและ ต่อเนื่อง โดยกระทำการผ่านช่องทางที่ครอบคลุมการรับรู้ เช่น เสียงตามสาย สื่อ Social Media ผ่าน TV ทั้งนี้ มีการให้ความรู้เรื่องการทะเลาะวิวาท สอดแทรก รวมถึงช่องทางอื่นตามความเหมาะสม สำหรับมาตรการสร้างภูมิคุ้มกันการทะเลาะวิวาท ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมระบบกลไก และ กิจกรรมให้เหมาะกับช่วงวัยต่าง ๆ ต่อเนื่อง สร้างความร่วมมือโดยให้สถานศึกษารักษาสภาพกรอบ การดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ สร้างภูมิคุ้มกัน ค้นหา รักษา เฝ้าระวัง และบริหารจัดการยกระดับระบบ ดูแลช่วยเหลือและให้

คำปรึกษา โดยการส่งเสริมกิจกรรมที่สอดคล้องกับช่วงวัยอย่างต่อเนื่องในทุก ระดับ (2) การสร้างมาตรการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อการป้องกันการทะเลาะวิวาทภายใต้กรอบ การสร้างพื้นที่ปลอดภัยประกอบด้วย 1. ระบบดูแลช่วยเหลือ ได้แก่ การเน้นค้นหากลุ่มที่มีภาวะเสี่ยงต่อปัญหาการ ทะเลาะวิวาท การดูแลช่วยเหลือ ถ้าเป็นกลุ่มเสี่ยงให้มีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเชิงบวกผ่านการให้คำปรึกษา การติดตาม การเยี่ยมบ้าน แต่ถ้าเป็นผู้ใช้การทะเลาะวิวาทให้บำเพ็ญจิตต่อสังคม โดยร่วมกัน ทุกภาคส่วน๒. การจัดทำโครงการและกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเชิงบวก เชิงสร้างสรรค์ กิจกรรม เครือข่าย และกิจกรรมอื่น ๆ ตามความเหมาะสม 3. ระบบเฝ้าระวัง ประกอบด้วย กลไกบุคคล/เครือข่าย ทั้งนี้รวมถึงกิจกรรมเฝ้า ระวัง สอดส่อง ตรวจสอบ นอกจากนี้มีการสร้างช่องทางสื่อสารใกล้ชิดเพื่อแจ้งเตือนแจ้งข่าวสาร

อภิปรายผล

1. สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

สาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัย พบว่า สาเหตุของการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร มีความเชื่อมโยงกับหลายปัจจัย โดยเฉพาะการปลูกฝังค่านิยมจากรุ่นพี่และศิษย์เก่า ที่ส่งต่อผ่านการเลียนแบบและการสืบทอดแนวคิดเรื่องเกียรติ ศักดิ์ศรี และการล้างแค้น ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการกระตุ้นพฤติกรรมรุนแรงในกลุ่มเยาวชน การมีเวลาว่างโดยปราศจากกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เอื้อให้เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชนในพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงหลังเลิกเรียนหรือช่วงปิดภาคเรียน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มักมีโอกาสเกิดเหตุความรุนแรงบ่อยครั้ง จากบริบททางสังคมปัจจุบัน โลกาภิวัตน์และการเติบโตของเทคโนโลยีได้เพิ่มความเร็วในการสื่อสาร และเปิดช่องทางให้เยาวชนสามารถเข้าถึง สื่อสังคมออนไลน์ที่มีเนื้อหากระตุ้นความรุนแรง ได้ง่ายขึ้น สื่อเหล่านี้ไม่เพียงส่งเสริมการเลียนแบบพฤติกรรมความรุนแรง แต่ยังสร้างแรงจูงใจให้เยาวชนแสดงตนเพื่อให้ได้รับการยอมรับในกลุ่มเพื่อน พฤติกรรมความรุนแรงในเยาวชนจึงไม่ใช่เพียงผลจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่ยังสะท้อน ความต้องการแสดงตัวตน ความรู้สึกมีอำนาจ และการแสวงหาการ

ยอมรับ ในกลุ่ม ซึ่งมักเกิดในกลุ่มที่มีปัญหาด้านอัตลักษณ์หรือมีระดับการนับถือตนเองต่ำ โดยเฉพาะเมื่อขาดการควบคุมอารมณ์และยังไม่สามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกหรือผิดได้อย่างชัดเจน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ **ณัฐกร เทียนจันทร์** ที่กล่าวถึงพฤติกรรมของวัยรุ่นว่าเป็นช่วงวัยที่มีความไวต่อสิ่งเร้า ต้องการการยอมรับ มีแนวโน้มเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลรอบข้าง และยังไม่มีวุฒิภาวะเพียงพอในการควบคุมตนเอง ทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงและการกระทำผิดบ่อยครั้งในบริบทของชุมชนเมือง พฤติกรรมทะเลาะวิวาทของเยาวชนในพื้นที่ศึกษานี้ มีรากฐานมาจากค่านิยมรุ่นสู่รุ่น การขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ สื่อกระตุ้นความรุนแรง และปัจจัยภายในจิตใจของวัยรุ่นที่ต้องการการยอมรับในกลุ่มเพื่อน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นของการวางแผนเชิงระบบเพื่อการป้องกันและพัฒนาทักษะชีวิตของเยาวชนอย่างยั่งยืน

2. ผลกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

จากการวิจัยเรื่องกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยใช้แนวทางพุทธวิธี ผ่านเทคนิค Participatory Workshop ร่วมกับภาคีในชุมชน พบว่า กิจกรรมดังกล่าวสามารถส่งผลเชิงบวกต่อเยาวชนทั้งในด้านความคิด ทักษะชีวิต และพฤติกรรมได้อย่างชัดเจนด้านการออกแบบกิจกรรม กิจกรรมถูกออกแบบโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชนในพื้นที่ โดยยึดหลัก ศีล สติ และโยนิโสมนสิการ เป็นแนวทางหลัก ซึ่งช่วยเสริมสร้างความรู้และภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ **หลักพุทธจิตวิทยา** ที่เน้นการรู้เท่าทันอารมณ์และฝึกสติเพื่อการคิดอย่างรอบคอบด้านการจัดกิจกรรมกิจกรรมมีระยะเวลา ๒ วัน ประกอบด้วยการให้ความรู้เรื่องการทะเลาะวิวาท เทคนิคการป้องกันตนเอง การฝึกสติ สมาธิ และการบรรยายธรรม โดยพระวิทยากร เพื่อถ่ายทอดหลักธรรมในการคิดวิเคราะห์ก่อนการตัดสินใจ ซึ่งผลการจัดกิจกรรมสะท้อนให้เห็นว่า เยาวชนมีพัฒนาการด้านทักษะชีวิตเพิ่มขึ้น ได้แก่ การตั้งคำถาม วิเคราะห์ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ ทั้งยังสามารถเฝ้าระวังจิตใจจากความเครียด วิตกกังวล และภาวะทางอารมณ์อื่น ๆ ได้อย่างเห็นผลด้านผลลัพธ์จากการเข้าร่วมกิจกรรม จากการประเมินผลก่อนและหลังการจัดกิจกรรม พบว่า เยาวชนกลุ่มเป้าหมายมีพัฒนาการทางความคิดในเชิงบวกในทั้ง 10 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การให้คุณค่าและความหมายของการทะเลาะวิวาท (2) ประสบการณ์การทะเลาะวิวาท (3) การรับรู้ความรุนแรงในครอบครัว (4) ความมุ่งมั่นที่จะเป็นที่พึ่งของ

ครอบครัว (5) ความคาดหวังต่อตนเอง (6) พฤติกรรมส่วนบุคคล (7) พฤติกรรมเลียนแบบ (8) การขัดเกลาทางสังคมโดยตรง (9) การขัดเกลาทางสังคมโดยอ้อม (10) บุคคลที่มีอิทธิพลในการลดพฤติกรรมรุนแรง เมื่อพิจารณาร่วมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เคยมีเหตุการณ์ทะเลาะวิวาทเกิดขึ้นบ่อยครั้ง การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและความคิดของเยาวชนหลังการเข้าร่วมกิจกรรม จึงถือเป็นผลลัพธ์ที่สะท้อนให้เห็นถึง ศักยภาพของแนวทางพุทธวิธีในการป้องกันพฤติกรรมรุนแรงในกลุ่มเยาวชน อย่างไรก็ตามนอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะพระสงฆ์และผู้นำชุมชน ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้กิจกรรมประสบผลสำเร็จ โดยส่งเสริมให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ (ownership) และความต่อเนื่องในการพัฒนาเยาวชนอย่างยั่งยืน การวิจัยครั้งนี้ยืนยันว่า การออกแบบกิจกรรมโดยใช้หลักพุทธวิธีร่วมกับการมีส่วนร่วมของภาคีในชุมชน สามารถส่งเสริมให้เยาวชนเกิดความตระหนัก เข้าใจ และมีทักษะในการป้องกันตนเองจากการทะเลาะวิวาทได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในยุคที่เยาวชนเผชิญกับภาวะสังคมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วและเต็มไปด้วยแรงกระตุ้นจากสื่อและสิ่งแวดล้อม

3. ผลการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร

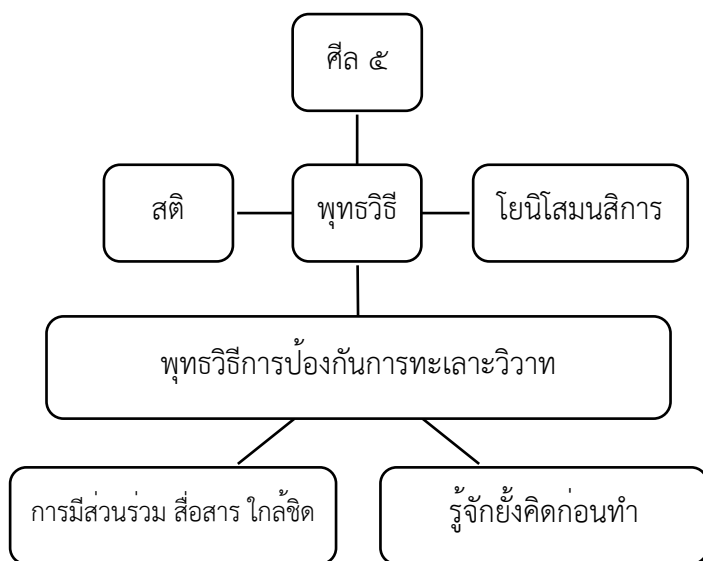
การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นไปที่การขับเคลื่อนกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทในกลุ่มเยาวชนในชุมชนวัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร โดยอาศัยหลักพุทธวิธีเป็นแนวทางหลักในการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research – PAR) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในชุมชนทุกฝ่าย ทั้งพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน เยาวชน และประชาชน ผลการขับเคลื่อนกิจกรรม พบว่า แนวทางการดำเนินงานที่สอดคล้องกับนโยบายระดับประเทศของหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานป้องกันและปราบปรามการทะเลาะวิวาท มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างระบบป้องกันปัญหาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน ทั้งในระดับเชิงนโยบายและในระดับปฏิบัติการในพื้นที่ ดังนี้ ๑) มาตรการสร้างการรับรู้และภูมิคุ้มกัน กิจกรรมในชุมชนถูกออกแบบให้เชื่อมโยงกับแนวทางของรัฐในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับพิษภัยของการทะเลาะวิวาท ผ่านช่องทางสื่อสารหลากหลาย เช่น เสียงตามสาย สื่อโซเชียลมีเดีย และสื่อโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังมีการให้ความรู้แก่เยาวชนผ่าน

กิจกรรมเชิงบูรณาการ โดยเน้นการปลูกฝังหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 และ สติ ซึ่งช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ และทำให้เยาวชนสามารถตระหนักรู้และควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ดียิ่งขึ้น แนวทางการขับเคลื่อนในระดับสถานศึกษาได้เน้นการดำเนินงาน 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างภูมิคุ้มกัน ด้วยกิจกรรมทางธรรมะ การค้นหา กลุ่มเสี่ยง การรักษา โดยการให้คำปรึกษา การเฝ้าระวัง ผ่านเครือข่ายชุมชน การบริหารจัดการ เพื่อยกระดับระบบดูแลอย่างยั่งยืน

2) มาตรการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การสร้างพื้นที่ปลอดภัยในชุมชนถือเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน โดยมีกลยุทธ์หลัก ได้แก่ ระบบดูแลช่วยเหลือ โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง เช่น เยาวชนที่มีแนวโน้มใช้ความรุนแรง โดยเน้นการให้คำปรึกษา เยี่ยมบ้าน และติดตามความเปลี่ยนแปลง การจัดทำกิจกรรมเชิงบวก เช่น การฝึกสมาธิ การบำเพ็ญประโยชน์ และกิจกรรมสร้างเครือข่ายสัมพันธ์ในชุมชน ระบบเฝ้าระวัง ด้วยกลไกบุคคล เช่น ครู ผู้นำชุมชน และเพื่อนเยาวชน ซึ่งช่วยเฝ้าระวังพฤติกรรมและส่งสัญญาณเตือนเมื่อพบความเสี่ยง นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้ง ช่องทางสื่อสารใกล้ชิด ระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถแจ้งเตือน แจ้งข่าวสาร หรือร้องขอความช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง การขับเคลื่อนกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทในชุมชนวัดจอมสุदारามประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง เนื่องจากใช้แนวทางแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งการสร้างความรู้ การเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การมีส่วนร่วมของภาคีในชุมชน และการเชื่อมโยงกับแนวนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะการอิงหลักพุทธวิธีในการดำเนินกิจกรรม ส่งผลให้เยาวชนในพื้นที่มีพัฒนาการเชิงบวกทั้งในด้านพฤติกรรม ความคิด และทักษะชีวิต

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีในการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุदारาม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ได้มุ่งศึกษาสาเหตุการทะเลาะวิวาทของเยาวชน เพื่อนำมาสร้างกิจกรรมการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนวิถีพุทธ ตลอดจนเสนอแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชน โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงได้จัดทำองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 พุทธรวิธีป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน

องค์ความรู้ที่ได้เป็นการประยุกต์หลักธรรมทางพุทธศาสนา เพื่อปรับพฤติกรรมเยาวชน การนำศีล 5 สติ และโยนิโสมนสิการมาใช้ผ่านกิจกรรมที่เหมาะสม ช่วยให้เยาวชนเข้าใจตนเอง ควบคุมอารมณ์ และลดพฤติกรรมรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพเสริมสร้างการรู้จักยั้งคิดก่อนตัดสินใจ เยาวชนควรได้รับการพัฒนาจิตใจผ่านพุทธรวิธี เพื่อเสริมทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม มากกว่าการสั่งสอนจากภายนอกมีส่วนร่วมของผู้ใหญ่และการสื่อสารไกล่ลัด การจัดกิจกรรมร่วมกันในชุมชนโดยมีผู้ใหญ่และพระสงฆ์เป็นกลไกหลัก ช่วยสร้างพื้นที่ปลอดภัยที่เยาวชนรู้สึกได้รับการยอมรับ ส่งผลให้สามารถป้องกันปัญหาได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “พุทธวิถีการป้องกันการทะเลาะวิวาทของเยาวชนในชุมชน วัดจอมสุตาราม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

1. ควรมีการศึกษาและพัฒนาโมเดล “พุทธวิถี” ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจสำหรับเยาวชนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง โดยเฉพาะการทะเลาะวิวาท ให้สามารถประยุกต์ใช้ได้ ในบริบทของโรงเรียน ชุมชนเมือง และสังคมยุคปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
2. ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างรูปแบบการป้องกันความรุนแรงโดยใช้หลักพุทธวิถีกับแนวทางของจิตวิทยาสมัยใหม่ เช่น Cognitive Behavioral Therapy (CBT) เพื่อหาแนวทางการผสมผสานที่เหมาะสมกับบริบทของเยาวชนไทย
3. ควรสนับสนุนงานวิจัยระยะยาว (Longitudinal Study) เพื่อติดตามผลกระทบเชิงพฤติกรรมของเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวทางพุทธวิถี ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างยั่งยืนหรือไม่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมพินิจฯ กระทรวงศึกษาธิการ หรือสำนักงานเขต ควรนำแนวทาง “กิจกรรมตามพุทธวิถี” ไปใช้เป็นเครื่องมือส่งเสริมคุณธรรมในระดับโรงเรียน ชุมชน และศูนย์เยาวชน
2. ควรมีการจัดอบรมผู้นำชุมชน พระสงฆ์ ครู และอาสาสมัครให้มีความรู้ในการใช้หลักธรรม เช่น ศีล 5 สติ โยนิโสมนสิการ และวิธีการจัดกิจกรรมแนวพุทธ เพื่อขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ
3. เยาวชนที่ผ่านการอบรมควรถูกสร้างให้เป็น “ต้นแบบ” (Role Model) เพื่อให้สามารถถ่ายทอดประสบการณ์เชิงบวก และกระตุ้นให้เพื่อนเยาวชนในกลุ่มเดียวกันปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยสมัครใจ

เอกสารอ้างอิง

เบรนต์ดาร์ เนลสัน. (2566). *ความคิดทางการเมืองตะวันตก*. แปลโดยสมนึก ชูวิเชียร. กรุงเทพฯ: เอ็มแอลครีเอชั่น.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
- พระเผด็จ ทตตชีโว. (2564). *สติสัมปชัญญะ รากฐานการศึกษาของมนุษย์ชาติ*. ปทุมธานี: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). *พุทธวิธีในการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 26. กรุงเทพฯ: กองทุนพระองค์เจ้าวิมลฉัตร.
- ศุภกิจ วงศ์วิวัฒนกิจ. (2564). *พจนานุกรมศัพท์การวิจัยและสถิติ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุธการพิมพ์.
- ภิญญา ชัยเดี่ยว และคณะ. (2566). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น 5 ปี ของเทศบาลตำบลทาสบชัย อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. *วารสารวิชาการและวิจัยสหวิทยาการ*, 3(6), 751.
- เกรียงไกร บุตรมาลา และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ. (2567). แนวทางในการแก้ไขปัญหอาชญากรรมด้วยพุทธสันติวิธี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 12(4).
- คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี. (2566). *สภาพจิตใจของวัยรุ่น*. เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม ค.ม. 2566 จ. ก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generaldoctor>.
- กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. (2566). เรียกใช้เมื่อ 30 ตุลาคม 2566 จาก <http://www.djop.go.th/home>

IMPROVING STUDENTS SPEAKING ABILITY BY USING THE TBLT (TASK-BASED LANGUAGE TEACHING): A CASE STUDY OF THE EFL (ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE) CLASSROOM IN A PRIMARY SCHOOL IN CHINA*

Jiayi Chen¹ and Sunsern Laohasthit²

¹⁻²Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: clarajiyi@163.com tell.13656646802

Abstract

This study investigates the effectiveness of Task-Based Language Teaching (TBLT) in developing the English-speaking ability of Grade 4 students within a Chinese primary school context. While TBLT is globally acknowledged in language education, its impact on young English as a Foreign Language (EFL) learners remains underexplored in Chinese primary contexts. The study aims to (1) examine the effect of TBLT on students' oral English proficiency and (2) explore students' satisfaction with the TBLT learning experience. A one-group pretest-posttest design was employed over a two-month instructional period. Ninety students engaged in task-based lessons designed to promote meaningful, real-world communication. Data were collected through speaking tests administered before and after the intervention, along with a post-intervention questionnaire measuring satisfaction with teaching content, learning activities, the instructor, and assessment. The findings showed a statistically significant improvement in students' speaking performance following the TBLT intervention. Students also reported high levels of

* Received 7 July 2025; Revised 28 July 2025; Accepted 29 July 2025

engagement and satisfaction, frequently noting the interactive and supportive nature of the classroom environment. These results indicate that TBLT constitutes a pedagogically robust and engaging instructional approach, capable of fostering an interactive classroom climate and promoting sustained learner involvement. Students exhibited heightened motivation and notable gains in oral proficiency as a result of task-based instruction, underscoring TBLT's potential as an effective vehicle for developing communicative competence in primary EFL contexts. The study offers pedagogical implications for the integration of learner-centered, task-oriented methodologies in early English education and contributes to the empirical foundation supporting TBLT in Asian language learning environments.

Keywords: TBLT, speaking ability, EFL learners, Primary education in China

Introduction

In recent years, China and other Asian countries, including Japan, Vietnam, and Thailand, have made significant strides in strengthening English education at the primary level to meet the growing need for international communication. Since English became a mandatory subject for Grade 3 students in 2003, primary education in China has seen a series of curriculum reforms. The latest revision in 2024 promotes authentic language use and meaningful classroom tasks, aiming to develop students' core competencies in real-world communication. However, despite these policy efforts, many young EFL learners in China continue to encounter persistent challenges in improving their speaking ability. IELTS data from 2023 to 2024 indicates that speaking remains the weakest section for Chinese candidates. While students often excel

in test-based reading and writing, they struggle to express themselves fluently and spontaneously in spoken English. Wu and Jiang (2018) further highlight that limited oral proficiency can hinder learners' academic success and restrict future career opportunities in increasingly globalized sectors.

Despite growing awareness of these challenges, classroom practices in many Chinese primary schools remain largely exam-oriented, offering students limited chances to practice spoken English meaningfully. Teaching is often delivered through mechanical drills, scripted conversations, and the Presentation-Practice-Production (PPP) model, which emphasizes accuracy and repetition over genuine communication (Li & Xu, 2019). In addition, English lessons are frequently conducted in the first language, resulting in an environment with minimal exposure to authentic English use. Although some teachers make efforts to incorporate interactive elements, constraints such as short lesson time and reliance on translation continue to hinder students' oral development. In contrast, neighboring countries have increasingly adopted communicative and task-based strategies to foster learners' oral confidence and interactional competence (Lai, 2015).

TBLT has gained recognition for its ability to enhance speaking ability by engaging learners in purposeful language use. It emphasizes communication over isolated form and encourages collaboration, motivation, and fluency (Nunan, 1993). While it has shown success in various EFL settings, existing studies primarily focus on older learners or extracurricular interventions. There remains a lack of research on how TBLT functions when fully integrated into the structured English curriculum of primary education in China. Given this ongoing challenge and the limited empirical work on young learners in formal classroom settings, it is important and timely to investigate how TBLT can be applied systematically to support students' spoken English development. This study seeks to address that gap by implementing a TBLT-based program within

regular classroom instruction for Grade 4 students, assessing its impact on their speaking performance and classroom engagement.

Questions

1. After using the TBLT, is the students' English speaking ability higher than before?
2. Do students report positive satisfaction levels with the TBLT approach?

Objectives

1. To investigate the effectiveness of TBLT on students' English-speaking ability.
2. To investigate the students' satisfaction toward using the TBLT.

Literature Review

1. Definition of TBLT

TBLT has gained considerable recognition over the past thirty years as an effective approach to second language learning, emphasizing communication and collaboration. Unlike traditional methods that focus on isolated language elements, TBLT centers on meaningful tasks to promote authentic language use. Tasks are widely defined as activities that involve genuine communication with a clear purpose. Skehan (1998) describes a task as an activity focused on meaning exchange, while Long (1985) highlights that tasks should mirror real-life situations, such as shopping or completing forms, which naturally require communication.

TBLT views tasks not as simple language exercises but as purposeful,

communicative activities. Prabhu (1987) stresses the cognitive processes involved in achieving outcomes, with teachers facilitating rather than directly instructing. Nunan (2004) adds that tasks should encourage interaction and meaning negotiation, actively engaging learners in using the target language. Overall, tasks in TBLT aim to stimulate meaningful communication and cognitive engagement, involving both receptive and productive skills in authentic contexts.

However, it is worth noting that some scholars have debated the scope and design of tasks in classroom practice. For instance, Shehadeh and Coombe (2012) caution that overly structured designs may suppress learner agency, while Samuda and Samuda and Bygate (2021) argue that appropriately open-ended tasks foster creativity and negotiation of meaning. This divergence reflects ongoing discussions in the field around balancing structure with communicative authenticity.

2. TBLT teaching steps

The structuring of task-based lessons is often guided by well-established principles that emphasize clear sequencing. Several scholars propose a staged process typically involving pre-task preparation, task execution, and post-task reflection. During the pre-task stage, learners are introduced to the topic and given input support. The main task phase involves interaction in pairs or groups using the target language. The final post-task phase includes feedback and analysis, often with some attention to language form.

While such models are widely accepted, recent research encourages flexibility in design to better serve young learners. For example, Shin (2020) suggests that primary students benefit from multisensory input and tasks that integrate visual storytelling or movement, as this matches their cognitive development stage. Moreover, García Mayo and Azkarai (2019) highlight that scaffolded planning and limited cognitive load are essential to maintaining

focus and engagement among younger learners.

A crucial element of TBLT is equitable focus on both meaning and form. Many researchers now support form-focused instruction that is reactive or delayed—offered after learners attempt meaningful communication (Ellis, 2003). This approach has been shown to enhance retention without disrupting fluency development. The present study aligns with this principle, adopting a staged model that integrates form attention subtly throughout instruction.

3. Teacher's roles in TBLT

In TBLT, the teacher's role markedly contrasts with that in conventional language classrooms. Rather than being the sole knowledge transmitter, the teacher serves as a facilitator, guide, and interactional partner. Prabhu (1987) emphasized that the teacher's responsibility is to support students' completion of tasks without overcorrecting or dominating, allowing learners to prioritize meaning over linguistic form. Nunan (2004) similarly highlighted the need for strategic scaffolding, timely feedback, and learner autonomy.

In primary-level classrooms, the teacher's adaptability becomes even more critical. Younger learners often rely on non-verbal cues, repetition, and tangible materials to process language. Studies by Kim and Gilman (2021) and Huang (2022) suggest that effective TBLT for children includes the teacher acting as a co-participant in playful, contextualized interactions, rather than merely a monitor. Thus, the teacher's role must be fluid, responsive, and sensitive to both linguistic and emotional needs.

4. An evaluation method for English speaking

Speaking proficiency is a core element of language education and a key focus of assessment. Skehan (1998) points out that assessing speech production should consider both meaning (fluency) and form (accuracy and complexity).

To evaluate speaking ability, the speaking test rubrics were adapted from Heaton (1990) and further refined by Ruenyoot (2010). It includes five key areas, each scored out of three points:

Fluency: Measures the ease and flow of speech.

Grammar: Assesses the accuracy of grammatical structures used.

Vocabulary: Evaluates the range and appropriateness of word choices.

Pronunciation: Focuses on the clarity and correctness of spoken language.

Manner: Considers speaker's delivery style, including body language and engagement.

This comprehensive evaluation not only supports the development of students' speaking skills but also provides meaningful feedback to enhance their language learning experience. In this study, the scores from the pre-test and post-test were converted into mean scores, allowing for a clear assessment of the students' progress in using the target language over time.

Related Studies

Previous research has extensively evidenced the effectiveness of TBLT in foreign language classrooms, notably in enhancing learner engagement and improving language proficiency. Bao and Du (2015) reported that beginner adult learners of Chinese in Denmark experienced increased classroom participation, reduced anxiety, and greater enjoyment when engaged in TBLT activities, despite challenges related to pronunciation support and individual learning preferences. Similarly, González-Lloret and Nielson (2015) found that students in a task-based Spanish course in the United States achieved notable gains in oral proficiency compared to their counterparts in traditional grammar-focused classes, with many students valuing the practical relevance of the tasks to their professional contexts.

In Asian contexts, studies have similarly affirmed the potential of TBLT in

EFL classrooms. McDonough and Chaikimongkol (2007) investigated a task-based curriculum introduced at a Thai university, replacing a conventional grammar-oriented syllabus. Both teachers and students responded positively to the transition, observing that the revised approach met practical academic needs and fostered learner autonomy. In Japan, Hood, Elwood, and Falout (2009) also found positive student perceptions of TBLT, indicating its relevance in the area. Jeon and Hahn (2006) conducted a large-scale survey in South Korea, revealing that while most secondary school teachers were theoretically supportive of TBLT and acknowledged its motivational benefits, many were reluctant to adopt it due to insufficient knowledge of task-based strategies and a lack of confidence in their language competencies.

The effectiveness of TBLT has also been explored among young learners. In Hungary, Pinter (2005) demonstrated that primary school students, despite limited proficiency, could engage participate well in task-based interactions, offering peer corrections and responding attentively to their partners during collaborative tasks. These findings suggest that fluency-oriented tasks can foster authentic communication among young learners. Shintani (2016) conducted a comparison between TBLT and the conventional PPP approach in Japan, revealing that six-year-old novices in the TBLT cohort not only effectively engaged with tasks but also exhibited greater improvements in vocabulary and grammar acquisition compared to their PPP counterparts.

Nonetheless, these studies often take place in highly controlled or supplementary contexts, limiting generalizability to regular classroom environments. Many interventions, for example, involved brief treatment periods or researcher-led tasks rather than being fully embedded within school curricula. These limitations highlight the need for studies that integrate TBLT

more holistically into daily primary education.

Furthermore, these recent findings support the rationale for selecting Grade 4 learners in China for the present study. Given their developmental stage, these learners are cognitively ready to engage in scaffolded tasks that combine structured support with communicative freedom. This alignment between learner capacity and pedagogical design offers a compelling context for evaluating TBLT efficacy.

In the Chinese setting, studies have indicated a varied comprehension and tentative implementation of TBLT. Chan (2012) observed that the implementation of TBLT in Hong Kong primary schools often diverged from policy expectations, mostly due to challenges in task management and the necessity for prompt scaffolding. Zheng and Borg (2014) reported that experienced secondary school teachers in mainland China remained focused on grammar instruction, citing exam pressures and large class sizes as barriers to adopting TBLT, while novice teachers were exhibited greater openness to the approach.

Although these findings highlight cultural and systemic constraints, they also suggest that task-based strategies can be successfully adopted when sufficient professional training and curricular support are in place. Taken together, the reviewed studies offer both encouraging results and practical limitations that inform the design of the present study. By targeting fourth-grade learners within an actual school curriculum in Hangzhou, this research attempts to extend prior findings into more routine instructional settings and to assess whether TBLT can be effectively implemented within China's primary education system.

Methodology

This study employed a one-group pre-test and posttest design to investigate the effectiveness of TBLT in improving English speaking ability among Grade 4 primary school students in Hangzhou, China and to examine students' satisfaction with TBLT approach.

1. Participants

The population consists of 1000 fourth-grade students in Hangzhou, China. The sample group consists of grade four students in Xihu District in Hangzhou. The sample size was determined based on criteria or estimation from the population size as outlined by Srisa-ard (1992), as follows:

- For populations in the hundreds, the sample size is 15–30%.
- For populations in the thousands, the sample size is 10–15%.
- For populations in the tens of thousands, the sample size is 5–10%.

In this case, with a population of 1000, a sample size of 10–15% was used, resulting in a sample size of 90 students. The sample was selected using simple random sampling, who volunteered to participate in a TBLT English course.

Although the one-group pretest-posttest design was effective for observing short-term instructional effects, the absence of a control group and lack of longitudinal follow-up are recognized as limitations of the current study. These factors restrict causal inference and the generalizability of long-term outcomes. Future research should consider including a control group and employing a longitudinal design to examine sustained language gains.

2. Research instruments

1. TBLT lesson plans: Based on the five topics ("My classroom", "My schoolbag", "My friends", "My home" and "My family"), five lesson plans were designed, each of which consists of three stages: pre-task stage, during-task stage and post-task stage. The lesson plans were conducted over two months.

2. English speaking pre-test and post-test: Each test consisted of 10 interview questions. The teacher called students individually for a question-and-answer period lasting ten minutes. The scores from the pre-test and post-test were then converted into mean scores, allowing for a clear assessment of the students' progress in using the target language over time.

3. Student satisfaction questionnaire: It was developed to evaluate learners' satisfaction following instructional sessions. The assessment utilized a 5-point Likert scale and comprised 20 items, categorized into four dimensions: content, learning activities, instructors, and assessment and evaluation. To ensure internal consistency, Cronbach's alpha was calculated and yielded a reliability coefficient of $\alpha = 0.91$, indicating a high level of reliability.

3. Data collection

The researcher collected data through pre- and post-tests to evaluate participants' English-speaking ability and administered a questionnaire to assess their satisfaction with TBLT and their attitudes towards speaking English. The pre-test involved one-on-one interviews, during which three assessors evaluated the participants based on predefined criteria. Each test lasted about 10 minutes and consisted of 10 questions. After a semester of TBLT instruction from March to April 2025, the same test was administered as a post-test to enable direct comparison. Approximately one to two weeks after the intervention, the researcher distributed a questionnaire designed with clear and simple language appropriate for primary school students. To ensure the reliability of the responses, the researcher provided detailed instructions,

offered assistance during completion, and emphasized the confidentiality of the data. To address ethical concerns, the study strictly followed institutional protocols regarding research with minors. Prior to participation, parental consent forms were distributed and signed. Students' identities and responses were anonymized, and all data were stored securely on a password-protected device, accessible only to the researcher. Given the researcher's dual role as both homeroom teacher and questionnaire administrator, efforts were made to minimize potential bias. Students were assured that their responses would not affect their grades or their relationship with the teacher. The questionnaire was completed in a neutral environment, and all participants voluntarily consented to take part in the study.

4. Data analysis

The data analysis in this study involved both the pre- and post-speaking tests and the questionnaire responses. The researcher first calculated the mean scores and standard deviations of the speaking test results to compare participants' performances before and after the intervention. A dependent t-test was employed to determine whether there was a statistically significant difference between the pre- and post-test scores. In addition, the questionnaire data were analyzed quantitatively using descriptive statistics, including mean scores and standard deviations for each item. This analysis focused on four domains: teaching content, learning activities, the instructor, and assessment and evaluation. Responses were categorized according to a five-point Likert scale, ranging from strongly disagree to strongly agree, to identify patterns of student satisfaction and areas for improvement. The results were presented in tables and figures to facilitate clear interpretation and provided meaningful insights into the impact of the TBLT approach on both students' speaking

performance and their satisfaction levels.

The rationale for this methodological approach was grounded in a preliminary literature review that highlighted a lack of studies applying TBLT in lower-primary contexts in China. In particular, while many studies support TBLT for older learners or in ESL environments, the literature indicates a gap in empirical work involving young EFL learners in authentic classroom settings. This study aimed to address that need by applying task-based instruction in a real-world primary school classroom, with both outcome-based and perception-based evaluations.

Results

Pre-test and post-test data were used to answer the first research question "After using the TBLT, is the students' English speaking ability higher than before?". To assess the differences between the pre-test and post-test results, descriptive statistical analyses were conducted.

Test Type	Full Score	Pretest		Posttest		N	t-test	p
		M	S.D.	M	S.D.			
English Speaking Test	15	7.76	5.11	13.07	1.77	90	19.21	0.00
** $p < .01$								

Table 1 Dependent t-test of the pre-test and post-test scores

As illustrated in Table 1, the mean score on the post-test ($M=13.07$, $S.D.=1.77$) was notably higher than the mean score on the pre-test ($M=7.76$, $S.D.=5.11$). indicating a substantial improvement in students' oral English ability following the intervention. In addition to the t-test, Cohen's d was computed to assess the magnitude of the improvement, yielding a value of 2.03. According to Cohen's (1988) guidelines, this represents a very large effect size,

reinforcing the large effect of the TBLT intervention on students' speaking performance.

To address Research question 2—“Do students report positive satisfaction levels with the TBLT approach?”, a satisfaction questionnaire comprising 20 items was administered, covering four key dimensions: teaching content, learning activities, instructor, and assessment and evaluation. Each item was rated on a 5-point Likert scale, ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). Descriptive statistics were calculated to determine the mean scores and standard deviation for each dimension, and interpretation followed the established criteria: 4.21–5.00 indicating “very satisfied”, 3.41–4.20 indicating “satisfied”, 2.61–3.40 indicating “neutral”, 1.81–2.60 indicating “dissatisfied”, and 1.00–1.80 indicating “very dissatisfied”. These questionnaire results provided a multidimensional understanding of students' perceptions of the TBLT intervention, thereby directly addressing the second research objective regarding learner satisfaction.

Statements	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>S.D.</i>
1.The lessons include interesting topics that make me want to participate in speaking activities.	90	4.93	0.25
2.The vocabulary and phrases taught in class are useful for speaking tasks.	90	4.90	0.30
3.The teaching content helps me express myself better in English.	90	4.93	0.25
4.The examples and models provided during	90	4.97	0.18

the lessons are helpful for learning how to speak English.

5.The lessons focus on real-life situations where I can use spoken English.	90	4.91	0.28
---	----	------	------

6. The content helps me gain confidence in using English for speaking.	90	4.92	0.27
--	----	------	------

Table 2 The descriptive statistics of students' satisfaction toward teaching content

Statements	N	M	S.D.
7. The speaking activities in class are fun and enjoyable.	90	4.96	0.21
8. Group discussions and pair activities help me improve my speaking skills.	90	4.91	0.32
9. The speaking tasks encourage me to think and share my ideas in English.	90	4.96	0.21
10. The activities give me enough opportunities to practice speaking English.	90	4.92	0.31
11. The tasks make me feel comfortable speaking English in front of others.	90	4.92	0.27
12. The learning activities motivate me to improve my oral English skills.	90	4.91	0.28

Table 3 The descriptive statistics of students' satisfaction toward learning activities

Statements	N	M	S.D.
13. The teacher explains the speaking tasks clearly and makes them easy to understand.	90	4.92	0.34
14. The teacher listens to me carefully and gives useful feedback on my speaking.	90	4.94	0.31

15. The teacher helps me feel more confident when speaking English.	90	4.96	0.25
16. The teacher creates a positive and supportive atmosphere during the lessons.	90	4.93	0.29
17. The teacher encourages everyone to participate actively in the speaking tasks.	90	4.97	0.23
18. The teacher uses creative methods to make oral English classes interesting.	90	4.90	0.37

Table 4 The descriptive statistics of students' satisfaction toward the instructor

Statements	N	M	S.D.
19. The teacher's feedback helps me understand how to improve my speaking skills.	90	4.89	0.38
20. The speaking tests or evaluations reflect what I learned and practiced in class.	90	4.83	0.50

Table 5 The descriptive statistics of students' satisfaction toward assessment and evaluation

The results revealed high levels of student satisfaction, indicating that TBLT not only improved speaking skills but also created a supportive and engaging learning environment. Teaching content received strong ratings, with students reporting that clear examples and lesson materials helped build confidence in speaking. Learning activities were perceived as enjoyable and intellectually stimulating, encouraging students to share ideas and practice meaningful communication. The instructor's role was highly valued, particularly in creating a supportive atmosphere and promoting active participation.

Although slightly lower, satisfaction with assessment remained strong, as students felt feedback and tests aligned with class activities and supported their development. Overall, the mean scores for most items ranged between 4.83 and 4.97 on a 5-point scale, reflecting very high agreement. These findings suggest that students not only made measurable improvements in their English speaking ability but also responded positively to the TBLT method, reinforcing its effectiveness in fostering oral communication skills in a learner-centered and communicative environment.

Although overall satisfaction levels were consistently high, one response stood out with an unusually low average score of 0.29 across all items, composed of irregular decimal values (e.g., 0.25, 0.18). This suggests that the student may have misunderstood the purpose or format of the questionnaire. Given the age of the participants—Grade 4 primary students—it is likely that the respondent had difficulty interpreting the Likert scale or grasping how to translate subjective feelings into numerical ratings. This highlights the importance of ensuring that research instruments are developmentally appropriate and clearly explained when used with young learners.

Discussion

In this study, the findings indicated a notable enhancement in students' speaking ability, accompanied by a high level of satisfaction with the TBLT approach, suggesting its appropriateness for primary EFL contexts. The observed improvement can be attributed to the meaningful, communicative nature of TBLT tasks, which contrast with traditional, discrete language drills. The tasks, following the pre-task, task cycle, and language focus framework, were carefully structured to align with young learners' cognitive and linguistic levels. During the task cycle, students engaged in authentic communication via pair and group work, prompting ownership of learning and increasing their willingness to speak.

Compared to the more inflexible PPP model, TBLT offered students greater opportunities for interaction and creativity. This corresponds with the traits of Chinese young learners, who respond well to structured, collaborative environments (Gao & Xu, 2020). Despite initial hesitation, learners adapted quickly and participated actively, particularly when tasks were familiar and personally meaningful.

The enhancement in students' speaking proficiency reflects the value of real-world, context-rich task design. For example, topics such as "My Friends" and "My Classroom" provided accessible input that supported spontaneous language use. This finding is supported by Liu and Song (2021), who emphasized that such task relevance improves speaking fluency and encourages sustained participation. Learners reported greater confidence during the task phase, which also facilitated extended speech. Peer collaboration contributed to this process. Students reported feeling more supported and less anxious when working with peers, noting that group tasks encouraged idea exchange. Wu and Lin (2022) found similar patterns in upper-primary EFL classrooms, where structured peer scaffolding contributed to both language development and increased willingness to speak. This interaction fostered a more cooperative learning atmosphere in the classroom. Learners' motivation was reinforced by the lesson structure and perceived relevance of tasks. As Chou (2022) noted, meaningful outcomes such as sharing personal stories or solving communicative problems enhance motivation. In the current study, this was reflected in learners' consistency and enthusiasm during group activities. An additional contributing factor was the teacher's feedback strategy. Rather than correcting errors mid-task, feedback was postponed until the end of the activity. Students reported that this made them feel less self-conscious and

more focused on meaning-making. This observation echoes findings from Kim and Sercu (2021), who concluded that delayed error correction helps lower anxiety and promotes fluency among young EFL learners. It also aligns with the role of the teacher as a facilitator rather than a corrector, fostering autonomy and risk-taking.

The post-implementation satisfaction data further confirmed the perceived effectiveness of the approach. Students appreciated the focus on practical language use over memorization. The collaborative nature of tasks, combined with varied formats, maintained engagement. The use of English for instruction also contributed to exposure, though some students with lower proficiency required occasional clarification. Despite this, most learners considered the teacher's strategies effective and aligned with their learning goals. In terms of assessment, feedback was generally perceived as constructive and consistent with classroom activities. Although a few students expressed difficulty in understanding assessment rubrics or instructions, particularly when delivered in English, the majority viewed the evaluation process as fair and beneficial for skill development.

Limitations must be acknowledged. This study employed a one-group pre-test/post-test design without a control group, which limits internal validity. The short duration of the intervention and the use of a convenience sample further reduce generalizability. These limitations are consistent with broader critiques of small-scale TBLT studies in EFL contexts (Fu & Lu, 2025). Future research should incorporate control conditions, extend implementation cycles, and explore diverse learner populations.

Conclusion

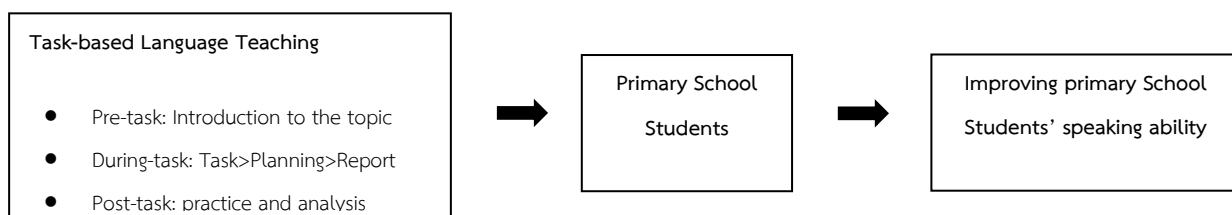

Figure 1 Improving primary school students' speaking ability

In conclusion, This study demonstrated that the TBLT approach, structured into pre-task, during-task, and post-task phases, effectively improved primary EFL learners' speaking ability. Communicative, real-life tasks enhanced fluency, accuracy, and confidence, while collaborative activities fostered peer learning and a supportive classroom environment. The teacher's facilitative role, combined with constructive feedback and delayed correction, reduced anxiety and encouraged participation. Student satisfaction data confirmed positive attitudes and motivation toward TBLT. Overall, TBLT is an effective method for developing young learners' oral proficiency. However, while the findings are encouraging, they may not be fully generalizable to all educational contexts or learner age groups and require further investigation.

Recommendations

1.To expand the research scope. Further studies should incorporate individuals from diverse age groups, including adolescents and adults, and take into account learner variability in terms of language proficiency, educational background, and learning styles. This would allow for more robust and generalizable findings. Moreover, comparative investigations across different cultural and educational contexts are strongly recommended, as such studies

may offer valuable insights into how institutional structures and sociocultural norms influence the implementation and outcomes of the approach. In addition, future researchers are encouraged to adopt mixed-method or longitudinal research designs to capture both immediate and sustained effects in varied settings.

2. To broaden the research content. Future inquiries should explore the impact beyond speaking skills by examining its effectiveness in enhancing listening, reading, and writing abilities. A comprehensive assessment across language domains will contribute to a more holistic understanding of its pedagogical value. Additionally, the integration of task-based instruction into other subject areas, such as science or social studies, may reveal the interdisciplinary potential of this approach. This would not only enrich the theoretical framework of task-based pedagogy but also increase its practical relevance across educational disciplines. To support this expansion, it is advisable to provide professional development opportunities for teachers, including targeted training workshops and practical guidelines for designing effective task-based lessons that align with curriculum standards and learners' needs.

References

- Bao, R., & Du, X. (2015). Implementation of task-based language teaching in Chinese as a foreign language: Benefits and challenges. *Language, Culture and Curriculum*, 28(3), 291–310. <https://doi.org/10.1080/07908318.2015.1058392>
- Chan, S. P. (2012). Qualitative differences in novice teachers' enactment of task-based language teaching in Hong Kong primary classrooms. In A. Shehadeh & C. A. Coombe (Eds.), *Task-based language teaching in*

- foreign language contexts: Research and implementation* (pp. 187-213). Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Chou, M. H. (2022). Task engagement and motivational outcomes in EFL classrooms: Exploring the role of topic relevance and learner interest. *Language Teaching Research*, 26(3), 372–390. <https://doi.org/10.1177/1362168820938312>
- Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Fu, Y., & Lu, L. (2025). Enhancing student self-efficacy in EFL learning through organization development intervention: An action research of JSSNU in China. *International Journal of Sociologies and Anthropologies Science Reviews*, 5(3), 233–248. <https://doi.org/10.59796/IJSASR54320>
- Gao, Y., & Xu, R. (2020). Characteristics of Chinese young EFL learners and implications for classroom practice. *Journal of Language Teaching and Research*, 11(5), 761–768.
- García Mayo, M. P., & Azkarai, A. (2019). Task repetition and focus on form in primary school EFL learners. *Language Teaching Research*, 23(3), 274–294.
- González-Lloret, M. & Nielson, K. B. (2015). Evaluating TBLT: The case of a task-based Spanish program. *Language Teaching Research*, 19(5), 525-549.
- Heaton, J. B. (1990). *Writing English Language Tests*. London: Longman.
- Huang, Z. (2022). Scaffolding strategies for enhancing young learners' engagement in EFL speaking tasks. *Asian EFL Journal*, 24(1), 101–119.
-

- Jeon, I. J., & Hahn, J. (2006). Exploring EFL teachers' perceptions of task-based language teaching: A case study of Korean secondary school classroom practice. *Asian EFL Journal*, 8(3), 192-260.
- Kim, S., & Gilman, D. A. (2021). Teacher roles in young learners' task-based classrooms: Insights from Korean EFL teachers. *TESL-EJ*, 25(2), 1-16.
- Kim, Y., & Sercu, L. (2021). Post-task feedback and learner perceptions: A study of speaking fluency in Korean primary EFL classrooms. *TESOL Quarterly*, 55(2), 426-450. <https://doi.org/10.1002/tesq.293>
- Lai, C. (2015). Task-based language teaching in the Asian context: Where are we now and where are we going? In M. Thomas & H. Reinders (Eds.), *Contemporary task-based language teaching in Asia* (pp. 12-29). London: Bloomsbury.
- Li, X., & Xu, Y. (2019). The effectiveness of traditional teaching models in primary English education in China. *Foreign Language Teaching and Research*, 51(4), 350-361.
- Liu, Q., & Song, Z. (2021). The effects of real-life task design on Chinese primary students' spoken English performance. *Asia-Pacific Education Researcher*, 30(4), 301-312. <https://doi.org/10.1007/s40299-021-00554-0>
- Long, M. (1985). A role for instruction in second language acquisition: Task-based language teaching. In K. Hyltenstam & M. Pienemann (Eds.), *Modeling and assessing second language acquisition* (pp.77-99). Clevedon, England: Multilingual matters.
- McDonough, K., & Chaikitmongkol, W. (2007). Teachers' and learner's reactions to a task-based EFL course. *TESOL Quarterly*, 41(1), 107-132.
- Nunan, D. (1993). Task-based syllabus design: Selecting, grading and sequencing tasks. In G. Crookes & S. M. Gass (Eds.), *Tasks in a pedagogical context: Integrating theory and practice* (pp. 55-68). Clevedon, UK: Multilingual Matters.

- Nunan, D. (2004). *Task-based language teaching*. Cambridge University Press.
- Pinter, A. (2005). Task repetition with 10-year-old children. In C. Edwards & J. Willis (Eds.), *Teachers exploring tasks in English language teaching* (pp. 113–126). New York: Palgrave MacMillan.
- Prabhu, N.S. (1987). *Second language pedagogy*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Ruenyoot, R. (2010). *A study of using the task-based approach to enhance listening and speaking skills of students in Primary 3 Bangkhuntiensuksa School* (Unpublished master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand.
- Samuda, V., & Bygate, M. (2021). *Tasks in second language learning*. Palgrave Macmillan.
- Shehadeh, A., & Coombe, C. A. (2012). *Task-based language teaching in foreign language contexts: Research and implementation*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Shin, S. (2020). Multimodal tasks in young learners' English classes: A practical model. *English Teaching*, 75(3), 41–66.
- Shintani, N. (2016). *Input-based tasks in foreign language instruction for young learners*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Skehan, P. (1998). *A cognitive approach to language learning*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Srisa-ard, B. (1992). *Fundamental of Research* (6th Edition). Bangkok: Suviriyasarn Press.
- Wu, X., & Jiang, J. (2018). Oral proficiency and employability: A study of Chinese EFL learners. *TESOL Quarterly*, 52(1), 56–72.
-

- Wu, Y., & Lin, C. (2022). The effects of peer collaboration on speaking performance and anxiety in primary EFL learners. *Foreign Language Annals*, 55(3), 512–530. <https://doi.org/10.1111/flan.12599>
- Zheng, X., & Borg, S. (2014). Task-based learning and teaching in China: Secondary school teachers' beliefs and practices. *Language Teaching Research*, 18(2), 205–221.

USE CASE-BASED TEACHING METHOD TO IMPROVE ARCHITECTURE STUDENTS IN VOCATIONAL HIGH SCHOOLS ABILITY TO READ AND DRAFT CONSTRUCTION ENGINEERING DRAWINGS*

YANG DONGMEI¹ and Sunsern Laohasthit²

¹⁻²Faculty of Education, Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: sunsern.lao@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

This study investigates the effectiveness of a case-based teaching method in improving vocational high school architecture students' ability to read and draft construction engineering drawings. Traditional teaching methods often emphasize theory over practice, resulting in students' limited drawing interpretation and drafting skills. To address this, 90 first-year architecture students from Santai County Vocational High School participated in a three-month intervention using case-based instruction, which integrated real construction projects into the learning process.

This study adopted a single-group pre-test and post-test design. Through the evaluation of students' abilities in reading and drafting architectural drawings before and after the intervention, it simultaneously investigated their satisfaction with the teaching method. The results of the paired samples t-test ($p < 0.05$) confirmed that students' skill levels significantly improved after the implementation of the case teaching method. In addition, students showed excellent satisfaction with the practical application value, interactive learning

* Received 7 July 2025; Revised 28 July 2025; Accepted 29 July 2025

effect and team collaboration ability of the case teaching method. The research results indicate that popularizing the case teaching method in vocational education can not only effectively improve students' practical ability and industry adaptability, but also provide empirical evidence for the optimization of the national vocational education curriculum system — the case teaching model can be incorporated into the core curriculum design standards to strengthen the proportion and quality of practical teaching modules; at the same time, it points out the direction for vocational education teacher training, which needs to focus on enhancing teachers' case development ability, situational creation skills and industry practical experience cultivation, helping to build an integrated vocational education ecology of "teaching, learning and doing.

Keywords: Case-based teaching method, Architectural drawing, Reading and drafting construction engineering drawings, Vocational high school

Introduction

With the accelerating pace of urbanization, the construction industry has experienced rapid growth, leading to an increased demand for skilled architectural professionals. Construction engineering drawings, as the blueprint for the entire building process, are essential for architectural design, construction management, and on-site supervision. The ability to accurately read and draft these drawings is a core competency for architecture students, particularly those in vocational high schools who are expected to transition directly into the workforce upon graduation. However, existing instructional approaches in vocational architecture education remain heavily reliant on traditional theoretical teaching, where students passively receive knowledge with limited opportunities for practical application or collaborative learning.

Research indicates that conventional methods fail to adequately develop students' essential skills in reading and drafting architectural drawings. These approaches often focus narrowly on technical knowledge, overlooking the importance of visual aesthetics, teamwork, and the ability to adapt to emerging industry standards. Scholars such as Ruskin (2014) and Li Hui (2015) emphasize that architectural drawings are not only technical documents but also artistic expressions that require creativity and interdisciplinary communication. Additionally, as the construction industry evolves rapidly with new materials, technologies, and design standards, students must be equipped with up-to-date practical skills to meet these changing demands.

To bridge this gap, it is essential to explore alternative teaching strategies that integrate theory with real-world practice. The case-based teaching method has been identified as an effective approach in this context. By using real construction projects as learning cases, students are encouraged to analyze, discuss, and solve authentic problems, which fosters critical thinking, practical skills, and teamwork. Prior studies in various disciplines have demonstrated that case-based learning can significantly enhance student engagement, knowledge retention, and problem-solving abilities.

This study aims to examine the effectiveness of the case-based teaching method in improving vocational high school architecture students' ability to read and draft construction engineering drawings. The research specifically focuses on whether students show measurable improvement after the implementation of case-based teaching and whether they express satisfaction with this instructional approach. The study employs a one-group pretest-posttest design, with quantitative measures including ability tests and satisfaction questionnaires to assess learning outcomes.

By addressing the shortcomings of traditional teaching methods and introducing a practice-oriented instructional strategy, this research seeks to provide empirical evidence supporting the integration of case-based teaching in vocational architectural education. The findings are expected to offer valuable insights for curriculum designers and educators aiming to better prepare students for the practical demands of the construction industry. However, empirical research on the application of case-based teaching methods in Chinese vocational architecture programs remains relatively limited.

Objectives

1. To investigate the ability in reading and drafting architectural engineering drawings after using the case-based teaching method.
2. To investigate the students' satisfaction toward using case-based teaching method.

Literature Review

1. Details of the case-based teaching method

1.1 Significance

The case-based teaching method uses real cases as carriers to integrate theoretical knowledge with practical scenarios, guiding students to analyze, discuss, and solve problems, thus achieving the goals of knowledge acquisition, ability enhancement, and comprehensive quality cultivation (Dewey, 1916). Dewey's "learning by doing" concept aligns with this method, as it encourages students to actively explore cases rather than passively receive knowledge. Bruner (1954, 1956) emphasizes that learning is an active process of knowledge construction. In case-based teaching, students independently analyze cases, explore information, and integrate new knowledge into their existing cognitive structures, which enhances their control over knowledge and

depth of understanding. Moreover, by providing a specific context for knowledge, this method makes abstract theories practical, in line with Bruner's view on situational learning.

1.2 Useful

Tao Xingzhi (1927) advocated "life is education" and the "integration of teaching and doing", both of which are realized through case-based teaching. Real-life cases help students perceive the practical application of knowledge, shortening the distance between them and knowledge, and increasing learning motivation. In case analysis and discussion, students not only learn theory but also apply it through practical operations, achieving the unity of learning and doing. Vygotsky's (1934) sociocultural theory supports this method. Case discussions offer social interaction opportunities, enabling knowledge sharing and broadening students' thinking. The concept of the zone of proximal development shows that with teacher and peer support, students can solve complex problems beyond their current ability, promoting cognitive development.

1.3 Classroom management

Effective classroom management is crucial for the success of case-based teaching. Drawing on Vygotsky's social interaction theory and Gardner's (1971) multiple intelligences theory, teachers should create a positive and cooperative learning atmosphere. They can encourage group cooperation, vary teaching methods (such as presenting cases in text, charts, or videos) to cater to different learning styles, and provide personalized guidance. Specific strategies include selecting appropriate cases, promoting interactive discussions, designing inquiry tasks, guiding reflections, building a learning community,

leveraging the zone of proximal development, and offering individualized support.

1.4 Methods of measurement and evaluation

The evaluation theories of Dewey (1916), Bloom (1956), and Stenhouse (1975) have exerted direct and targeted influences on the design of the four types of research tools in this study:

For the "teaching plan based on a case-based teaching method", Dewey's theory of "teaching process and situational assessment" has provided guidance for its core design. The plan incorporates real construction project case scenarios and focuses on examining students' participation, interactive collaboration abilities, and practical problem-solving skills in practical situations through such links as group discussions and problem seminars, echoing Dewey's emphasis on "learning by doing" and situational assessment.

In the "ability test for students to read architectural drawings" and the "test of the students' ability to draw architectural drawings", Bloom's evaluation framework has played a key role. Through structured test questions, these two tests cover the cognitive domain (such as interpretation of drawing symbols and spatial logic analysis) and the psychomotor domain (such as implementation of drawing specifications and precision of detail presentation), comprehensively evaluating students' performance in knowledge application and skill operation, which reflects Bloom's requirement for quantitative assessment of abilities across multiple domains.

Regarding the "questionnaire", its design integrates the theories of Bloom and Stenhouse. On the one hand, drawing on Bloom's focus on the affective domain, the questionnaire includes questions about affective attitudes such as satisfaction with the case-based teaching method and learning interest. On the other hand, in accordance with Stenhouse's concept of "multiple evaluations", the questionnaire incorporates items related to students' self-

assessment (such as perception of their own ability improvement) and peer evaluation (such as evaluation of peers' performance in group collaboration), promoting the realization of reflective learning and collaborative evaluation.

In general, the three theories have jointly supported the design logic of "contextualization, multi-dimensionality, and multi-subjectivity" for the research tools, ensuring that the assessment not only covers skill and cognitive performance but also takes into account process participation and emotional feedback.

2. Students' ability to read and draft architectural engineering drawings

2.1 Ability range of vocational high school students to read and draft architectural engineering drawings

Vocational high school architecture students should master drawing skills, including basic figure drawing, architectural component drawing, layout/annotation, and projection map drawing (He Bin et al., 2016; Gao Yuan). In reading drawings, they need to identify components, interpret sizes and elevations, recognize legends and indexes, understand plan layouts, perceive elevation and section spaces, integrate drawing information, inspect codes, and extract construction information (Yang Lingling, 2017).

2.2 Measurement and evaluation methods of architectural engineering drawing ability of vocational high school students

The diversified evaluation system proposed by Huang Guang yang (2022), Wang Shou shou(2024), and Liu Qiong (2022) comprehensively measures architecture students' knowledge mastery and practical abilities in architectural drafting through the combination of formative assessment (such as classroom

performance and assignments) and summative assessment (such as project design and skill competitions).

From a global perspective, vocational education evaluation in architectural fields in Western countries like the United States and Germany emphasizes industry participation and integration of real projects. For example, European institutions, in collaboration with industry mentors, evaluate students' drafting accuracy, collaborative capabilities, and compliance with international standards based on actual projects, while using digital tools like BIM to track the iterative process of design refinement. In contrast, China's evaluation system excels in systematic formative checks (such as homework feedback and classroom participation records) and standardized summative assessments (such as skill competitions aligned with national vocational standards). International practices, however, offer insights for enhancing industry-academia-research collaboration in evaluation, such as incorporating third-party industry certifications and conducting cross-cultural project evaluations.

Cross-national comparisons indicate that a balanced evaluation system should integrate China's strengths in standardizing basic skills with global experiences in industry alignment, technological empowerment, and contextual diversity in evaluation, thereby building a more comprehensive and globally adaptable evaluation framework for architectural drafting education.

3 Curriculum in Vocational High School (China)

Vocational high school curricula consist of public basic courses (compulsory, limited elective, and any elective) and professional courses (basic, core, and practical). This structure balances cultural education and professional training, aiming to develop students' comprehensive qualities and practical abilities.

4. Curriculum details of the sampled vocational high schools

This study selects the architecture major curriculum of Santai County Vocational High School in Mianyang, Sichuan Province as the research object. The curriculum strictly complies with national requirements for the setup of public basic courses and core specialized courses, possessing the characteristics of a typical case for conducting in-depth educational research. Compared with the national average level, the architecture curriculum of this school demonstrates distinctive features: on one hand, it breaks through the limitations of standardized textbooks by organically integrating regional construction industry elements, and helps students deepen their understanding of regional architectural standards through case teaching of local traditional dwellings and other examples; on the other hand, it strengthens industry-academia-research collaboration, relying on enterprise-joint workshops and on-site construction training to promote students' practical application of drafting skills in specific geological and climatic scenarios of the Sichuan Basin. Such curriculum design, which combines localized characteristics and practical orientation, not only highly aligns with the national curriculum framework but also significantly enhances the research value of the case.

Related Studies

1. Research on Case-based Teaching Method

The case-based teaching method originated from Harvard Medical School in the early 20th century (Flexner Report). Professor Harold s Barrows (1960) further developed the case method by implementing a Problem-Based Learning (PBL) model at the University of Saskatchewan Medical School,

Canada, emphasizing that students should learn medical knowledge through solving real cases.

In the mid-to-late 20th century, this teaching method was widely applied in business and legal education. Professor Christopher Agiris of Harvard Business School (1970) conducted several studies, demonstrating that the case-based teaching method can effectively improve students' analytical and decision-making skills. He pointed out that through discussing practical business cases, students can better understand and apply business theories. During the same period, Yale Law School also widely adopted the case-based teaching method, especially in legal education. Professor John Henry Lambein (1981) carried out a series of studies, showing that this method helps students better understand legal principles and regulations, and improves their legal reasoning and debating abilities. At the beginning of the 21st century, the case-based teaching method was more widely used around the world, especially in teacher training. A study by Professor Daniel Choy of the National Institute of Education in Singapore (2009) showed that case teaching helps future teachers better understand teaching theories and practices, and improves their teaching design and classroom management capabilities.

With the development of information technology, Professor Joan Dori of MIT (2005) found through research that the integration of case-based teaching methods with online learning platforms and technical tools makes case teaching more flexible and personalized. The development of the case-based teaching method has evolved from its origin in medical education, to extensive applications in multiple fields, and then to integration and innovation with modern technologies. Research at each stage has proven the effectiveness and advantages of this teaching method, which not only helps students better understand and apply knowledge, but also cultivates their critical thinking,

problem-solving abilities, and practical application skills. It has become an important means of cultivating high-quality talents in modern education.

2. Research on Students' Ability to Read and Draft Construction Engineering Drawings

In architectural education and practice, it is crucial for students to master the ability to read and draft engineering drawings. From the accurate interpretation of century-old hand-drawn drawings in the restoration project of the Eiffel Tower in Paris to the drawing collaboration based on digital models in the construction of the Shanghai Tower, the success of major architectural projects, both ancient and modern, is inseparable from the efficient transmission and transformation of drawing information.

The drafting technology of architectural drawings has undergone a revolutionary evolution from hand-drawing to computer-aided drawing, and relevant studies have clearly recorded the profound impact of this process on education and practice. In the early 20th century, hand-drawing was still the mainstream method in global architectural education. Studies at that time emphasized the role of hand-drawing in cultivating spatial imagination — the teaching practice of the Bauhaus in Germany showed that hand-drawn sketch training could help students establish an intuitive understanding of architectural forms (Wollin, 2003). In the 1960s, the Massachusetts Institute of Technology took the lead in offering standardized drafting courses, promoting the development of hand-drawing technology towards standardization and precision. Studies showed that standardized hand-drawing courses reduced students' drawing error rate by 40% (MIT Architecture Department, 1965).

Since the 1980s, Computer-Aided Design (CAD) technology has gradually permeated, and the University of California, Berkeley fully popularized CAD

teaching in the early 21st century. Relevant follow-up studies confirmed that computer drawing tools tripled the efficiency of students' drawing modifications and promoted the formation of parametric design thinking (Berkeley Design Lab, 2002). In the 2010s, Tsinghua University introduced Building Information Modeling (BIM) technology. Studies showed that the 3D visualization feature of BIM significantly improved students' ability to understand complex architectural joints, and the collaboration efficiency in drawing reviews increased by more than 50% (Tsinghua University Research Team, 2018). In recent years, Harvard University has explored the application of artificial intelligence in drawing generation. Preliminary studies have shown that AI-assisted design can help students quickly generate multi-scheme drawings and stimulate innovative thinking (Harvard GSD, 2023).

Technological innovations continue to drive the iterative upgrading of drawing capabilities: from the emphasis on line precision and proportion control in the hand-drawing era, to layer management and standardized output in the CAD era, then to information integration and collaborative sharing in the BIM era, and finally to intelligent generation and optimization suggestions in the AI era. This process has not only greatly improved the implementation efficiency of construction projects and inter-professional collaboration levels but also reshaped the training paradigm of drawing capabilities in the education field, promoting the transformation of students from "drawing technology operators" to "architectural information integrators" and providing a broader space for the cultivation of innovative thinking and complex problem-solving abilities.

Methodology

This study employed a one-group pretest-posttest design to investigate the effectiveness of a case-based teaching method (CBT) in improving the

ability of Grade 1 vocational high school architecture students to read and draft construction engineering drawings in Santai County, Mian Yang City, Sichuan Province, China, and to examine students' satisfaction with the CBT approach.

1. Participants

This study focuses on the students majoring in architectural engineering construction of The Vocational High School in Santai County, Mian Yang City, Sichuan Province, The sample size was determined based on criteria or estimation from the population size as outlined by Srisa-ard (1992), as follows:

For populations in the hundreds, the sample size is 15–30%.

For populations in the thousands, the sample size is 10–15%.

For populations in the tens of thousands, the sample size is 5–10%.

In this case, with a total population of 1,000 students, a sample size representing 10–15% of the population was determined, resulting in a final sample of 90 students. These participants, who volunteered to engage in the case-based teaching course, were selected using a simple random sampling method.

The specific sampling process was implemented based on student ID numbers: first, the ID numbers of all 1,000 students in the population were systematically organized to ensure each student possessed a unique and consecutive numerical identifier (ranging from 1 to 1,000). Next, a random number generation function within statistical software was utilized to produce 90 non-repetitive random integers within the 1–1,000 range. Finally, the 90 students whose ID numbers matched these random integers were selected as the research sample.

This sampling approach strictly adheres to the principle of randomness, ensuring every individual in the total population has an equal chance of being selected. By eliminating subjective biases in participant selection, it effectively guarantees the sample's representativeness relative to the overall population.

2. Research instruments

1. A lesson plan developed based on the case-based teaching method encompasses four core teaching themes, which are further broken down into 16 specific teaching contents (for detailed distribution, please refer to the table below). The teaching process of this plan is structured into six interrelated components, forming a systematic implementation framework from scenario introduction to practical application. This comprehensive design not only clarifies the knowledge system and skill training focus of the course but also provides a solid content foundation for the smooth implementation of teaching activities in this study.

To verify the effectiveness of the lesson plan, an expert evaluation team consisting of 1 architectural teaching research leader and 2 excellent architectural teachers was formed. Relying on their rich experience in vocational education, they scored the relevance of each item in the curriculum plan to the expected field, as well as the clarity, readability and completeness of the materials in accordance with the evaluation indicators. The IOC index was used to measure the consistency of each item with the curriculum plan and test objectives, with a three-level rating scale (1 = relevant, 0 = uncertain, -1 = irrelevant). According to Bonde (1974) standard, if the IOC score of each item exceeds 50%, it is considered acceptable. After calculation, the IOC value is 0.85, indicating that the content of the lesson plan design is relevant to the research purpose and can be used in this study.

Teaching topics	content	teaching process
reading and drafting architectural floor plans	1.1.overview of the construction drawings, general construction instructions and related contents of the general building plan. 1.2. Formation and use of building plan, 1.3. The graphic content and representation method of the building plan. 1.4. Main contents of the building plan	1.introduction of case resources 2.explanation of textbook knowledge 3.case analysis 4.classroom summary 5.classroom practice and feedback 6.post-class exercises and tests
reading and drafting architectural elevations	2.1. Formation and use of building elevation, (2 periods) 2.2. The graphic content and representation method of the building elevation drawing.(2 Class hours) 2.3. Main contents of the building elevation drawing.(2 Class hours) 2.4 the drawing steps of the building elevation drawing.(4 Class hours)	1.introduction of case resources 2.explanation of textbook knowledge 3.case analysis 4.classroom summary 5.classroom practice and feedback 6.post-class exercises and tests
reading and drafting architectural sections	3.1. Formation and use of building section, (2 periods) 3.2. The graphic content and representation method of the building section.(2 Class hours) 3.3. The main content of the building section.(2 Class hours) 3,4. Drawing steps of the building section.(4 Class hours)	1.introduction of case resources 2.explanation of textbook knowledge 3.case analysis 4.classroom summary 5.classroom practice and feedback 6.post-class exercises and tests
	4.1. Features of architectural details, (2 periods) 4.2. Basic contents of the	1.introduction of case resources

reading and drafting architectural details	architectural details.(2 Class hours) 4,3. Content of the wall details.(2 Class hours) 4,4. The basic content of the stair details.(2 Class hours)	2.explanation of textbook knowledge 3.case analysis 4.classroom summary 5.classroom practice and feedback 6.post-class exercises and tests
---	--	--

Table 1 Details of the lesson plan

2. Testing of reading and drafting of architectural drawings: To meet the research requirements, I will conduct pre-test and post-test for the students in this study, which include a written test and a practical operation test. The written test primarily assesses the students' theoretical knowledge, while the practical operation test evaluates their operational skills, including interpreting and drawing construction plans within a time limit. The scope and content of the tests are designed based on the teaching plan, aiming to quantify the impact of case-based teaching methods on enhancing students' abilities to read and draw architectural plans, thereby providing a standardized evaluation basis for this study.

To ensure test validity, reliability, and fairness, optimize test design, and improve test quality, the three aforementioned experts formed an evaluation team to score the course lesson plan according to corresponding indicators (Appendix 9). Using the IOC index as a benchmark, the consistency between each item and the course plan/test objectives was assessed via a 3-point scale (1 = relevant, 0 = uncertain, -1 = irrelevant). With an IOC value of 0.879—which exceeds Bonde (1974)'s acceptable threshold that each item should have an IOC score of over 50%—the results confirm that the indicators and methods for students' ability tests align with the study purpose and are adoptable.

3. Student satisfaction questionnaire: It was developed to evaluate learners' satisfaction following instructional sessions. The assessment utilized a

5-point Likert scale and comprised 20 items, categorized into four dimensions: content, learning activities, instructors, and assessment and evaluation.

To verify the validity of the questionnaire, this study established an expert evaluation team consisting of 1 architectural teaching research leader and 2 excellent architectural teachers. In accordance with corresponding evaluation indicators, the team carried out work from two aspects: first, evaluating the relevance between each item of the questionnaire and the expected content field; second, examining the clarity, readability, and completeness of the questionnaire materials and conducting quantitative scoring. The evaluation process used the IOC index as the benchmark to measure the consistency between each item and the questionnaire as well as the test objectives, with a 3-point scale (1 = relevant, 0 = uncertain, -1 = irrelevant) adopted as the scoring standard. Based on the formula $IOC = \sum R/N$ (where R represents expert scores, N is the number of experts, and N0 denotes the number of items), the calculated IOC value is 0.85. With reference to the standard proposed by Bonde (1974) that "each item is considered qualified if its IOC score exceeds 50%", this result indicates that the design content of the questionnaire is highly relevant to the research purpose and can be used in this study.

Data collection

The researcher employed two main methods for data collection. First, an anonymous online questionnaire was utilized to gather students' feelings and satisfaction with the case-based teaching method, covering aspects like teaching content and instructor performance. Second, pre-tests and post-tests were administered. The pre-test in November 2024 measured students' initial architectural drawing reading and drafting abilities via written and practical tests.

The post-test in January 2025, with similar yet slightly more difficult content, reassessed these skills. By comparing pre- and post-test results, this study aims to accurately evaluate the teaching method's effectiveness and inform future improvements.

Data analysis

The data were analyzed quantitatively, including the quantitative analysis of questionnaire survey and the quantitative analysis of pre-test and post-test. Questionnaire data were cleaned in Excel, with descriptive statistics (mean, median, standard deviation) calculated to assess response trends. Pearson correlation explored links between case interest and perceived drawing abilities, and regression models identified factors (case complexity, interest, teaching clarity) influencing satisfaction. For pre-test (Nov 2024) and post-test (Jan 2025), scores and completion times were compared using mean, standard deviation, and histograms. Paired sample t-tests determined significant differences, evaluating case-based teaching effectiveness in improving drawing skills.

Results

This study evaluates the effectiveness of the case-based teaching method in enhancing first-year vocational high school architecture students' abilities to read and draw architectural drawings, while investigating their satisfaction with this approach. It focuses on two core questions: (1) Whether students' drawing reading and drafting abilities improve after adopting the case teaching method (2) Whether student satisfaction toward this method.

The findings reveal that the case-based teaching method significantly enhances students' capabilities in reading and drafting architectural engineering drawings. The study involved 90 first-year architecture students from a vocational high school who participated in a case-based teaching course.

Learning outcomes were assessed through pre-test and post-test. The average pre-test score was 10.33 (standard deviation 5.62), which rose to 12.43 (standard deviation 4.84) in the post-test. A dependent t-test confirmed the statistical significance of this score difference ($p < 0.01$). To further interpret the practical significance, Cohen's d was calculated to measure effect size: for the reading test, Cohen's $d = (13.99 - 10.17) / \sqrt{[(4.57^2 + 2.47^2)/2]} \approx 1.04$; for the drafting test, Cohen's $d = (27.84 - 20.40) / \sqrt{[(4.33^2 + 1.10^2)/2]} \approx 2.35$. Both values indicate large effect sizes (Cohen, 1988), confirming substantial practical improvements beyond statistical significance, indicating substantial improvements in students' performance in reading and drawing architectural blueprints after the intervention.

The case-based teaching method incorporates real-world building projects, offering students practical opportunities that closely simulate professional settings. Students are tasked with analyzing the logic of case blueprints, adhering to drawing standards, and independently solving case-related problems. Through the process of "understanding-imitation-innovation," they integrate knowledge and skills, which aligns with Willis's (1996) "practice-oriented, task-driven" teaching philosophy. This approach promotes active learning via real-world case tasks, and the results confirm that students' abilities in reading and drawing architectural engineering blueprints have significantly improved after participating in the case-based teaching program.

Test Type	Full Score	Pretest		Posttest		N	t-test	p
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
Reading test	20	10.17	4.57	13.99	2.47	90	11.53	0.00
Drafting test	30	20.40	4.33	27.84	1.10	90	30.30	0.00
p<.01								

Table 2 Descriptive Statistics of the Pre-test and Post-test result

To address the second research question regarding students' satisfaction with the case-based teaching method, a satisfaction survey questionnaire was designed. It evaluates students' perceptions from four dimensions: teaching content, learning activities, teacher instruction, and assessment and evaluation. The questionnaire results show that most items scored between 4.81 and 4.92 on a 5-point scale (with 5 being the highest), reflecting a high level of student recognition. The corresponding tables and data are as follows:

1 .Teaching content

Statements	N	$\bar{X}$	S.D.
1.Do you think the architectural drawing cases selected in the case teaching are representative and diverse?	90	4.92	0.24
2.Is the teaching content clear and easy to explain the relevant theoretical knowledge of architectural drawings?	90	4.91	0.30
3.How much is the combination of the case teaching content with the actual construction project?	90	4.96	0.25
4.Do you think the depth and breadth of the teaching content is appropriate?	90	4.90	0.27
5.Does the teaching content explain the details of the architectural drawings?	90	4.96	0.25
6. Do you want to add more about the new building materials and techniques to the drawings?	90	4.96	0.25

Table 3 The Mean and Standard Deviation of Students' Satisfaction toward Teaching Content

2 .Learning Activities

Statements	N	$\bar{X}$	S.D.
7. Do group discussions in case-based teaching activities help you understand the architectural drawings?	90	4.96	0.24
8. How is the coordination of the field visit organized by the teacher with the case teaching?	90	4.91	0.32
9. How is the coordination of the field visit organized by the teacher with the case teaching?	90	4.96	0.28
10.Are you satisfied with the pace of the case analysis in class?	90	4.91	0.32
11. In the teaching activities, is the personal guidance and feedback given by teachers to you timely and effective?	90	4.96	0.28
12. Do you think the time schedule of the teaching activities is reasonable?	90	4.91	0.32

Table 4. The Mean and Standard Deviation of Students' Satisfaction toward Learning Activities

3 .The Instructor

Statements	N	$\bar{X}$	S.D.
13. Do you think the teacher's explanation of the architectural drawing case is professional?	90	4.92	0.24
14. Can teachers effectively guide students to participate in the discussion and thinking in the teaching process?	90	4.91	0.32
15. Do you think the teachers are serious and responsible in their teaching attitude?	90	4.93	0.28
16. Do teachers pay attention to and respond positively to the questions and suggestions raised by students?	90	4.91	0.32

17. Do you think the teacher's knowledge reserve is rich and can it meet the teaching needs?	90	4.96	0.28
18. Do teachers encourage students to propose different ideas and innovative ideas in their teaching?	90	4.91	0.32

Table 5. The Mean and Standard Deviation of Students' Satisfaction toward the instructor

4 .Assessment and Evaluation

Statements	N	$\bar{X}$	S.D.
19. Do you think the current evaluation methods (such as homework, exams, etc.) can accurately reflect your ability to read and draft architectural drawings?	90	4.92	0.24
20. Are you satisfied with the difficulty and amount of questions about the architectural drawings in the exam and homework?	90	4.91	0.32

Table 6. The Mean and Standard Deviation of Students' Satisfaction toward Assessment and Evaluation

Overall, students demonstrated significant improvements in their ability to read and draft architectural drawings and expressed a positive attitude toward the case-based teaching method. An unexpected result was the extremely small standard deviation in the post-test of the drafting test (S.D. = 1.10), indicating highly concentrated scores among students, which contrasts with the wider score distribution in the pre-test (S.D. = 4.33). Notably, the post-test score of the drafting test ($M = 27.84$) approached the full score of 30, suggesting a potential ceiling effect. This phenomenon may limit the test's ability to distinguish further improvements among high-achieving students, as the test difficulty was insufficient to capture variations in advanced drawing skills.

The large effect sizes (Cohen's $d = 1.04$ for reading test; 2.35 for drafting test) further confirm the practical significance of the intervention beyond statistical significance. This further supports the suitability of this method for

meeting the teaching needs of first-year vocational high school architecture majors. In a "practice-oriented and skill-training" teaching environment, it effectively enhances students' professional drawing abilities and lays a solid foundation for their subsequent vocational skill development.

Discussion

In this study, the findings demonstrated a significant improvement in vocational school architecture students' reading and drafting skills, along with high satisfaction with the case-based teaching method, indicating its suitability for architectural education in vocational contexts.

Skill Improvement and Method Acceptance

The observed progress, reflected in enhanced accuracy in reading drawings, adherence to drawing standards, and design creativity, can be attributed to the practical and scenario-based nature of case-based teaching, which differs from traditional theory-dominated lectures. Following the three-stage framework of "case introduction—analysis and discussion—practical application," the teaching cases were carefully designed to align with the professional development needs and practical skill requirements of vocational students. During the analysis and discussion stage, students engaged in real-world project simulations through individual exploration and group collaboration, fostering a sense of ownership in learning and increasing their enthusiasm for applying theoretical knowledge to practical operations. Prior research (Zhang & Li, 2021) has similarly highlighted that case-based environments, rooted in industry relevance, promote the development of practical skills and professional qualities. Compared to rigid traditional teaching models that separate theory from practice, case-based teaching provided

students with more opportunities to integrate knowledge, solve problems, and innovate in design, which they clearly valued. This approach corresponds to the characteristics of vocational school architecture students, who thrive in applied, hands-on learning settings (Liu & Wu, 2018). Case-based teaching offers structured guidance while encouraging autonomy and teamwork, which is a combination supported by recent studies confirming its effectiveness in vocational architectural education (Huang Helin, 2021). Despite initial challenges in adapting to case-centered learning, students quickly adjusted, showing growing engagement and active participation, consistent with findings in related vocational education research (Wang & Zhao, 2020). The use of actual building project cases closely linked to future career scenarios further enhanced involvement and skill acquisition (Chen & Yang, 2019).

Student Feedback on Teaching Implementation

The post-implementation feedback revealed positive student attitudes toward the case-based teaching method. Regarding teaching content, unlike traditional lecture-based methods that focus on passive knowledge transmission, case-based teaching emphasized the integration of theory and practice, allowing students to actively explore solutions rather than merely memorize standards. This frequent exposure to real-world architectural projects helped them deepen their understanding of drawings, master standard drawing norms, and improve design creativity and operational proficiency. This aligns with constructivist learning theory, which emphasizes that knowledge acquisition through scenario-based exploration and practical application is crucial for enhancing learner engagement and skill retention. In terms of learning activities, the cases encouraged collaboration, critical thinking, and experience-sharing in professional practice. This collaborative dynamic aligns with the core principles of constructivist learning theory, where students supported each other during case analysis and practical tasks, enabling

cooperative learning and mutual progress. The variety of real project cases used throughout the teaching process kept students motivated and avoided monotony, creating a classroom atmosphere where learners were eager to participate. Furthermore, by shifting from a traditional knowledge transmitter to a learning facilitator, the teacher fostered an interactive and supportive environment. The teacher's step-by-step guidance during case analysis and practical application, rather than direct instruction of standard answers, helped build students' confidence in independent problem-solving.

Limitations in Student Performance

Despite the overall positive outcomes, some limitations emerged in students' learning processes. Approximately 12% of students reported initial difficulties in translating abstract theoretical standards into concrete case operations, particularly when dealing with complex architectural details such as non-standard node connections. During group discussions, a small number of students struggled with balancing individual contributions and collaborative decision-making, occasionally leading to uneven participation. Additionally, several students noted challenges in time management during case analysis tasks, often spending excessive time on minor details while rushing through key problem-solving steps.

Long-Term Impact Projections

The effectiveness of case-based teaching in this study suggests several long-term benefits for vocational architecture students. In terms of job placement, the practical experience gained through real project simulations directly addresses employers' demand for graduates with hands-on drawing interpretation skills, potentially increasing employment competitiveness in the architectural design and construction sectors. Regarding workplace adaptability,

the collaborative problem-solving abilities and standard application skills developed through case analysis are transferable to on-the-job scenarios, enabling graduates to quickly adapt to project teamwork and technical communication requirements. Longitudinal research in vocational education indicates that scenario-based learning methods enhance skill retention, which may lead to more sustainable professional development compared to traditional learning approaches, as students can better apply foundational knowledge to evolving industry challenges (Wang & Zhao, 2020).

Conclusion

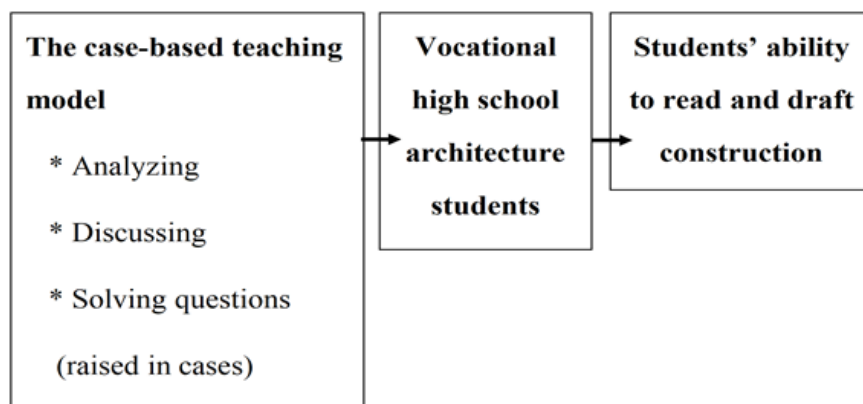

Figure 2 Use case-based teaching method to improve architecture students in vocational high schools Ability to read and draft construction engineering drawings

This study confirms through research data that the case-based teaching method significantly improves the ability of architecture students in vocational schools to read and draw architectural engineering drawings, with students reporting high satisfaction (an average score of 4.8/5). As a teaching model grounded in real-world cases, its core advantage lies in its integration of constructivist learning theory. By guiding students in independent exploration, facilitating group collaboration, and providing targeted summaries and guidance from teachers, it achieves deep integration of theory and practice—effectively

addressing the limitation of traditional teaching models, where knowledge transmission is disconnected from practical application.

Furthermore, the core philosophy and implementation framework of case-based teaching exhibit extensive universality. Its adherence to a "student-centered" approach and the principle of "theory-practice integration" allows flexible adaptation across multiple disciplines and educational stages: whether in basic education or higher education, vocational skills courses or humanities and social sciences, it can yield significant results through customized adjustments. Building on this foundation, future research should focus on expanding student group coverage, integrating interdisciplinary knowledge systems, and advancing localized practical exploration. This will enable it to play a more substantial role in global education reform and provide an effective pathway for cultivating innovative and practical talents.

It is worth emphasizing that amid rapid industrial development and growing emphasis on practical skills, the value of such educational innovations is particularly prominent. They not only effectively resolve the current disconnection between vocational education and industry needs but also lay a solid foundation for narrowing the gap between talent cultivation and industrial development in the context of global economic transformation and technological advancement.

Recommendations

To enhance the practical effectiveness of case-based teaching in architecture majors of vocational schools, three improvement strategies are proposed:

1. Up-to-date and Diverse Case Selection

Establish a dynamic update mechanism to incorporate cutting-edge industry achievements such as BIM forward design into the case library. Meanwhile, based on Vygotsky's theory, design basic, intermediate, and advanced cases in a stratified manner according to students' proficiency levels. To implement this, establish quarterly collaboration meetings with local architectural firms to collect latest project cases, and conduct pre-course skill assessments to group students and match them with appropriate case difficulty levels.

2. Enhance the Inquiry Task Chain

Based on Bloom's Taxonomy of Cognitive Objectives, the inquiry process is decomposed into three progressive tasks—information extraction, logical analysis, and innovative application—with clear delineation of requirements and expected outcomes for each stage. To operationalize this framework, develop task-specific worksheets featuring stage-appropriate evaluation criteria; following the logical analysis phase, arrange structured peer review sessions to facilitate in-depth discussion and consolidate understanding before progressing to the innovative application stage.

3. Embed Industry Norms into Teacher Summaries

Embed Industry Norms into Teacher Summaries: Leveraging a three-in-one analysis framework ("case drawings - standard articles - engineering accidents"), teachers will systematically compare national standards with enterprise requirements to ensure effective integration of school teaching and professional practice. To operationalize this, develop a standardized summary template that structures the three-in-one analysis into modular sections (drawing interpretation, standard alignment, and accident lessons), while organizing monthly training sessions to help teachers master national-enterprise standard comparison skills—with typical engineering accident cases

incorporated as practical teaching aids during both training and summary sessions.

References

- Agris, C. (1970). *Studies on case-based teaching method in business education*.
- Barrows, H. S. (1960). *Implementation of problem-based learning (PBL) model at the University of Saskatchewan Medical School*.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives*.
- Bruner, J. S. (1954). *Studies on learning as an active process of knowledge construction*.
- Bruner, J. S. (1956). *Views on situational learning*.
- Chen, X., & Yang, Y. (2019). *Research on the integration of real project cases in vocational education*.
- Choy, D. (2009). *Study on case teaching in teacher training at the National Institute of Education in Singapore*.
- Dewey, J. (1916). “*Learning by doing*” concept and process and scenario assessments.
- Dori, J. (2005). *Research on integration of case-based teaching methods with online learning platforms and technical tools at MIT*.
- Flexner Report. (Early 20th century). *Origin of case-based teaching method at Harvard Medical School*.
- Gao, Y. (n.d.). *Research on vocational high school students' drawing skills*.
- Gardner, H. (1971). *Multiple intelligences theory*.
- He, B., et al. (2016). *Research on vocational high school architecture students' drawing skills*.
-

- Huang, G. (2022). *Evaluation system for architectural engineering drawing ability of vocational high school students.*
- Huang, H. (2021). *Effectiveness of case-based teaching in vocational architectural education.*
- Lambein, J. H. (1981). *Studies on case-based teaching method in legal education at Yale Law School.*
- Li, H. (2015). *Views on architectural drawings as technical documents and artistic expressions.*
- Liu, Q. (2022). *Evaluation system for architectural engineering drawing ability of vocational high school students.*
- Liu, X., & Wu, Y. (2018). *Characteristics of vocational school architecture students in applied, hands-on learning.*
- Ruskin, J. (2014). *Views on architectural drawings as technical documents and artistic expressions.*
- Srisa-ard, S. (1992). *Criteria for sample size determination.*
- Stenhouse, L. (1975). *Ideas on evaluation in education.*
- Tao, X. (1927). *“Life is education” and “integration of teaching and doing.”*
- Vygotsky, L. S. (1934). *Sociocultural theory and zone of proximal development.*
- Wang, L., & Zhao, J. (2020). *Research on students' adaptation to case-centered learning in vocational education.*
- Wang, S. (2024). *Evaluation system for architectural engineering drawing ability of vocational high school students.*
- Willis, J. (1996). *“Practice-oriented, task-driven” teaching philosophy.*
- Yang, L. (2017). *Research on vocational high school students' ability to read architectural drawings.*
- Zhang, H., & Li, M. (2021). *Research on case-based environments promoting practical skills and professional qualities.*

การพัฒนากิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม
เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี*

DEVELOPING SOCIAL SKILLS ACTIVITIES FOR
ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS IN PHETCHABURI PROVINCE

สรสรเสริญ เลาสถิตย์

Sunsern Laohasthit

สาขาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Elementary Education Program, Faculty of Education, Rajabhat Petchaburi University, Thailand

E-mail: sunsern.lao@mail.pbru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนากิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรีและ (2) ศึกษาผลของการนำกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ไปทดลองใช้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 90 คน ได้มาโดยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย คือ (1) กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม (2) แบบทดสอบความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม (3) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t ผลการวิจัยพบว่า (1) กิจกรรมเสริมหลักสูตรประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม จำนวน 8 แผน เนื้อหาได้แก่ การจัดการกับอารมณ์ การตระหนักรู้ทางสังคม การเผชิญปัญหา และการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ มีผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับ ดีมาก (2) ผลการประเมินความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ของกลุ่มตัวอย่าง หลังการได้รับกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม สูงกว่าก่อนได้รับกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

* Received 29 July 2025; Revised 5 August 2025; Accepted 6 August 2025

ระดับ .05 และ (3) ครูประถมศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะทางสังคม, การจัดการเรียนการสอน, ครูประถมศึกษา

Abstract

The objectives of this research were (1) to develop social skills development activities for elementary school teachers in Phetchaburi Province to use in their instruction, and (2) study the results of implementing these development activities. This study was quasi-experimental research. Samples were 90 elementary school teachers from Phetchaburi Province selected by purposive sampling. Research tools consisted of 1) social skills development activities, 2) a knowledge test on organizing social skills development activities, and 3) a satisfaction questionnaire. The data were analyzed by mean, standard deviation, and t-test. The results showed that (1) The supplementary activities consisted of 8 lesson plans for social skills development. The content covered skills in emotional management, social awareness, problem-solving, and communication for relationship building. The suitability of these lesson plans was rated at a "very good" level, (2) The knowledge of organizing social skills development activities among the sample group was significantly higher after participating in the social skills development activities compared to before, at the .05 level, and (3) Elementary school teachers expressed the "highest" level of satisfaction with the social skills development activities.

Keywords: Social Skills Development, Instructional Management, Elementary School Teachers

บทนำ

ในสภาพการณ์ปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านการศึกษาและเทคโนโลยี ส่งผลให้วิถีชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์เปลี่ยนไป โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งมีโอกาสในการเรียนรู้และฝึกฝนทักษะทางสังคมตามธรรมชาติน้อยลง เนื่องจากเวลาส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการเรียนและการเข้าถึงโลกดิจิทัลเพื่อความบันเทิงผ่านเกมออนไลน์หรือสื่ออื่น ๆ การขาดทักษะทางสังคมนี้ส่งผลให้เกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างชัดเจน ดังที่ปรากฏในข่าวประจำวันเกี่ยวกับการใช้ความรุนแรงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีต้นตอมาจากการขาดความเข้าใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการควบคุมอารมณ์ตนเอง

จริลักษ์ณ์ รัตนพันธ์ (2564) เน้นย้ำว่าทักษะทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับบุคคลทุกเพศทุกวัย เพื่อใช้ในการปฏิสัมพันธ์ สื่อสาร และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ในขณะที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2561) เสริมว่าทักษะทางสังคมประกอบด้วยทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง การทำงานร่วมกันเป็นทีม รวมถึงความสามารถในการเข้าใจสถานการณ์และกฎกติกาต่าง ๆ ในสังคม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสัมพันธ์เชิงบวก ทักษะเหล่านี้เป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้บุคคลใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีความสุข และเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นจากการขาดความเข้าใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการควบคุมอารมณ์ตนเอง

สอดคล้องกับแนวคิดของโรงเรียนนานาชาติ D-PREP (2023) ที่อธิบายว่าทักษะทางสังคมช่วยให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง สื่อสารความรู้สึกนึกคิดได้อย่างมั่นใจ และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เด็กที่มีทักษะทางสังคมที่ดีจะมีคุณค่าในตัวเองสูง ประสบความสำเร็จในการเรียน จัดการกับการบูลลี่ แรงกดดันทางสังคม และความเครียดได้ดี รวมถึงสามารถแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม ทักษะทางสังคม 10 อย่างที่นักเรียนควรเรียนรู้จากโรงเรียน ได้แก่ การแบ่งปัน, การสลับสับเปลี่ยนและการรอคอย, การฝึกทำตามคำสั่ง, การฟัง, การให้ความร่วมมือ, ความรู้สึกเห็นใจ, การแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสม, การควบคุมตนเอง, การเคารพทั้งผู้คนและสิ่งของ, และการรู้คุณและซาบซึ้งในสิ่งที่ผู้อื่นทำให้ สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) (2023) รายงานจาก ดร.อรรณพ

อัลเฟิร์ตส นักวิเคราะห์นโยบายจาก OECD ว่า ประเทศฟินแลนด์ซึ่งมีระบบการศึกษาที่ดีที่สุดในโลก ได้ปลูกฝังทักษะทางอารมณ์และสังคมไว้ในตัวเด็กทุกคน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้เด็กมีความสุขในการเรียนรู้และเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ

อย่างไรก็ตาม แม้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จะกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อให้ นักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข และมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม แต่จากการสำรวจกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 และเขต 2 พบว่ากิจกรรมที่จัดขึ้นยังเน้นไปที่การเสริมความรู้เพื่อการสอบ ONET กิจกรรมลูกเสือ ศิลปะ ดนตรี กีฬา และการให้ความรู้ด้านอาชีพ ซึ่งยังขาดการพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม สิ่งนี้ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมของนักเรียนเมื่ออยู่ในสังคมภายนอกโรงเรียน โดยข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี ประจำปี 2567 (2567) ชี้ให้เห็นว่าจำนวนคดีเด็กและเยาวชนที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจฯ ในจังหวัดเพชรบุรีมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในปี 2566 ซึ่งมีจำนวนคดีรวม 102 คดี ซึ่งสะท้อนถึงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นและบ่งชี้ถึงความเร่งด่วนในการพัฒนาทักษะทางสังคมในกลุ่มเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ ในยุคที่นักเรียนมีการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ หากขาดการอบรมสั่งสอนและการรับรู้ข้อมูลที่ถูกต้อง อาจนำไปสู่ปัญหาเมื่อเติบโตเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

แม้จะตระหนักถึงความสำคัญของทักษะทางสังคม บทบาทของโรงเรียนและครูในการส่งเสริมทักษะเหล่านี้ แต่การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมในโรงเรียนประถมศึกษาของจังหวัดเพชรบุรียังประสบข้อจำกัด เนื่องจากขาดรูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมที่ชัดเจน เป็นระบบ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงสำหรับครูผู้สอน การขาดแคลนเครื่องมือที่เหมาะสมนี้ส่งผลให้การบ่มเพาะทักษะที่จำเป็นยังไม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร ทำให้การตอบสนองต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่เต็มที่ ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งมั่นที่จะพัฒนารูปแบบกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญและเป็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมสำหรับครูประถมศึกษา ในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นเหล่านี้ให้กับนักเรียน เพื่อนำไปสู่การเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและสร้างสรรค์ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาผลของการทดลองใช้ กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. ทักษะทางสังคม

กัญญา สมบูรณ์ (2560) กล่าวถึงความหมายของทักษะทางสังคม ไว้ว่า หมายถึงทักษะที่บุคคลพึงมีในการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน ตลอดจนความสามารถของบุคคลในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยจำเป็นต้องมีการสื่อสารการปฏิสัมพันธ์ทั้งการใช้ถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำ ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม มีภาวะผู้นำในการดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง ตลอดจนมีจิตสาธารณะที่ดีต่อสังคม

ทักษะทางสังคมมีองค์ประกอบที่หลากหลาย ทั้งในแง่ของพฤติกรรมและอารมณ์ โดยมีจุดประสงค์คือความสามารถในการอยู่ร่วมกันในสังคม ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาทักษะทางสังคม 4 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการกับอารมณ์ 2) การตระหนักรู้ทางสังคม 3) การเผชิญปัญหา และ 4) การสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ

1.1 การจัดการกับอารมณ์ : Elizabeth L. Davis และ Linda J. Levine (2013) กล่าวว่า แบ่งการจัดการกับอารมณ์ ออกเป็น 5 วิธีหลัก ได้แก่ 1) การจัดการอารมณ์โดยมุ่งเน้นที่อารมณ์ความรู้สึก (Emotion-oriented regulation) เป็นวิธีที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ของบุคคลโดยตรง อาจทำให้ลักษณะของอาการทางอารมณ์ดีขึ้นหรือแย่ลง 2) การจัดการอารมณ์โดยการหลีกเลี่ยง (Avoidance-oriented regulation) การจัดการอารมณ์ด้วยวิธีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหลีกเลี่ยงความเครียดที่เกิดขึ้นในตนเอง ซึ่งอาจทำให้เกิดพฤติกรรมไม่

พึงประสงค์ หรือสถานการณ์ที่จะทำให้ขาดการยับยั้งชั่งใจ 3) การจัดการอารมณ์ด้วยการประเมิน (Appraisal-oriented regulation) เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงตนเองของนักเรียน และการประเมินสถานการณ์ที่ส่งผลต่ออารมณ์ 4) การจัดการอารมณ์ที่มุ่งเน้นความสามารถ (Competence-oriented regulation) มีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านทักษะและความสามารถที่จำเป็นสำหรับการประสบความสำเร็จทางวิชาการ 5) การจัดการอารมณ์โดยการควบคุมสถานการณ์ (Situation-oriented regulation) เนื่องจากอารมณ์เป็นสิ่งที่สามารถบริหารจัดการได้ โดยการเลือกและเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ให้เป็นไปในทิศทางที่ส่งเสริมให้เกิดการปรับปรุงและลดอารมณ์ที่อ่อนไหว

1.2 การตระหนักรู้ทางสังคม Goleman (2006) ได้กำหนดองค์ประกอบของการตระหนักรู้ทางสังคมไว้ ได้แก่ 1) การรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น (Primal Empathy) หมายถึง การรับรู้ถึงอารมณ์ และความรู้สึกเบื้องต้นของผู้อื่น ซึ่งเกิดขึ้นตามสัญชาตญาณโดยอัตโนมัติ 2) การให้ความสนใจผู้อื่น (Attunement) หมายถึง การสนใจและการฟังผู้อื่น อย่างตั้งใจ เพื่อให้เกิดการรับรู้ความรู้สึก และเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น 3) การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น (Empathic Accuracy) หมายถึง การทำความเข้าใจ ความคิด อารมณ์ และความมุ่งหวังของผู้อื่น และ 4) การรู้คิดทางสังคม (Social Cognition) หมายถึง ความสามารถในการรับรู้เกี่ยวกับสังคมรอบตัว โดยการรู้คิดทางสังคมจะส่งผลต่อการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคม นำไปสู่การปรับตัวทางสังคมได้อย่างถูกต้อง

1.3 การเผชิญปัญหาและการจัดการปัญหา Lazarus & Folkman (1984) ได้อธิบายถึงทักษะการเผชิญปัญหา ว่าเป็นความพยายามของบุคคลในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งจากภายนอกและภายในตัวบุคคล แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ 1) การมุ่งจัดการกับอารมณ์ (Emotion Focused Coping) คือ การที่บุคคลใช้วิธีการตอบสนองต่อปัญหา โดยใช้กระบวนการทางความคิดในการปรับสภาวะอารมณ์หรือการใช้กลไกทางจิต (Defensive reappraisal) เช่น การหลีกเลี่ยง การปฏิเสธ การลดความสำคัญของปัญหา 2) การมุ่งจัดการกับปัญหา (Problem Focused Coping) คือ การที่บุคคลเลือกตอบสนองต่อปัญหา โดยการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยการทำความเข้าใจว่าปัญหาคืออะไร เพื่อหาทางแก้ไข และตัดสินใจเลือกทางแก้ไข

การสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ อภิขญา ไชยวุฒิกรณ์วานิช (2562) ได้อธิบายถึงทักษะการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดี 3 ประการ ได้แก่ 1) การตั้งใจฟังคู่สนทนา เพื่อเข้าใจว่าผู้พูดต้องการบอกอะไร หรือมีจุดประสงค์อะไรในคำพูดเหล่านั้น วิธีนี้จะทำให้เราเข้าใจความต้องการ ความรู้สึกของผู้พูดอย่างแท้จริง 2) การร่วมรู้สึกกับคู่สนทนา เมื่อเราเข้าใจผู้ร่วมสนทนาอย่างแท้จริง เราจะสามารถแสดงความเข้าใจ ร่วมรู้สึก เห็นอกเห็นใจคู่สนทนาได้อย่างแท้จริง ซึ่งจะทำให้คู่สนทนาเปิดใจรับเรามากขึ้น 3) การแสดงความห่วงหาอาทร เข้าใจเขา มีเจตคติหรือทัศนคติที่ดี มีน้ำเสียงที่อ่อนโยน เพื่อแสดงความเข้าใจ

สมมติฐานการวิจัย

ครูประถมศึกษาผู้ใช้กิจกรรม มีความรู้ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน หลังใช้กิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้กิจกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งไม่มีกลุ่มควบคุม แต่จะมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Intervention Activities) ที่คาดว่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่ศึกษา โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดียววัดก่อน-หลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครูประถมศึกษาชั้นปีที่ 4-6 ในจังหวัดเพชรบุรี จำนวน 195 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 90 คน ซึ่งมาจากการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นครูประถมศึกษาชั้นปีที่

4-6 จากโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 และ เขต 2 จำนวนเขตละ 45 คน โดยกำหนดให้เป็นครูประถมศึกษาที่สอนในรายวิชาใดก็ได้

เครื่องมือวิจัย

1. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ด้านสภาพปัญหาและความต้องการใช้กิจกรรม รวมทั้งการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคม มาสังเคราะห์และพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 8 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 อารมณ์กับพฤติกรรม (ทักษะการจัดการอารมณ์) กิจกรรมที่ 2 เท้าทันสิ่งเร้า (ทักษะการจัดการกับอารมณ์) กิจกรรมที่ 3 เข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (ทักษะการตระหนักรู้ทางสังคม) กิจกรรมที่ 4 สังเกตและเข้าใจสถานการณ์ (ทักษะการตระหนักรู้ทางสังคม) กิจกรรมที่ 5 Straw Tower หอคอยหลอด (ทักษะการเผชิญปัญหาและการจัดการปัญหา) กิจกรรมที่ 6 อารมณ์หรือปัญหา (ทักษะการเผชิญปัญหาและการจัดการปัญหา) กิจกรรมที่ 7 ฉันชอบ vs ฉันไม่ชอบ (ทักษะการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ) กิจกรรมที่ 8 การแสดงอารมณ์ร่วม (ทักษะการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ)

2. แบบทดสอบความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน เป็น แบบทดสอบปรนัย แบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ใช้แบบประเมินนี้กับกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม

3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ใช้แบบประเมินนี้กับกลุ่มตัวอย่าง หลังการได้รับการจัดกิจกรรม

ทำการประเมินความเหมาะสม และประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของเครื่องมือวิจัยโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาหลักสูตร อย่างละ 1 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลตามแบบแผนการทดลอง คือ การประเมินก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม โดยใช้แบบทดสอบความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม

2. การเก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม โดยการประเมินภายหลังการได้รับการจัดกิจกรรม ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าทางสถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบทดสอบความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม และแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่ออธิบายการประเมินคุณภาพของกิจกรรม และการทดสอบสมมติฐานโดยใช้สถิติอนุมาน ได้แก่ t – test (Paired Difference for Means Test)

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี พบว่ากิจกรรม ประกอบด้วยแผนการจัดกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 8 แผน สำหรับการจัดการเรียนรู้ 8 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 : อารมณ์กับพฤติกรรม (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการจัดการอารมณ์)

กิจกรรมที่ 2 : เท่าทันสิ่งเร้า (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการจัดการอารมณ์)

กิจกรรมที่ 3 : เข้าใจอารมณ์ผู้อื่น (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการตระหนักรู้ทางสังคม)

กิจกรรมที่ 4 : สังเกตและเข้าใจสถานการณ์ (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการตระหนักรู้ทางสังคม)

กิจกรรมที่ 5 : หอคอยหลอด (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการเผชิญปัญหาและการจัดการปัญหา)

กิจกรรมที่ 6 : อารมณ์หรือปัญหา (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการเผชิญปัญหาและการจัดการปัญหา)

กิจกรรมที่ 7 : ฉันทชอบ vs ฉันทไม่ชอบ (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ)

กิจกรรมที่ 8 : การแสดงอารมณ์ร่วม (พัฒนาทักษะทางสังคม ด้านการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ)

การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม โดยใช้ค่าดัชนีความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

รายการประเมิน / ส่วนประกอบของกิจกรรม	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ				
	ท่านที่ 1	ท่าน ที่ 2	ท่านที่ 3	$\bar{x}$	S.D.
1. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อการจัดการเรียนการสอน ของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี	5	5	5	5.00	0
2. หลักการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ที่ได้รับจากการลงมือปฏิบัติ	5	5	5	5.00	0
3. เนื้อหากิจกรรม (แยกรายกิจกรรม)					
กิจกรรมที่ 1 : อารมณ์กับพฤติกรรม	4	5	5	4.67	0.58
กิจกรรมที่ 2 : เท่าทันสิ่งเร้า	4	5	4	4.33	0.58
กิจกรรมที่ 3 : เข้าใจอารมณ์ผู้อื่น	4	5	4	4.33	0.58
กิจกรรมที่ 4 : สังเกตและเข้าใจสถานการณ์	4	5	5	4.67	0.58
กิจกรรมที่ 5 : Straw Tower หอคอยหลอด	4	5	4	4.33	0.58
กิจกรรมที่ 6 : อารมณ์หรือปัญหา	4	5	5	4.67	0.58
กิจกรรมที่ 7 : ฉันทชอบ vs ฉันทไม่ชอบ	4	5	4	4.33	0.58
กิจกรรมที่ 8 : การแสดงอารมณ์ร่วม	4	5	4	4.33	0.58
4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่					
ขั้นตอนที่ 1 ชื่นนำเข้าสู่บทเรียน วิทยากรชี้แจงทำความเข้าใจ เบื้องต้นของสำคัญของการจัดกิจกรรมและวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่กำหนดไว้	5	5	4	4.67	0.58

รายการประเมิน / ส่วนประกอบของกิจกรรม	ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ				
	ท่านที่ 1	ท่าน ที่ 2	ท่านที่ 3	$\bar{X}$	S.D.
ขั้นตอนที่ 2 <u>ขั้นเสนอสาระ</u> วิทยากรบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะทางสังคม ตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	5	5	4	4.67	0.58
ขั้นตอนที่ 3 <u>ขั้นเรียนรู้ผ่านประสบการณ์</u> วิทยากรจัดกิจกรรมตามรายละเอียดที่ระบุไว้ในแต่ละแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	5	5	4	4.67	0.58
ขั้นตอนที่ 4 <u>ขั้นประยุกต์สู่การจัดการเรียนการสอน</u> วิทยากรจัดมีการสัมมนาภายในกลุ่มถึงแนวทางในการประยุกต์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมสู่การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน	5	5	4	4.67	0.58
5. รูปแบบกิจกรรม					
กิจกรรมที่ 1 : อารมณ์กับพฤติกรรม	4	5	5	4.67	0.58
กิจกรรมที่ 2 : เท้าหันสิ่งร้าย	4	5	5	4.67	0.58
กิจกรรมที่ 3 : เข้าใจอารมณ์ผู้อื่น	4	4	5	4.33	0.58
กิจกรรมที่ 4 : สังเกตและเข้าใจสถานการณ์	5	5	5	5.00	0.00
กิจกรรมที่ 5 : Straw Tower หอคอยหลอด	5	4	5	4.67	0.58
กิจกรรมที่ 6 : อารมณ์หรือปัญหา	5	4	4	4.33	0.58
กิจกรรมที่ 7 : ฉันชอบ vs ฉันไม่ชอบ	5	5	4	4.67	0.58
กิจกรรมที่ 8 : การแสดงอารมณ์ร่วม	4	5	5	4.67	0.58
6. การวัดและประเมินผล					
1) แบบทดสอบความรู้การจัดการกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน	4	4	5	4.33	0.58
2) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรม	4	4	5	4.33	0.58
รวมผลประเมินกิจกรรม	4.42	4.7 9	4.54	4.5 8	0.18

จากข้อมูลตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พบว่า
วัตถุประสงค์ของกิจกรรมและหลักการของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (5.00)

ในขณะที่เนื้อหากิจกรรมแต่ละกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดีถึงดีมาก 4.33 ถึง 4.67 ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 ขั้นตอนมีค่าเฉลี่ย 4.67 อยู่ในระดับดีมาก รูปแบบกิจกรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.33 ถึง 5.00 อยู่ในระดับดีถึงดีมาก และการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ย 4.33 อยู่ในระดับดี โดยสรุป ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี อยู่ในระดับดีมาก มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.18

2. ผลการทดลองใช้กิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผลการประเมินความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน

กลุ่มตัวอย่าง	คะแนนเต็ม	คะแนน Pretest		คะแนน Posttest		N	t-test	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
กลุ่มที่ 1: ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1	40	20.18	23.79	35.07	9.43	45	1.68	0.00**
กลุ่มที่ 2: ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1	40	19.40	25.97	35.56	7.80	45	1.68	0.00**
ผลรวมทั้งสองกลุ่ม	40	19.79	24.75	35.31	8.58	90	1.66	0.00**

** $p < .05$

จากข้อมูลตารางที่ 2 สรุปได้ว่า ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน ของครูประถมศึกษา ก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางค่าสถิติที่ .05 โดยหลังการใช้กิจกรรม ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 และ 2 มีความรู้ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม

2.2 ผลการวัดและประเมินความพึงพอใจของครูประถมศึกษาที่มีต่อกิจกรรม ภายหลังการได้รับการจัดกิจกรรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ด้าน วิทยากร และด้านการวัดผลประเมินผลพบว่า ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 มีผลการประเมินโดยรวมของทั้ง 4 ด้าน $\bar{X} = 4.68$, $s.d = 0.46$ แสดงให้เห็นว่ามีความพึงพอใจต่อ 8 กิจกรรมโดยรวม ในระดับมากที่สุด โดยด้านกิจกรรมการ เรียนรู้ มีคะแนนความพึงพอใจสูงสุด สำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 2 มีผลการประเมินโดยรวมของทั้ง 4 ด้าน $\bar{X} = 4.71$, $s.d = 0.46$ แสดงให้เห็นว่ามีความพึงพอใจต่อ 8 กิจกรรมโดยรวม ในระดับมากที่สุด โดยด้านวิทยากร มี คะแนนความพึงพอใจสูงสุด

ภายหลังการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับครูประถมศึกษาเรียบร้อยแล้ว ครบทั้ง 8 กิจกรรมแล้วนั้น ผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์พูดคุยกับครูประถมศึกษา ผล การสัมภาษณ์สรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จะเป็นกลุ่มที่เริ่มมีปัญหาด้านการ จัดการกับอารมณ์ตนเอง เริ่มมีการใช้คำพูด ด่าทอ เสียดสี นินทา จนเกิดการทะเลาะเบาะแว้ง มีการทำร้ายทางร่างกายและจิตใจ แต่หลังจากที่ครูได้จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคมให้กับ นักเรียน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี ขึ้น และแสดงความเห็นอกเห็นใจ ความรัก ความเข้าใจ ให้แก่เพื่อนร่วมชั้นได้ดีขึ้น

อภิปรายผล

1. ผลการพัฒนากิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนของ ครูประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี พบว่า การที่กิจกรรมถูกออกแบบให้เน้นพัฒนาทักษะทาง สังคมหลัก 4 ประการ ได้แก่การจัดการกับอารมณ์, การตระหนักรู้ทางสังคม, การเผชิญปัญหา, และการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ นั้น เป็นผลมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ได้ จากการสัมภาษณ์ครูและผู้บริหาร เกี่ยวกับสภาพปัญหาในปัจจุบัน และทักษะที่ควรปลูกฝังใน นักเรียนประถมศึกษา สอดคล้องกับ แนวคิดของโรงเรียนนานาชาติ D-PREP (2023) ที่อธิบาย ว่าทักษะทางสังคมช่วยให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง สื่อสารความรู้สึกนึกคิดได้อย่าง

มั่นใจ และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เด็กที่มีทักษะทางสังคมที่ดีจะมีคุณค่าในตัวเองสูง และจะประสบความสำเร็จในการเรียน นอกจากนี้การออกแบบกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของครูด้วยนั้น เนื่องจาก ครูคือแกนหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียน โดยมีความสอดคล้องกับ การรายงานของสถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.) (2023) ที่ได้รายงานว่า การจะให้ครูเป็นผู้ปลูกฝังทักษะทางสังคมในตัวนักเรียนไม่ใช่เรื่องง่าย ครูส่วนใหญ่ทุกวันนี้มักให้เด็กจับกลุ่มทำงาน แต่มองข้ามการสอนวิธีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โรงเรียนควรมีการฝึกอบรมให้ครูหรือแม้แต่มืออาชีพระหว่างโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เหตุผลสำคัญที่บุคลากรครูต้องมีทักษะนี้ในตัวเองด้วยก็เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน เมื่อครูไม่ได้คิดถึงแต่เนื้อหาการสอน แต่ใส่ใจว่าเด็กจะมีความสุขในห้องเรียนได้อย่างไร ในท้ายที่สุด เด็กที่จัดการอารมณ์ได้ดี จะมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากขึ้น

2. การศึกษาประสิทธิผลของกิจกรรม พบว่า ภายหลังจากจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ครูผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีคะแนนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม สูงขึ้นกว่าก่อนการจัดกิจกรรม เนื่องจากชุดกิจกรรมนี้ได้รับการออกแบบโดยยึดหลัก Active Learning ซึ่งเปิดโอกาสให้ครูได้ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และฝึกฝนทักษะ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กัญญา สมบูรณ์ (2560) ที่กล่าวถึงทักษะทางสังคมว่าเป็นการที่บุคคลพึงมีในการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยจำเป็นต้องมีการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ ประการที่สอง วิทยากรมีความสามารถในการจัดกิจกรรมสูง ดังที่ผลการประเมินความพึงพอใจในส่วนของวิทยากรแสดงให้เห็นว่าสามารถสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้าร่วมได้ดี ซึ่งความสามารถในการสื่อสาร การนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจ และการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของวิทยากร มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้ครูมีความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งและครบถ้วน สอดคล้องกับแนวคิดของ Hills (2012) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จะประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีกระบวนการหรือขั้นตอนที่ชัดเจนในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ซึ่งต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้สอนต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมที่จัดขึ้นได้ ประการสุดท้าย กิจกรรมนี้ได้รับการออกแบบมาเพื่อให้ครูสามารถ เชื่อมโยงความรู้ที่

ได้จากกิจกรรมเข้ากับเรื่องราวในชีวิตประจำวัน ข่าวสารต่างๆ และบริหารจัดการการเรียนการสอนของตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ครูมองเห็นประโยชน์และความสำคัญของทักษะทางสังคมในการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบที่สำคัญ คือสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง ได้แก่ การทำให้กิจกรรมเน้นการบรรยายหรือการให้ข้อมูลทางทฤษฎีมากเกินไป และไม่เปิดโอกาสให้ครูได้ฝึกปฏิบัติจริง เพราะอาจทำให้ครูเบื่อหน่าย ขาดแรงจูงใจ และรู้สึกวุ่นวายเนื้อหาที่ได้รับไม่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม จำนวน 8 แผน เนื้อหาได้แก่ การจัดการกับอารมณ์ การตระหนักรู้ทางสังคม การเผชิญปัญหา และการสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม มีผลประเมินความรู้การจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม สูงขึ้น และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมพัฒนาทักษะทางสังคม ในระดับมากที่สุด

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ควรมีการจัดอบรมครูในโรงเรียนให้มีความรู้เชิงลึกด้านทักษะทางสังคม และมีทักษะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนได้

1.2 ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษาควรออกนโยบายที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางสังคมในโรงเรียนอย่างจริงจัง พร้อมทั้งจัดอบรมและติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนควรจัดสรรทั้งงบประมาณและเวลาเพื่อสนับสนุนการพัฒนาตนเองของครู และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะทางสังคมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรดำเนินการวิจัยในกลุ่มครูระดับชั้นอื่น ๆ หรือในพื้นที่ภูมิภาคอื่น ๆ เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมและความสามารถในการปรับใช้ของชุดกิจกรรม

2.2 ควรมุ่งเน้นการพัฒนาชุดกิจกรรมที่เจาะจงทักษะทางสังคมย่อย ๆ ที่จำเป็น เช่น การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การสื่อสาร เพื่อการพัฒนาที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา สมบูรณ์. (2560). "การศึกษาผลการใช้รูปแบบการเสริมสร้างทักษะทางสังคมของเยาวชนชนเผ่ามูเซอแดง ในอำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน." *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 11, 4: 160-170.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2561). "ทักษะสังคม" พื้นฐานอยู่ร่วมกันอย่างมีสุข" สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2567 เข้าถึงได้ทาง <http://www.kriengsak.com/node/1288>
- จริยลักษณ์ รัตนพันธ์. (2564). *ทักษะทางสังคม* สืบค้นเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2567 เข้าถึงได้ทาง http://jareeluk.blogspot.com/2014/09/blog-post_27.html
- สถาบันวิจัยเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (วสศ.). (2023). 'ทักษะทางอารมณ์และสังคม' สร้างได้ เมื่อคุณครูช่วยสอน ชุมชนช่วยเติม สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2567 เข้าถึงได้ทาง <https://research.eef.or.th/emotional-and-social-skills/>
- สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี. (2567). *รายงานสถานการณ์ทางสังคม จังหวัดเพชรบุรี 2567*. เอกสารเผยแพร่. กลุ่มนโยบายและวิชาการสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเพชรบุรี
- อภิษฐา ไชยวุฒิกรณวานิช. (2562). *การสื่อสารเพื่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดี*. สืบค้นเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2567, สืบค้นได้จาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/relationship-communication/>

D-PREP. (2023). ทักษะทางสังคม 10 ประการที่เด็กสามารถพัฒนาได้จากโรงเรียน สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2567 เข้าถึงได้จาก <https://www.dprep.ac.th/th/social-skills/>

Elizabeth L. Davis และ Linda J. Levine. (2013). Emotion regulation strategies that promote learning: Reappraisal enhances children's memory for educational information. *Child development*, 84(1), 361-374.

Goleman, D. (2006). *Social intelligence: The new science of human relationships*. New York, US: Bantam Books.

Lazarus RS, Folkman S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. New York: Springer Pub. Co.;

Hills, P. J. A. (2012). *Dictionary of Education*. London: Routledge & Kegan Payi.
Retrieved November 6, 2024, from <http://www.ldonline.org/article/14545>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ*

FACTORS AFFECTING INTERPERSONAL RELATIONSHIP BETWEEN FRIENDS AMONG STUDENTS AT RAJAMANGALA UNIVERSITY OF TECHNOLOGY KRUNGTHAP

สง่า นามวัตร

Sanga Namwat

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Krungthep, Thailand

E-mail: sanga.n@mail.rmutk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยกับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 - 4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 390 คน ที่สุ่มเลือกแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC = 0.70 - 1.00) และความเชื่อมั่นภายใน (Cronbach's alpha = 0.80) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ทักษะคิดของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเอง แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ การเลี้ยงดูของครอบครัว

* Received 30 July 2025; Revised 1 September 2025; Accepted 2 September 2025

และบุคลิกภาพ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทักษะคตินของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเอง การเลี้ยงดูของครอบครัว และการจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ซึ่งปัจจัยทั้ง 5 สามารถร่วมกันพยากรณ์สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาได้ร้อยละ 53.5

คำสำคัญ: ปัจจัย สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน นักศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study the relationship between personal factors, environmental factors in the university and the interpersonal relationship between friends among students at Rajamangala University of Technology Krungthep 2) to study the factors that affected the interpersonal relationship between friends among students at Rajamangala University of Technology Krungthep. The sample consisted of 390 undergraduate students from the first to fourth year in the 2024 academic year. Data were collected using questionnaires based on a five-point Likert scale, with content validity (IOC = 0.70 - 1.00) and reliability (Cronbach's alpha = 0.80). Data analysis was conducted using Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient and Multiple Regression Analysis. The findings revealed that 1) interpersonal relationships among students were significantly correlated ($p < .01$) with classroom teaching and learning management, student attitudes toward peers, self-esteem, affiliation motivation, family upbringing, and personality traits. 2) five factors university activities, student attitudes toward peers, self-esteem, family upbringing, and classroom teaching and learning

management were found to significantly influence interpersonal relationships. Collectively, these factors explained 53.5% of the variance in peer relationships.

Keyword: Factors, Interpersonal Relationship between Friends, Students

บทนำ

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องพึ่งพาและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อความอยู่รอดและความมั่นคงในชีวิต การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและสร้างความสัมพันธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตทั้งด้านส่วนตัวและการทำงาน (สมพร สุทัศนีย์, 2554) โดยเฉพาะสังคมในยุคปัจจุบันเป็นสังคมแห่งข้อมูลข่าวสารที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน ส่งผลให้โครงสร้างของสังคมมีความซับซ้อนและหลากหลายมากขึ้น บุคคลจึงจำเป็นต้องมีทักษะในการปรับตัวและการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ซึ่งการศึกษานับเป็นกระบวนการสำคัญที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพบุคคลให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะชีวิต ตลอดจนสามารถรับมือกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2552) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้เน้นการพัฒนาบุคคลให้สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติ ปัญญา และคุณธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563) ขณะที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนมนุษย์ เพื่อให้คนไทยมีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ในบริบทของการศึกษาระดับอุดมศึกษา สถาบันการศึกษาเป็นระบบที่มีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ รวมถึงการสร้างค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการผลิตบัณฑิตที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานจริง มีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ได้อย่างรวดเร็ว (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ, 2567ก)

การเรียนรู้ในระดับมหาวิทยาลัยจึงไม่ได้มุ่งเฉพาะการเรียนรู้ในห้องเรียน แต่ยังรวมถึงกิจกรรมที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของนักศึกษา ซึ่งสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับ “สัมพันธ์ภาพ

ระหว่างบุคคล” อันเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมที่บุคคลมีต่อกันในบริบทของการอยู่ร่วมกันในสังคม (Forgas, 2002)

สัมพันธภาพระหว่างนักศึกษาในมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสังคมในมหาวิทยาลัย การทำงานเป็นกลุ่ม ความสำเร็จของการเรียนรู้ และการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของนักศึกษา การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการเรียน ความพึงพอใจในชีวิตนักศึกษา และการอยู่ร่วมกันในชุมชนและมหาวิทยาลัยอย่างมีความสุข (วิชัย ศรีชะเกษ, ยุภาพร ยุภาศ และ ภักดี โพธิ์สิงห์, 2565) จากงานศึกษาที่ผ่านมา จ้านงค์ นามมา และจักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2564) ลักษณะ สรวิวัฒน์ (2556) ชี้ให้เห็นว่า มนุษย์สัมพันธ์ที่ดีในองค์กรส่งผลให้เกิดความสามัคคี การมีความเข้าใจอันดีระหว่างกัน การเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและการลดความขัดแย้ง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนช่วงวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งเป็นช่วงที่ความสัมพันธ์กับเพื่อนมีผลกระทบอย่างยิ่งต่อพฤติกรรม ความคิด และสุขภาวะทางจิตใจของนักศึกษา (จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์, 2557)

อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจเบื้องต้นของผู้วิจัย โดยใช้แบบสอบถามที่แจกจ่ายแก่นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 - 4 ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ จำนวน 70 คน ครอบคลุมทั้ง 7 คณะ พบว่า มีนักศึกษา จำนวน 45 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 64.29 ที่ประสบปัญหาด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อน โดยมีระดับปัญหาอยู่ในระดับมากถึงร้อยละ 62.22 และระดับปานกลางร้อยละ 26.67 จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาแนวทางการส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะในด้านการปรับตัว การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยมุ่งหวังว่างานวิจัยครั้งนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับผู้บริหาร คณาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องในการวางแผนแนวทางแก้ไขหรือส่งเสริมสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาในเชิงบวก และสามารถช่วยให้นักศึกษาใช้ชีวิตในรั้วมหาวิทยาลัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยกับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ การเห็นคุณค่าในตนเอง บุคลิกภาพ ทักษะของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเลี้ยงดูของครอบครัว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
2. ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ การเห็นคุณค่าในตนเอง บุคลิกภาพ ทักษะของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเลี้ยงดูของครอบครัว ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน การจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 - 4 ภาคปกติ ปีการศึกษา 2567 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 9,749 คน ใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างเพื่อเป็นตัวแทนของประชากร ด้วยสูตรของ Taro Yamane (1973) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง เท่ากับ 0.05

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 - 4 ปีการศึกษา 2567 ภาคเรียนที่ 2 จำนวน 390 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

ตารางที่ 1 การสุ่มตัวอย่าง

คณะที่ศึกษา	จำนวนนักศึกษา (คน) แยกตามชั้นปี					จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน) แยกตามชั้นปี				
	1	2	3	4	รวม	1	2	3	4	รวม
บริหารธุรกิจ	1075	1028	584	519	3,206	42	40	23	20	125
ศิลปศาสตร์	425	360	346	328	1,459	16	15	14	13	58
วิศวกรรมศาสตร์	708	520	325	290	1,843	28	21	13	11	73
อุตสาหกรรมสิ่งทอ	40	36	33	31	140	2	2	2	2	8
ครุศาสตร์อุตสาหกรรม	90	66	47	43	246	4	4	2	2	12
เทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์	346	360	299	246	1,251	14	14	12	9	49
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	538	396	360	310	1,604	21	16	14	14	65
รวม	3,222	2,766	1,994	1,767	9,749	127	112	78	67	390

ที่มา : สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ณ วันที่ 1

กรกฎาคม 2567

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น

ปัจจัยส่วนบุคคล

1. แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์
2. การเห็นคุณค่าในตนเอง
3. บุคลิกภาพ
4. ทักษะคตินักศึกษาที่มีต่อเพื่อน
5. การเลี้ยงดูของครอบครัว

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย

1. การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน
2. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย

2.2 ตัวแปรตาม

สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา

3. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วย 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ คณะ ชั้นปีที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายได้รวมของครอบครัวต่อเดือน คำถามเป็นลักษณะแบบให้เลือกตอบเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ การเห็นคุณค่าในตนเอง บุคลิกภาพ ทศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเลี้ยงดูของครอบครัว ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

ตอนที่ 4 แบบสอบถามสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา มีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale อ้างถึงใน พิชิต ฤทธิ์จรูญ, 2549)

4. การรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่นักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 ฉบับ

4.2 นำแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ จำนวน 390 ฉบับ มาตรวจสอบและทำการวิเคราะห์ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อหาค่าสถิติ ดังนี้

5.1 วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ จำแนกตามเพศ ชั้นปี คณะ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และรายได้รวมของครอบครัวต่อเดือน โดยการหาค่าร้อยละ (percentage)

5.2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson' Products Moment Correlation Coefficient) และกำหนดเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพื่อการแปลผลตามเกณฑ์ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2541)

5.3 วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) ใช้เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยผ่านการทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์ ดังนี้

5.3.1 ตัวแปรอิสระทุกตัวอยู่ในอันตรภาคขั้นขึ้นไป (Interval level)

5.3.2 ตัวแปรทุกตัวมีการกระจายแบบโค้งปกติ (Normality)

5.3.3 ตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง (Linear relationship)

5.3.4 ตัวแปรอิสระไม่มีความสัมพันธ์กันเองสูง (Multicollinearity)

วิเคราะห์โดยใช้สถิติสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) ซึ่งตัวแปรอิสระทั้งหมดที่มีความสัมพันธ์กัน มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันไม่เกิน .65 (Burn & Grove, 2009) และค่า Tolerance มีค่าเข้าใกล้ 0 มากเท่าใด หมายความว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กัน และค่า VIF ปกติไม่เกิน 10 (กัลยา วาณิชยปัญญา, 2561) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ค่า Tolerance อยู่ในช่วง .681-.812 และค่า VIF อยู่ในช่วง 1.435-1.520

5.4 ความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าเป็นอิสระ คือ ตัวแปรอิสระต้องเป็นข้อมูลที่ไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง โดยดูจากค่า Durbin-Watson ซึ่งต้องเข้าใกล้ 2 สำหรับการศึกษาในครั้งนี้ค่า Dubin-Watson เท่ากับ 1.641 แสดงว่าไม่เกิด autocorrelation หรือข้อมูลไม่มีความสัมพันธ์ภายในตัวเอง

ผลการวิจัย

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และรายได้รวมของครอบครัวต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n)	ร้อยละ(%)
1. เพศ		
1) ชาย	196	50.3
2) หญิง	194	49.7
รวม	390	100.0

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ชั้นปีที่ศึกษา คณะที่ศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และรายได้รวมของครอบครัวต่อเดือน (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n)	ร้อยละ(%)
2. ชั้นปีที่ศึกษา		
1) ชั้นปีที่ 1	127	32.6
2) ชั้นปีที่ 2	112	28.7
3) ชั้นปีที่ 3	80	20.5
4) ชั้นปีที่ 4	71	18.2
รวม	390	100.0
3. คณะที่ศึกษา		
1) คณะบริหารธุรกิจ	125	32.1
2) คณะศิลปศาสตร์	55	14.1
3) คณะวิศวกรรมศาสตร์	75	19.2
4) คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม	12	3.1
5) คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอ	8	2.1
6) คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์	49	12.6
7) คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	66	16.9
รวม	390	100.0
4. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ปีการศึกษา 2567		
1) ระดับผลการเรียน 1.50-2.00	17	4.4
2) ระดับผลการเรียน 2.01-2.50	72	18.5
3) ระดับผลการเรียน 2.51-3.00	107	27.4

4) ระดับผลการเรียน 3.01-3.50	125	32.1
5) ระดับผลการเรียน 3.51-4.00	69	17.7
รวม	390	100.0
5. รายได้รวมของครอบครัวต่อเดือน		
1) ตั้งแต่ 15,001-20,000	121	31.0
2) ตั้งแต่ 20,001-25,000	62	15.9
3) ตั้งแต่ 25,001-30,000	67	17.2
4) ตั้งแต่ 30,001-35,000	55	14.1
5) ตั้งแต่ 35,001 บาทขึ้นไป	85	21.8
รวม	390	100.0

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 50.3 เป็นเพศหญิง จำนวน 194 คน คิดเป็นร้อยละ 49.7 ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จำนวน 127 คน คิดเป็นร้อยละ 30.6 รองลงมาเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2, 3 และ 4 ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจ จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 รองลงมา เป็นนักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะศิลปศาสตร์ คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม และคณะอุตสาหกรรมสิ่งทอ ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ระหว่าง 3.01-3.50 จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 32.1 รองลงมาอยู่ระหว่าง 2.51-3.00, 2.01-2.50, 3.51-4.00 และ 1.50-2.00 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีรายได้รวมของครอบครัวต่อเดือน อยู่ระหว่าง 15,001-20,000 จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00 รองลงมา มีรายได้รวมของครอบครัวต่อเดือนอยู่ระหว่าง 35,001 ขึ้นไป 25,001-30,000, 20,001-25,000 และ 30,001-35,000 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลและด้านปัจจัยสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยกับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	X7	y
X1	1	.481**	.292**	.318**	.261**	.285**	.224**	.408**
X2		1	.344**	.409**	.164**	.246**	.242**	.566**
X3			1	.449**	.013	.151**	.090	.454**
X4				1	.098	.218**	.213**	.579**
X5					1	.369**	.335**	.498**
X6						1	.530**	.588**
X7							1	.640**
Y								1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (X1) การเห็นคุณค่าในตนเอง (X2) บุคลิกภาพ (X3) ทักษะคตินักศึกษาที่มีต่อเพื่อน (X4) การเลี้ยงดูของครอบครัว (X5) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัย ได้แก่ การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน (X6) การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย (X7) มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุดไปหาปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุด ได้ดังนี้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย (X7) (.640) การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน (X6) (.588) ทักษะคตินักศึกษาที่มีต่อเพื่อน (X4) (.579) การเห็นคุณค่าในตนเอง (X2) (.566) การเลี้ยงดูของครอบครัว (X5) (.498) บุคลิกภาพ (X3) (.454) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (X1) (.408)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ โดยวิธีการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Enter Multiple Regression)

ตัวแปร	B	S.E	Beta	T	sig
การเห็นคุณค่าในตนเอง	.158	.057	.141	2.780	.006
ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน	.281	.072	.193	3.885	.000
การเลี้ยงดูของครอบครัว	.127	.047	.124	2.687	.008
การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน	.131	.056	.120	2.342	.020
การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย	.203	.042	.244	4.847	.000
R^2 .355 SEE .46694 F 28.755 sig=.00					

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรอิสระ 5 ตัว ร่วมกันอธิบาย สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพได้ ร้อยละ 35.5 โดยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเลี้ยงดูของครอบครัว การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอำนาจในการทำนายปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ ได้ดีที่สุด คือ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย Beta= .244 ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน Beta= .193 การเห็นคุณค่าในตนเอง Beta= .141 การเลี้ยงดูของครอบครัว Beta= .124 และการจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน Beta= .120

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

1. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สูงสุด ไปหาปัจจัยที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำสุด ได้ดังนี้ การจัด

กิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย (.640) การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน (.588) ทักษะคตินักศึกษาที่มีต่อเพื่อน (.579) การเห็นคุณค่าในตนเอง (.566) การเลี้ยงดูของครอบครัว (.498) บุคลิกภาพ (.454) แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ (X1) (.408) อภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการเข้าสังคมและความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ของนักศึกษา โดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้น เช่น กิจกรรมต้อนรับนักศึกษาใหม่ การปฐมนิเทศ การตั้งชมรม กิจกรรมแข่งขันกีฬา และกิจกรรมด้านวิชาการ มีบทบาทในการส่งเสริมให้นักศึกษาได้พบปะพูดคุย และสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อนใหม่ รวมถึงรุ่นพี่และนักศึกษาต่างคณะ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เอริกสัน (Erikson, 1963) ที่อธิบายพัฒนาการทางสังคมในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (early adulthood) ซึ่งอยู่ในช่วงอายุประมาณ 20 - 40 ปี ตามทฤษฎีของ เอริกสัน (Erikson) ระยะพัฒนาการที่สำคัญของวัยนี้คือ “ความใกล้ชิดกับความโดดเดี่ยว” (Intimacy vs. Isolation) โดยบุคคลจะมีแรงจูงใจในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและยั่งยืนกับผู้อื่น เช่น มิตรภาพ ความรัก หรือการเข้าสังคม หากบุคคลสามารถสร้างความสัมพันธ์เหล่านี้ได้สำเร็จ จะนำไปสู่ภาวะของ “ความใกล้ชิด” (intimacy) ซึ่งเป็นพื้นฐานของสุขภาพจิต ที่ดีและการเติบโตในบทบาททางสังคม แต่หากล้มเหลวจะนำไปสู่ภาวะ “ความโดดเดี่ยว” (isolation) ที่อาจกระทบต่อสุขภาพทางจิตใจในระยะยาว

1.2 การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน มีความสัมพันธ์กับสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พบว่า การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน มีอิทธิพลสำคัญต่อผลลัพธ์ด้านการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษาที่ต้องการส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาทักษะทั้งด้านวิชาการและทักษะทางสังคม เช่น การเปิดโอกาสให้นักศึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การมีส่วนร่วมของอาจารย์ในการกระตุ้นการทำงานเป็นทีม และการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่เหมาะสม ล้วนสะท้อนแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับแนวคิด “การเรียนรู้แบบร่วมมือ” (Cooperative Learning) ตามแนวคิดของ จอห์นสัน, จอห์นสัน และโฮลูเบ็ค (Johnson, Johnson and Holubec, 1998) อธิบายว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการทำงานเป็นกลุ่มย่อยเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ทางการ

เรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีจุดเด่นที่แตกต่างจากการทำ งานกลุ่มทั่วไปตรงที่มีโครงสร้างที่ชัดเจน และกำหนดบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่มอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

1.3 ทศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน มีความสัมพันธ์กับสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อน ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พบว่า นักศึกษามีทศนคติที่หลากหลายต่อเพื่อน โดยส่วนใหญ่มีมุมมองเชิงบวกต่อ ความสำคัญของมิตรภาพในการสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง แต่ในขณะเดียวกันก็ มีทศนคติเชิงลบบางประการ เช่น ความรู้สึกอิจฉาริษยาและการมองว่าเพื่อนเห็นแก่ตัว ซึ่งสะท้อน ให้เห็นถึงความท้าทายในการสร้างสัมพันธ์ภาพที่แท้จริงในสภาพแวดล้อมการศึกษาที่มีการ แข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาจารย์ ช่างประดับ (2550) ที่พบว่า นักเรียนที่มีทศนคติ ทางบวกต่อการคบเพื่อนมีสัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนดี ทั้งนี้เพราะนักเรียนที่มี ทศนคติทางบวกต่อการคบเพื่อน คือ นักเรียนที่มีความคิดว่า การพูดคุยกับเพื่อนด้วยถ้อยคำ ไพเราะ การแสดงออกถึงความห่วงใย และการให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนในด้านการเรียนและ ด้านการทำงานเป็นสิ่งที่ดี ก็จะมีความรู้สึกพอใจ และให้ความสนใจต่อการคบหาเพื่อน ดังนั้น นักเรียนจึงมีการแสดงออกกับเพื่อนดี และปฏิบัติตนกับเพื่อนดี ซึ่งเป็นผลให้นักเรียนมี สัมพันธภาพกับเพื่อนดี

1.4 การเห็นคุณค่าในตนเอง มีความสัมพันธ์กับสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พบว่า นักศึกษามีความเชื่อมั่นในตนเอง และนักศึกษาเชื่อว่าตนเองเป็นคนที่มีความรู้ ความสามารถ สะท้อนถึงการตอบสนองความต้องการได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น (esteem needs) ซึ่ง ครอบคลุมถึงความเชื่อมั่น ความสามารถ การได้รับการยอมรับ และการมีคุณค่าในตนเอง เมื่อ ได้รับการตอบสนองความต้องการในระดับนี้ นักศึกษาย่อมพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองที่ มั่นคง และส่งผลต่อพฤติกรรมที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นและความพยายาม เช่น การทำงาน อย่างเต็มความสามารถทุกครั้งที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีของ มาสโลว์ (Maslow, 1943) อธิบายว่า มนุษย์มีความต้องการพื้นฐานเรียงลำดับจากระดับต่ำไปสู่ระดับสูง ได้แก่ (1) ความต้องการทางร่างกาย (2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (3) ความต้องการ

ความรักและความเป็นเจ้าของ (4) ความต้องการได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น และ (5) ความต้องการประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งในกรณีของนักศึกษา ความเห็นคุณค่าในตนเองนั้นสัมพันธ์โดยตรงกับลำดับขั้นที่ 3-5 ของมาสโลว์

1.5 แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พบว่านักศึกษาแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับการแสวงหาการยอมรับจากเพื่อน โดยเฉพาะการที่เพื่อน ๆ บอกว่านักศึกษาเป็นคนยิ้มแย้มแจ่มใส และ เพื่อน ๆ บอกว่านักศึกษาเป็นคนพูดจาไพเราะอ่อนหวาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษาได้รับการยอมรับในเชิงบวกจากกลุ่มเพื่อน หรือนักศึกษาขอความช่วยเหลือเพื่อน และ เวลาประชุมกลุ่มนักศึกษารับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเสมอ แสดงให้เห็นว่านักศึกษาให้ความสำคัญกับการรักษาความสัมพันธ์และความสามัคคีในกลุ่มมากกว่าการแสดงความเป็นผู้นำหรือการครอบงำ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีที่ว่าบุคคลที่มีความต้องการสัมพันธ์ภาพ จะมีแนวโน้มเป็นผู้ตาม (Follower) มากกว่าผู้นำ และสอดคล้องกับแนวคิดของ แมคเคลแลนด์ (McClelland, 1961) ที่อธิบายว่า บุคคลที่มีสัมพันธ์ภาพสูงจะมีพฤติกรรมที่ทำให้ผู้อื่นมองโลกในแง่ดีและมีพฤติกรรมการแสวงหาการยอมรับ การเป็นที่รัก และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

1.6 การเลี้ยงดูของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พบว่านักศึกษามีประสบการณ์การได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวในด้านต่าง ๆ เช่น การได้รับความรัก ความเอาใจใส่ การได้รับคำปรึกษา การถูกสอนเรื่องความอดทน การให้เกียรติผู้อื่น การพึ่งพาตนเอง และการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุเมธ พงศ์เกตุรา (2553) ที่พบว่า นักเรียนที่มีสัมพันธ์ภาพกับผู้ปกครองดี มีสัมพันธ์ภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนดี ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติตนของนักเรียนและผู้ปกครองที่มีต่อกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน การที่ผู้ปกครองให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามความสามารถและโอกาส นักเรียนสามารถที่จะปรึกษาปัญหาต่าง ๆ กับผู้ปกครองได้ เป็นการเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพให้เกิดขึ้นในบ้าน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนเห็นแบบอย่างการมีสัมพันธ์ภาพที่ดี ดังนั้น นักเรียนที่มีสัมพันธ์ภาพกับผู้ปกครองดี จึงสามารถสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อนได้ดีเช่นเดียวกัน และสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ อัลเบิร์ต บันดูรา (Albert Bandura, 1977) ซึ่งเน้นว่าการเรียนรู้เกิดจากการสังเกตแบบอย่าง (modeling) การเลียนแบบพฤติกรรม (imitation) และการสร้าง

ความเชื่อมั่นในตนเอง (self-efficacy) และชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมมนุษย์เป็นผลลัพธ์ของการเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่บุคคลมีปฏิสัมพันธ์ด้วย

1.7 บุคลิกภาพ มีความสัมพันธ์กับสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 พบว่าบุคลิกภาพในบางลักษณะมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับลักษณะของความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ ซึ่งสามารถอธิบายได้โดยอาศัยกรอบแนวคิดของทฤษฎีบุคลิกภาพ Big Five (Big Five Personality Traits) ที่เสนอโดย คอสตาและ แม็คเคร (Costa and McCrae, 1992) ซึ่งแบ่งบุคลิกภาพของมนุษย์ออกเป็น 5 มิติหลัก ได้แก่ การเปิดรับประสบการณ์ (Openness to Experience), ความมุ่งมั่นรับผิดชอบ (Conscientiousness), การมีมิตรไมตรี (Agreeableness), การเปิดเผยทางอารมณ์ (Extraversion) และความมั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) ซึ่งบุคลิกภาพตามแนวคิดของ Big Five มีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนในระดับอุดมศึกษา นักศึกษาที่มีลักษณะของความรับผิดชอบสูง อารมณ์มั่นคง มีมิตรไมตรี และเปิดใจรับฟังเพื่อนมักจะสามารสรสร้างความสัมพันธ์อันดีในหมู่เพื่อนได้อย่างยั่งยืน ตรงกันข้ามกับนักศึกษาที่ขาดคุณลักษณะดังกล่าวที่มีแนวโน้มจะประสบปัญหาด้านสัมพันธ์ภาพในกลุ่ม

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มี 5 ปัจจัย โดยเรียงลำดับจากปัจจัยที่ส่งผลมากที่สุดไปหาปัจจัยที่ส่งผลน้อยที่สุด ได้ดังนี้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเห็นคุณค่า ในตนเอง การเลี้ยงดูของครอบครัว การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ซึ่งทั้ง 5 ปัจจัยนี้สามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาได้ ร้อยละ 53.50

2.1 การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ส่งผลต่อสัมพันธ์ภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักศึกษามีปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง โดยที่มหาวิทยาลัยได้จัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมปฐมนิเทศ กิจกรรมต้อนรับน้อง ชมรม และการแข่งขันกีฬา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้นักศึกษาได้พบปะ พูดคุย และร่วมมือกัน ทำให้เกิดความรู้สึกผูกพัน ความเข้าใจและมิตรภาพ

ระหว่างกัน การมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่องในกิจกรรมเหล่านี้ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มเพื่อน และ ยังมีส่วนส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันและเอื้อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้การสร้างสัมพันธภาพในหมู่นักศึกษาเป็นไปในทางที่ดี สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ บรอนเฟน เบรนเนอร์ (Bronfenbrenner, 1979) ที่ว่าการพัฒนาของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นลำพัง แต่เป็นผลมาจากบริบทของสิ่งแวดล้อมที่มีหลายระดับ กิจกรรมที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นจึงมิใช่เพียงการพัฒนาองค์ความรู้ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันของนักศึกษาในสังคมมหาวิทยาลัยอย่างมีความหมาย

2.2 ทศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่าโดยรวมแล้วนักศึกษามีทศนคติในเชิงบวกต่อเพื่อน ทั้งในด้านความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรม เช่น นักศึกษารู้สึกว่าการมีเพื่อนเป็นสิ่งดี มีแนวโน้มพึ่งพาเพื่อนในยามมีปัญหา รวมถึงรู้สึกว่าจะสามารถเรียนรู้ได้ดีขึ้นเมื่อมีเพื่อนช่วยแนะนำ อย่างไรก็ตาม ยังมีนักศึกษาบางส่วนที่รู้สึกเบื่อเพื่อน หรือไม่พอใจเมื่อเพื่อนได้คะแนนมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแลกเปลี่ยนสังคม (Social Exchange Theory) ตามแนวคิดของ โฮแมนส์ (Homans, 1958) และ บลู (Blau, 1964) กล่าวไว้ว่า การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเกิดจากการประเมินผลได้ผลเสียในความสัมพันธ์นั้น นักศึกษาที่เลือกปรึกษาเพื่อนเมื่อมีปัญหา แสดงถึงความเชื่อมั่นว่าเพื่อนสามารถให้ประโยชน์หรือการสนับสนุนทางอารมณ์ ในขณะที่การเลือกทำงานเดี่ยวมากกว่างานกลุ่ม อาจเกิดจากประสบการณ์ที่รู้สึกว่าการทำงานร่วมกับเพื่อนทำให้ไม่ได้ผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง หรือมีความขัดแย้งที่ทำให้ “ต้นทุนทางจิตใจ” สูงกว่าผลประโยชน์ที่ได้รับ

2.3 การเห็นคุณค่าในตนเอง ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า นักศึกษามีลักษณะของความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีความสามารถ ได้รับการยอมรับจากเพื่อน และมีประสบการณ์ทางบวกในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การเห็นคุณค่าในตนเองของนักศึกษาไม่ได้จำกัดอยู่ที่ความคิดส่วนตัวเกี่ยวกับตนเองเท่านั้น หากแต่สะท้อนออกมาในการกระทำและความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การร่วมงานกับเพื่อน การได้รับคำชม หรือการได้รับมอบหมายงานสำคัญ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นว่าบุคคลประเมินตนเองในเชิงบวกในระดับสังคมโดยรวม และส่งผลให้เกิดความสามารถในการปรับตัว มีแรงจูงใจในการเรียน และสามารถสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โรเซน

เบอร์ก (Rosenberg, 1985) ที่กล่าวว่า การเห็นคุณค่าในตนเองไม่ได้เป็นเพียงมิติด้านใน (intrapersonal) แต่ยังสัมพันธ์กับประสบการณ์ทางสังคม (interpersonal experiences) ที่หล่อหลอมการรับรู้ตนเอง โดยเฉพาะในช่วงวัยรุ่นและวัยกำลังเรียนมหาวิทยาลัยที่การมองเห็นตนเองจะเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับสายสัมพันธ์ทางสังคม

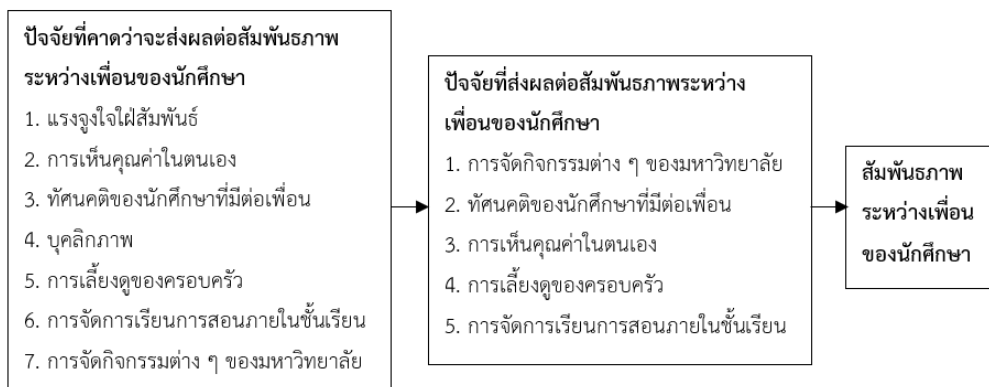
2.4 การเลี้ยงดูของครอบครัว ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การเลี้ยงดูของครอบครัวส่งผลอย่างมากต่อพฤติกรรมและคุณลักษณะของนักศึกษา โดยเฉพาะในด้านความมีวินัยในตนเอง การมีทัศนคติที่ดีต่อสังคม และการปรับตัวเข้ากับชีวิตในมหาวิทยาลัย และนักศึกษาที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูในลักษณะนี้มีแนวโน้มที่จะแสดงออกถึงความสามารถในการปรับตัว มีความอดทน มีจิตสาธารณะ และรู้จักให้เกียรติผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา (Bandura, 1977) ที่อธิบายว่าบุคคลเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ผ่านกระบวนการ “การเรียนรู้โดยการสังเกต” (observational learning) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลต้นแบบ เช่น พ่อแม่หรือผู้ปกครอง หากผู้ปกครองมีพฤติกรรมเชิงบวก เช่น การแสดงความรักความเอาใจใส่ การให้คำปรึกษา การสอนเรื่องคุณธรรม การสนับสนุนกิจกรรมของนักศึกษา และ การส่งเสริมให้รู้จักพึ่งพาตนเอง นักศึกษาจะซึมซับและเรียนรู้พฤติกรรมเหล่านี้ผ่านการสังเกตและการเลียนแบบ โดยไม่จำเป็นต้องผ่านการลงมือกระทำหรือประสบผลลัพท์โดยตรง

2.5 การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พบว่า การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนที่มีลักษณะเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมอย่างหลากหลาย เช่น การจัดกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การซักถาม รวมถึงการเรียนรู้ร่วมกันในทีม มีความสอดคล้องกับแนวคิดของทฤษฎี การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivist Learning Theory) ของไวโกตสกี (Vygotsky, 1978) ซึ่งมองว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นจากกระบวนการทางสังคม โดยเฉพาะการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม การที่อาจารย์มีบทบาทในการกระตุ้นการเรียนรู้จากการทำงานเป็นทีม และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังช่วยพัฒนา

ความสัมพันธ์ทางสังคม และทักษะในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ ทั้งหมดนี้สะท้อนว่า บทบาทของผู้สอนในฐานะ “ผู้ชี้นำ” (scaffolding) มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา ทำให้ได้ตัวบ่งชี้ตัวแปรด้านสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา และปัจจัยที่ส่ง ผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาประกอบด้วย 7 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมพันธ การเห็นคุณค่าในตนเอง บุคลิกภาพ ทักษะคิดของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเลี้ยงดูของครอบครัว การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย แต่พบตัวแปร 5 ตัวแปร ที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทักษะคิดของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเอง การเลี้ยงดูของครอบครัว และการจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน 5 ตัวแปรนี้ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา ดังแผนภูมิ

ภาพที่ 1 กรอบแผนภูมิองค์ความรู้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา ประกอบด้วย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทักษะคิดของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเอง การเลี้ยงดูของครอบครัว การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ตัวแปรทั้ง 5 นี้ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาซึ่งการเลี้ยงดูของครอบครัวเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อ

การเสริมสร้างการเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งเป็นตัวกำหนดทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อนในสังคมมหาวิทยาลัย การจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียนและการจัดกิจกรรมของมหาวิทยาลัยมีบทบาทสนับสนุนการสร้างทัศนคติที่ดีและเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง ปัจจัยเหล่านี้ช่วยเพิ่มโอกาสในการสร้างปฏิสัมพันธ์และความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเพื่อน โดยทั้งหมดเชื่อมโยงกันเพื่อส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในกลุ่มนักศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในมหาวิทยาลัยมีบทบาทสำคัญที่สุดต่อการสร้างสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยและการจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ซึ่งช่วยสร้างโอกาสให้นักศึกษาได้พบปะ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การทำงานร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ขณะเดียวกันปัจจัยด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล เช่น ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเอง การเลี้ยงดูจากครอบครัว บุคลิกภาพ และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์ มีบทบาทสนับสนุนที่สำคัญต่อการสร้างและคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีกับเพื่อน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทัศนคติของนักศึกษาที่มีต่อเพื่อน การเห็นคุณค่าในตนเอง การเลี้ยงดูของครอบครัว และการจัดการเรียนการสอนภายในชั้นเรียน ล้วนส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ข้อที่สำคัญ คือ การพัฒนาการจัดการกิจกรรมในชั้นเรียน เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มหาวิทยาลัยสามารถควบคุมและปรับปรุงได้โดยตรงผ่านการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอน อาจารย์ควรเน้นการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาได้มีปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงนี้จะส่งผลกระทบในวงกว้าง เพราะนักศึกษาจะได้รับประโยชน์จากบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาเพื่อหาตัวแปร ที่ดีที่จะนำมาพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาในการวิจัยในครั้งต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษากับนักศึกษาระดับชั้นอื่น ๆ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาที่เป็นของรัฐ

2.3 ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลึกถึงแนวทางการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษากับอาจารย์ผู้สอน พ่อแม่หรือผู้ปกครอง และนักศึกษาระดับอื่น ๆ เป็นต้น เพื่อหาผลวิจัยที่สามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างเพื่อนของนักศึกษาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2561). สถิติสำหรับงานวิจัย : หลักการเลือกใช้เทคนิคทางสถิติในงานวิจัย. กรุงเทพฯ: หจก.สามลดา.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับอัปเดต). เรียกใช้เมื่อ 9 กันยายน 2567. จาก <https://www.moe.go.th/>

จำนงค์ นามมา และ จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2564). มิติของการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ในองค์กร. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 6(2), 779-790.

จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์และคณ. (2552). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

จิราภรณ์ ตั้งกิตติภรณ์. (2557). จิตวิทยาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูศรี วงศ์รัตน์. (2541). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิชิต ฤทธิจรูญ. (2549). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: เฮาส์ออฟเคอร์มิสท.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. (2567ก). คู่มือนักศึกษาปีการศึกษา 2567. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ.

ลักขณา สรวิวัฒน์. (2556). มนุษย์สัมพันธ์. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วิชัย ศรีชะเกษ, ยุภาพร ยุภาศ และ ภักดี โพธิ์สิงห์. (2565). ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในยุคสมัยของความพลิกผัน. วารสาร มจร. อุบลปริทรรศน์, 7(3), 187-200.

สมพร สุทัศนีย์, ม.ร.ว. (2554). *มนุษย์สัมพันธ์*. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สุเมธ พงษ์เกตุรา. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมพันธภาพกับเพื่อน ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 โรงเรียนสารสาสน์เอกตรา เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ช่างประดับ. (2550). *องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนกับเพื่อนของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนอินทร์บุรี อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.

Blau, P. M. (1964). *Exchange and power in social life*. John Wiley & Sons.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Harvard University Press.

Burns, N., & Grove, S. K. (2009). *The practice of nursing research: Appraisal, synthesis, and generation of evidence* (6th ed.). Saunders Elsevier.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Psychological Assessment Resources.

Erikson, E. H. (1963). *Childhood and society*. Norton.

Forgas, J. P. (2002). Feeling and doing: Affective influences on interpersonal behavior. *Psychological Inquiry*, 13, 1-28.

Homans, G. C. (1958). Social behavior as exchange. *American Journal of Sociology*, 63(6), 597-606.

- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (1998). *Advanced cooperative learning* (3rd ed.). Interaction Book Company.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- McClelland, D. C. (1961). *The achieving society*. Van Nostrand.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ขอนแก่นเขต 5*

A MODEL FOR DEVELOPING TEACHER COMPETENCY IN INTEGRATED LEARNING MANAGEMENT OF SMALL SCHOOLS UNDER THE KHON KAEN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 5

กิตติยา โสรกศรี¹ และ ปิยะธิดา ปัญญา²

Kitiya Sroksri¹ and Piyatida Panya²

¹⁻²หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม วิทยาเขตขอนแก่น

¹⁻²Master of Education program at Sripatum University, Khon Kaen Campus, Thailand

E-mail: kkitiya.s@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธี (Mixed methodology) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 2) เพื่อสร้างตรวจสอบยืนยัน และประเมินความเหมาะสม ประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 จำนวน 254 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบประชากรกับ

* Received 30 August 2025; Revised 1 August 2025; Accepted 2 August 2025

ตารางสำเร็จรูปของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ระยะที่ 2 การสร้าง ตรวจสอบยืนยัน และประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มผู้ให้ข้อมูล การตรวจสอบยืนยันร่างรูปแบบฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ด้วยการสนทนากลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของนักเรียน จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) แบบสอบถามเพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความต้องการจำเป็น (PNI_{modified})

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 โดยรวมรายด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ 2) ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ประกอบด้วย องค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการ องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมิน องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของโปรแกรม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู, การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ, โรงเรียนขนาดเล็ก

Abstract

This mixed-method study aimed to: (1) examine the components, current and desired states, needs, and development guidelines for teachers' competencies in integrated learning management in small schools under the Office of Khon Kaen Primary Educational Service Area 5; and (2) develop, validate, and evaluate a competency development model for such teachers in terms of appropriateness, feasibility, and usefulness. The research comprised two phases. Phase 1 investigated the current and desired states, needs, and development guidelines. The sample consisted of 254 teachers from small schools, selected using Krejcie and Morgan's sampling table. Phase 2 involved the development and validation of the model through expert review by seven specialists via focus group discussions, followed by an evaluation of the model's appropriateness, feasibility, and usefulness by five school administrators and teachers responsible for integrated learning management. Instruments included the draft model, focus group record forms, and evaluation questionnaires. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the Modified Priority Needs Index (PNI_modified).

Results revealed that: (1) the current competency level was moderate overall, while the desired level was highest, with "learning design" identified as the most needed area; and (2) the developed model comprised five elements: principles, objectives, implementation procedures, evaluation guidelines, and success conditions. The model was rated at the highest level for appropriateness, feasibility, and usefulness.

Keywords: Teacher competency development model, Integrated learning management, Small schools

บทนำ

ในประเทศไทยการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ภารกิจหลักคือการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมี คุณภาพเพื่อให้เด็กในวัยเรียนทุกคนได้เรียนอย่างมีคุณภาพ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวดที่ 4 มาตรา 23 กำหนดไว้ว่า การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษาและใน มาตรา 24(4) ได้กำหนดไว้ว่า “ การจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา ” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีโรงเรียนที่อยู่ในสังกัด มากกว่า 29,000 โรงเรียน โดยมีโรงเรียนขนาดเล็กมากกว่าร้อยละ 50 ของโรงเรียนทั้งหมด (โรงเรียนที่มีนักเรียนไม่เกิน 120 คน จำนวน 14,995 โรงเรียน) และในกลุ่มของโรงเรียนขนาดเล็กนี้ จะเป็นโรงเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่า 60 คน อยู่จำนวน 6,982 โรงเรียน

จากสภาพบริบทด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และอื่น ๆ ที่เปลี่ยนแปลงส่งผลให้โรงเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวโน้มปรับเปลี่ยนขนาดเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) ซึ่งปัญหาด้านการเรียน การสอนพบว่า ครูส่วนใหญ่ขาดทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใน สภาพที่ครูไม่ครบชั้น และมีจำนวนนักเรียนน้อยในแต่ละชั้น ครูสอนไม่เต็มเวลา เต็มความสามารถ เพราะครูมีภารกิจอื่นที่นอกเหนือจากการสอนเป็นจำนวนมาก หลักสูตรและแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ ค่อยสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัดซึ่งสาเหตุมาจากได้รับงบประมาณน้อย สื่อเทคโนโลยีและการสื่อสารมีใช้อย่างจำกัดและที่มีอยู่ก็ไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่อยู่ในชุมชนขนาดเล็ก ประชากรมีฐานะยากจนทำให้ไม่มีศักยภาพในการระดมทรัพยากรเพื่อนำมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาให้กับโรงเรียน ปัญหาที่เด่นชัดอีกประการหนึ่งของโรงเรียน

ขนาดเล็ก คือ การขาดแคลนครู จำนวนครูไม่ครบ ชั้น ครูไม่ครบตามรายวิชาเอก ต้องใช้ครูวิชาเอกอย่างหนึ่งไปสอนอีกวิชาหนึ่ง จึงส่งผลทำให้ ประสิทธิภาพและคุณภาพของการจัดการศึกษาในโรงเรียนขนาดเล็กไม่เป็นไปตามเป้าหมาย โรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ชนบทมักประสบปัญหาหลายประการในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมถึงปัญหาที่เห็นได้ชัดเจนคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคะแนนสอบ O-NET ของนักเรียนที่ลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

จากสถานการณ์ดังกล่าว โรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5 ก็ประสบปัญหาลักษณะคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะปัญหาคะแนนผลทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ในบางรายวิชาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง (ข้อมูลด้านวิชาการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5, 2568) ซึ่งเป็นสัญญาณที่สะท้อนถึงการจัดการเรียนรู้ที่อาจยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียนในยุคปัจจุบัน การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น เห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาใน โรงเรียนขนาดเล็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประสิทธิภาพด้านกระบวนการพัฒนาผู้เรียน ก็คือการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสมรรถนะของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

2. เพื่อสร้างตรวจสอบยืนยัน และประเมินความเหมาะสม ประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 5

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบ สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็น และแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 จำนวน 254 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเปรียบเทียบกับประชากรกับตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ให้ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) จาก 3 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 6 คน คุณสมบัติของโรงเรียนที่จะนำมาเป็นกรณีศึกษาโดยพิจารณาจากโรงเรียนที่ได้รับรางวัลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ระดับภูมิภาค จนถึงระดับประเทศ ในปีการศึกษา 2564-2566 จำนวน 3 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนละ 1 คน ครู โรงเรียนละ 1 คนรวมทั้งสิ้น 6 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์

ระยะที่ 2 การสร้าง ตรวจสอบยืนยัน และประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม และประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของนักเรียน จำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คน เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก 2) แบบสอบถามเพื่อประเมินความ

เหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าความต้องการจำเป็น (PNImodified)

ผลการวิจัย

1) ผลการศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ 2) ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง และผลศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นและแนวการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่าสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ความต้องการจำเป็นและแนวการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก

องค์ประกอบ ของสมรรถนะครูด้าน การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	D	I	PNI	ลำดับ
1) ด้านการออกแบบ การเรียนรู้	3.43	0.45	ปาน กลาง	4.50	0.22	มากที่สุด	3.43	4.50	0.24	1
2) ด้านการเลือกใช้ พัฒนาและผลิตสื่อ การสอน	3.50	0.49	ปาน กลาง	4.46	0.23	มากที่สุด	3.50	4.46	0.21	4

องค์ประกอบ ของสมรรถนะครูด้าน การจัดการเรียนรู้ แบบบูรณาการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	D	I	PNI	ลำดับ
3) การจัดการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการคิด และการลงมือปฏิบัติ	3.46	0.52	ปาน กลาง	4.47	0.24	มากที่สุด	3.46	4.47	0.22	3
4) ด้านการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ ตามสภาพจริง	3.45	0.45	ปาน กลาง	4.51	0.18	มากที่สุด	3.45	4.51	0.23	2
รวม	3.46	0.47	ปาน กลาง	4.48	0.21	มากที่สุด				

จากตารางที่ 1 พบว่าสภาพปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็นเรียงลำดับ ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ($PNI_{modified} = 0.24$) ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ($PNI_{modified} = 0.23$) ลำดับที่ 3 การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ ($PNI_{modified} = 0.22$) ลำดับที่ 4 ด้านการเลือกใช้ พัฒนาและผลิตสื่อการสอน ($PNI_{modified} = 0.21$)

2) การสร้าง ตรวจสอบยืนยัน และประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ด้านจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิด และปฏิบัติ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง 4) แนวทางการประเมิน 5) เงื่อนไขความสำเร็จ และผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงมาตรฐานเกี่ยวกับภาพรวมความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก (n=15)

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลความหมาย
1) ความเหมาะสมของรูปแบบ	4.90	0.31	มากที่สุด
2) ความเป็นไปได้ของรูปแบบ	4.91	0.29	มากที่สุด
3) ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ	4.89	0.32	มากที่สุด
รวม	4.90	0.31	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่าผลการประเมินความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.90$, S.D. = 0.31) ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.29) และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.32)

อภิปรายผล

จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การขาดโอกาสในการเข้าถึงการอบรมพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ทำให้ครูมีโอกาสดำเนินการอบรมหรือพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไม่เพียงพอ หรือการอบรมที่ผ่านมาอาจไม่ตอบโจทย์ความต้องการเฉพาะของโรงเรียนขนาดเล็ก การขาดแคลนสื่อและอุปกรณ์สนับสนุน การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมักต้องอาศัยสื่อการเรียนการสอนและอุปกรณ์ที่หลากหลาย ซึ่งโรงเรียนขนาดเล็กอาจประสบปัญหาการขาดแคลนสิ่งเหล่านี้ ทำให้

เป็นอุปสรรคต่อการนำแนวคิดแบบบูรณาการไปปฏิบัติจริง การรับรู้และความตระหนัก ครูบางท่านอาจยังขาดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความสำคัญและประโยชน์ของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หรือยังไม่มั่นใจในการนำไปปฏิบัติจริง ภาระงานที่มากเกินไป ครูในโรงเรียนขนาดเล็กมักมีภาระงานที่หลากหลายและจำนวนนักเรียนต่อครูสูง ทำให้มีเวลาในการเตรียมการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ซึ่งต้องใช้เวลาและความละเอียดในการออกแบบและจัดกิจกรรมค่อนข้างมาก การสนับสนุนจากผู้บริหารและหน่วยงานต้นสังกัด การสนับสนุนที่ไม่เพียงพอจากผู้บริหารสถานศึกษาหรือหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งในดำนนโยบาย การนิเทศ หรือการจัดสรรทรัพยากร อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาสมรรถนะครูยังไม่เป็นไปตามที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ คมกริช ภูคงกิ่ง (2560) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 พบว่า สภาพที่ปัจจุบันของสมรรถนะการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางส่วนสภาพที่พึงประสงค์สมรรถนะการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความตระหนักและเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงนโยบายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 (4) ที่กำหนดให้การจัดการเรียนการสอนต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุกวิชา การจัดการศึกษาแบบบูรณาการเป็นนโยบายสำคัญที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างรอบด้านและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ความต้องการของผู้เรียนและสังคม ผู้ปกครองและสังคมตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่หลากหลายและสามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ บทบาทของครู ครูผู้สอนตระหนักถึงบทบาทของตนเองในการเป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ และเชื่อว่าการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ วีระชัย ศรีวงษ์รัตน์ (2559) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า การศึกษาสภาพที่พึงประสงค์ การพัฒนาสมรรถนะครูด้าน

การจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ (PNImodified = 0.24) ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง (PNImodified = 0.23) ลำดับที่ 3 ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ (PNImodified = 0.22) ลำดับที่ 4 ด้านการเลือกใช้ พัฒนาและผลิตสื่อการสอน (PNImodified = 0.21) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความจำเป็นในการออกแบบการเรียนรู้ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนั้น การดำเนินงานในด้านนี้จึงต้องสอดคล้องไปกับการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ และการเลือกใช้ พัฒนาและผลิตสื่อการสอน เพื่อให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็กอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

4. รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการออกแบบการเรียนรู้ 2) ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ 3) ด้านจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทักษะการคิดและปฏิบัติ 4) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง องค์ประกอบที่ 4 แนวทางการประเมิน และองค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขความสำเร็จ โดยรวมมีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ได้เน้นการจัดการศึกษาแบบเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และคำนึงถึงนโยบายการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 (4) ที่กำหนดให้การจัดการเรียนการสอนต้องผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในทุก

วิชา ซึ่งการจัดการศึกษาแบบบูรณาการเป็นนโยบายสำคัญที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างรอบด้านและสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษิณ เกษตัน (2561) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 20 พบว่า มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการ ประกอบด้วย 4 ด้าน แนวทางการประเมิน และเงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการตามหลักการพัฒนา 70:20:10 เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการในสถานศึกษาขนาดเล็ก และเป็นการสนองนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานต้นสังกัดต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินการวิจัยองค์ประกอบของการสร้างโอกาสและความเสมอภาค ประกอบด้วย 4 ด้าน สภาพปัจจุบัน อยู่ในระดับปานกลาง และสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมากที่สุด และความต้องการจำเป็น เรียงลำดับ ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ลำดับที่ 2 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง ลำดับที่ 3 ด้านการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิดและการลงมือปฏิบัติ ลำดับที่ 4 ด้านการเลือกใช้ พัฒนาและผลิตสื่อการสอน และรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) วิธีดำเนินการ 4) แนวทางการประเมิน และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ จากการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากผลการศึกษาที่พบว่าด้านการออกแบบการเรียนรู้มีความต้องการจำเป็นสูงสุด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่นเขต 5 ควรกำหนดนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนในการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะครูด้านการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยอาจจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดทำคู่มือ หรือการจัดทำชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนาทักษะดังกล่าว

1.2 ผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กควรนำผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ไปใช้ในการวางแผนพัฒนาบุคลากร โดยจัดให้มีกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านที่พบว่ามีความต้องการจำเป็นสูง และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครูในการออกแบบการเรียนรู้และกิจกรรมการพัฒนา และควรมีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนและนวัตกรรมที่หลากหลายและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ และส่งเสริมให้ครูสามารถเลือกใช้พัฒนา และผลิตสื่อการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการศึกษาที่พบว่าด้านการออกแบบการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อนำมาจัดลำดับความต้องการจำเป็นปรากฏว่า มีความต้องการจำเป็นอยู่ ลำดับที่ 1 ดังนั้นควรมีการวิจัยในครั้งต่อไปในเชิงลึกเพื่อพัฒนาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยอาจเป็นการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างและประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการพัฒนา หรือศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะด้านดังกล่าว ในลักษณะการวิจัยและพัฒนา เช่น กลยุทธ์การขับเคลื่อนนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการออกแบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ ในสถานศึกษาขนาดเล็ก

เอกสารอ้างอิง

- กษภัทร์ สงวนเครือ. (2562). โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามแนวทางสะเต็มศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กรรทอง จิรเดชากุล. (2550). *คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). *แนวทางปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ*. กรุงเทพฯ: ที.เอส.พี.โปรดักส์.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). *ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กาญจน์ เรืองมนตรี และธรินธร นามวรรณ. (2554). *การบริหารวิชาการและนวัตกรรมการจัดการการศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กิดานันท์ มลิทอง. (2543). *เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- กิติมา ปรีดีดิลก. (2550). *ขีดความสามารถ: Competency Based Approach*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้.
- กীরติ ยศยิ่งยง. (2558). *การจัดการความรู้ในองค์กรและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก๊อปปี้ (ประเทศไทย).
- คมกริช ภูงกิง. (2560). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 [วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]*.
- ครรชิต มาลัยวงศ์. (2560). *เทคโนโลยีการบริหารการศึกษา*. สืบค้นจาก http://www.drkanchit.com/general_articles/articles/general_24.html
- จรรยา ดาสา. (2552). เทคนิคในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก. *นิตยสาร สสวท.*, 36(163), 72–76.
- จันทร์านิ สงวนนาม. (2544). *การฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษา*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิรภา อรรถพร. (2556). *การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต*. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].

- จิราภรณ์ ยกอินทร์. (2560). *การจัดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนาธิป พรกุล. (2544). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชนาธิป พรกุล. (2551). *การออกแบบการสอน การบูรณาการ การอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2537). *เทคโนโลยีทางการศึกษา: ทฤษฎีและการวิจัย*. กรุงเทพฯ: โอเอส.
- ชาลี มณีศรี. (2538). *การนิเทศการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โสภณการพิมพ์.
- ชูชัย สมितिไกร. (2556). *การสรรหา การคัดเลือก และการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณอมจิตต์ ขุฑตะกะพันธุ์. (2546). *การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความรู้และทักษะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ทิพวรรณ ประเสริฐอำไพสกุล. (2544). *การเปรียบเทียบผลการประเมินความต้องการจำเป็นและการยอมรับในผลการประเมินของครูคณิตศาสตร์ระหว่างการประเมินความต้องการจำเป็นแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อํารงค์ศักดิ์ คงสวัสดิ์. (2553). *Competency ภาคปฏิบัติ...เขากันอย่างไร?* กรุงเทพฯ: อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ธีรฤดี เอกะกุล. (2552). *การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research)*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สุริยวิทยาสาน.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2555). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

สุนีย์ คล้ายนิล และคณะ. (2550). *การวัดผลและประเมินผลเพื่อคุณภาพการเรียนรู้และตัวอย่างข้อสอบจากโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (PISA)*. กรุงเทพฯ: เซเวน พรินติ้ง กรุ๊ป.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2557). *การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Classroom Action Research)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุวิทย์ มูลคำ. (2547). *กลยุทธ์การสอนคิดวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2553). *Active Learning*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

กิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจ

ชุมชนของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี*

SKILLS DEVELOPMENT ACTIVITIES FOR INNOVATIVE THINKING TO
PROMOTE COMMUNITY ENTERPRISES FOR PUBLIC ADMINISTRATION
STUDENTS, PHETCHABURI RAJABHAT UNIVERSITY

กุลสกาวิ เลหาสทธิติ

Kulsakao Laohasathit

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

Public Administration Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Phetchaburi Rajabhat University, Thailand

E-mail: kwangee@windowslive.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) พัฒนากิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี และ (2) ศึกษาผลของการนำกิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ไปใช้ เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี แผนกการบริหารงานท้องถิ่น ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 80 คน ได้มาโดยวิธีแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย คือ (1) กิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2) แบบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (3) แบบประเมินความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย

* Received 21 August 2025; Revised 28 August 2025; Accepted 29 August 2025

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t ผลการวิจัยพบว่า (1) กิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรม 4 ครั้ง เนื้อหาได้แก่ หลักการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรม อยู่ในระดับ ดีมาก (2) ผลการประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของกลุ่มตัวอย่าง หลังการได้รับกิจกรรม สูงกว่าก่อนได้รับกิจกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: พัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม, การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, นักศึกษาสาขาวิชา รัฐประศาสนศาสตร์

Abstract

This research aims to (1) develop an innovative thinking skill development activity to promote community enterprises among Public Administration students at Phetchaburi Rajabhat University and (2) study the results of implementing this activity. This is a quasi-experimental research study. The sample group consisted of 80 third-year Public Administration students, specializing in local administration, from the Faculty of Humanities and Social Sciences at Phetchaburi Rajabhat University in the 2025 academic year, selected by purposive sampling. The research instruments included (1) the innovative thinking skill development activity for promoting community enterprises, (2) an evaluation form for innovative thinking skills, and (3) a satisfaction survey. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, and t-test. The research findings were as follows: (1) The innovative thinking skill development activity for promoting community enterprises consisted of four activity plans. The content included the principles of operating a community enterprise and innovative thinking skills for promoting

community enterprises. The suitability of the activity plans was evaluated at a very good level. (2) The innovative thinking skills of the sample group after participating in the activity were significantly higher than before participation, with a statistical significance level of .05. (3) The sample group's satisfaction with the activity was at the highest level.

Keywords: Innovative Thinking Skill Development, Community Enterprise Promotion, Public Administration Students

บทนำ

แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง มีวัตถุประสงค์สำคัญสองประการ ประการแรกคือเพื่อให้ชุมชนซึ่งนับเป็นฐานรากสำคัญของประเทศ สามารถพึ่งพาตนเองในด้านค่าใช้จ่ายภายในครัวเรือนของตนเองได้ ประการถัดมา คือ เพื่อให้ผลของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งนั้น ส่งเสริมให้เศรษฐกิจระดับประเทศมีความแข็งแกร่งมั่นคงยิ่งขึ้น กล่าวคือเมื่อประชาชนในชุมชนต่างๆ มีความสามารถในการสร้างรายได้ ด้วยสติปัญญาและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนตนเองได้แล้วนั้น ประชาชนจะมีหนี้ครัวเรือนลดน้อยลง การพึ่งพาหรือรอรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลส่วนกลางจะลดน้อยลงตามมา ซึ่งแนวคิดนี้นำไปสู่การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนขึ้น

วิสาหกิจชุมชน (community enterprise) หมายถึง กิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่น ๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพัน มีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใด หรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชนและระหว่างชุมชน โดยสำนักงานเลขาธิการ คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2566) ได้ระบุไว้ว่า วิสาหกิจชุมชนมีองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้จัดการ 2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน โดยใช้วัตถุดิบ ทรัพยากร ทุนแรงงานในชุมชน เป็นหลัก 3. ริเริ่ม

สร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน 4. เป็นฐานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผสมผสานภูมิปัญญาสากล 5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ 6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ และ 7. มีการพึ่งพาตนเองของครอบครัวและชุมชนเป็นเป้าหมาย

สนิทเดช จินตนาและ อีระพงษ์ ฐิริปาณิก (2563) กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย นั้นแบ่งออกได้เป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก (Context) คือการนำนโยบายมาสู่การปฏิบัติยังคงมีปัญหา รวมถึงค่าครองชีพและหนี้สินภาคครัวเรือนนั้นสูงขึ้น 2) ปัจจัยภายใน (Input) พบว่า ผู้บริหารยังขาดความเป็นผู้ประกอบการ ขาดความรู้ทางด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีความสามารถในการเขียนแผนธุรกิจ 3) กระบวนการทำงานของวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจส่วนใหญ่ไม่รู้วิธีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด ไม่รู้จักการนำเอาเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้ามาใช้กับสินค้า และ 4) ศักยภาพในการพึ่งพาตนเองของวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหลาย ๆ แห่งไม่มีกำไร การผลิตสินค้ายังไม่มาตรฐานในระดับสากล และการบริหารจัดการวัตถุดิบยังไม่มีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลดังกล่าว ทำให้มองเห็นถึงปัญหาสำคัญของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน นั่นคือ การขาด การริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน ซึ่งทักษะในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชนนี้ เป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ ชาวบ้านในชุมชนอาจยังไม่เข้าใจในการบวนการคิดสร้างนวัตกรรมของชุมชน จึงไม่สามารถสร้างสรรค์สินค้าได้ตรงตามความต้องการของผู้ซื้อ การแก้ปัญหาด้วยการจัดอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน อาจไม่ใช่การแก้ปัญหาที่ตรงจุด เนื่องจากชาวบ้านในชุมชน มีความคุ้นเคย คำนึงกับระบบและวิธีการคิดที่ติดตัวมาแต่เดิม การคาดหวังให้ชาวบ้านเปลี่ยนวิธีคิด ด้วยการจัดอบรมความรู้เพียงครั้งหรือสองครั้งคงไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งนำไปสู่แนวทางการแก้ปัญหาโดยของการให้เยาวชนในท้องถิ่น ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา สมควรได้รับการพัฒนาให้เป็นผู้ที่มีทักษะทางการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อไปในอนาคต สอดคล้องกับรายงานจาก Jobsdb (2023) ที่ได้รับ 6 ทักษะหลักที่นายจ้างต้องการจากบัณฑิตจบใหม่ ได้แก่ 1) ความสามารถในการสื่อสาร 2) การทำงานเป็นทีม 3) การแก้ปัญหา 4) การคิดริเริ่ม

สร้างสรรค์ 5) ความเป็นนวัตกรรม และ 6) การปรับตัว โดยอธิบายเพิ่มเติมของความเป็นนวัตกรรมว่า คือ คนที่ชอบที่จะคิดสร้างสรรค์ สร้างสิ่งใหม่เพื่อแก้ปัญหาขององค์กร ชอบทดลองปรารถนาที่จะเรียนรู้และสร้างสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Parinya Putthaisong (2022) ที่ได้อธิบายถึงทักษะที่นายจ้างมองหาในเด็กจบใหม่ ได้แก่ทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ซึ่งนับเป็นทักษะขั้นสูงที่เด็กจบใหม่ยังขาดอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็นด้วยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยที่ยังอยู่ในกรอบของรายวิชา ซึ่งทักษะนี้ เป็นทักษะที่จำเป็นที่นักศึกษาควรได้รับการฝึกฝนและพัฒนาเมื่ออยู่ในรั้วมหาวิทยาลัย

เมื่อมองไปที่หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ แขนงวิชาการบริหารงานท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี กำหนดให้นักศึกษาต้องเรียนรายวิชาการจัดการวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น พบว่า มีการกำหนดคำอธิบายรายวิชา คือ ศึกษาความหมาย แนวความคิด ลักษณะประเภท วิธีการ กระบวนการ รูปแบบ และพัฒนาการของวิสาหกิจชุมชน การจัดการการตลาด การจัดการ การผลิต การส่งเสริมการตลาด กลยุทธ์ การพัฒนาความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน ปัญหาและข้อเสนอแนะ ทั้งนี้เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของตนเองได้ หากแต่ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี กลับพบว่ามีความต้องการด้านทักษะการคิดริเริ่มสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรมยังคงเป็นทักษะสำคัญที่บัณฑิตจบใหม่จำเป็นต้องมี ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาสำคัญของการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ที่พบว่าชุมชนขาดการเป็นนักคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน ดังนั้นการพัฒนาให้นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาการจัดการวิสาหกิจชุมชนท้องถิ่น ได้มีความสามารถในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์นวัตกรรมของชุมชน จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง สอดคล้องกับแนวคิดของ ศศิมา สุขสว่าง (2563) ที่กล่าวว่าความคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking) คือการคิดสิ่งใหม่ๆ ที่ช่วยแก้ปัญหาหรือพัฒนาสิ่งใหม่ๆ ตอบสนองผู้คนหรือลูกค้า ด้วยผลิตภัณฑ์ใหม่ หรือบริการใหม่ๆ หรือกระบวนการใหม่ ที่มีคุณค่า และสามารถสร้างคุณค่าและประโยชน์ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
2. เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

การทบทวนวรรณกรรม

1. วิสาหกิจชุมชน

สมเกียรติ สุทธิณารกร (2560) กล่าวว่า วิสาหกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการของคนในชุมชน มีกระบวนการคิด การจัดการผลผลิต และทรัพยากรทุกขั้นตอนในรูปแบบของการแปรรูปของผลผลิต สร้างผลิตภัณฑ์ โดยครอบครัว องค์กร หรือเครือข่ายชุมชนเพื่อการบริโภค และสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยใช้ กระบวนการที่ยึดธรรมะระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค การดำเนินการอาศัยความรู้หรือภูมิปัญญาในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนซึ่งมีนัยของการสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือเป็นสุขของชุมชน

เสรี พงศ์พิศ (2552) ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะสำคัญของวิสาหกิจชุมชนจะต้องเกิดจากการรวมตัวของบุคคลที่มีความผูกพันและมีวิถีชีวิตร่วมกันในชุมชน ตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป โดยสมาชิกทั้งหมดจะต้องไม่เป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน มาร่วมกันประกอบกิจการเพื่อประโยชน์ของชุมชน และต้องมีองค์ประกอบ 7 ประการคือ 1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ และดำเนินการโดยชุมชน 2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน เป็นงานที่เกิดขึ้นภายในชุมชน 3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน เป็นผลผลิตของการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเป็นการค้นคิดอะไรใหม่ ๆ 4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล ทำให้ผลผลิตมีเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการเชื่อมโยงกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นเป็นหลัก 6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจวิสาหกิจชุมชน เกิดได้ สำเร็จได้ด้วยความรู้และปัญญา และ 7. มีการพึ่งตนเองเป็นเป้าหมาย

2. การคิดเชิงนวัตกรรม

พลพงษ์ พงษ์วิทยพานู (2561) กล่าวว่า ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ดีขึ้น นวัตกรรมใหม่ ๆ จะไม่สามารถสร้างขึ้นได้หากเราขาดความหลงใหลและความชอบในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง นวัตกรรมจะเป็นผู้เห็นสิ่งต่าง ๆ บนโลกในทิศทางที่แตกต่าง ตรงกันข้ามกับผู้อื่นเสมอ และสุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) กล่าวว่า ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking Skills) เป็นทักษะความคิดพื้นฐานในการทำให้เกิดนวัตกรรมในองค์กร ปลุกฝังทักษะการคิดลักษณะนี้ให้เกิดขึ้นกับครูและบุคลากรในสถานศึกษา เนื่องจากในการบริหารการศึกษานั้นต้องอาศัยความร่วมมือจากครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อขับเคลื่อนผลลัพธ์ด้วยกระบวนการจัดการความรู้ก็จะทำให้สถานศึกษาเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรม (innovative organization) โดยผลลัพธ์ดังกล่าวก็คือ คุณภาพผู้เรียน ซึ่งนับได้ว่าเป็นนวัตกรรม (innovative product) ที่เกิดจากการบริหารเชิงนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ

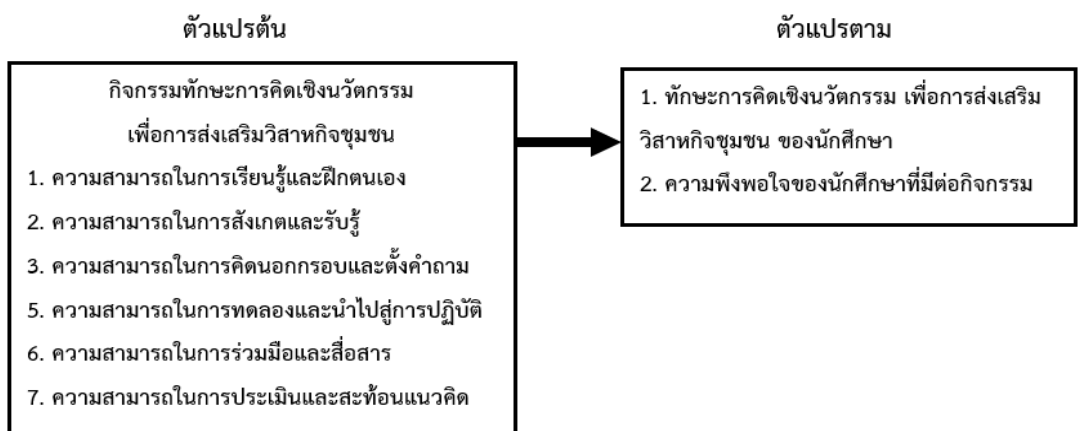
Weiss and Legrand (2011) ได้ให้ความสำคัญของทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมไว้ว่า การคิดเชิงนวัตกรรมเป็นแหล่งสำคัญของความได้เปรียบในการแข่งขัน แต่ก็ยังคงเป็นเรื่องเข้าใจยากสำหรับองค์กรหลายแห่ง องค์กรจำนวนมากพยายามปรับปรุงนวัตกรรมโดยมุ่งเน้นที่องค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ผลิตภัณฑ์และบริการใหม่ หลายองค์กรฝึกอบรมบุคลากรให้มีความสามารถที่มึความคิดสร้างสรรค์มากขึ้น หรือสร้างแผนกนวัตกรรมเฉพาะด้านการส่งเสริมพัฒนาการคิดเชิงนวัตกรรมอย่างแท้จริง แสดงให้เห็นว่าผู้นำสามารถเพิ่มขีดความสามารถเชิงนวัตกรรมของพนักงานและทีมของพวกเขาได้อย่างไร และการทำงานขององค์กรนั้นๆ จะมีแผนงานที่ชัดเจน

3. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้

Joyce and Weil (2009) ได้อธิบายองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้ 4 ประการ คือ 1) การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของการจัดการเรียนรู้ 2) การกำหนดหลักการหรือแนวคิดพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้ 3) การกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) การกำหนดวิธีการประเมินผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ที่ต้องสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในข้อที่ 1 เช่นเดียวกับ ทิศนา ขัมมณี (2561) ที่กล่าวว่ารูปแบบการจัดเรียนรู้มีองค์ประกอบที่

สำคัญ ได้แก่ 1. ปรัชญาทฤษฎีหลักการ ความเชื่อที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการจัดเรียนรู้ นั้น ๆ 2. การอธิบายลักษณะวิธีการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องหลักการของรูปแบบที่ยึดถือ 3. การจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ที่สามารถนำไปสู่เป้าหมายการจัดการเรียนรู้ และ 4. การอธิบายวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้กระบวนการจัดกระบวนการเรียนรู้นั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ด้านการจัดกิจกรรมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน หลังใช้กิจกรรมสูงกว่าก่อนใช้กิจกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) ซึ่งไม่มีกลุ่มควบคุม แต่จะมุ่งเน้นกิจกรรมเชิงปฏิบัติการ (Intervention Activities) ที่คาดว่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมที่ศึกษา โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบศึกษากลุ่มเดียววัดก่อน-หลังการทดลอง (One-Group Pretest-Posttest Design) มีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ แผนกการบริหารงานท้องถิ่น ชั้นปีที่ 1-ปีที่ 4 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ปีการศึกษา 2568 จำนวน 516 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี แผนกการบริหารงานท้องถิ่น ชั้นปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 80 คน ใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากไม่สามารถนำกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาต่างชั้นปี มาดำเนินกิจกรรมในชั้นเรียนร่วมกันได้ ด้วยเหตุผลทางเวลาเรียนที่แตกต่างกัน

เครื่องมือที่ใช้วิจัย

1. แผนการจัดกิจกรรมกิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน จำนวน 4 ครั้ง

2. แบบทดสอบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เป็น แบบทดสอบปรนัย แบบ 4 ตัวเลือก จำนวน 50 ข้อ แบ่งออกเป็น การวัดความรู้พื้นฐานแนวคิดและหลักการของการคิดเชิงนวัตกรรม จำนวน 15 ข้อ การวัดความรู้ด้านการจัดการและการบริหารวิสาหกิจชุมชน จำนวน 15 ข้อ และ ข้อสอบวัดความรู้ด้านการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน จำนวน 20 ข้อ ใช้แบบประเมินนี้กับกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรม

3. แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรม ประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา ด้านวิธีการจัดการเรียนรู้ ด้านอาจารย์ผู้สอน ด้านการวัดผลประเมินผลด้วยข้อสอบ และด้านการนำเสนอแนวทางการสร้างชิ้นงาน ใช้แบบประเมินนี้กับกลุ่มตัวอย่าง หลังการได้รับการจัดกิจกรรม

ทำการประเมินความเหมาะสม และประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ของเครื่องมือวิจัยโดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านวิสาหกิจชุมชน ด้านการพัฒนานวัตกรรม และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างละ 1 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลตามแบบแผนการทดลอง คือ การประเมินก่อนและหลังการได้รับการจัดกิจกรรม โดยใช้แบบทดสอบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

2. การเก็บข้อมูลด้านความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรม โดยการประเมินภายหลังการได้รับการจัดกิจกรรม ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าทางสถิติพรรณนา ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบทดสอบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และแบบประเมินความพึงพอใจ เพื่ออธิบายการประเมินคุณภาพของกิจกรรม และใช้สถิติอนุมาน t-test เพื่อทดสอบสมมติฐาน H1

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนากิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี พบว่ากิจกรรม ประกอบด้วย

- 1.1 วัตถุประสงค์ของกิจกรรม คือ เพื่อทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

- 1.2 เนื้อหาของกิจกรรม ได้แก่ 1) หลักการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน 2) ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน

- 1.3 รูปแบบ วิธีการจัดประสบการณ์เรียน หรือวิธีการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดให้เป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยเป็นการผสมผสานระหว่างภาคทฤษฎีให้ความรู้ และภาคปฏิบัติจริงในชั้นเรียนของผู้ใช้กิจกรรม

1.4 แผนการจัดกิจกรรม จำนวนทั้งสิ้น 4 ครั้ง ได้แก่ ครั้งที่ 1 เรื่อง "ความรู้พื้นฐานแนวคิดและหลักการของการคิดเชิงนวัตกรรม" ครั้งที่ 2 เรื่อง "การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน" ครั้งที่ 3 เรื่อง "การจัดการและการบริหารวิสาหกิจชุมชน" และ ครั้งที่ 4 เรื่อง "การสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน"

1.5 การกำหนดรูปแบบและวิธี การวัดและประเมินผล ผู้ใช้กิจกรรม ได้แก่ 1) การทำแบบทดสอบประเมินการคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน 2) การทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรม

การประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน โดยใช้ค่าดัชนีความเหมาะสม โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน รายละเอียด ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดกิจกรรม

รายการประเมิน / ส่วนประกอบของกิจกรรม	ผลการประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญ ท่านที่			$\bar{X}$	s.d.
	1	2	3		
1. วัตถุประสงค์ของกิจกรรม					
แผนการจัดการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 1 เรื่อง "ความรู้พื้นฐานแนวคิดและหลักการของการคิดเชิงนวัตกรรม"	5	4	4	4.33	0.58
แผนการจัดการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 2 เรื่อง "การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	5	5	5	5.00	0.00
แผนการจัดการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 3 เรื่อง "การจัดการและการบริหารวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	4	4	4	4.00	0.00
แผนการจัดการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 4 เรื่อง "การสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	5	4	5	4.67	0.58
2. แผนการจัดกิจกรรม (แยกรายกิจกรรม)					
แผนการจัดการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 1 เรื่อง "ความรู้พื้นฐานแนวคิดและหลักการของการคิดเชิงนวัตกรรม"	4	4	5	4.33	0.58

รายการประเมิน / ส่วนประกอบของกิจกรรม	ผลการประเมิน โดยผู้เชี่ยวชาญ ท่านที่			$\bar{X}$	s.d.
	1	2	3		
แผนการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 2 เรื่อง "การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	4	5	5	4.67	0.58
แผนการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 3 เรื่อง "การจัดการและการบริหารวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	4	4	4	4.00	0.00
แผนการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 4 เรื่อง "การสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	5	5	4	4.67	0.58
3. เนื้อหา (แยกรายกิจกรรม)					
แผนการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 1 เรื่อง "ความรู้พื้นฐานแนวคิดและหลักการของการคิดเชิงนวัตกรรม"	4	4	4	4.00	0.00
แผนการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 2 เรื่อง "การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	4	4	4	4.00	0.00
แผนการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 3 เรื่อง "การจัดการและการบริหารวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	5	5	5	5.00	0.00
แผนการจัดการเรียนรู้ ครั้งที่ 4 เรื่อง "การสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" (ใช้เวลา 3 ชั่วโมง)	5	5	5	5.00	0.00
4. การวัดและประเมินผล					
การวัดและประเมินผลด้วยแบบทดสอบ	4	4	4	4.00	0.00
การวัดและประเมินผลด้วยการพัฒนาชิ้นงานนวัตกรรม	5	5	5	5.00	0.00
รวมผลการประเมิน				4.48	0.21

ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมทุกรายการ 4.48 โดยมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s.d.) 0.21 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแผนการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสมในระดับมาก การประเมินรายองค์ประกอบ พบว่า วัตถุประสงค์ของกิจกรรม และทุกแผนการจัดกิจกรรม มีคะแนนประเมินความเหมาะสมในระดับมาก ส่วน เนื้อหา และ การวัดและประเมินผล มีคะแนนประเมินความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

2. ผลการทดลองใช้กิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของนักศึกษา สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ผลการประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของกลุ่มตัวอย่าง

แบบทดสอบ	คะแนนเต็ม	คะแนน Pre test		คะแนน Post test		N จำนวนผู้สอบ	t-test	P
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.			
แบบประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน	50	29.53	8.38	43.36	12.79	80	1.66	0.00**
** $p < .05$								

จากข้อมูลตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการทดสอบได้ค่า p-value เท่ากับ 0.00 ซึ่งน้อยกว่า ค่าความผิดพลาดที่ยอมรับได้ (alpha) ที่ตั้งไว้ที่ .05 จึงสรุปได้ว่า ผลการทดสอบครั้งนี้ ปฏิเสธ H_0 และยอมรับ H_1 หมายถึงกลุ่มตัวอย่างมีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรม โดยก่อนได้รับการจัดกิจกรรม กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เท่ากับ $\bar{X} = 29.53$, S.D. = 8.38 และมีคะแนนประเมินทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน หลังได้รับการจัดกิจกรรม เท่ากับ $\bar{X} = 43.36$, S.D. = 12.79

2.2 ผลการนำเสนอแนวทางการสร้างชิ้นงาน "นวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" ของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 8 กลุ่ม ๆ ละ 10 คน มีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการนำเสนอแนวทางการสร้างชิ้นงาน "นวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน"

กลุ่มที่	ชื่อผลงาน	คะแนนที่ได้ (30)	ระดับการประเมิน
1	"ข้าวเกรียบโปรตีนสูงจากปลาและผักพื้นบ้าน"	28	ยอดเยี่ยม
2	"เครื่องสำอางจากเปลือกมังคุดสำหรับลดสิว"	23	ดีมาก
3	"ชุดชงชาสมุนไพรพร้อมดื่มแบบผง"	17	ดี
4	"ปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ดจากเปลือกทุเรียนเพื่อการเกษตรยั่งยืน"	25	ยอดเยี่ยม
5	"แผ่นมาสก์หน้าจากใยไหมและคอลลาเจนธรรมชาติ"	13	ดี
6	"สบู่น้ำมันมะพร้าวผสมขมิ้นชันเพื่อผิวพรรณ"	15	ดี
7	"ผลิตภัณฑ์ย้อมผ้าจากสีธรรมชาติแบบผงสำเร็จรูป"	21	ดีมาก
8	"การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเหลือใช้เป็นแผ่นกันความร้อน"	14	ดี

2.3 ผลการวัดและประเมินความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อกิจกรรม ภายหลังการได้รับการจัดกิจกรรม พบว่า $\bar{X} = 4.60$, $S.D. = 0.48$ แสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมทั้ง 4 ครั้ง โดยรวม ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกรายด้านพบว่า ด้านวิทยากร ได้รับคะแนนความพึงพอใจสูงสุด ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ได้รับคะแนนความพึงพอใจในระดับสูง ด้านเนื้อหา ได้รับคะแนนความพึงพอใจในระดับสูง และ ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้รับคะแนนความพึงพอใจในระดับสูง

อภิปรายผล

1. กิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ของ นักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มีพื้นฐานทางทฤษฎี ได้แก่ 1. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking) 2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนและวิสาหกิจชุมชน และ 3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ สนิทเดช จินตนาและ อีระพงษ์ ภูริปาณิก (2563) ที่

กล่าวถึงปัญหาและข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทยด้านบุคลากรที่ไม่เพียงพอและขาดทักษะความรู้ด้านการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ กิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนนี้ จึงกำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาเหล่านี้ โดย กำหนดให้นักศึกษาควรมีความรู้และทักษะด้าน การจัดการและการบริหารวิสาหกิจชุมชน และการสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับรายงานจาก Jobsdb (2023) ที่ระบุถึงทักษะที่นายจ้างต้องการจากบัณฑิตจบใหม่ ได้แก่ การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ ความเป็นนวัตกรรม นอกจากนี้ การออกแบบกิจกรรมยังมีการกำหนดภารกิจให้นักศึกษาลงพื้นที่ทำงานร่วมกับวิสาหกิจชุมชนที่กำหนด โดยนักศึกษาจะต้อง “ระบุปัญหาและโอกาส” จากทรัพยากรหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น และ “เสนอแนวทางการพัฒนานวัตกรรม” เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์หรือบริการของชุมชนนั้นๆ ซึ่งรูปแบบการจัดกิจกรรมนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ และคณะ (2557) ที่กล่าวถึงลักษณะการได้มาซึ่งความรู้นั้นสามารถได้จากประสบการณ์ 2 วิธี คือ 1) ประสบการณ์ตรง เป็นสิ่งที่เรียนรู้ด้วยตนเองจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และ 2) ประสบการณ์ทางอ้อม เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการสัมผัสกับผู้สั่งสอนหรือบอกเล่า ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ผ่านการพูดคุย คลุกคลี หรือทำงานร่วมกันกับผู้มีความรู้ หรือมีประสบการณ์ ส่วนในด้านการวัดผลประเมินผลนั้น ได้มีการกำหนดให้นักศึกษาต้องนำเสนอแนวทางการสร้างชิ้นงาน "นวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" เป็นการประมวลความรู้ และสังเคราะห์ความรู้สู่การพัฒนาชิ้นงานนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนับว่าเป็นการประเมินผลผู้เรียนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่เหมาะสมและชัดเจน เป็นไปตามแนวคิดของ ทิศนา แหมมณี (2561) ที่กล่าวว่าการจัดเรียนรู้มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) เป้าหมาย หรือ วัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ 2) หลักการ ทฤษฎี ปรัชญา ที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนารูปแบบ วิธีการจัดการเรียนรู้ 3) ข้อมูลรายละเอียดของวิธีการจัดการเรียนรู้ สำหรับการนำไปใช้ และ 4) วิธีการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ โดยตัวอย่างของการนำเสนอ เช่น ผลงาน “ข้าวเกรียบโปรตีนสูงจากปลา

และฝึกฝนบ้าน” และผลงาน“ปุ๋ยชีวภาพอัดเม็ดจากเปลือกทุเรียนเพื่อการเกษตรยั่งยืน” รวมทั้งผลงาน “เครื่องสำอางจากเปลือกมังคุดสำหรับลดสิว” ได้แสดงให้เห็นถึงกระบวนการคิดเชิงนวัตกรรม ที่เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหา อัตลักษณ์ของชุมชน จากนั้นจึงนำมาสังเคราะห์และใส่ความคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อให้ได้สินค้าใหม่ที่ยังคงอัตลักษณ์ของชุมชน สอดคล้องกับชาวนรงค์ วิเศษสัตย์ (2562) ที่ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ไว้ว่า เป็น การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาความเจริญแก่สังคม ซึ่งสิ่งใหม่นี้อาจไม่เคยมีผู้ใดเคยทำมาก่อน โดยที่ผู้คิดมองเห็นผลผลิตที่จะสำเร็จแตกต่างไปจากบุคคลอื่นและคาดว่า จะได้รับการยอมรับที่ดีจากสังคม เช่นเดียวกับ อรชร ปรารจันทร์ (2560) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การคิดเชิงนวัตกรรม หมายถึง ความคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงานชิ้นใหม่ๆ ที่คิดค้นและพัฒนาให้เป็นแนวคิด กระบวนการ วิธีการปฏิบัติ ตลอดจนสิ่งประดิษฐ์ต่างๆ ในรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน แต่ประสิทธิภาพในการใช้งานโดยมุ่งให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง

2. การศึกษาประสิทธิผลของกิจกรรม พบว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมกลุ่มตัวอย่าง มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สูงกว่าก่อนการฝึกอบรม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมานี้ สามารถพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ให้กับนักศึกษากลุ่มตัวอย่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นผลมาจากการวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ อย่างชัดเจน การกำหนดเนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ โดยแบ่งภาคทฤษฎีเป็นการศึกษาหาความรู้ โดยการร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอาจารย์และนักศึกษา การยกตัวอย่างกรณีศึกษา เพื่อร่วมกันศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จ และปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จ ส่วนภาคปฏิบัตินั้น ผู้วิจัยได้กำหนดให้นักศึกษาได้มีโอกาสลงพื้นที่เพื่อพูดคุย รับฟังปัญหา และข้อเสนอแนะเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสินค้าเชิงนวัตกรรมของวิสาหกิจชุมชนต่อไป และที่สำคัญผู้วิจัยยังได้ออกแบบให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีม เพื่อพัฒนาและนำเสนอแนวทางการสร้างชิ้นงาน "นวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน" ซึ่งสอดคล้องกับชาวนรงค์ วิเศษสัตย์ (2562) ที่ได้เสนอองค์ประกอบทักษะต่างๆ ที่เกี่ยวกับทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม ดังนี้ 1) ความสามารถในการตีความ 2)

ความสามารถสร้างแนวคิด 3) ความสามารถในการร่วมมือกับผู้อื่น หมายถึง การทำงานร่วมกันกับผู้อื่นเพื่อสร้างหรือประดิษฐ์นวัตกรรมให้สำเร็จตามแนวคิดที่กำหนดไว้ โดยแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ 4) ความสามารถในการสะท้อนแนวคิด 5) ความสามารถในการนำเสนอแนวคิด และ 6) ความสามารถในการประเมินความสำเร็จ นอกจากนี้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในกิจกรรมยังเป็นไปตามแนวคิดของ Arends (2001) ที่กล่าวว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย วิธีจัดการเรียนรู้ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ และ สิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่การเรียนรู้ที่ต้องการ เช่นเดียวกับ Joyce and Weil (2009) ที่ได้อธิบายองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ไว้ ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของการจัดการเรียนรู้ การกำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ และการกำหนดวิธีการประเมินผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการจัดการเรียนรู้ที่ต้องสอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้

การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับมากที่สุด เมื่อแยกรายด้านพบว่า ด้านวิทยากร เป็นประเด็นที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจสูงที่สุด ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจะนำกิจกรรมนี้ไปใช้ อาจารย์ผู้สอน หรือวิทยากรจำเป็นต้องเป็นผู้ด้านการคิดเชิงนวัตกรรม และด้านวิสาหกิจชุมชน รวมทั้งมีความรู้และเชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นกับตัวผู้เรียนได้ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีความพึงพอใจในระดับสูง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อมีการวางแผนและกำหนดแนวทางการดำเนินการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน ด้านเนื้อหา มีความพึงพอใจในระดับสูง ผู้เข้าร่วมเห็นว่าเนื้อหามีความชัดเจน เข้าใจง่าย และมีการเชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติได้อย่างเหมาะสม ซึ่งผู้เรียนจะเกิดองค์ความรู้และประสบความสำเร็จทางการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่นั้น การกำหนดเนื้อหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ด้านการวัดผลและประเมินผล มีความพึงพอใจในระดับสูง แสดงว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลมีความสำคัญมากเช่นกันต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมการพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย แผนการจัดกิจกรรมจำนวน 4 ครั้ง เนื้อหาได้แก่ หลักการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน และ ทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการจัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน มีทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม เพื่อการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรม และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในระดับมากที่สุด

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 นักศึกษาเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างเต็มที่ หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องและเหมาะสม จึงสมควรได้รับการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย และตอบสนองต่อความต้องการของสังคม ชุมชน อย่างแท้จริง

2. ควรส่งเสริมให้มีการพัฒนาทักษะของนักศึกษา โดยการลงมือทำ ลงมือปฏิบัติจริง และเรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการศึกษาให้ครอบคลุมวิสาหกิจชุมชนในภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและสะท้อนถึงปัญหาในแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง

2. ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) หรือการจัดกลุ่มสนทนา (Focus group) เพื่อทำความเข้าใจถึง ทักษะการคิดเชิงบวก หรืออุปสรรคทางความคิดของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีได้อย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทิตนา แคมมณี. (2561). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.

- ธีระพงษ์ ฐิริปาณิก. (2563). ปัญหา ข้อจำกัด และแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย. *วารสารการบริหารรัฐกิจและกฎหมาย*, 12(1), 178–193.
- พูลพงษ์ พงษ์วิทยาน. (2561). *Innovative Thinking Skills*. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://pulpong.files.wordpress.com/2014/08/2557-4-innovativethinkingho.pdf>
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ และคณะ. (2557). *คิดนอกกรอบ: สอนและสร้างได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ศศิมา สุขสว่าง. (2563). การพัฒนาความคิดเชิงนวัตกรรม (Innovative Thinking) เพื่อพัฒนา นวัตกรรมในองค์กร. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://www.sasimasuk.com>
- สนิตเดช จินตนา และธีระพงษ์ ฐิริปาณิก. (2563). ปัญหา ข้อจำกัด และแนวทางในการสร้างความเข้มแข็งให้กับวิสาหกิจชุมชนในประเทศไทย. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2567 จาก <https://ojs.lib.buu.ac.th/index.php/law/article/view/8267>
- สมเกียรติ สุทธิธรรกร. (2560). การพัฒนาโมเดลนวัตกรรมการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์มูลค่า ของผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. (2566). *วิสาหกิจชุมชนน่ารู้*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2567 จาก <http://www.sceb.doae.go.th/Ssceb2.htm#:~:text=วิสาหกิจชุมชน>
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2561). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี พงศ์พิศ. (2552). *คู่มือทำวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พลังปัญญา.
- อรชร ปรารจันทร์. (2560). รูปแบบการบริหารเพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- Jobsdb. (2023). 6 ทักษะหลักที่นายจ้างต้องการเสมอ. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2568 จาก <https://th.jobsdb.com/th/career-advice/article/6-ทักษะหลักที่นายจ้าง>
- Parinya Putthaisong. (2022). 8 ทักษะที่นายจ้างมองหาในเด็กจบใหม่. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2568 จาก <https://techsauce.co/talentsauce/life-hacks/top-8-employers-look-for-in-new-graduates>
- Arends, R. I. (2001). *Learning to teach*. New York: McGraw-Hill.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Models of teaching*. Boston: Pearson Education.
- Weiss, D. S., & Legrand, C. (2011). *Innovative intelligence: The art and practice of leading sustainable innovation in your organization*. New York: John Wiley & Sons.

การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ
ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร*

DEVELOPMENT OF THE POTENTIAL FOR ADDITIONAL OCCUPATIONS
OF THE ELDERLY IN SUKSAN 9 VILLAGE, NONG KHAEM DISTRICT,
BANGKOK

MEAS NARITH¹, พระมหาประกาศิต สิริเมธ², และ พระปลัดประพจน์ สุปภาโต³

MEAS NARITH¹, Phra Maha Prakasit Sirimetho², and PhraPalad Praphoj Supabhato³

¹⁻³วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹⁻³Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: letlearn117@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 3) เพื่อสร้างเครือข่ายส่งเสริมการประกอบอาชีพสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร โดยมีผู้เข้าร่วมวิจัยจำนวน 25 คน การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา การตีความ และการสรุปผลเชิงอรรถาธิบาย ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้สูงอายุในชุมชนมีศักยภาพด้านอาชีพเสริมใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ทักษะและประสบการณ์ การเรียนรู้ สังคมและเครือข่าย และการผลิตเชิงสร้างสรรค์ ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองและเป็นแรงงานคุณภาพ หากได้รับการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ ช่องทางตลาด และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาอาชีพเป็นไปอย่างยั่งยืนและคุณภาพชีวิตดีขึ้นอย่างชัดเจน 2) การพัฒนาศักยภาพผ่านการผลิตขนมกระยาสารทสะท้อนคุณค่าทางเศรษฐกิจและ

* Received 22 August 2025; Revised 14 September 2025; Accepted 15 September 2025

วัฒนธรรม ผู้สูงอายุมีความเชี่ยวชาญทั้งในสูตรและกระบวนการผลิต สืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด หากได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม จะสามารถสร้างรายได้ รักษาวัฒนธรรม และขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนอย่างมั่นคง

3) การสร้างเครือข่ายสนับสนุนอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับหน่วยงานและภาคีในพื้นที่ พบว่าผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญทั้งด้านทักษะ การเรียนรู้ การมีส่วนร่วมทางสังคม และการผลิตเชิงสร้างสรรค์ หากได้รับการสนับสนุน เครือข่ายดังกล่าวจะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต สร้างรายได้ และเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้มั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, การประกอบอาชีพเสริม, ผู้สูงอายุ

Abstract

This study is a qualitative research project with 3 main objectives: 1) To explore the potential of the elderly in engaging in supplementary occupations in the Suksan 9 Community, Nong Khaem District, Bangkok; 2) To develop this potential through appropriate activities and training; and 3) To establish supportive networks promoting occupational engagement among the elderly. A total of 25 participants were involved. Data were analyzed using content analysis, interpretation, and conclusion drawing. The study aims to uncover how elderly capabilities, when supported and connected to community networks, can contribute to sustainable livelihoods and improved quality of life. The research results were found as follows: 1. The elderly in the Suksan 9 Community possess potential in four key areas: skills and experience, learning ability, social engagement and networks, and creative production. They demonstrated self-reliance and the ability to contribute as a quality labor force. With support such as knowledge development, market access, and opportunities for community participation, they can pursue sustainable livelihoods and enhance their overall quality of life. 2. The development of elderly potential through the production of Krayasart, a traditional Thai sweet, highlights both economic and cultural value. Participants showed expertise in

recipes and production processes, preserved and transmitted local wisdom, and adapted to market demands. With proper support, they can generate income, preserve cultural heritage, and contribute to the local economy sustainably. 3. Establishing networks to support supplementary occupations connected the elderly with local agencies and partners. Findings emphasize the importance of skills, lifelong learning, social participation, and creative production. Properly supported networks can enhance quality of life, generate income, and strengthen the local economy in a sustainable manner. This study demonstrates that supporting and connecting the elderly's capabilities to community resources fosters not only economic benefits but also cultural preservation and social engagement, promoting sustainable development for aging populations.

Keywords: Development of the Potential, Additional Occupations, Elderly

บทนำ

ปัจจุบันหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว โดยมีจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างครอบครัว เศรษฐกิจ และระบบสวัสดิการสังคม โดยเฉพาะในครอบครัวเดี่ยวที่ลูกหลานไม่สามารถดูแลผู้สูงอายุได้เหมือนในอดีต รัฐจึงต้องมีการปรับนโยบายและส่งเสริมความตระหนักรู้ในเรื่องการเตรียมตัวผู้สูงอายุ ทั้งด้านรายได้ สุขภาพ และการอยู่อาศัย เพื่อไม่ให้ผู้สูงอายุกลายเป็นภาระของสังคม (ดวงหทัย สว่างภพ, 2562) รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว และกำหนดนโยบายรองรับสังคมสูงอายุอย่างต่อเนื่อง เช่น การส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดูแลระยะยาว และการกระจายอำนาจเพื่อให้บริการสาธารณะตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน รวมถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิของผู้สูงอายุอย่างชัดเจน ทั้งในด้านการคุ้มครองและการช่วยเหลือทาง

สังคม (สุภักชัย คำสีใหม่ และคณะ, 2565) ในปี พ.ศ. 2559 รัฐบาลให้ความสำคัญกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศ ได้กำหนดนโยบายและมาตรการต่าง ๆ เพื่อรองรับสังคมสูงอายุ ตลอดจนทุกภาคส่วนตระหนักต่อสถานการณ์ดังกล่าว กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย เป็นหน่วยงานหลักหรือเจ้าภาพในการบริหารจัดการด้านสุขภาพพัฒนาระบบบริการดูแลระยะยาวๆ เพื่อให้เกิดการดูแลระยะยาวๆ เชิงรุกที่บ้าน การดำเนินงานด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุหรือที่ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อเร่งขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวเพื่อให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงสังคมไทยทั้งในด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ให้ความสำคัญต่อผู้สูงอายุ โดยมีบทบัญญัติที่บรรจุหลักการที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จำนวน 2 หมวด ในหมวด 3 สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 27 วรรคสี่ มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น มาตรา 48 วรรคสอง บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีและไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ และบุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ (อภิชาติ สาณสันต์ และคณะ, 2566) แนวคิดการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความพร้อม แรงจูงใจ และทัศนคติที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ ได้แก่ 1. การรับรู้ความสามารถของตนถือเป็นหัวใจสำคัญของการประเมินตนเอง ซึ่งมีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึก และการตัดสินใจทางอาชีพ 2. การมองเห็นประโยชน์สะท้อนถึงความสำคัญของการพัฒนาและการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และทัศนคติเพื่อสร้างผลงานอย่างมีประสิทธิภาพ 3. ทัศนคติส่วนบุคคลที่เกิดจากประสบการณ์และการเรียนรู้มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและความพึงพอใจ โดยการส่งเสริมอาชีพควรมุ่งเน้นกิจกรรมรวมกลุ่ม การสนับสนุนทุน การจัดการที่มีคุณภาพ และการหาตลาดรองรับเพื่อความยั่งยืน (อิติรัตน์ เหล่าคมพฒณาจารย์ และ คณะ, 2565) และแนวทางการพัฒนาอาชีพผู้สูงอายุเริ่มจากการตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุในฐานะทรัพยากรสำคัญของชุมชนและการสร้างโอกาสให้มีรายได้เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและการดูแลสุขภาพโดยไม่ต้องพึ่งพาภายนอก ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการในการรวมกลุ่มประกอบอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและสอดคล้องกับสภาพร่างกาย เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีในตนเอง นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังมีความสนใจในการเข้ารับการศึกษาอบรมอาชีพที่มีมาตรฐานเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะ อันนำไปสู่รายได้ที่มั่นคงและสามารถมีเงินออมเพื่อความมั่นคงในอนาคต (พายุ นาวาคุระ, 2564) นอกจากนี้ แนวทางการส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ

เป็นกลยุทธ์สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยเน้นการสร้างแรงจูงใจ การตระหนักถึงคุณค่าในตนเอง และการรวมกลุ่มอาชีพที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน และสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ เพื่อให้มีรายได้เพียงพอสำหรับการยังชีพและสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง การฝึกอบรมทักษะอาชีพและการส่งเสริมการออมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างความมั่นคงในระยะยาว (Lyn Barham, 2021)

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ ส่งผลให้การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในด้านการมีรายได้เสริม ซึ่งไม่เพียงช่วยลดภาระทางเศรษฐกิจในครัวเรือน แต่ยังส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าและมีส่วนร่วมในสังคมอย่างต่อเนื่อง ชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนเมืองที่มีสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ และมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ภายในชุมชนยังคงมีผู้สูงอายุจำนวนมากที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์หลากหลาย ทั้งด้านงานฝีมือ งานอาหาร และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพเสริมได้อย่างเหมาะสม จากการศึกษาศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 จึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาแนวคิดและรูปแบบการประกอบอาชีพเสริมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง มีศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนการศึกษาศักยภาพ ในการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ

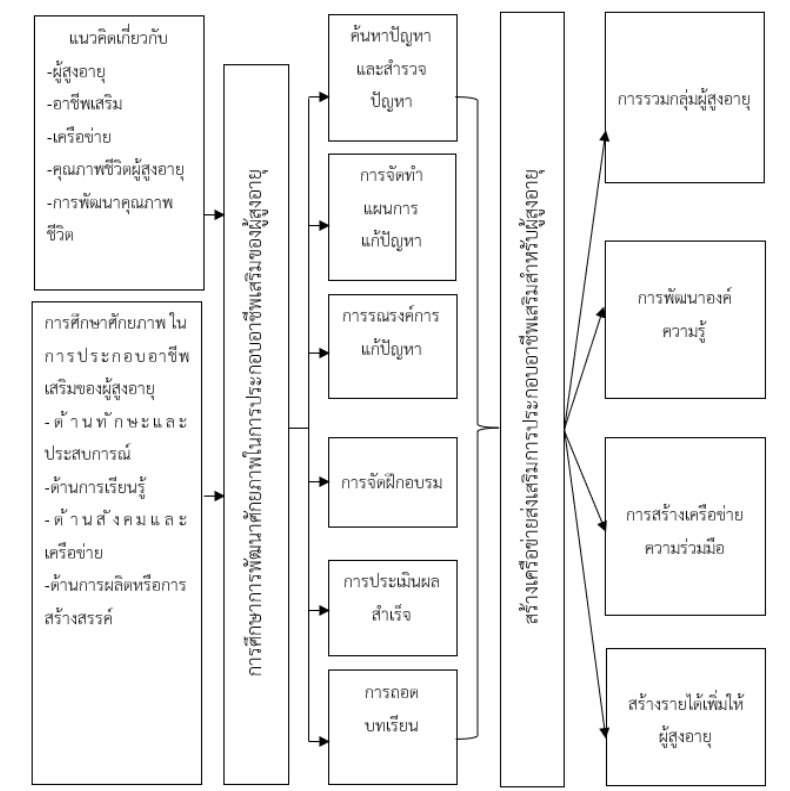
ดังนั้น จากสถานการณ์ข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร มีความต้องการการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีอาชีพเสริมทำ สร้างรายได้ และมีคุณค่าในสังคมด้วย โดยต้องอาศัยความร่วมมือจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ซึ่งแม้รัฐจะมีนโยบายและสวัสดิการแล้ว แต่ยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยและแนวทางการพัฒนาอาชีพเสริมในพื้นที่ดังกล่าว เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างแท้จริงในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อสร้างเครือข่ายส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร” มีกรอบแนวคิด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งทำความเข้าใจเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกต (Observation) และการสนทนาเฉพาะกลุ่ม (Focus Group Discussion) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การตีความ (Interpretation) และสร้างข้อสรุป (Conclusion)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้เกี่ยวข้องในชุมชนและผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชนชาวบ้าน ภาคเอกชน และผู้สูงอายุ โดยมี 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก 10 คน (2) ผู้ร่วมสนทนากลุ่มที่ช่วยวิเคราะห์ประเด็น และ (3) ผู้ร่วมปฏิบัติการ 15 คนที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม แบบลงทะเบียน แบบบันทึกการสังเกต และแบบสรุปผลกิจกรรม ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือหลักและใช้บันทึกภาคสนาม ภาพถ่าย และการบันทึกเสียงประกอบ โดยมีการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่านและปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขออนุญาตลงพื้นที่และประสานชุมชนเพื่อจัดตารางเก็บข้อมูล เก็บข้อมูลด้วยการแจกแบบสอบถามให้ผู้สูงอายุ 15 ชุด ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกตการณ์กิจกรรม จากนั้นประมวลผล ตรวจสอบความครบถ้วน และสรุปเพื่อใช้วิเคราะห์

5. การตรวจสอบข้อมูล

การตรวจสอบข้อมูล ได้แก่ การตรวจสอบข้อมูลก่อนการนำไปวิเคราะห์ข้อมูลนั้น เป็นการดำเนินงานเพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องมากที่สุดด้วยการตรวจสอบความตรง ผู้วิจัยได้เริ่มพัฒนากรอบความคิดการวิจัยในครั้งนี้อย่างเป็นขั้นตอนและกำหนดเกณฑ์การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนไว้ชัดเจน เช่น การเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพื้นที่ศึกษาเป็นต้น ซึ่งเป็นการขจัดความอคติในการทำการวิจัยของผู้วิจัย ตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในเรื่องเดียวกันด้วยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ และ การศึกษาเอกสาร ต่าง ๆ

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยกำหนดการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) นำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมโค้ดคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร” ฉบับนี้นำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ ดังนี้

1. ผลการวิจัยการศึกษาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาศักยภาพของผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพเสริมในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม พบว่า ผู้สูงอายุสามารถเป็นกำลังแรงงานคุณภาพได้ หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม ครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ทักษะและประสบการณ์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทักษะหัตถกรรม เกษตรกรรม การค้าขาย หรืองานฝีมือจากอดีต สามารถต่อยอดเป็นอาชีพเสริมและถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ได้ 2) การเรียนรู้ แม้ในวัยปลายชีวิต ผู้สูงอายุยังสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ เช่น การใช้เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อจำหน่ายสินค้าออนไลน์ หรือเข้าร่วมอบรมอาชีพ หากมีการสนับสนุนและวิธีสอนที่เหมาะสม 3) สังคมและเครือข่าย การเข้าร่วมกลุ่มชมรมหรือเครือข่ายชุมชนช่วยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมกลุ่มทำอาชีพ และสร้างความร่วมมือเชิง

สร้างสรรค์ 4) การผลิตและสร้างสรรค์ ผู้สูงอายุสามารถผลิตผลงานสะท้อนอัตลักษณ์ เช่น งานศิลปะพื้นบ้านหรือการแปรรูปผลผลิตทางเกษตร ซึ่งเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรม เสริมรายได้ และสร้างความภาคภูมิใจและสุขภาพจิตที่ดี

2. ผลการวิจัยการศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชน หมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ผลการศึกษาการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพเสริมผ่านการผลิตขนมกระยาสารทในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 พบว่า ศักยภาพที่สามารถเป็นกำลังสำคัญทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมได้ชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม ด้านสูตรผู้สูงอายุสืบทอดสูตรเฉพาะที่ใช้วัตถุดิบพื้นบ้านและสามารถปรับสูตรให้ทันสมัย สะท้อนความคิดสร้างสรรค์และตอบโจทย์ตลาด ด้านความรู้กระบวนการผลิต ผู้สูงอายุชำนาญทุกขั้นตอน ตั้งแต่คัดเลือกวัตถุดิบจนถึงการบรรจุ เทคนิคเฉพาะตัวสะท้อนทรัพยากรเชิงปัญญาที่แข่งขันได้ ด้านการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้สูงอายุทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แก่คนรุ่นใหม่ผ่านครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และหน่วยงาน ส่งเสริมกลุ่มผลิตขนมเพื่อจำหน่าย สร้างรายได้และความภาคภูมิใจ พร้อมดำรงวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและชุมชน การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งการตลาด การรวมกลุ่ม และการบริหารจัดการช่วยให้ผู้สูงอายุเป็นพลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและรักษามรดกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

3. ผลการวิจัยการสร้างเครือข่ายส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ผลการสร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 พบว่า การเน้นการเชื่อมศักยภาพผู้สูงอายุกับหน่วยงาน ชุมชน และเครือข่ายต่าง ๆ ครอบคลุม 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1. ด้านทักษะและประสบการณ์ ผู้สูงอายุมีพื้นฐานจากงานหัตถกรรม การทำอาหาร ขนมไทย เกษตรกรรม และงานบริการ ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นอาชีพเสริมทันทีเมื่อได้รับการสนับสนุน เช่น การรวมกลุ่มผลิตสินค้าและจัดตลาดชุมชน 2. ด้านการเรียนรู้ ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ผ่านเวทีแลกเปลี่ยน การอบรม และการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานเพื่อจำหน่ายสินค้าออนไลน์ 3. ด้านสังคมและเครือข่าย การรวมกลุ่มภายใต้ชมรมผู้สูงอายุ ร่วมกับโรงเรียน วัด และภาคเอกชน เปิดโอกาสให้แสดงศักยภาพและ

สร้างรายได้เสริม 4. ด้านการผลิตและสร้างสรรค์ ผู้สูงอายุสามารถสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมและแข่งขันในตลาด เช่น งานหัตถกรรม ขนมโบราณ และการแปรรูปอาหารพื้นบ้าน การสนับสนุนช่องทางตลาดและกิจกรรมสร้างสรรค์ช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีเอกลักษณ์และยั่งยืน สะท้อนว่าผู้สูงอายุมีศักยภาพเต็มที่ทั้งด้านทักษะ ประสบการณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมต่อยอดเศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 2 การบรรจุภัณฑ์ขนมกระยาสารท

อภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยจะได้อภิปรายผลตามประเด็นข้อค้นพบที่สำคัญ ดังนี้

1. ศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ผู้สูงอายุมักมีความสามารถและความพร้อมในการประกอบอาชีพเสริมอย่างหลากหลาย โดยเฉพาะเมื่อได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านองค์ความรู้ สังคม และช่องทางการตลาด ซึ่งสามารถนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชนโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาทิตย์ ขำทับทิม (2566) ที่พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุมีความสามารถในการประกอบอาชีพอย่างหลากหลาย ตัวอย่าง อาชีพค้าขายและรับจ้างทำการเกษตร เนื่องจากอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างคน การส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริมสำหรับผู้สูงอายุ ประกอบด้วย 2 กลุ่มภาคีเครือข่าย การร่วมมือในการขับเคลื่อน ได้แก่ 1) เครือข่ายภายในชุมชน ประกอบด้วยผู้สูงอายุที่มีบทบาทใน

การสะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการในการส่งเสริมอาชีพ ปราชญ์ชาวบ้านเป็นทุนมนุษย์ที่มีบทบาทในการให้ความรู้ ผู้นำชุมชนเป็นผู้ประชาสัมพันธ์ ประสานงานและสนับสนุนในการขับเคลื่อนกิจกรรม และกลุ่มองค์กรในชุมชนทำหน้าที่ในการสนับสนุนกิจกรรมแก่คนในชุมชน

2) เครือข่ายนอกชุมชน ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐมีส่วนในการสนับสนุนงบประมาณ ช่องทางการตลาดและองค์ความรู้ ในการเสริมสร้างการบริหารจัดการกลุ่มและก่อให้เกิดการรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิรรรยาห์ พูลเกิด และคณะ (2567) ที่พบว่า การส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุโดยเฉพาะการส่งเสริมด้านอาชีพ การผลิต การจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพงา เพ็ญนาเรนทร์ (2564) ที่พบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในชุมชนทุกคนสามารถที่จะเข้ามาพัฒนาอาชีพที่ทาง อบต. หรือชุมชนจัดให้เพื่อผู้สูงอายุจะได้มีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งส่วนใหญ่จะทำการฝึกอาชีพที่มีตลาดรองรับในการจำหน่ายผลิตภัณฑ์รวมถึงหาแหล่งสนับสนุนเงินทุนที่จะนำมาพัฒนาอาชีพให้ผู้สูงอายุได้อย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนาศักยภาพด้านการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและศักยภาพที่ซ่อนอยู่ในผู้สูงอายุซึ่งสามารถเป็นกำลังสำคัญทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเมื่อได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างเหมาะสม หากมีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการตลาด การรวมกลุ่ม และการบริหารจัดการ ผู้สูงอายุจะสามารถเป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อดิรัตน์ เหล่าคมพุดผาจารย์ และคณะ (2565) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ โดยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้แก่ผู้สูงอายุ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับมีบุคลากรภายในชุมชนที่เปรียบเสมือนปราชญ์ชาวบ้านคอยชี้แนะแนวทางมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่คอยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการกิจกรรมให้กับผู้สูงอายุ ได้เรียนรู้และปฏิบัติ จนสามารถผลิตและแปรรูปสินค้าได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุษกร วัฒนบุตร (2567) ที่พบว่า แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการพัฒนาตนเองสำหรับการสร้างอาชีพในตำบลของผู้สูงอายุในชุมชนวัดยม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นการให้ความรู้ความเข้าใจโดยมีวิทยากรมาให้ความรู้สนับสนุน

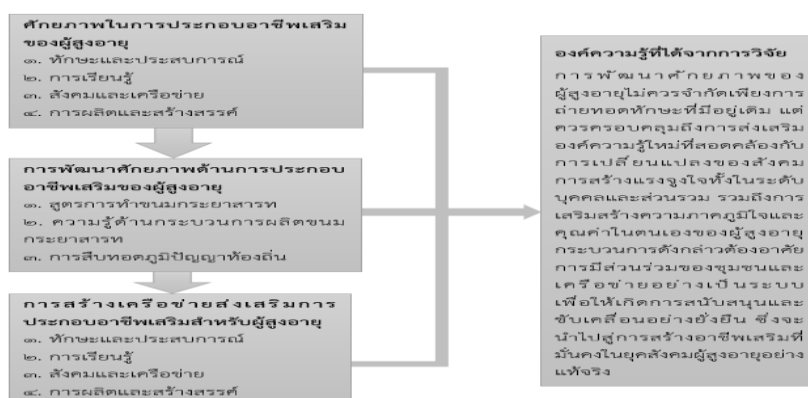
การรวมกลุ่มอาชีพ สร้างกิจกรรมส่งเสริมกลุ่มอาชีพในท้องถิ่น โดยการสนับสนุนงบประมาณวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพ เพื่อสร้างความเข้มแข็งในอาชีพ รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขพัฒนาไปสู่ความต้องการการพัฒนาตนเอง สำหรับการสร้างอาชีพของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ชัยศรี และคณะ (2568) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาศักยภาพด้านอาชีพที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ แรงงานนอกระบบในจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แนวทางแบบองค์รวมที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริง การสร้างเครือข่ายอาชีพ และการสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้ยังเสนอให้ส่งเสริมทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เช่น เกษตรอินทรีย์ การแปรรูปอาหาร การค้าขายออนไลน์ และงานหัตถกรรมพื้นบ้าน รวมถึงการส่งเสริมการรวมกลุ่มและจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงตลาดและทรัพยากร อีกทั้งผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีรายได้ และพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

3. การสร้างเครือข่ายส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อบุคคล ครอบครัว และชุมชน โดยมีการเชื่อมโยงระหว่างทักษะเดิมของผู้สูงอายุ กับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมที่ตอบสนองต่อศักยภาพและความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง โดยผลสำรวจองค์ความรู้เดิมกับการเรียนรู้ใหม่ ๆ ในบริบทของชุมชนที่มีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และเครือข่าย เป็นรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีคุณค่าต่อสังคมสูงวัยในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ (2565) ที่พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างเครือข่ายกลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนสัมมาชีพในจังหวัดแพร่ มีส่วนร่วมทั้งกลุ่มภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ประกอบด้วยเครือข่ายการผลิต เครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายการตลาด และเครือข่ายองค์กรภาครัฐ โดยกลุ่มชุมชนสัมมาชีพควรมีส่วนร่วมในการวางแผนการผลิต แผนการออกแบบผลิตภัณฑ์ และช่องทางการจำหน่าย รวมถึงดำเนินการด้านการตลาด องค์กรภาครัฐมีบทบาทสำคัญ ได้แก่ การเป็นผู้สนับสนุน ผู้ส่งเสริม และผู้ประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรณัฐ พรหมจักร และคณะ (2567) ที่พบว่า การนำหลักสามัคคีธรรมเข้ามาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาของแรงงานนอกระบบ และรวมกลุ่มให้ได้เพื่อรับการรับรอง ส่วนการเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อสาธารณะในการนำหลัก

สามัคคีธรรมมาใช้ในการสร้างเครือข่ายการจัดสวัสดิการจิตสวัสดิการแรงงานหญิงนอกระบบในชุมชนจังหวัดสระแก้ว มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือ ได้แก่ กระทรวงแรงงาน สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มูลนิธิเพื่อนหญิง ศูนย์ประสานงานแรงงานนอกระบบ มูลนิธิเพื่อการพัฒนา แรงงานและอาชีพ เข้ามาดูแลแรงงานนอกระบบ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฤณีย์ ศรีสุข และคณะ (2566) ที่พบว่า 1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายทางการตลาดเกิดมาจากการมีส่วนร่วมกันระดมสมองของชุมชน และการประสานงานหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพาณิชย์ของจังหวัด 2. รูปแบบวิธีการสร้างเครือข่ายได้เริ่มต้นจากสร้างพันธสัญญาภายในเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ด้วยกันผ่านทุนทางสังคมในแต่ละแห่งที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละชุมชน 3. การสร้างเครือข่ายทางการตลาดมุ่งประเด็นที่เครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชน และดำเนินงานร่วมกันแบบมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องด้วยการเชื่อมโยงกับการตลาดโอท็อป ร้านค้าชุมชน และการตลาดออนไลน์

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร อธิบายได้ตามภาพ ดังนี้

ภาพที่ 3 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นว่า การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร” ได้สร้างองค์ความรู้ที่หลากหลาย และสามารถสรุปได้อย่างเป็นระบบใน 3 ประเด็นหลัก

1. ศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุในชุมชนมี ทักษะและประสบการณ์ที่หลากหลาย จากชีวิตการทำงานก่อนเกษียณ โดยเฉพาะในด้านอาหาร งานฝีมือ และการดูแลครัวเรือน ซึ่งสามารถนำมาต่อยอดเป็นอาชีพเสริมได้นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ผู้สูงอายุมี ความสามารถในการเรียนรู้ ผ่านกิจกรรมฝึกอบรมและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในกลุ่ม และยังมี เครือข่ายทางสังคม ที่เข้มแข็ง เช่น ชมรมผู้สูงอายุ ที่เอื้อต่อการรวมกลุ่มและทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนาศักยภาพด้านการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุ แสดงให้เห็นว่า การอบรมเรื่อง การทำขนมกระยาสารท ช่วยเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้รับความรู้ใหม่ เช่น การปรับสูตรให้เหมาะสม ความเข้าใจในกระบวนการผลิต การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่คนรุ่นใหม่ องค์ความรู้เหล่านี้ส่งผลให้ผู้สูงอายุสามารถผลิตสินค้าคุณภาพ และเกิดความภาคภูมิใจในความสามารถของตนเอง

3. การสร้างเครือข่ายส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริม แสดงให้เห็นว่า การรวมกลุ่มผู้สูงอายุ การเรียนรู้ร่วมกัน และการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอก เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การร่วมมือกับหน่วยงานท้องถิ่น วัด โรงเรียน หรือภาคเอกชน รวมถึงการนำความรู้ด้านการผลิตและการออกแบบมาสร้างความแตกต่างให้กับสินค้า

ดังนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุไม่ควรจำกัดเพียงการถ่ายทอดทักษะที่มีอยู่เดิม แต่ควรครอบคลุมถึงการส่งเสริมองค์ความรู้ใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม การสร้างแรงจูงใจทั้งในระดับบุคคลและส่วนรวม รวมถึงการเสริมสร้างความภาคภูมิใจและคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ กระบวนการดังกล่าวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการสนับสนุนและขับเคลื่อนอย่างยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างอาชีพเสริมที่มั่นคงในยุคสังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ ในชุมชนหมู่บ้านสุขสันต์ 9 เขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพเสริมอย่างต่อเนื่อง

1.2 ภาครัฐ เอกชน และชุมชนควรสร้างสื่อและกิจกรรมเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

2.1 ชุมชนอื่นสามารถปรับใช้ผลการวิจัยนี้ในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในพื้นที่ของตนเอง

2.2 การร่วมมือระหว่างหลายชุมชนจะช่วยสร้างเครือข่ายและเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาการเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นและพัฒนาศักยภาพการประกอบอาชีพเสริมของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

3.2 ควรสำรวจปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ความต้องการเครือข่าย และแนวทางพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อสร้างแนวทางช่วยเหลืออย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

ชลธิชา จิรภัคพงศ์ และคณะ. (2565). การสร้างเครือข่าย กลไกการตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ของชุมชนลัมมาชีพ ในจังหวัดแพร่. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 11(3), 94-95.

ดวงหทัย สว่างภพ. (2562). รูปแบบการดำเนินชีวิต และการเปิดรับข่าวสารเพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุของผู้หญิงก่อนวัยผู้สูงอายุ. ใน *วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อิติรัตน์ เหล่าคมพฒณาจารย์ และ จิรัชญา เหล่าคมพฒณาจารย์. (2565). การพัฒนาศักยภาพ และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตามนโยบายองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. วารสารมจรพุทธปัญญาปริทรรศน์, 7(3), 147-148.
- พายุ นาวาคุระ. (2564). แนวทางการพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุของบ้านหนองบ่อตำบล หนองบ่ออำเภอเมืองอุบลราชธานีจังหวัดอุบลราชธานี. มนุษยสังคมสาร (มสส.), 19(3), 22.
- สุภัคชัย คำสีใหม่ และคณะ. (2565). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. วารสาร มหจุฬาศสาร, 13(1), 2.
- อภิชาติ สานุสันต์ และคณะ. (2566). การพัฒนากระบวนการยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุใน โรงเรียนผู้สูงอายุเทศบาลตำบลลำโรงพลัน อำเภอไพรบึง จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน, 9(3), 21.
- อาทิตย์ ขำทับทิม. (2566). การส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้เสริมสำหรับผู้สูงอายุบ้านหนอง จอก อำเภอห้วยคต จังหวัดอุทัยธานี ในสถานการณ์ การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย.
- Lyn Barham. (2021). *Career development and older people*. Journal of the National Institute for Career Education and Counselling, Issue 46, 39.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์

การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตคณะทันต

แพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*

FACTORS RELATED TO ACHIEVEMENT IN BASIC MEDICAL AND
DENTAL SCIENCE PART OF NATION LICENSING EXAMINATION (NL1)
OF DENTAL STUDENTS OF UNIVERSITY OF PHAYAO

สุธาสินี หินแก้ว¹ และ วรารัตน์ อัมพะเสวต²

Suthasinee Hinkaew¹ and Wararat Ampasavate²

¹⁻²คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

¹⁻²School of Dentistry, University of Phayao, Thailand

E-mail: suthasinee.hi@up.ac.th

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. ปัจจัยด้านบุคคลของนิสิตที่มีผลต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) 2. ปัจจัยสนับสนุนของคณะฯ ที่มีผลต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) โดยใช้แบบสอบถามกับนิสิตชั้นปีที่ 5 ที่ผ่านการสอบเพื่อประเมินความรู้ฯ ในชั้นปีที่ 4 และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างโดยวิธีสุ่มแบบง่าย วิธีการสุ่มจับสลากรหัสประจำตัวนิสิต พบว่า ปัจจัยด้านบุคคล ด้านพฤติกรรมการเรียนรู้ก่อนสอบมีความสำคัญกับการสอบเป็นอันดับที่ 1 โดยปัจจัยพฤติกรรมด้านการสอบ (การทดสอบตนเอง การทบทวนตนเอง และการเตรียมตัวสอบ) มีระดับความสำคัญมากที่สุด จำนวนครั้งในการสอบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการสอบ การจัดการกับเวลาสอบและเพศมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนจากคณะ ด้านกิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อนทำการสอบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

* Received 10 September 2025; Revised 23 September 2025; Accepted 24 September 2025

ที่ 0.05 ปัจจัยด้านบุคคล พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียน พฤติกรรมด้านการสอบ การทดสอบตนเอง การทบทวนและเตรียมตัวสอบมีความสัมพันธ์กับการสอบเพื่อประเมินความรู้ (NL1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนปัจจัยสนับสนุนจากคณะฯ มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ (NL1) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ด้วยเช่นกัน พร้อมทั้งมีความตระหนักถึงการบริหารจัดการเวลาเรียน การทบทวนการสอบและยังคงต้องการแรงการส่งเสริมจากคณะฯ โดยจัดการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่นได้มีช่วงเวลาสำหรับการทบทวนความรู้ก่อนสอบจัดกิจกรรมทบทวนความรู้ก่อนสอบเป็นระยะๆ

คำสำคัญ: ประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน, ปัจจัยด้านบุคคล, ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากคณะฯ

Abstract

This study aims to examine: 1) The personal factors of dental students that affect their assessment of basic medical science and dentistry knowledge (NL 1); and 2) The supporting factors from the Faculty of Dentistry at Phayao University that influence the assessment of basic medical science and dentistry knowledge (NL1). Using a questionnaire with 5Th Year students who passed the knowledge assessment in their 4th year and conducting structured in-depth interviews using simple random sampling by randomly drawing student identification numbers. The findings reveal that dental students at Phayao University consider personal factors in pre-exam behavior as the most important, followed by academic support from the Faculty of Dentistry, and finally, the support related to facilities. The personal factors with the highest importance concerning the assessment of basic medical science and dentistry knowledge (NL1) are exam-related behaviors (self-testing, self-review, and exam preparation).

The relationship between personal factors and the assessment of basic medical science and dentistry knowledge (NL1) among dental students shows

that the number of exam attempts is related to exam behaviors, time management during exams, and gender is related to support factors from the Faculty regarding review activities provided to students before assessments, with statistical significance at 0.05. Personal factors such as pre-exam study behaviors, concentration, and attentiveness, as well as exam-related behaviors like self-testing, reviewing, and preparation, are significantly related to the assessment at a significance level of 0.05. Support factors from the faculty that are significantly related to the assessment of basic medical science and dentistry knowledge (NL1) also show statistical significance at 0.05. There is a recognition of the importance of time management and reviewing for exams, and there is a continued need for encouragement and support from the faculty, such as organizing review sessions before exams and periodic review activities to enhance students' preparedness.

Keywords: Basic medical science and dentistry knowledge, Personal factors, Academic support from the Faculty of Dentistry

บทนำ

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาจัดตั้งขึ้นเพื่อดำเนินการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต ภายใต้การกำกับดูแลและควบคุมคุณภาพการจัดการเรียนการสอนด้านหลักสูตร การเรียนการสอนโดยมหาวิทยาลัยพะเยาและการกำกับดูแลและควบคุมคุณภาพด้านการรักษาผู้ป่วยโดย ทันตแพทยสภา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการส่งเสริมการศึกษา วิจัย กำกับและพิจารณาออบใบประกอบวิชาชีพทางการแพทย์ทำหน้าที่ควบคุม ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาแก่ทันตแพทย์ให้ประพฤติตามจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพทันตกรรม ตลอดจนทั้งทำการวัดประเมินผลความรู้แก่นิสิตทันตแพทย์ โดยมีศูนย์ประเมินและรับรองความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพทันตกรรม (ศ.ป.ท) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่

กำหนดกระบวนการสอบวัดและประเมินความรู้ความสามารถของนิสิต จำนวน 3 ภาค ได้แก่ ภาคที่ 1 ภาควิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตกรรมพื้นฐาน (Basic medical and dental sciences) สำหรับประเมินนิสิตทันตแพทย์ทุกสถาบันการศึกษาที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 เป็นต้นไป ที่ผ่านกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิตในชั้นปีที่ 1-3 มาแล้ว ซึ่งจะทำให้การสอบประเมินความรู้ดังกล่าวในชั้นปีที่ 4 เพื่อวัดและประเมินความเหมาะสมว่านิสิตได้รับความรู้ในด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐานครบถ้วน ตามมาตรฐานของทันตแพทยสภาที่กำหนด และจะทำการประเมินภาค 2 ภาควิทยาศาสตร์คลินิกทันตกรรม (Clinical Sciences) และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพทันตกรรมสำหรับนิสิตทันตแพทย์ทุกสถาบันที่กำลังศึกษาในชั้นปีที่ 6 และได้รับการศึกษาและฝึกปฏิบัติงานรักษาผู้ป่วยจริงในคลินิกมาแล้ว (เปลี่ยนเรื่องแพทย์ให้เป็นเรื่องง่าย, การสอบใบประกอบวิชาชีพทันตกรรม จาก www.liemgthailand.com/th)

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ได้ประสานและดำเนินการจัดสอบเพื่อวัดประเมินความรู้ของนิสิตชั้นปีที่ 4 และชั้นปีที่ 6 ตั้งแต่ปีการศึกษา 2562 เป็นต้นมาและจากการดำเนินการที่ผ่านมา คณะทันตแพทยศาสตร์ได้พบว่าผลการสอบประเมินความรู้ของนิสิตทันตแพทย์ชั้นปีที่ 4 มีร้อยละของการสอบผ่านภาคที่ 1 ภาควิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตกรรมพื้นฐาน (Basic medical and dental sciences) น้อยกว่าร้อยละของการสอบผ่านภาคที่ 2 ภาควิทยาศาสตร์คลินิกทันตกรรม (Clinical Sciences) และกฎหมายของนิสิตในชั้นปีสุดท้าย (ปีที่ 6) ในทุกปีการศึกษา (ทันตแพทยสภา, ศูนย์ประเมินและรับรองความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพทันตกรรม. แหล่งที่มา : [www. https://cda.or.th](http://www.https://cda.or.th)) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลหรือเป็นปัจจัยสำคัญในการสอบของนิสิตชั้นปีที่ 4 ที่เข้ารับการสอบประเมินความรู้เพื่อให้ได้เตรียมความพร้อม มีการวางแผนให้กับตนเองและควบคุมตนเองเพื่อให้พร้อมที่จะกระทำในสิ่งต่างๆ นั้นให้บรรลุผลสำเร็จ (กมลวรรณ ดีเลิศ, 2551) โดยในการเตรียมความพร้อมนั้นนิสิตควรมีความพร้อมในองค์ประกอบในด้านต่างๆ เช่น ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ความมั่นคงทางอารมณ์ ความต้องการเรียนรู้ แรงจูงใจ และความสนใจที่ก่อให้เกิดการเตรียมความพร้อมในการสอบ (วรารักษ์ รักวิจัย, 2527) เพื่อให้คณะทันตแพทยศาสตร์สามารถนำข้อมูลหรือปัจจัยดังกล่าวมาพัฒนาการบริหารจัดการให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างมีศักยภาพ

โดยทั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยโดยมุ่งเน้นไปยังปัจจัยส่วนบุคคลของนิสิตชั้นปีที่ 4 และปัจจัยด้านการสนับสนุนของคณะทันตแพทย์ (ศิริญา คงอยู่, 2560) ทั้งด้านวิชาการ ด้านกิจกรรม ตลอดจนทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกของคณะว่ามีความสัมพันธ์ต่อการสอบประเมินความรู้วิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตกรรมพื้นฐานของนิสิตอย่างไร อันจะนำผลไปสู่การมุ่งเน้นพัฒนาผลสัมฤทธิ์ในการสอบประเมินความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐานให้มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้น ตลอดจนทั้งเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาและต่อยอดการพัฒนาประสิทธิภาพของการบริหารจัดการการเรียนการสอนของคณะทันตแพทยศาสตร์ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านบุคคลของนิสิตทันตแพทย์ที่มีผลต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1)
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนของคณะทันตแพทยศาสตร์มหาวิทยาลัยพะเยาที่มีผลต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยการวิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นิสิตทันตแพทยศาสตร์ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา ปีการศึกษา 2567 และได้เข้ารับการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐานในชั้นปีที่ 4 ประจำปีการศึกษา 2566 จำนวน 28 ราย แบบเฉพาะเจาะจง และการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างซึ่งทำการสัมภาษณ์ตัวแทนนิสิตโดยวิธีสุ่ม (Random) แบบง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) และมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 6 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และน้อยที่สุดหรือแทบจะไม่มี และการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) โดยมีการกำหนดคำถามแบบมีโครงสร้างและกำหนดตัวแทนผู้ให้ข้อมูลที่จะสัมภาษณ์ คือ นิสิตจำนวน 3 คนโดยวิธีสุ่มแบบง่าย โดยวิธีสุ่มจับสลากจากการสุ่มประจำตัวนิสิตจากของกลุ่มประชากรในการวิจัย

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างขึ้นโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม เพื่อให้แบบสอบถามมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พิจารณาข้อคำถามแต่ละข้อในเครื่องมือเพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไข และผลการวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ยของดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้เท่ากับ 1.00 และทำการตรวจสอบความเชื่อถือ (Reliability : Cronbach's Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.72

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการส่งแบบสอบถามออนไลน์ (Electronic Version) ผ่านไลน์กลุ่มชั้นปีของนิสิตทันตแพทยศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีการศึกษา 2567 และได้เข้ารับการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐานเรียบร้อยแล้วในชั้นปีที่ 4 ประจำปีการศึกษา 2566 จำนวน 28 รายโดยใช้โปรแกรมกูเกิลฟอร์มพร้อมแนบโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์เชิญชวนนิสิต หลักการและเหตุผลโดยย่อเพื่อชี้แจงเกี่ยวกับการทำวิจัย ผลการพิจารณา IOC โดยผู้ทรงคุณวุฒิ พร้อม Link การเข้าถึงแบบสอบถามด้วยรหัสนิสิตโดยมีรายละเอียดแสดงการยินยอมหรือไม่ยินยอมในการให้ข้อมูล โดยกำหนดระยะเวลาในการทำแบบสอบถาม 30 วัน ตามการพิจารณาด้านจริยธรรมในมนุษย์ เลขที่รับรอง HREC-UP-HSS 2.2/154/67 ซึ่งผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเองและได้รับข้อมูลที่มีเนื้อหาสมบูรณ์คืนมาครบตามจำนวน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย (Descriptive Statistics) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และสถิติไคสแควร์ (Chi Square)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ คำถามเป็นคำถามปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูล คือนิสิตทันตแพทย์ ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีการศึกษา 2567 ที่ได้รับการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐานเรียบร้อยแล้วในชั้นปีที่ 4 ประจำปีการศึกษา 2566 เรียบร้อยแล้ว โดยวิธีสุ่ม (Random) แบบง่าย วิธีการสุ่มจับสลากรหัสประจำตัวนิสิต จำนวน 3 รายจากของกลุ่มประชากรในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ความสำคัญที่เป็นปัจจัยต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตทันตแพทยศาสตร มหาวิทยาลัยพะเยาได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบุคคลในพฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบเป็นอันดับที่ 1 ($\bar{x}=4.54$) รองลงมาเป็นปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ด้านวิชาการ ($\bar{x}= 4.14$) , ปัจจัยด้านบุคคลในพฤติกรรมด้านการสอบ ($\bar{x}=4.11$), ปัจจัยด้านบุคคลในความวิตกกังวลที่กระทบกับการสอบ ($\bar{x}=3.89$) และปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านกิจกรรม ($\bar{x}= 2.25$) ตามลำดับ และให้ความสำคัญกับปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นอันดับที่ 6 อันดับสุดท้ายมีค่า $\bar{x}= 1.96$ ดังตารางที่ 1

(n = 28)

ปัจจัยที่มีผลต่อการสอบ ประเมินความรู้	น้อยที่สุด หรือแทบ จะไม่มี 1	น้อยที่สุด 2	น้อย 3	ปาน กลาง 4	มาก 5	มาก ที่สุด 6	ค่า เฉลี่ย	ลำดับ
1.ปัจจัยด้านบุคคล								
1.1. พฤติกรรมด้าน	2	1	1	10	4	10	4.54	1

การเรียนรู้ก่อนสอบ	(7.1)	(3.6)	(3.6)	(35.7)	(14.3)	(35.7)		
1.2. พฤติกรรมการสอบ		4	6	7	5	6	4.11	3
		(14.3)	(21.4)	(25.0)	(17.9)	(21.4)		
	1	1	9	7	9	1	3.89	4
1.3. ความวิตกกังวลที่กระทบกับการสอบ	(3.6)	(3.6)	(32.1)	(25.0)	(32.1)	(3.6)		
2.ปัจจัยสนับสนุนจากคณะ		4	6	6	6	6	4.14	2
2.1. ด้านวิชาการ		(14.3)	(21.4)	(21.4)	(21.4)	(21.4)		
	10	10	3	2	2	1	2.25	5
2.2. ด้านกิจกรรม	(35.7)	(35.7)	(10.7)	(7.1)	(7.1)	(3.6)		
	15	8	2			3	1.96	6
2.3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	(53.6)	(28.6)	(7.1)			(10.7)		

ตารางที่ 1 ลำดับความสำคัญที่เป็นปัจจัยต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์

การแพทย์และ ทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1)

2. ปัจจัยด้านบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) จำแนกเป็นรายปัจจัย ปัจจัยพฤติกรรมด้านการสอบ (การทดสอบตนเอง การทบทวนและเตรียมตัวสอบ) มีระดับความสำคัญมากที่สุด ($\bar{x} = 4.64$) รองลงมาเป็นพฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ (สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียน, การรวบรวมข้อมูลและการค้นหาความรู้, การเลือกใจความสำคัญและจดจำเนื้อหาที่สำคัญ) และ พฤติกรรมด้านการสอบ (สมาธิและความตั้งใจในการสอบ, การจัดการกับเวลาในการสอบ) มีระดับความสำคัญมากและพฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ (การใช้เทคนิคและเครื่องมืออุปกรณ์ในการเรียน) และ ความวิตกกังวลที่กระทบกับการสอบ (ด้านครอบครัวและสังคม, ด้านการเงิน, เศรษฐกิจ และด้านสุขภาพร่างกาย, จิตใจ) มีระดับความสำคัญระดับปานกลาง ดังตารางที่ 2

(n = 28)								
ปัจจัยที่มีผลต่อการสอบประเมินความรู้	น้อย ที่สุด 1	น้อย 2	ปาน กลาง 3	มาก 4	มาก ที่สุด 5	ค่า เฉลี่ย	ค่า SD	ความ หมาย
1. พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ								
1.1 สมาธิและการเอาใจใส่		1 (3.6)	2 (7.1)	7 (25.0)	18 (64.3)	4.50	0.79	มาก
1.2 การรวบรวมข้อมูลและการค้นหา ความรู้			4 (14.3)	16 (57.1)	8 (28.6)	4.14	0.65	มาก
1.3 การเลือกใจความสำคัญและจดจำ เนื้อหาที่สำคัญ		1 (3.6)	5 (17.8)	11 (39.3)	11 (39.3)	4.14	0.85	มาก
1.4 การใช้เทคนิคและเครื่องมืออุปกรณ์ ในการเรียน	1 (3.6)	8 (28.6)	7 (25.0)	6 (21.4)	6 (21.4)	3.29	1.21	ปาน กลาง
2. พฤติกรรมด้านการสอบ								
2.1 การทดสอบตนเอง ทบทวนและเตรียมตัวสอบ			2 (7.1)	6 (21.4)	20 (71.4)	4.64	0.62	มาก ที่สุด
2.2 สมาธิและความตั้งใจในการสอบ			7 (25.0)	8 (28.6)	13 (46.4)	4.21	0.83	มาก
2.3 การจัดการกับเวลาในการสอบ		3 (10.7)	8 (28.6)	9 (32.1)	8 (28.6)	3.79	0.99	มาก
3. ความวิตกกังวลที่กระทบกับการสอบ								
3.1 ด้านครอบครัวและสังคม	3 (10.7)	7 (25.0)	6 (21.4)	6 (21.4)	6 (21.4)	3.18	1.33	ปาน กลาง
3.2 ด้านการเงิน , เศรษฐกิจ	7 (25.0)	3 (10.7)	7 (25.0)	8 (28.6)	3 (10.7)	2.89	1.37	ปาน กลาง
3.3 ด้านสุขภาพร่างกาย , จิตใจ	1 (3.6)	2 (7.1)	9 (32.1)	6 (21.4)	10 35.7	3.79	1.13	มาก

ตารางที่ 2 ปัจจัยด้านบุคคลที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์
การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1)

3. ปัจจัยด้านสนับสนุนของคณะทันตแพทยศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ด้านวิชาการ (ความรู้ในเนื้อหารายวิชาที่ใช้สอบ, อาจารย์และการถ่ายทอดความรู้ในรายวิชาที่สอบ), ด้านกิจกรรม (กิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อนทำการสอบประเมินฯ) และ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก(สถานที่จัดสอบ) มีความสำคัญในระดับมาก รองลงมาเป็น ด้านกิจกรรม (กิจกรรมส่งเสริมกำลังใจหรือสร้างแรงบันดาลใจ ในการสอบ) และ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (รูปแบบและกระบวนการสอบ) มีระดับความสัมพันธ์ปานกลาง ดังตารางที่ 3

(n = 28)								
ปัจจัยที่มีผลต่อการสอบประเมินความรู้	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด	ค่าเฉลี่ย	ค่า SD	ความหมาย
	1	2	3	4	5			
1. ด้านวิชาการ								
1.1 ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ใช้สอบ		1 (3.6)	4 (14.3)	6 (21.4)	17 (60.7)	4.39	0.88	มาก
1.2 อาจารย์และการถ่ายทอดความรู้ในรายวิชาที่สอบ		1 (3.6)	4 (14.3)	11 (39.3)	12 (42.9)	4.21	0.83	มาก
2. ด้านกิจกรรม								
2.1 กิจกรรมการทบทวนความรู้ ก่อนทำการสอบประเมิน	1 (3.6)	1 (3.6)	6 (21.4)	7 (25.0)	13 (46.4)	4.07	1.09	มาก
2.2 กิจกรรมส่งเสริมกำลังใจหรือสร้างแรงบันดาลใจ	2 (7.1)	5 (17.9)	8 (28.6)	10 (35.7)	3 (10.7)	3.25	1.11	ปานกลาง
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก								
3.1 สถานที่จัดสอบ	1 (3.6)	3 (10.7)	11 (39.3)	7 (25.0)	7 (25.0)	3.64	0.99	มาก
3.2 รูปแบบและกระบวนการสอบ		4 (14.3)	10 (35.7)	9 (32.1)	4 (14.3)	3.39	1.03	ปานกลาง

ตารางที่ 3 ปัจจัยด้านสนับสนุนของคณะทันตแพทยศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1)

4. จำนวนครั้งในการสอบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการจัดการกับเวลาในการสอบ และ เพศมีความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์

มหาวิทยาลัยพะเยา ด้านกิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อนทำการสอบประเมินฯ
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ดังตารางที่ 4

(n = 28)

ปัจจัยที่มีผลต่อการสอบประเมินความรู้	เพศ	อายุ	จำนวน ครั้งในการ สอบ	เกรดเฉลี่ย รวม	โครงการที่ รับเข้า ศึกษา
1.ปัจจัยด้านบุคคล					
1.1 พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ	.109	.022	.450	.486	.842
1.1.1 สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียน	.396	.498	.494	.949	.953
1.1.2 การรวบรวมข้อมูลและการค้นหาความรู้	.767	.347	.174	.474	.334
1.1.3 การเลือกใจความสำคัญและจดจำ	.903	.168	.065	.809	.073
1.1.4 การใช้เทคนิคและเครื่องมือในการเรียน	.042	.173	.133	.639	.145
1.2. พฤติกรรมด้านการสอบ	.677	.480	.559	.313	.080
1.2.1 การทดสอบตนเอง การทบทวนและเตรียมตัว	.584	.035	.393	.912	.557
สอบ					
1.2.2 สมาธิและความตั้งใจในการสอบ	.277	.421	.438	.811	.098
1.2.3 การจัดการกับเวลาในการสอบ	.569	.754	.000*	.432	.632
1.3. ความวิตกกังวลที่กระทบกับการสอบ	.127	.235	.960	.957	.760
1.3.1 ด้านครอบครัวและสังคม	.278	.795	.508	.700	.583
1.3.2 ด้านการเงิน , เศรษฐกิจ	.605	.859	.442	.377	.672
1.3.3 ด้านสุขภาพร่างกาย , จิตใจ	.366	.686	.929	.701	.420
2.ปัจจัยสนับสนุนจากคณะ					
2.1. ด้านวิชาการ	.030	.300	.834	.625	.122
2.1.1 ความรู้ในเนื้อหารายวิชาที่ใช้สอบ	.270	.144	.797	.811	.968
2.1.2 อาจารย์และการถ่ายทอดความรู้	.486	.097	.441	.327	.383
2.2 ด้านกิจกรรม	.002*	.548	.830	.222	.048
2.2.1 กิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อน	.825	.599	.167	.608	.510
ทำการสอบประเมินฯ					
2.2.2 กิจกรรมส่งเสริมกำลังใจหรือสร้างแรง	.284	.229	.612	.681	.806
บันดาลใจในการสอบ					

2.3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	.396	.498	.494	.949	.953
2.3.1 สถานที่ทดสอบ	.062	.729	.325	.934	.438
2.3.2 รูปแบบและกระบวนการสอบ	.020	.848	.104	.710	.520

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลทั่วไปกับปัจจัยด้านบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์

5. ปัจจัยด้านบุคคล พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียน พฤติกรรมด้านการสอบ การทดสอบตนเอง การทบทวนและเตรียมตัวสอบ มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิต อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ด้วยเช่นกัน ได้แก่ปัจจัยด้าน ด้านวิชาการ ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ใช้สอบ และด้านกิจกรรม กิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อนทำการสอบประเมินฯ ดังตารางที่ 5

(n = 28)			
ปัจจัยที่มีผลต่อการสอบประเมินความรู้	Chi-Square	df	Asymp. Sig
ปัจจัยด้านบุคคล			
1. พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ			
1.1 สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียน	26.000	3	.000*
1.2 การรวบรวมข้อมูลและการค้นหาความรู้	8.000 ^d	2	.018
1.3 การเลือกใจความสำคัญและจดจำเนื้อหาที่สำคัญ	10.286 ^c	3	.016
1.4 การใช้เทคนิคและเครื่องมืออุปกรณ์ในการเรียน	5.214 ^b	4	.266
2. พฤติกรรมด้านการสอบ			
2.1 การทดสอบตนเอง การทบทวนและเตรียมตัวสอบ	19.143 ^d	2	.000*
2.2 สมาธิและความตั้งใจในการสอบ	2.214 ^d	2	.331
2.3 การจัดการกับเวลาในการสอบ	3.143 ^c	3	.370
3. ความวิตกกังวลที่กระทบกับการสอบ			
3.1 ด้านครอบครัวและสังคม	1.643 ^b	4	.801

3.2 ด้านการเงิน , เศรษฐกิจ	4.143 ^b	4	.387
3.3 ด้านสุขภาพร่างกาย , จิตใจ	11.643 ^b	4	.020
ปัจจัยสนับสนุนจากคณะ			
1. ด้านวิชาการ			
1.1 ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ใช้สอบ	20.857 ^c	3	.000*
1.2 อาจารย์และการถ่ายทอดความรู้ในรายวิชา ที่สอบ	12.286 ^c	3	.006
2. ด้านกิจกรรม			
2.1 กิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อนทำการสอบ	17.714 ^b	4	.001*
ประเมินฯ			
2.2 กิจกรรมส่งเสริมกำลังใจหรือสร้างแรงบันดาลใจ ในการ	8.071 ^b	4	.089
สอบ			
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก			
3.1 สถานที่จัดสอบ	4.571 ^c	3	.206
3.2 รูปแบบและกระบวนการสอบ	10.214 ^b	4	.037

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์
พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์

6. ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิด โดยวิธีการสุ่ม (Random) แบบง่าย วิธีการสุ่มจับสลากรหัสประจำตัวนิสิต และทำการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พบว่า 1) นิสิตให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบุคคลมากที่สุด โดยเฉพาะพฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียนของตนเองที่ผ่านมา ตลอดทั้งพฤติกรรมด้านการสอบ การทดสอบตนเอง การทบทวนการสอบและการเตรียมตัวสอบ 2) นิสิตตระหนักและเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการเวลาในการเรียน และการทบทวนว่ามีส่วนสำคัญในการสอบเป็นอย่างยิ่ง 3) นิสิตยังคงต้องการแรงส่งเสริมของคณะโดยเฉพาะด้านวิชาการและด้านกิจกรรม 4) นิสิตมีข้อเสนอแนะให้คณะทันตแพทยศาสตร์พิจารณาและส่งเสริมในการพัฒนาปัจจัยสนับสนุน ดังนี้ พิจารณาจัดการเรียนการสอนโดยมีช่วงเวลาให้นิสิตได้ทำการทบทวนความรู้ก่อนสอบมากยิ่งขึ้น พิจารณาควรให้มีกิจกรรมการ

ทบทวนความรู้ก่อนสอบเป็นระยะๆ ไม่กระชั้นชิดกับวันที่จะสอบ และควรเป็นกิจกรรมในรูปแบบ onsite เพื่อความสมบูรณ์ในการรับรู้ของนิสิต ควรพิจารณาให้มีการชี้แจงขั้นตอนการสมัครสอบให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และพิจารณาเน้นย้ำเนื้อหาการสอบ หรือ ข้อมูลที่นิสิตควรค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อให้เป็นแนวทางการทบทวนความรู้ก่อนสอบได้

อภิปรายผล

จากการศึกษานิสิตทันตแพทยศาสตร์ ชั้นปีที่ 5 ที่กำลังศึกษาในหลักสูตรทันตแพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยพะเยา ประจำปีการศึกษา 2567 และได้ เข้ารับการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐานเรียบร้อยแล้วในชั้นปีที่ 4 ประจำปีการศึกษา 2566 สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้ดังนี้

1. นิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ตระหนักว่าปัจจัยที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ คือ ปัจจัยด้านบุคคล พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบของนิสิตเองเป็นลำดับแรก โดยมีปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านวิชาการเป็นปัจจัยเสริม โดยได้ลำดับความสำคัญไว้ ดังนี้ ปัจจัยด้านบุคคล พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบเป็นอันดับที่ 1 รองลงมาเป็นปัจจัยสนับสนุนจากคณะ ด้านวิชาการ ก่อนกลับไปยังปัจจัยด้านบุคคลในด้านพฤติกรรมด้านการสอบและความวิตกกังวลที่กระทบกับการสอบจึงเห็นได้ว่านิสิตเข้าใจเป็นอย่างดีว่าในการสอบสิ่งสำคัญที่สุดคือตัวของนิสิตเอง โดยเฉพาะเรื่องของพฤติกรรมการเรียนก่อนที่จะทำการสอบเพื่อประเมินความรู้ดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับกมลวรรณ ดีเลิศ (2551) ที่ระบุว่า การเตรียมความพร้อมคือการที่บุคคลต้องมีการวางแผนให้กับตนเองและควบคุมตนเองเพื่อให้พร้อมที่จะกระทำในสิ่งต่าง ๆ แล้วบรรลุผลสำเร็จ การแสดงพฤติกรรมในการเตรียมตัวเพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้โดยสามารถควบคุมตนเอง วางแผนการใช้เวลาที่เหมาะสม มีการเอาใจใส่ หมั่นฝึกฝน เพื่อให้บรรลุในเป้าหมายที่ต้องการ

2. นิสิตยังคงมีเชื่อมั่นว่าปัจจัยสนับสนุนจากคณะ ด้านวิชาการ ความรู้ในเนื้อหารายวิชาที่ใช้สอบก็ยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมและสร้างความเชื่อมั่นให้นิสิตก่อนเข้ารับการสอบและพร้อมที่จะเตรียมตัวและวางแผนได้เป็นอย่างดี

3. ความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับการสอบ พบว่า จำนวนครั้งในการสอบมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมด้านการสอบ การจัดการกับเวลาในการสอบ และเพศมี

ความสัมพันธ์กับปัจจัยสนับสนุนจากคณะ ด้านกิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อนทำการสอบประเมินฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ปัจจัยด้านบุคคล พฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียน พฤติกรรมด้านการสอบการทดสอบตนเอง การทบทวนและเตรียมตัวสอบ มีความสัมพันธ์กับการสอบของนิสิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนปัจจัยสนับสนุนจากคณะฯ ที่มีความสัมพันธ์กับการสอบของนิสิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 เช่นกัน ได้แก่ ปัจจัยด้านวิชาการ ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ใช้สอบ และด้านกิจกรรม กิจกรรมการทบทวนความรู้ให้กับนิสิตก่อนทำการสอบประเมินฯ และจากข้อมูลดังกล่าวได้สอดคล้องกับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่พบว่านิสิตให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านบุคคลมากที่สุดโดยเฉพาะพฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ สมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียนของตนเองที่ผ่านมา ตลอดทั้งพฤติกรรมด้านการสอบการทดสอบตนเอง การทบทวนการสอบและการเตรียมตัวสอบ ความสำคัญของการบริหารจัดการเวลาในการเรียนและการทบทวน อีกทั้งยังต้องการแรงส่งเสริมและผลักดันจากคณะ โดยการจัดการเรียนให้นิสิตได้มีช่วงเวลาดทบทวนความรู้ก่อนสอบ จัดกิจกรรมทบทวนความรู้ก่อนสอบเป็นระยะๆ ไม่กระชั้นชิดกับวันที่จะสอบและควรเป็นกิจกรรมในรูปแบบ onsite เพื่อความสมบูรณ์ในการรับรู้ของนิสิต ชี้แจงขั้นตอนการสมัครสอบให้ชัดเจนและเน้นย้ำเนื้อหาการสอบหรือข้อมูลที่นิสิตควรค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อให้เป็นแนวทางการทบทวนความรู้ก่อนสอบได้ ซึ่งสอดคล้อง สภาวเดือน โอตมีและคณะ (2561) และการสัมภาษณ์เชิงลึกเห็นได้ว่านอกจากปัจจัยส่วนบุคคลคือตัวนิสิตเองแล้วคณะทันตแพทยศาสตร์ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยผลักดันและสร้างแรงกำลังใจแก่นิสิตในด้านความรู้ ความเชื่อมั่นในตนเอง ทำให้นิสิตคลายความกังวลออกไป หากนิสิตมั่นใจและเชื่อมั่นว่าตนเองได้รับความรู้ความเข้าใจอย่างเต็มที่ก่อนเข้ารับการสอบ ดังนั้นการสนับสนุนของคณะโดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนและการบริหารจัดการด้านวิชาการและกิจกรรมเพื่อทบทวนความรู้ก่อนสอบจึงเป็นปัจจัยสำคัญรองลงมาจากตัวนิสิตเองที่จะทำให้การสอบประสบความสำเร็จอย่างเห็นได้ชัด ดังที่สุชาดา อินทรกำแหง (2544) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข พบว่า การสนับสนุนของครูผู้สอนต่อผู้เรียนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะพัฒนาให้ความรู้ ความสามารถรวมถึงเจตคติทางบวกต่อการเรียนได้ ซึ่งจะช่วยให้มีความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ มีความ

กระตือรือร้นในการเรียน มีความพึงพอใจในการเรียน ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นและประสานวงศ์ บุรณพิมพ์ (2536) ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการของหน่วยงานจะช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียน ผู้สอบมีความเชื่อมั่นในตนเองและสามารถวางแผนทบทวนความรู้ก่อนสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การวิเคราะห์เชิงลึกจากการวิจัย พบว่าด้วยการสอบภาควิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตกรรมพื้นฐาน (Basic medical and dental sciences) เป็นการสอบประเมินความรู้ของนิสิตชั้นปีที่ 4 เพื่อวัดและประเมินความรู้ ความสามารถด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐานตามมาตรฐานที่กำหนดหลังจากที่นิสิตศึกษาในชั้นปีที่ 1-3 มาแล้ว ซึ่งช่วงเวลาดังกล่าวนิสิตยังคงศึกษาตามแผนการศึกษาในชั้นปีที่ 4 ทั้งในรายวิชาบรรยาย ปฏิบัติการและฝึกปฏิบัติการในคลินิกซึ่งอาจส่งผลให้นิสิตมีความกังวลต่อการเรียนการสอนในชั้นปีปัจจุบันรวมถึงการทบทวนความรู้เดิม จึงส่งผลต่อการวางแผนบริหารจัดการก่อนการสอบ ดังนั้น คณะฯ จึงเป็นสถาบันที่สำคัญต่อการสนับสนุนนิสิตในการสอบ โดยเริ่มจากการสนับสนุนและผลักดันจากอาจารย์ผู้สอนในการทบทวนให้กับนิสิตในเบื้องต้น รวมถึงแนะนำการวางแผนการบริหารจัดการให้กับนิสิตรวมถึงการสร้างแรงผลักดันให้นิสิตมีความเชื่อมั่นในการสอบ อำนวยความสะดวกในการทบทวนความรู้ โดยมีคณะฯ เป็นผู้สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในการดำเนินการในรูปแบบที่เหมาะสมในคณะฯ เช่น การจัดกิจกรรมทบทวนความรู้ด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตกรรมพื้นฐาน กิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนสู่เพื่อน รุ่นพี่ที่เคยทำการสอบมาแล้วช่วยแนะแนวทางการสอบให้แก่รุ่นน้อง เป็นต้น เพื่อสร้างแรงกำลังใจให้แก่นิสิตร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมทั้งตัวของนิสิตเอง อาจารย์ และคณะทันตแพทยศาสตร์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นิสิตควรวางแผนและกำหนดพฤติกรรมด้านการเรียนก่อนสอบ ตั้งใจ มีสมาธิและการเอาใจใส่ต่อการเรียนของตนเอง ควรกำหนดพฤติกรรมการสอบ การทดสอบตนเอง การเตรียมตัวสอบรวมถึงการทบทวนการสอบอย่างต่อเนื่อง

1.2 คณะทันตแพทยศาสตร์

1.2.1 จัดการเรียนการสอนโดยมีช่วงเวลาให้นิสิตได้ทำการทบทวนความรู้ก่อนสอบ

1.2.2 เน้นย้ำเนื้อหาการสอนที่สำคัญต่อการสอบหรือข้อมูลที่นิสิตควรค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อเป็นแนวทางการสอบ

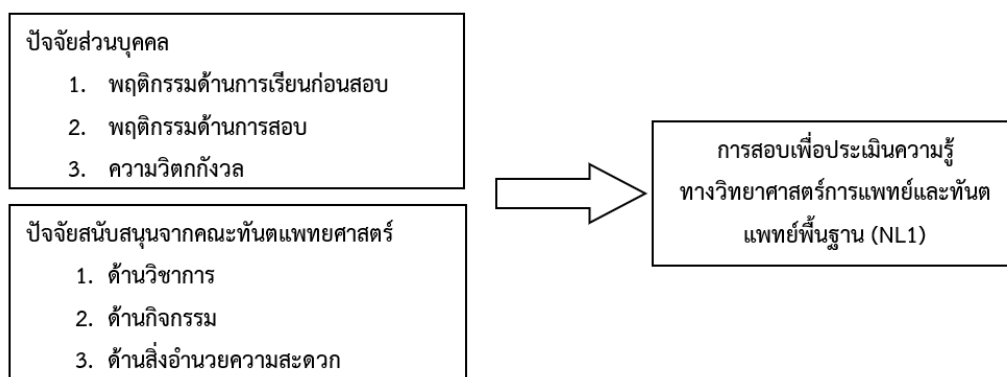
1.2.3 จัดให้มีกิจกรรมการทบทวนความรู้ก่อนสอบเป็นระยะๆ ในรูปแบบ onsite เพื่อความสมบูรณ์ในการรับรู้ของนิสิต

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งถัดไป

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ในการสอบ ประเมินความรู้ฯ ของนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

องค์ความรู้ใหม่

ปัจจัยส่วนบุคคล ด้านพฤติกรรมการเรียน พฤติกรรมการสอบ ความวิตกกังวลของนิสิต และปัจจัยสนับสนุนจากคณะทันตแพทยศาสตร์ ด้านวิชาการ ด้านกิจกรรมและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกมีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา สรุปได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการสอบเพื่อประเมินความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์และทันตแพทย์พื้นฐาน (NL1) ของนิสิตคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ดีเลิศ (2551). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเตรียมความพร้อมในการเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาใน ระบบกลางของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร. ใน *สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาจิตวิทยาการศึกษา*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทันตแพทยสภา. (2567). ศูนย์ประเมินและรับรองความรู้ความสามารถในการประกอบวิชาชีพทันตกรรม. เรียกใช้เมื่อ 27 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <http://www.https://cda.or.th>
- บริษัท ลิ้นท์ อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล เมดิคอล คอลลด์ดิง. (2562, 6 พฤศจิกายน). *เปลี่ยนเรื่องแพทย์ให้เป็นเรื่องง่าย, การสอบใบประกอบวิชาชีพทันตกรรม*. เรียกใช้เมื่อ 1 มีนาคม 2567 จาก <http://www.liemgthailand.com/th/ใบประกอบวิชาชีพทันตฯ>.
- ประสานวงศ์ บุระณะพิมพ์. (2536). รายงานวิจัยเรื่องการเตรียมตัวเพื่อสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ปีการศึกษา 2534 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม) ที่สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลายจากการสอบที่จัดโดยศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนประเภทบุคคลภายนอก. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 21(3), 62-70.
- วรภรณ์ รักรวิชัย (2527). *การศึกษาก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ:ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- สกวเดือน โอตมีและคณะ (2561). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์และการผดุงครรภ์ขั้นหนึ่งของบัณฑิตพยาบาลวิทยาลัยเซนต์หลุยส์. *วารสารสุขภาพการจัดการสุขภาพ*. 4(1-2), 54- 66.
- สุชาติ อินทรกำแหง. (2544). ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพของนักศึกษาพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา*. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ศิริณญา คงอยู่. (2560). ปัจจัยทำนายผลการสอบขึ้นทะเบียนและรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ การพยาบาลและการผดุงครรภ์ขั้นหนึ่งของบัณฑิตพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลกองทัพบก. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 18(2), 228-237.

แนวทางการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าเฟอร์นิเจอร์

ไม้สักอย่างสร้างสรรค์*

INNOVATIVE APPROACHES TO DESIGN AND DEVELOPMENT:

ENHANCING THE VALUE OF TEAK FURNITURE

จิติวรรุ ธีรรฐนธิคุณ¹ และ ธนกร สิริสุขันธา²

Thitiwach Teeraratnithikoon¹ and Thanakorn Sirisugandha²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

¹⁻²Lampang Rajabhat University, Thailand

E-mail: 67877010107@lpru.ac.th

บทคัดย่อ

“ไม้สัก” เป็นหนึ่งในวัสดุที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศไทย ได้รับความนิยมในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์มาอย่างยาวนาน เนื่องจากคุณสมบัติที่โดดเด่น ทั้งความแข็งแรง ทนทานต่อสภาพอากาศและแมลง อีกทั้งยังมีลวดลายไม้ที่สวยงามเป็นเอกลักษณ์ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ความต้องการของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป รวมถึงการแข่งขันจากวัสดุทดแทนและสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์ในการพัฒนาสินค้า โดยเน้นการออกแบบและนวัตกรรมที่สร้างสรรค์ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก

การนำแนวคิดด้านการออกแบบที่ทันสมัยมาใช้ร่วมกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตสามารถช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความโดดเด่น และสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้ดีขึ้น ทั้งในแง่ของความสวยงาม ฟังก์ชันการใช้งาน และความยั่งยืน บทความนี้จะมุ่งเน้นการศึกษาแนวทางในการออกแบบและพัฒนา นวัตกรรมสำหรับเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก เพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมศักยภาพของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยให้ก้าวไปสู่ระดับสากล

* Received 3 May 2025; Revised 28 June 2025; Accepted 29 June 2025

คำสำคัญ: ไม้สัก, นวัตกรรม, การเพิ่มมูลค่า

Abstract

"Teak wood" is one of Thailand's most valuable economic and cultural materials. It has long been popular in the furniture industry due to its outstanding characteristics, including strength, durability against weather and insects, and unique wood grain patterns. However, the teak furniture industry faces several challenges, such as rising production costs, shifting consumer demands, and competition from substitute materials and imported products. These factors necessitate that manufacturers adjust their strategies by focusing on innovative and creative designs to enhance the value of teak furniture.

Integrating modern design concepts with technology and innovation can make teak furniture more distinctive and better meet market demands in terms of aesthetics, functionality, and sustainability. This article explores approaches to designing and developing innovations for teak furniture to enhance its competitiveness in the market. Additionally, it aims to support the growth and advancement of Thailand's teak furniture industry to meet international standards.

Keywords: Teak wood, Innovation, Value addition

บทนำ

ในยุคที่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ การต่อยอดทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมจึงกลายเป็นแนวทางที่ได้รับความสนใจอย่างยิ่ง “ไม้สัก” นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีศักยภาพสูงของประเทศไทย โดยเฉพาะในภาคเหนือที่มีการปลูกและแปรรูปไม้สักเพื่อใช้ในการผลิตเฟอร์นิเจอร์มาอย่างยาวนาน ด้วยคุณสมบัติที่โดดเด่นในด้านความแข็งแรง ทนทาน และลวดลายที่สวยงาม ไม้สักจึงเป็นที่ต้องการทั้งในตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักยังคงเผชิญกับความท้าทายในการแข่งขันด้านราคา รูปแบบสินค้า และการตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภครุ่นใหม่ ที่ให้ความสำคัญกับทั้งฟังก์ชัน การออกแบบ และคุณค่าทางวัฒนธรรม ส่งผลให้ผู้ผลิตจำเป็นต้องปรับตัวด้วยการนำองค์ความรู้ด้านการออกแบบและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความแตกต่างและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าอย่างสร้างสรรค์

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษากระบวนการออกแบบและแนวทางการพัฒนานวัตกรรมที่สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก โดยมีเนื้อหาแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ มูลค่าทางเศรษฐกิจและความท้าทายของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในประเทศไทย แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในประเทศไทย และแนวทางผลักดันเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยสู่ตลาดโลก

มูลค่าทางเศรษฐกิจและความท้าทายของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในประเทศไทย

อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ถือเป็นหนึ่งในภาคการผลิตที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องด้วยลักษณะการเชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมอื่นๆ อย่างครอบคลุมและหลากหลาย กล่าวคือ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์มิได้เป็นเพียงการผลิตสินค้าเพื่อการใช้สอยเท่านั้น หากแต่ยังก่อให้เกิดห่วงโซ่อุปทานที่เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมต้นน้ำหลายประเภท อาทิ อุตสาหกรรมไม้ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การเพาะปลูก การแปรรูปไม้ขั้นพื้นฐาน ไปจนถึงการผลิตแผ่นไม้ประกอบชนิดต่างๆ (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2561) นอกจากนี้ ยังมีความเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมสิ่งทอซึ่งผลิตวัสดุหุ้มและตกแต่ง ตลอดจนอุตสาหกรรมพลาสติกที่ผลิตชิ้นส่วนและอุปกรณ์เสริมสำหรับเฟอร์นิเจอร์สมัยใหม่ ด้วยลักษณะของการผลิตที่ต้องอาศัยแรงงานฝีมือเป็นสำคัญ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์จึงเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของประเทศ ทั้งในรูปแบบของการจ้างงานโดยตรงในโรงงานผลิตเฟอร์นิเจอร์ขนาดใหญ่ไปจนถึงวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงกลุ่มหัตถกรรมในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถสร้างรายได้กระจายสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่สำคัญคือการจ้างงานใน

อุตสาหกรรมนี้มีความหลากหลายในด้านทักษะ ตั้งแต่แรงงานระดับพื้นฐานไปจนถึงช่างฝีมือ และนักออกแบบที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2567)

การเติบโตของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ส่งผลต่อเศรษฐกิจไทยในหลายมิติ ในด้านตรงนอกเหนือจากการสร้างงานสร้างรายได้แล้ว ยังก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจผ่านการส่งออกสินค้าเฟอร์นิเจอร์ไทยไปยังตลาดต่างประเทศ ซึ่งเป็นการนำรายได้เข้าประเทศและช่วยเสริมสร้างดุลการค้าระหว่างประเทศ ส่วนผลทางอ้อมนั้น การพัฒนาของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ยังกระตุ้นให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมในกระบวนการผลิต การออกแบบ และการใช้วัสดุทดแทนที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศในตลาดโลก (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567)

การเติบโตของอุตสาหกรรมการผลิตเฟอร์นิเจอร์ ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อภาพรวมเศรษฐกิจ โดยดัชนีผลผลิตอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ในไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2567 มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 11.10 เมื่อเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปี พ.ศ. 2566 ซึ่งผลิตภัณฑ์สำคัญ 3 อันดับแรกที่มีผลต่อดัชนีฯ ได้แก่ การผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ มีสัดส่วนการผลิตสูงสุดถึงร้อยละ 75.68 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลิตภัณฑ์จากผู้ประกอบการรายย่อย (Micro) จำนวน 9,204 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 75.96 และมีการจ้างงานทั้งหมด 106,556 ราย โดยส่วนใหญ่เป็นการจ้างงานในธุรกิจรายย่อย (Micro) และธุรกิจขนาดย่อม (S) คิดเป็นสัดส่วนรวมกันกว่าร้อยละ 61.57 ซึ่งการจ้างงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้ จำนวน 46,727 ราย คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 43.85 ของจำนวนการจ้างงานในภาคการผลิตเฟอร์นิเจอร์ทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการผลิตเฟอร์นิเจอร์ของไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มของเฟอร์นิเจอร์ไม้เป็นหลัก และเป็นกลุ่มผู้ประกอบการรายย่อยและขนาดย่อมที่เป็นกลุ่มฐานรากในระบบเศรษฐกิจที่จะต้องให้ความสำคัญอย่างมาก (ฐานเศรษฐกิจ, 2567)

ไทยเป็นหนึ่งในผู้ผลิตและส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไม้สักรายใหญ่ของโลก โดยมีชื่อเสียงในด้านการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่มีคุณภาพสูง ทั้งในด้านการออกแบบและความประณีตของงานฝีมือ ซึ่งทำให้ไทยเป็นผู้ส่งออกรายใหญ่ในตลาดโลก (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) ตลาดส่งออกเฟอร์นิเจอร์ไม้สักของไทยมีเป้าหมายหลักที่ประเทศจีน สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป โดยแต่ละตลาดมีลักษณะและความต้องการเฉพาะตัวที่ช่วยกระตุ้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการออกแบบให้ตอบโจทย์ผู้บริโภคในแต่ละภูมิภาค (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2561) อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไทยมีมูลค่ารวมมากกว่า 50,000 ล้านบาทต่อปี

โดยเฟอร์นิเจอร์ไม้สักคิดเป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 15–20 ของมูลค่าดังกล่าว ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและความสำคัญของเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในตลาดไทย (สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม, 2561)

“ไม้สักไทย” เป็นไม้เนื้อแข็งที่มีน้ำมันธรรมชาติในตัว ทำให้ทนทานต่อแมลงและปลวก ซึ่งช่วยให้เฟอร์นิเจอร์ไม้สักมีอายุการใช้งานยาวนานและคงความสวยงามได้เป็นเวลานาน เมื่อรวมกับฝีมือช่างไทยซึ่งมีเอกลักษณ์ โดยงานแกะสลักและงานหัตถกรรมไม้ของไทยได้รับการยอมรับในระดับโลก เนื่องจากช่างไทยมีความชำนาญและศิลปะเฉพาะตัวที่แสดงถึงความประณีตและรากเหง้าทางวัฒนธรรม ทำให้เฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยได้รับความนิยมในตลาดระดับไฮเอนด์ เช่น การใช้งานในโรงแรม รีสอร์ท และบ้านหรู ซึ่งแสดงถึงศักยภาพของผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและการออกแบบที่หรูหรา (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567)

อย่างไรก็ดีอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ยังคงเผชิญความท้าทายของอุตสาหกรรมจากราคาไม้สักไทยสูงกว่าประเทศเพื่อนบ้าน 2-3 เท่า เนื่องจากกฎหมายควบคุมการตัดไม้อย่างเข้มงวด (RECOFTC, 2021) การแข่งขันจากเวียดนามและพม่าที่ใช้ไม้สักอายุสั้นและค่าแรงต่ำกว่า (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) รวมทั้งอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักของประเทศไทย กำลังประสบปัญหาด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย ผู้ประกอบการในพื้นที่ยังขาดความเข้าใจและไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในกระบวนการผลิต สาเหตุสำคัญเกิดจากการขาดองค์ความรู้ด้านการออกแบบ ความไม่พร้อมในการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิต ข้อจำกัดด้านเงินทุนสำหรับการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิตเพื่อรองรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ทันสมัย และการขาดหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนอย่างครบวงจร (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2567)

นอกจากนี้ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมยังคงมีตลาดรองรับที่มั่นคง อาจทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้าตัดสินใจปรับเปลี่ยนรูปแบบผลิตภัณฑ์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับแนวคิดและส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ไม้สักให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน ซึ่งนิยมผลิตภัณฑ์ไม้สักที่มีรูปทรง

ทันสมัย เคลื่อนย้ายสะดวก สามารถถอดประกอบได้ และมีฟังก์ชันการใช้งานที่หลากหลาย การพัฒนาในแนวทางนี้จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และเสริมความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในจังหวัดแพร่อย่างยั่งยืน (กระทรวงอุตสาหกรรม, 2567)

แนวทางการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในประเทศไทย

เพื่อเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันของเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยในตลาดโลก การพัฒนาและนำนวัตกรรมมาใช้ในกระบวนการออกแบบและผลิตเป็นสิ่งสำคัญ โดยสามารถแบ่งแนวทางการพัฒนา ดังนี้

1. การใช้นวัตกรรมการออกแบบ (Design Innovation) สามารถเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันด้วยการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ให้มีความเรียบง่ายและทันสมัย (Minimal & Modern Design) โดยการผสมผสานกับวัสดุอื่น ๆ เช่น โลหะ แก้ว หรือหินอ่อน เพื่อสร้างความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบและใช้งานได้หลากหลาย (Modular & Multi-functional) เช่น โต๊ะไม้สักที่สามารถขยายขนาดได้ หรือเตียงที่พับเก็บเป็นโซฟาได้ ซึ่งช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นในการใช้งานและประหยัดพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของตลาดและการใช้งานในปัจจุบัน (Kachitvichyanukul & Pitakaso, 2012) ด้วยการใช้เทคโนโลยีทันสมัย เช่น การใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ และการพิมพ์ 3 มิติ ช่วยในการออกแบบ เพื่อให้ลูกค้าสามารถออกแบบเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่ตรงตามความต้องการส่วนบุคคลได้ (Customization & Personalization) ซึ่งช่วยเพิ่มความพึงพอใจและความผูกพันกับผลิตภัณฑ์ (Svoboda & Zach, 2019)

2. การพัฒนานวัตกรรมวัสดุและกระบวนการผลิต (Material and Process Innovation) การพัฒนาอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนานวัตกรรมด้านวัสดุและกระบวนการผลิต ซึ่งสามารถดำเนินการได้หลายแนวทาง อาทิ การพัฒนาเทคนิคการรักษาเนื้อไม้สักให้มีความคงทนและสวยงามยิ่งขึ้น โดยอาศัยเทคโนโลยีนาโนในการเคลือบผิวไม้ (Nano-coating) เพื่อป้องกันรอยขีดข่วน การซึมของน้ำ และการเสื่อมสภาพจากแสงแดด ซึ่งช่วยยืดอายุการใช้งาน และรักษาคุณภาพของเฟอร์นิเจอร์ไม้สักให้คงความงามยาวนาน (Ratnasingam et al., 2018)

นอกจากนี้ การนำเศษไม้สักและไม้สักเหลือใช้มาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ (Upcycling) โดยใช้เทคโนโลยีการอัดและเชื่อมประสานไม้ด้วยการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถสร้างแผ่นไม้สักประกอบที่มีความแข็งแรงและสวยงาม ซึ่งนอกจากจะช่วยลดต้นทุนการผลิตแล้ว ยังเป็นการใช้ทรัพยากรไม้สักอย่างคุ้มค่าและยั่งยืนอีกด้วย (Kijmongkolvanich et. al., 2023) ด้วยการพัฒนากระบวนการผลิตแบบอัตโนมัติและใช้ระบบหุ่นยนต์ (Automation and Robotics) ในการตัด เจาะ ขัด และประกอบชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ลดความผิดพลาดและของเสีย รวมถึงลดระยะเวลาในการผลิต ซึ่งส่งผลให้สามารถตอบสนองความต้องการของตลาดได้รวดเร็วยิ่งขึ้น (Kachitvichyanukul & Pitakaso, 2012)

3. การสร้างนวัตกรรมด้านการตลาดและแบรนด์ (Marketing and Brand Innovation) ความสำเร็จในตลาดโลกไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของผลิตภัณฑ์เพียงอย่างเดียว แต่ยังต้องอาศัยกลยุทธ์ทางการตลาดและการสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่ง โดยการพัฒนาเรื่องราวและคุณค่าของแบรนด์ (Brand Storytelling) ที่นำเสนอประวัติศาสตร์และคุณค่าของไม้สักไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการทำเฟอร์นิเจอร์ไม้ รวมถึงความยั่งยืนในการจัดการป่าไม้ของไทย เพื่อสร้างความแตกต่างและความประทับใจให้กับผู้บริโภค (Ratnasingam et.al., 2018) การพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี (Smart Furniture) เช่น โต๊ะไม้สักที่มีระบบชาร์จมือถือไร้สาย หรือ ตู้เสื้อผ้าไม้สักที่สามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นได้ เพื่อเพิ่มความสะดวกสบายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคยุคใหม่ (Tangsuratkun et.al., 2022) และ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการนำเสนอสินค้า เช่น การใช้เทคโนโลยีความเป็นจริงเสมือน (Virtual Reality) และความเป็นจริงเสริม (Augmented Reality) เพื่อให้ลูกค้าสามารถเห็นภาพจำลองการวางเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในพื้นที่จริงของตนเองก่อนตัดสินใจซื้อ ช่วยเพิ่มความมั่นใจและอำนวยความสะดวกในการเลือกซื้อสินค้า (Svoboda & Zach, 2019) ตลอดจนการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์และระบบการจัดจำหน่ายที่ครอบคลุมทั่วโลก พร้อมทั้งระบบการให้บริการหลังการขายที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความภักดีของลูกค้าต่อแบรนด์เฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทย (Tangsuratkun et.al., 2022)

4. การพัฒนานวัตกรรมด้านความยั่งยืน (Sustainability Innovation) ในยุคที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น การพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจึงเป็นโอกาสสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน โดยการพัฒนาระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability System) ที่ใช้เทคโนโลยีบล็อกเชน (Blockchain) ในการบันทึกและตรวจสอบแหล่งที่มาของไม้สัก ตั้งแต่การปลูก การตัด การแปรรูป จนถึงการผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ เพื่อสร้างความโปร่งใสและความมั่นใจว่าไม้สักที่ใช้มาจากแหล่งที่ถูกกฎหมายและมีการจัดการอย่างยั่งยืน (Korpela et al., 2017)

การออกแบบเฟอร์นิเจอร์ตามหลัก Circular Economy ที่คำนึงถึงวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ตั้งแต่การออกแบบ การผลิต การใช้งาน ไปจนถึงการรีไซเคิลหรือย่อยสลาย โดยเน้นการออกแบบที่สามารถถอดประกอบและซ่อมแซมได้ง่าย (Design for Disassembly and Repairability) เพื่อยืดอายุการใช้งานและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (Ellen MacArthur Foundation, 2019)

นอกจากนี้ การได้รับการรับรองมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เช่น FSC (Forest Stewardship Council) หรือ PEFC (Programme for the Endorsement of Forest Certification) จะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและเพิ่มโอกาสทางการตลาดในกลุ่มผู้บริโภคที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม (Rametsteiner & Simula, 2016) การใช้กาวและสารเคลือบผิวที่ปราศจากสารพิษ เพื่อรักษาสีและสภาพของไม้ และสุขภาพของผู้ใช้ ตามแนวคิดเฟอร์นิเจอร์รักษ์โลก (Eco-friendly Furniture) รวมถึงการส่งเสริมการนำเฟอร์นิเจอร์เก่ากลับมาใช้ใหม่ (Refurbish & Recycle) เพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและลดของเสีย (Yüksel & Kiliç, 2015)

5. การส่งเสริมเอกลักษณ์ไทยผ่านงานฝีมือ (Thai Craftsmanship Innovation) การพัฒนาอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยให้มีความโดดเด่นและแข่งขันได้ในตลาดโลกนั้น ไม่อาจละเลยการนำเอกลักษณ์ไทยซึ่งปรากฏในงานฝีมือช่างแขนงต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากงานฝีมือที่ละเอียดประณีตเป็นจุดแข็งสำคัญที่สามารถสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยในตลาดระดับสากล

การผสมผสานลวดลายไทยเข้ากับรูปแบบการออกแบบร่วมสมัย (Modern Thai Design) เป็นแนวทางที่มีศักยภาพสูง โดยอาศัยการประยุกต์ใช้ลวดลายไทยดั้งเดิม เช่น ลายกนก ลายประจักษ์ยาม หรือลายเทพพนม มาปรับใช้กับเฟอร์นิเจอร์รูปทรงโมเดิร์น ซึ่งสามารถ

สร้างความลงตัวระหว่างความเป็นไทยและความร่วมสมัย ตอบสนองรสนิยมของผู้บริโภคยุคใหม่ทั้งในและต่างประเทศ (Shu & Joenurairatana, 2024) นอกจากนี้ การพัฒนาเทคนิคการแกะสลักไม้สักแบบไทยประยุกต์ (Contemporary Thai Carving) ที่มีความสมดุลระหว่างความประณีตของงานแกะสลักไทยดั้งเดิมกับรูปแบบและประโยชน์ใช้สอยที่ตอบสนองต่อวิถีชีวิตสมัยใหม่ ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการสร้างมูลค่าเพิ่มและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์

การพัฒนาคอลเลกชันเฟอร์นิเจอร์ลายศิลปะไทย (Thai Art Collection) โดยการนำเอกลักษณ์ศิลปะไทยจากภูมิภาคต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบ ไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์เท่านั้น แต่ยังเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมไทยสู่สายตาชาวโลกอีกด้วย การสร้างความร่วมมือกับโรงแรมระดับห้าดาวและรีสอร์ทหรู เพื่อผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ (Signature Pieces) สำหรับตกแต่งพื้นที่ต่างๆ เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเพิ่มการรับรู้และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยในระดับสากล (ศิรินาถ อุสาพรหม, 2557)

นอกจากนั้น การพัฒนาการผลิตเฟอร์นิเจอร์พิเศษสำหรับโครงการอสังหาริมทรัพย์ระดับสูง (Luxury Real Estate Projects) ทั้งในและต่างประเทศ ก็เป็นโอกาสสำคัญในการขยายตลาดและสร้างการยอมรับในวงกว้าง โดยเฉพาะการนำเสนอเฟอร์นิเจอร์ที่ผสมผสานระหว่างความงามของศิลปะไทยกับฟังก์ชันการใช้งานที่ตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ของผู้อยู่อาศัยในโครงการระดับลักซ์วรี ซึ่งมักมีความต้องการผลิตภัณฑ์ที่มีความพิเศษและเป็นเอกลักษณ์ (Kaplinsky et.al.,2003)

กล่าวได้ว่าการส่งเสริมเอกลักษณ์ไทยผ่านงานฝีมือในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มมูลค่าและความสามารถในการแข่งขันเท่านั้น แต่ยังเป็นการสร้างความยั่งยืนให้กับภูมิปัญญาไทยและงานช่างฝีมือ ซึ่งถือเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของประเทศ การผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีสมัยใหม่กับงานฝีมือดั้งเดิมจะช่วยสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการพัฒนา นำไปสู่การเติบโตอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยในระยะยาว (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567)

แนวทางผลักดันเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยสู่ตลาดโลก

เพื่อให้เฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ จำเป็นต้องมีแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับนักออกแบบและสถาบันการศึกษา ตลอดจนการขยายตลาดไปสู่กลุ่มลูกค้าระดับไฮเอนด์ ดังนี้

1. การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน

ภาครัฐและเอกชนมีบทบาทสำคัญในการผลักดันอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักให้สามารถแข่งขันได้ในระดับสากล โดยหนึ่งในกลยุทธ์สำคัญคือการสร้างแบรนด์ “Thailand Premium Teak Furniture” เพื่อยกระดับเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยให้เป็นที่ยอมรับในตลาดโลก การสร้างแบรนด์ระดับประเทศจะช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ไม้สักไทยในฐานะสินค้าคุณภาพสูงที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (Scott, 2008; สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567)

การจัดงาน Thailand Furniture Fair เป็นอีกหนึ่งแนวทางสำคัญในการดึงดูดนักลงทุน และผู้ซื้อจากต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศ งานแสดงสินค้าระดับนานาชาตินี้จะเป็นเวทีให้ผู้ประกอบการไทยได้แสดงศักยภาพและนวัตกรรมของเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทย รวมถึงสร้างเครือข่ายทางธุรกิจกับผู้ซื้อจากทั่วโลก (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567) นอกจากนี้ รัฐบาลควรให้การสนับสนุนสตาร์ทอัพ ด้านเฟอร์นิเจอร์ที่เน้นเทคโนโลยี และนวัตกรรม ผ่านเงินทุนและสิทธิประโยชน์ทางภาษี เพื่อส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีใหม่ ในกระบวนการผลิต เช่น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เทคโนโลยี 3D Printing และวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การสนับสนุนดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาวัตกรรมและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทย (Klinpikul & Srichandr, 2009)

2. การสร้างความร่วมมือกับนักออกแบบและสถาบันการศึกษา

การพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยให้มีความโดดเด่นและตอบสนองความต้องการของตลาดโลกจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับนักออกแบบชั้นนำทั้งในและต่างประเทศ การร่วมมือกับนักออกแบบระดับโลก (International Designers Collaboration) เพื่อสร้างคอลเลกชันพิเศษที่ผสมผสานความเป็นไทยกับแนวคิดการออกแบบร่วมสมัย จะช่วยเพิ่มการยอมรับและการรับรู้ในวงกว้าง โดยเฉพาะในกลุ่มลูกค้าที่ชื่นชอบงานดีไซน์

การสร้างพันธมิตรกับนักออกแบบระดับโลกเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทย โดยมีการร่วมมือกับนักออกแบบต่างประเทศเพื่อพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ที่มีดีไซน์ล้ำสมัยและตรงกับความต้องการของผู้บริโภค สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Ratnasingam et. al. (2018) ซึ่งปัจจัยขับเคลื่อนและความท้าทายในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของมาเลเซีย ซึ่งพบว่าเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของมาเลเซียต้องเปลี่ยนแปลงและพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าผ่านนวัตกรรมและการเพิ่มมูลค่า แม้ว่ารัฐบาลจะมีบทบาทสำคัญในการจัดทำกรอบนโยบายที่กว้างขวางเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการเพิ่มมูลค่าและนวัตกรรม แต่ความสำเร็จยังคงมีจำกัด ทั้งนี้ เนื่องจากแหล่งที่มาของนวัตกรรมภายนอก มีความสำคัญมากกว่าแหล่งที่มาภายใน การวิเคราะห์ปัจจัยแสดงให้เห็นว่าปัจจัยภายนอก อันได้แก่ ความต้องการของตลาด และการวิจัยและพัฒนาภายในองค์กรเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญที่สุดของนวัตกรรมในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ของมาเลเซีย ในกรณีของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในประเทศไทย จึงจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านนโยบาย ตลอดจนสร้างพันธมิตรกับนักออกแบบระดับโลกเพื่อเพิ่มความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมในระยะยาว นอกจากนี้ การเปิดหลักสูตรเกี่ยวกับนวัตกรรมและการออกแบบเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในระดับสากล หรือ “Wood Furniture Design & Innovation” ภายในมหาวิทยาลัยจะช่วยสร้างบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีทักษะด้านการออกแบบและนวัตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไทยให้เติบโตอย่างยั่งยืน (Montes & Cruz, 2020)

แนวทางสำคัญอีกแนวทางหนึ่ง คือ การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทยในตลาดโลก ปัจจุบันประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการผลิตผลิตภัณฑ์จากไม้สัก ซึ่งเป็นไม้ที่มีคุณค่าและเป็นที่ต้องการในตลาดระดับพรีเมียมทั่วโลก อย่างไรก็ตาม การขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะเฉพาะทางและความเชี่ยวชาญในการแปรรูปไม้สักเป็นอุปสรรคสำคัญที่จำกัดการเติบโตและการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ เนื่องจากกระบวนการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักเป็นงานที่ต้องอาศัยความประณีต ความเข้าใจในคุณสมบัติของวัสดุ และทักษะฝีมือขั้นสูง การสร้างทีมงานที่มีคุณภาพสูงไม่เพียงแต่ต้องการเครื่องจักรที่

ทันสมัย แต่ยังคงอาศัยความเชี่ยวชาญของแรงงานที่ผ่านการฝึกฝนมาอย่างดี การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมนี้จึงเป็นการลงทุนระยะยาวที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเฉพาะทางสำหรับอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักจะเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะจากผู้เชี่ยวชาญไปสู่แรงงานรุ่นใหม่ ศูนย์ฝึกอบรมยังจะเป็นแหล่งพัฒนาหลักสูตรที่ครอบคลุมทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ตั้งแต่การคัดเลือกไม้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ เทคนิคการแกะสลัก การขึ้นรูป การประกอบ ไปจนถึงการตกแต่งและการเคลือบเงา โดยมุ่งเน้นการสร้างมาตรฐานฝีมือแรงงานที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล

นอกจากนี้ ศูนย์ฝึกอบรมควรมีการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาดั้งเดิม เพื่อพัฒนาเทคนิคการผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ลดการสูญเสียวัตถุดิบ และสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการของตลาดปัจจุบัน การวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ควรเป็นอีกหนึ่งภารกิจสำคัญของศูนย์ฝึกอบรม เพื่อสร้างนวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรม

การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมยังเป็นโอกาสในการสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และทรัพยากรระหว่างกัน ภาครัฐสามารถให้การสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณ ภาคเอกชนสามารถนำเสนอความต้องการและมาตรฐานของตลาด ในขณะที่สถาบันการศึกษาสามารถนำความรู้ทางวิชาการและการวิจัยมาประยุกต์ใช้ อาทิ ประสบการณ์จากประเทศที่ประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ เช่น อิตาลี เดนมาร์ก และญี่ปุ่น แสดงให้เห็นว่าการลงทุนในการพัฒนาทักษะของแรงงานอย่างเป็นระบบสามารถนำไปสู่การสร้างแบรนด์ระดับโลกและการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ ดังที่ Ratnasingham et.al. (2018) ได้ชี้ให้เห็นว่าศักยภาพของแรงงานเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้ในระยะยาว

โดยสรุป การจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรในอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักเป็นกลยุทธ์ที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการยกระดับอุตสาหกรรมไทยสู่การเป็นผู้นำในตลาดโลก การลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน แต่ยังเป็นการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาในการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักของไทยให้คงอยู่และพัฒนาต่อไปอย่างยั่งยืน

3. การขยายตลาดสู่กลุ่มลูกค้าระดับไฮเอนด์

การมุ่งเน้นตลาดเฉพาะกลุ่ม (Niche Market) โดยเฉพาะกลุ่มลูกค้าระดับไฮเอนด์ที่ให้ความสำคัญกับคุณภาพ ความเป็นเอกลักษณ์ และความยั่งยืน เป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทย การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเฉพาะ เช่น โรงแรมและรีสอร์ทระดับห้าดาว คอนโดมิเนียมระดับหรู และบ้านพักตากอากาศ จะช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้เปรียบทางการแข่งขัน (Svoboda & Zach, 2019)

การเจาะตลาดแพลตฟอร์มออนไลน์ที่หรูหรา (Luxury Online Platforms) เพื่อขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสู่ตลาดโลก เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่มีความสำคัญในยุคดิจิทัล แพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับสินค้าระดับหรูเปิดโอกาสให้ผู้ผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้ทั่วโลก โดยไม่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่และเวลา (Creevey & O' Connor, 2022)

การสร้างพันธมิตรกับบริษัทออกแบบตกแต่งภายในระดับโลก (Interior Design Firms) เพื่อนำเสนอเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยในโครงการตกแต่งภายในระดับไฮเอนด์ จะช่วยสร้างการยอมรับและความน่าเชื่อถือให้กับผลิตภัณฑ์ในวงกว้าง การร่วมมือกับมืออาชีพด้านการออกแบบตกแต่งภายในจะช่วยให้เฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยได้รับการยอมรับและถูกนำไปใช้ในโครงการที่มีชื่อเสียงทั่วโลก (Montes & Cruz, 2020)

การผลักดันเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยสู่ตลาดโลกจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และนักออกแบบ รวมถึงการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่มุ่งเน้นกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจน การบูรณาการความร่วมมือและการพัฒนาอย่างเป็นระบบจะช่วยยกระดับอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลกอย่างยั่งยืน (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2567)

สรุป

จากการศึกษาแนวทางการออกแบบและพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก พบว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดยุค

ใหม่มีความสำคัญอย่างยิ่ง การนำแนวคิดการออกแบบที่ทันสมัย เช่น การออกแบบที่คำนึงถึงการใช้งานที่หลากหลาย (multifunctional design) การออกแบบที่ช่วยประหยัดพื้นที่ (space-saving design) และการออกแบบที่สะท้อนอัตลักษณ์ไทย (Thai identity design) เป็นแนวทางที่ช่วยสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก เช่น การใช้ระบบดิจิทัลเพื่อออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การใช้เทคโนโลยี CNC (Computer Numerical Control) ในกระบวนการตัดไม้ที่มีความแม่นยำสูง รวมถึงการนำเทคนิคการเคลือบผิวไม้แบบใหม่มาใช้ ช่วยให้เฟอร์นิเจอร์ไม้สักสามารถตอบสนองต่อไลฟ์สไตล์ของผู้บริโภคยุคใหม่ได้มากขึ้น

อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญคือการพัฒนาเฟอร์นิเจอร์ไม้สักให้สอดคล้องกับแนวคิดด้านความยั่งยืน (sustainability) ซึ่งรวมถึงการใช้วัตถุดิบที่ได้รับการรับรองจากแหล่งผลิตที่มีการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน (sustainable forestry) การออกแบบที่ช่วยลดของเสียในกระบวนการผลิต และการนำวัสดุรีไซเคิลหรือวัสดุทดแทนมาใช้ร่วมกับไม้สัก เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

จากแนวทางดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยยังมีความโอกาสในการเติบโตและแข่งขันในตลาดได้อย่างมั่นคง หากมีการพัฒนานวัตกรรมและการออกแบบที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้บริโภคอย่างต่อเนื่อง ผู้ประกอบการสามารถนำแนวทางดังกล่าวไปประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น และสามารถขยายตลาดไปยังกลุ่มลูกค้าใหม่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไทยในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงอุตสาหกรรม. (2567). แผนปฏิบัติการด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมจังหวัดแพร่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2568 จาก <https://phrae.industry.go.th/th/strategic/>

ฐานเศรษฐกิจ. (2567). อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไทยโต ดันส่งออกตลาดใหม่ เร่งพัฒนา มาตราฐานรับเทรนด์โลก. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2568 จาก <https://www.thansettakij.com/business/trade-agriculture/615726>

- ศิรินาถ อุสาพรหม. (2557). วิถีไทยศตวรรษที่ 21: จากจิตรกรรมไทยสู่ศิลปะเทคนิคผสม. ใน *วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. (2567). *เสริมแกร่งให้อุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ไทย*. ใน *รายงานการศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงพาณิชย์.
- สำนักงานเศรษฐกิจอุตสาหกรรม. (2561). *ส่งออกตลาดเฟอร์นิเจอร์ไม้ในต่างแดน*. เรียกใช้เมื่อ 29 มีนาคม 2568 จ ๑ ก
<https://www.oie.go.th/assets/portals/1 / fileups/2 / files/ArticlesAnalysis/woodfurnituremarket.pdf>
- Creevey, D., Coughlan, J., & O'Connor, C. (2022). Social media and luxury: A systematic literature review. *International Journal of Management Reviews*, 24(1), 99–129.
- Ellen MacArthur Foundation. (2019). *Completing the picture: How the circular economy tackles climate change*. Ellen MacArthur Foundation.
- Kachitvichyanukul, V., Luong, H. T., & Pitakaso, R. (2012). Emotional design approach to design teak wood furniture. In *Proceedings of the Asia Pacific Industrial Engineering & Management Systems Conference 2012*.
- Kaplinsky, R., Memedovic, O., Morris, M., & Readman, J. (2003). *The global wood furniture value chain: What prospects for upgrading by developing countries?* UNIDO Sectoral Studies Series Working Paper.
- Kijmongkolvanich, S., Seviset, S., & Egwutvongsa, S. (2023). Development of geometric shape wood joint technique into the creation of Thai Lanna teak furniture with an environmentally friendly process in Thailand. *Journal of Social Science and Cultural*, 7(10), 300–315.
- Klinpikul, N., & Srichandr, P. (2009). Status of eco-design in Thai furniture industry. *Key Engineering Materials*, 854(419), 769.

- Korpela, K., Hallikas, J., & Dahlberg, T. (2017). Digital supply chain transformation toward blockchain integration. In *Proceedings of the Hawaii International Conference on System Sciences* (pp. 4182–4191). Hawaii, USA.
- Montes, M. F., & Cruz, J. (2020). The political economy of foreign investment and industrial development: The Philippines, Malaysia and Thailand in comparative perspective. *Journal of the Asia Pacific Economy*, 25(1), 16–39.
- Moya, R., & Tenorio, C. (2021). Wood properties and their variations in teak. In *The Teak Genome* (pp. 103–137). Cham: Springer International Publishing.
- Piotrowski, C. M., & Rogers, E. A. (2010). *Designing commercial interiors*. New Jersey: John Wiley and Sons.
- Rametsteiner, E., & Simula, M. (2003). Forest certification—An instrument to promote sustainable forest management? *Journal of Environmental Management*, 67(1), 87–98.
- Ratnasingam, J., Chin, K. A., Latib, H. A., Subramaniam, H., & Khoo, A. (2018). Innovation in the Malaysian furniture industry: Drivers and challenges. *BioResources*, 13(3), 5254–5270.
- RECOFTC. (2021). *Thailand's Community Forest Act: Analysis of the legal framework and recommendations*. Retrieved March 29, 2024, from <https://www.recoftc.org/sites/default/files/publications/resources/recoftc-0000392-0001-en.pdf>
- Scott, A. J. (2008). Patterns of development in the furniture industry of Thailand: Organization, location and trade. *Regional Studies*, 42(1), 17–30.

- Shu, X., & Joenurairatana, E. (2024). The study on the design characteristics, craftsmanship, and modern application of bamboo chairs in Southwest China in the 20th century. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(9), 1048–1061.
- Svoboda, J., Tauber, J., & Zach, M. (2019, September). 3D print application in furniture manufacturing. In *Proceedings of the 12th WoodEMA Annual International Scientific Conference on Digitalisation and Circular Economy: Forestry and Forestry Based Industry Implications* (pp. 131–140).
- Tangsuratkun, T., Theanruecnai, N., & Roopsing, T. (2022). Business management strategy for wood furniture manufacturing in Thailand. *Journal of Buddhist Anthropology*, 7(3), 207–221.
- Yüksel, E., & Kiliç, M. (2015). Eco-friendly approach in furniture design. In *Proceedings of the 27th International Conference* (Vol. 357, p. 368).
-

การอาชีวศึกษาในฐานะกลไกขับเคลื่อนขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ ของจีนในยุคแห่งนวัตกรรมเทคโนโลยี*

VOCATIONAL EDUCATION AS A DRIVER OF CHINA'S ECONOMIC COMPETITIVENESS IN THE ERA OF TECHNOLOGICAL INNOVATION

Ren Guoxiang¹ และ ธนกร สิริสุคันธา²

Ren Guoxiang¹ and Thanakorn Sirisugandha²

¹⁻²มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

¹⁻²Lampang Rajabhat University, Thailand

E-mail: 294653297@qq.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของการอาชีวศึกษาในประเทศจีนในฐานะกลไกขับเคลื่อนขีดความสามารถทางเศรษฐกิจในยุคแห่งนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยเน้นการบูรณาการระหว่างนโยบายการศึกษา วัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารระหว่างภาคส่วน และการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียน ผลการวิเคราะห์พบว่า ความสำเร็จของจีนในการยกระดับระบบอาชีวศึกษาเกิดจากการกำหนดนโยบายเชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Dual System) การสร้างวัฒนธรรมแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากภาคอุตสาหกรรมและภาคเอกชน นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะและสมรรถนะเชิงดิจิทัลของผู้เรียนยังมีส่วนสำคัญต่อการผลิตแรงงานที่สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง บทความเสนอแนะแนวทางการประยุกต์ใช้แนวทางของจีนในบริบทของประเทศอื่น โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย เพื่อพัฒนาระบบอาชีวศึกษาให้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: นโยบายการศึกษา, วัฒนธรรมองค์กร, การสื่อสาร, ทักษะทางดิจิทัล, สมรรถนะเชิงดิจิทัล

* Received 27 June 2025; Revised 12 July 2025; Accepted 13 July 2025

Abstract

This article aims to analyze the role of vocational education in China as a key driver of economic competitiveness in the era of technological innovation. It focuses on the integration of educational policy, organizational culture, cross-sector communication, and the development of students' digital skills. The analysis reveals that China's success in elevating its vocational education system stems from clearly defined strategic policies, the promotion of a dual education system, the cultivation of a culture of innovation within educational institutions, and strong participation from industry and the private sector. Furthermore, the enhancement of students' digital skills and digital competence plays a crucial role in producing a workforce aligned with high-tech industries. The article offers policy recommendations for other countries—especially developing ones such as Thailand—on how to adapt China's approach to vocational education in order to respond effectively to rapid economic and technological changes in a sustainable manner.

Keywords: Educational Policy, Organizational Culture, Communication, Digital Skills, Digital Competence

บทนำ

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจโลก ประเทศต่าง ๆ จำเป็นต้องเร่งพัฒนา “ทุนมนุษย์” (human capital) ให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมยุคใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคการผลิต การบริการ และเทคโนโลยีขั้นสูง (Philbeck, & Davis, 2018) การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ (Industry 4.0) ซึ่งขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ อินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) และระบบอัตโนมัติ กำลังเปลี่ยนแปลงรูปแบบของ

แรงงานทั่วโลกอย่างลึกซึ้ง ส่งผลให้เกิดความจำเป็นในการออกแบบระบบการศึกษาใหม่ โดยเฉพาะระบบการอาชีวศึกษา เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อทิศทางของตลาดแรงงานที่มีพลวัตสูง และมีความต้องการทักษะเชิงเทคนิคขั้นสูงมากขึ้น (World Economic Forum, 2020)

การอาชีวศึกษาในบริบทของเศรษฐกิจดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงการฝึกอบรมทักษะในสายอาชีพแบบดั้งเดิม หากแต่จำเป็นต้องพัฒนาให้ผู้เรียนมีความสามารถคิดวิเคราะห์ แก้ไขปัญหา และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นขีดความสามารถเชิงเศรษฐกิจที่สำคัญในยุคปัจจุบัน (OECD, 2023; Marope et al., 2015) ทั้งนี้ แนวโน้มระดับโลกสะท้อนให้เห็นว่า ประเทศที่สามารถบูรณาการการอาชีวศึกษาเข้ากับการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม จะมีความได้เปรียบในการแข่งขันทางเศรษฐกิจอย่างชัดเจน

ประเทศจีนถือเป็นกรณีศึกษาที่โดดเด่นในระดับโลก เนื่องจากรัฐบาลจีนได้กำหนดทิศทางเชิงนโยบายที่ชัดเจนในการยกระดับการอาชีวศึกษาให้เป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งนี้ นโยบายสำคัญ เช่น “Made in China 2025” มุ่งเน้นการผลักดันอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูง และการพัฒนาทักษะบุคลากรให้สอดคล้องกับอุตสาหกรรมเป้าหมาย รวมถึงการส่งเสริมรูปแบบ “Dual System Vocational Education” ที่ผสมผสานการเรียนรู้ในโรงเรียนกับประสบการณ์ในสถานประกอบการจริง ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างทักษะแรงงานกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม (Liu & Hardy, 2023)

การดำเนินนโยบายดังกล่าวได้รับการสนับสนุนเชิงโครงสร้างและทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านงบประมาณ การพัฒนาหลักสูตร การยกระดับศักยภาพของครูผู้สอน และการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้การอาชีวศึกษาของจีนสามารถผลิตแรงงานที่มีทักษะสอดคล้องกับความต้องการของอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีส่วนสำคัญในการผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงของประเทศอย่างมีนัยสำคัญ (Lin, 2024)

จากบริบทดังกล่าว บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทของการอาชีวศึกษาในประเทศจีนในฐานะกลไกขับเคลื่อนขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศในยุคแห่งนวัตกรรมเทคโนโลยี โดยมุ่งเน้นการเชื่อมโยงระหว่างนโยบายการศึกษา วัฒนธรรมองค์กรของสถาบันอาชีวศึกษา การสื่อสารระหว่างภาคส่วน ทักษะดิจิทัล และสมรรถนะเชิงดิจิทัลของ

ผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการตอบสนองต่อบริบทเศรษฐกิจใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมต่อไป

บทบาทของการอาชีวศึกษาในระบบเศรษฐกิจจีน

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศจีนในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาเกิดจากการขับเคลื่อนเชิงนโยบายที่มีความมุ่งมั่นและต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการศึกษาระดับอาชีวศึกษาซึ่งได้รับการยกระดับให้เป็น “ยุทธศาสตร์หลัก” ในการพัฒนาทุนมนุษย์ (human capital) ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศในการก้าวขึ้นเป็นผู้นำด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมของโลก (Zhao et al., 2022) นโยบายการปฏิรูปการศึกษาอาชีวศึกษาของจีนจึงไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการปรับปรุงหลักสูตรหรือโครงสร้างพื้นฐานของสถานศึกษาเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบในระดับโครงสร้างการบริหารจัดการ รูปแบบการเรียนการสอน การบูรณาการกับภาคอุตสาหกรรม และการสร้างสมดุลระหว่างปริมาณและคุณภาพของกำลังแรงงานที่มีทักษะสูงอย่างเป็นระบบ (Liu, & Hardy, 2023)

หนึ่งในกลยุทธ์สำคัญที่สะท้อนการบูรณาการอย่างชัดเจนระหว่างการศึกษาอาชีวศึกษากับระบบเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของประเทศ คือ นโยบาย “Made in China 2025” ซึ่งรัฐบาลจีนประกาศใช้ตั้งแต่ปี 2015 โดยมีเป้าหมายหลักในการยกระดับอุตสาหกรรมของจีนให้หลุดพ้นจากการเป็นเพียง “โรงงานของโลก” ไปสู่การเป็น “มหาอำนาจด้านเทคโนโลยี” ในระดับนานาชาติ (Huimin et al., 2018) ภายใต้นโยบายดังกล่าว การอาชีวศึกษาได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านการจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การยกระดับระบบการฝึกอบรม และการเชื่อมโยงทักษะของผู้เรียนกับความต้องการแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง เช่น อุตสาหกรรมหุ่นยนต์ อุตสาหกรรมยานยนต์พลังงานใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศขั้นสูง อุตสาหกรรมชีวเวชภัณฑ์ และอุตสาหกรรมอวกาศ (Zheng, 2024)

นโยบายการศึกษา (Educational Policy) ของจีนมีลักษณะเฉพาะที่เน้นการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคอุตสาหกรรม ผ่านรูปแบบ “การเรียนรู้แบบสอง

ระบบ” (Dual System) ซึ่งผู้เรียนในสายอาชีวศึกษาจะได้รับทั้งความรู้ภาคทฤษฎีจากสถานศึกษา และทักษะปฏิบัติจริงจากสถานประกอบการ โดยมีการประเมินผลร่วมกันระหว่างทั้งสองภาคส่วน เพื่อให้มั่นใจว่าทักษะของผู้เรียนสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน (Stewart, 2015; Valiente & Lee, 2020) นอกจากนี้ รัฐบาลจีนยังลงทุนอย่างต่อเนื่องในการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีอุปกรณ์และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวิทยาลัยอาชีวศึกษากับวิทยาลัยเทคนิคและมหาวิทยาลัยต่างประเทศ รวมถึงพัฒนาศักยภาพของครูอาชีวศึกษาให้มีทักษะที่สอดคล้องกับเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมยุคใหม่

ผลจากแนวทางดังกล่าวทำให้การอาชีวศึกษาของจีนสามารถผลิตบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะทางและพร้อมปฏิบัติงานจริง โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ต้องการแรงงานที่มีความสามารถในการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ อันส่งผลโดยตรงต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลก (OECD, 2021; Lin, 2024)

ทั้งนี้ ความสำเร็จของจีนในการบูรณาการระบบอาชีวศึกษากับยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการอาชีวศึกษาในฐานะกลไกสำคัญในการเสริมสร้างทุนมนุษย์ สนับสนุนอุตสาหกรรมเทคโนโลยี และส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน ซึ่งเป็นประเด็นที่นานาประเทศให้ความสนใจและศึกษาเพื่อประยุกต์ใช้กับบริบทของตนเอง

การพัฒนาและปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรในสถาบันอาชีวศึกษา

การยกระดับคุณภาพของการอาชีวศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อบริบทเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ได้จำกัดเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรหรือทักษะทางวิชาชีพของผู้เรียนเท่านั้น หากแต่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยน “วัฒนธรรมองค์กร” (Organizational Culture) ภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อค่านิยม วิถีคิด และพฤติกรรมของบุคลากร ครู และนักเรียน ทั้งยังเป็นปัจจัยชี้ขาดต่อความสามารถในการพัฒนาอย่างยั่งยืนของสถาบันการศึกษา (Schein, 2010; Hofstede et al., 2010)

ในบริบทของประเทศจีน สถาบันอาชีวศึกษาได้รับการส่งเสริมให้สร้าง “วัฒนธรรมแห่งนวัตกรรม” (Culture of Innovation) อย่างเป็นระบบ เพื่อเปลี่ยนบทบาทของสถานศึกษาจาก

“ผู้ผลิตแรงงาน” ไปสู่ “ผู้บ่มเพาะนวัตกรรม” ที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในอุตสาหกรรมจริง (Jia, & Deng, 2024)

แนวคิดดังกล่าวสะท้อนผ่านการกำหนดเป้าหมายร่วมกันขององค์กรในด้านความเป็นเลิศทางวิชาชีพ (professional excellence) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) และการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทดลอง การแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ และการเรียนรู้จากความล้มเหลวในกระบวนการเรียนการสอนทุกระดับ

นอกจากนี้ สถานศึกษาอาชีวศึกษาของจีนยังเน้นการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้น “การปฏิบัติจริง” (Experiential Learning) เป็นหัวใจสำคัญ โดยเฉพาะการใช้รูปแบบ “การเรียนรู้เชิงโครงการ” (Project-Based Learning) และ “การจำลองสถานการณ์ในโลกการทำงานจริง” (Simulation-Based Training) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีกับทักษะการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางนี้ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐภายใต้กรอบนโยบายการปฏิรูปการอาชีวศึกษาและแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ (Shen et al., 2017)

อีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญของการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กรในสถาบันอาชีวศึกษา คือ การส่งเสริม “ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคอุตสาหกรรม” (Industry-School Partnership) ซึ่งถือเป็นกลไกหลักในการสร้างความยืดหยุ่นและเปิดรับองค์ความรู้จากภายนอกเข้าสู่สถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด ได้แก่ ข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสถาบันอาชีวศึกษากับบริษัทเทคโนโลยีชั้นนำของจีนและนานาชาติ เช่น Huawei, Lenovo, Siemens และ Bosch ในการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมร่วมกัน พัฒนาหลักสูตรร่วมกับอุตสาหกรรม และจัดการฝึกปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ (Zha et al., 2016) ความร่วมมือดังกล่าวไม่เพียงช่วยให้นักเรียนได้รับทักษะตามมาตรฐานอุตสาหกรรมที่เป็นปัจจุบัน หากแต่ยังมีส่วนสำคัญในการเปลี่ยนแปลงวิถีคิดและพฤติกรรมของครูผู้สอนและผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความตื่นตัวและพร้อมต่อการแข่งขันในบริบทเศรษฐกิจและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

โดยสรุป การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรในสถาบันอาชีวศึกษาของจีนจึงมิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้าง แต่ครอบคลุมถึงการปรับเปลี่ยนในระดับความเชื่อ ทศนคติ

และกระบวนการทำงานภายในองค์กรอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการศึกษา และเพิ่มความสามารถของผู้เรียนในการตอบสนองต่อความต้องการแรงงานของระบบเศรษฐกิจเทคโนโลยีอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

การสื่อสารและการมีส่วนร่วมระหว่างภาคส่วน

การพัฒนาอาชีวศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อบริบทเศรษฐกิจดิจิทัลที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนไม่สามารถอาศัยเพียงนโยบายจากภาครัฐหรือความพยายามของสถานศึกษาแต่ฝ่ายเดียว หากแต่ต้องอาศัย “กระบวนการสื่อสาร” (Communication Process) ที่เข้มแข็ง เป็นระบบ และมีความต่อเนื่องระหว่างภาครัฐ สถานศึกษา และภาคเอกชน หรือที่เรียกว่า “ความร่วมมือสามฝ่าย” (Tripartite Collaboration) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน เสริมสร้างความเชื่อมั่น และกำหนดทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด (OECD, 2023)

ในบริบทของประเทศไทย การสื่อสารเชิงนโยบาย (Policy Communication) ถือเป็นกลไกสำคัญในการถ่ายทอดเป้าหมายการพัฒนาอาชีวศึกษาและความต้องการด้านแรงงานไปยังทุกระดับ ตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการ หน่วยงานกำกับดูแล สถานศึกษา ไปจนถึงภาคธุรกิจและชุมชนท้องถิ่น การสื่อสารในลักษณะนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะการประกาศนโยบายจากส่วนกลาง หากแต่รวมถึงการส่งต่อข้อมูลเชิงลึกระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจสถานการณ์ตลาดแรงงานที่แท้จริง และสามารถปรับตัวได้อย่างทันท่วงที ตัวอย่างที่สะท้อนแนวทางดังกล่าว คือ “โครงการข้อมูลทักษะแห่งชาติ” (National Skills Data Platform) ซึ่งจัดตั้งโดยรัฐบาลจีนในปี 2021 เพื่อเป็นฐานข้อมูลกลางสำหรับติดตาม วิเคราะห์ และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการทักษะของตลาดแรงงานไปยังสถาบันอาชีวศึกษาอย่างเป็นระบบ (Wang, 2023)

การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในกระบวนการพัฒนาอาชีวศึกษาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนมีความยืดหยุ่น ทันสมัย และตอบสนองต่อเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยรัฐบาลจีนได้จัดตั้งกลไก “คณะกรรมการหลักสูตรร่วม” (Joint Curriculum Committee) ซึ่งเปิดโอกาสให้ตัวแทนจากสถานศึกษา ภาคเอกชน และองค์กรวิชาชีพเฉพาะทางเข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบ พัฒนาหลักสูตร และกำหนดมาตรฐาน

ทักษะให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานในแต่ละสาขาอุตสาหกรรม (Hardy & Liu, 2022; Farahani, 2024)

นอกจากโครงสร้างการสื่อสารอย่างเป็นทางการ จีนยังให้ความสำคัญกับการพัฒนา “ช่องทางการสื่อสารดิจิทัล” ที่มีความทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย เพื่ออำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อมูล หลักสูตร แหล่งเรียนรู้ และโอกาสฝึกงานระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ตัวอย่างสำคัญ ได้แก่ แพลตฟอร์ม “Smart Vocational Cloud” และ “AI+Education Portal” ซึ่งเป็นระบบดิจิทัลที่เชื่อมโยงข้อมูลจากภาครัฐ สถานศึกษา และภาคอุตสาหกรรมไว้ในที่เดียวกัน ทำให้เกิด “ระบบนิเวศแห่งความร่วมมือ” (Collaborative Ecosystem) ที่มีความยืดหยุ่น คล่องตัว และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีได้แบบเรียลไทม์ (Guo & Tinmaz, 2023; Lin, 2024)

โดยสรุป การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนถือเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จในการพัฒนาอาชีวศึกษาของจีน ซึ่งไม่เพียงส่งผลให้หลักสูตรและระบบการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับความต้องการของภาคเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความยืดหยุ่นให้กับระบบอาชีวศึกษา เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของแรงงาน และสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน

การพัฒนาแรงงานยุคใหม่ด้วยทักษะทางดิจิทัล

ในบริบทของเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การพัฒนาทักษะของแรงงานให้สามารถเข้าใจและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ กลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อขีดความสามารถทางการแข่งขันของประเทศ (Marope et al., 2015) ทักษะทางดิจิทัล (Digital Skills) จึงไม่ได้เป็นเพียงทักษะเสริม แต่ได้กลายเป็นทักษะหลัก (core skills) ที่จำเป็นสำหรับแรงงานยุคใหม่ในทุกสาขาอาชีพ ทั้งด้านการผลิต บริการ และนวัตกรรม

ประเทศจีนได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษา โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 14

(พ.ศ. 2564–2568) ซึ่งระบุชัดว่าการฝึกอบรมกำลังแรงงานต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (NDRC, 2021) สถานศึกษาอาชีวศึกษาในจีนได้เริ่มใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ เช่น ห้องเรียนเสมือน (virtual labs) การฝึกงานแบบจำลองด้วยเทคโนโลยี VR/AR และการเรียนรู้ผ่านระบบคลาวด์ เพื่อเพิ่มประสบการณ์จริงและพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกับสถานประกอบการจริง (Zhang & Lin, 2023)

ตัวอย่างหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาเพื่อเน้น Digital Skills โดยตรง ได้แก่ โปรแกรมฝึกอบรม “Intelligent Manufacturing and Robotics” ซึ่งมุ่งเน้นการฝึกใช้ระบบอัตโนมัติ เครื่องจักรกลอัจฉริยะ และการควบคุมด้วย AI อีกทั้งยังมีหลักสูตรด้าน “Internet of Things (IoT) Technology” ซึ่งสอนให้นักเรียนสามารถออกแบบและเชื่อมต่ออุปกรณ์ในระบบอัจฉริยะได้อย่างครบวงจร รวมไปถึงโปรแกรม “Big Data Analytics for Industry” ที่เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจทางธุรกิจในยุคข้อมูลมหาศาล (China Education Daily, 2022)

จุดเด่นของการพัฒนาทักษะดิจิทัลในระบบอาชีวศึกษาของจีน คือ ความร่วมมือกับผู้เชี่ยวชาญในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเข้ามามีบทบาททั้งในด้านการออกแบบหลักสูตร การสอนเสริม และการฝึกอบรมแบบ on-site หรือ in-company training โดยบริษัทชั้นนำ เช่น Huawei, Alibaba, และ Tencent ได้มีส่วนร่วมในฐานะพันธมิตรด้านการศึกษา เพื่อจัดตั้ง “ฐานฝึกอบรมร่วม” (Joint Training Bases) ที่มีอุปกรณ์และเทคโนโลยีทันสมัยให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติจริง (Li & Feng, 2021)

จากแนวทางข้างต้น แสดงให้เห็นว่า จีนได้ออกแบบการพัฒนาแรงงานดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นทั้งการปรับเนื้อหาการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมการฝึกฝนที่เหมาะสม และการสร้างความร่วมมือแบบใกล้ชิดกับภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเตรียมกำลังคนให้พร้อมสู่เศรษฐกิจนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21

สมรรถนะเชิงดิจิทัล: จากการเรียนรู้สู่การประยุกต์ใช้จริง

การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล (Digital Competence) ของผู้เรียนในระดับอาชีวศึกษา นับเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เชื่อมโยงโดยตรงกับศักยภาพในการปรับตัวและการแข่งขันในบริบทเศรษฐกิจยุคเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีพลวัตสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของการอาชีวศึกษาในประเทศไทย ซึ่งมีเป้าหมายชัดเจนในการยกระดับขีดความสามารถทางเศรษฐกิจ

ของประเทศผ่านการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านเทคโนโลยีขั้นสูง สมรรถนะเชิงดิจิทัลของผู้เรียน อาชีวศึกษา จึงไม่ได้หมายถึงเพียงทักษะการใช้เทคโนโลยีขั้นพื้นฐานเท่านั้น หากแต่ครอบคลุม ถึงความเข้าใจเชิงลึก การคิดวิเคราะห์ การประเมิน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่าง สร้างสรรค์ ทั้งในบริบทของการเรียนรู้และการทำงานจริง (Vuorikari et al., 2016; Ferrari & Punie, 2013)

แนวคิดเรื่องสมรรถนะเชิงดิจิทัลในระดับสากลได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ โดย กรอบแนวคิดของคณะกรรมการการยุโรป (European Commission) และนักวิชาการด้าน การศึกษาหลายสำนัก ได้สรุปองค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะเชิงดิจิทัลออกเป็นห้าด้านหลัก ได้แก่ ความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ และทำความเข้าใจข้อมูลดิจิทัล (Information and data literacy) ความสามารถในการสื่อสารและทำงานร่วมกันผ่านระบบดิจิทัล (Communication and collaboration) ความสามารถในการสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล (Digital content creation) การรู้เท่าทันและสามารถจัดการกับปัญหาด้านความปลอดภัยใน โลกดิจิทัล (Safety) และความสามารถในการแก้ปัญหาและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลใน สถานการณ์ต่าง ๆ (Problem solving) (Vuorikari et al., 2016) แนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นให้ ผู้เรียนมีทักษะเชิงลึกทั้งด้านเทคนิค การคิดวิเคราะห์เชิงระบบ และการนำเทคโนโลยีไป ประยุกต์ใช้จริง ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับแรงงานในอุตสาหกรรมยุคใหม่ที่ ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีขั้นสูงและนวัตกรรม

ในบริบทของประเทศไทย รัฐบาลและสถาบันการศึกษาอาชีวะได้ให้ความสำคัญต่อการ พัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวทางสำคัญที่ถูกนำมาใช้ ได้แก่ การบูรณา การทักษะดิจิทัลและเนื้อหาด้านเทคโนโลยีไว้ในหลักสูตรอาชีวศึกษาในทุกระดับอย่างเป็น ระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงและพัฒนาทักษะดังกล่าวได้อย่างครอบคลุม (MOE, 2022) นอกจากนี้ ยังมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงโครงการและการฝึกปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับ เทคโนโลยีดิจิทัลในหลากหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนการสอนด้านการเขียนโปรแกรม เบื้องต้น การออกแบบและการผลิตด้วยเทคโนโลยีสามมิติ (3D Printing) รวมถึงการฝึกปฏิบัติ ด้วยซอฟต์แวร์ที่ใช้จริงในภาคอุตสาหกรรม (Ghosh & Ravichandran, 2024)

ทั้งนี้ การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของผู้เรียนอาชีวศึกษา ยังให้ความสำคัญกับทักษะ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหาเชิงระบบ และการทำงานร่วมกับภาคอุตสาหกรรม ผ่านการ จัดการเรียนรู้ในรูปแบบสถานการณ์จำลอง และโครงการความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและ สถานประกอบการ (Jia & Huang, 2023) นอกจากนี้ การส่งเสริมทักษะด้านความปลอดภัย เบอร์ และการรู้เท่าทันดิจิทัล ก็ถือเป็นอีกมิติที่สำคัญในการพัฒนาผู้เรียน เพื่อลดความเสี่ยง จากภัยคุกคามทางเทคโนโลยี และเสริมสร้างความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย (Zhu & Chen, 2023)

แนวทางการพัฒนาดังกล่าว ส่งผลให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาของจีนมีศักยภาพในการนำ เทคโนโลยีไปใช้ทั้งในเชิงเทคนิคและเชิงนวัตกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีความ พร้อมในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วใน ภาคอุตสาหกรรม ซึ่งปัจจัยดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของจีนในการสร้างแรงงานที่มี ศักยภาพสูงในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงของประเทศ ตัวอย่างที่ชัดเจน ได้แก่ ความก้าวหน้าของจีนในอุตสาหกรรมหุ่นยนต์ อุตสาหกรรมยานยนต์พลังงานใหม่ อุตสาหกรรม เหมืองแร่ และอุตสาหกรรมปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งต่างต้องอาศัยแรงงานที่มีสมรรถนะเชิง ดิจิทัลสูงเป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อน (Qin, 2019; Lin, 2024)

จากบทเรียนและแนวทางของประเทศจีนดังกล่าว สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การ พัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของผู้เรียนอาชีวศึกษา ไม่เพียงเป็นเป้าหมายในเชิงการศึกษาเท่านั้น หากแต่เป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถทาง เศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและ นวัตกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องในปัจจุบัน

สรุป

สรุปบทบาทและปัจจัยความสำเร็จของการอาชีวศึกษาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ จีน

จากการศึกษาบทบาทของการอาชีวศึกษาในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศจีน ในยุคแห่งนวัตกรรมเทคโนโลยี พบว่า การอาชีวศึกษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงเป็นแหล่งผลิตกำลัง แรงงานที่มีทักษะเชิงวิชาชีพในลักษณะดั้งเดิมเท่านั้น หากแต่ได้ถูกยกระดับให้เป็นกลไกเชิง

ยุทธศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญโดยตรงต่อการเสริมสร้างขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจฐานเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การยกระดับบทบาทของการอาชีวศึกษาในประเทศจีนเกิดขึ้นจากแนวนโยบายของรัฐที่มีความชัดเจนและเป็นระบบ อาทิ นโยบาย Made in China 2025 ซึ่งเน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงควบคู่ไปกับการเตรียมบุคลากรที่มีทักษะเฉพาะทางให้สอดคล้องกับความต้องการของ นอกจากนี้ รูปแบบการศึกษาแบบสองระบบ (Dual System) ที่ผสมผสานการเรียนรู้เชิงทฤษฎีกับการปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ ช่วยลดช่องว่างระหว่างทักษะแรงงานกับความต้องการของตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ ปัจจัยความสำเร็จของจีนในการบูรณาการระบบอาชีวศึกษากับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจที่สำคัญ สามารถสรุปได้เป็น 5 ประการหลัก ได้แก่

1. ความชัดเจนของนโยบายและทิศทางการพัฒนา รัฐบาลจีนมีการกำหนดนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาอาชีวศึกษาที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการยกระดับอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างเป็นรูปธรรม

2. การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษา สถาบันอาชีวศึกษาของจีนได้รับการส่งเสริมให้พัฒนาแนวคิด วัฒนธรรม และบรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นการสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการทดลองนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

3. ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับภาคอุตสาหกรรม (Industry-School Partnership) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับบริษัทชั้นนำทั้งในและต่างประเทศ ช่วยให้นักเรียนได้รับทักษะและประสบการณ์ที่ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรม

4. ระบบการสื่อสารและการมีส่วนร่วมหลายภาคส่วนที่มีประสิทธิภาพ กลไกความร่วมมือสามฝ่าย (Tripartite Collaboration) ระหว่างภาครัฐ สถานศึกษา และภาคเอกชน ทำให้การพัฒนาอาชีวศึกษามีความยืดหยุ่นและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและ

5. การพัฒนาทักษะทางดิจิทัลและสมรรถนะเชิงดิจิทัลของผู้เรียน การบูรณาการเนื้อหาทางดิจิทัลเข้ากับหลักสูตร และการสร้างสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการฝึกปฏิบัติงานจริง ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการทำงานในภาคอุตสาหกรรมเทคโนโลยีขั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากปัจจัยความสำเร็จทั้ง 5 ประการ สะท้อนให้เห็นว่าการอาชีวศึกษาของจีนมีได้ดำเนินการอย่างแยกส่วน หากแต่เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่เชื่อมโยงอย่างเป็นระบบระหว่างการศึกษา เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจของจีนทั้งในระดับภูมิภาคและระดับโลกอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับการพัฒนาอาชีวศึกษาในประเทศอื่นหรือประเทศไทย

จากบทเรียนของประเทศจีนซึ่งสามารถยกระดับระบบอาชีวศึกษาให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจยุคเทคโนโลยี ประเทศอื่น ๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย ควรพิจารณานำแนวทางสำคัญเหล่านี้ไปปรับใช้ในเชิงนโยบาย เพื่อพัฒนาระบบอาชีวศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ มีดังนี้

1. พัฒนานโยบายอาชีวศึกษาเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์เศรษฐกิจ

ควรกำหนดนโยบายอาชีวศึกษาที่เชื่อมโยงโดยตรงกับยุทธศาสตร์ชาติและทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศ เช่น อุตสาหกรรมดิจิทัล การผลิตขั้นสูง หรือเศรษฐกิจ BCG (Bio-Circular-Green Economy) เพื่อให้ระบบการศึกษาและแรงงานมีทิศทางเดียวกันกับเป้าหมายทางเศรษฐกิจของประเทศ

2. ส่งเสริมรูปแบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Dual System) อย่างเป็นระบบ

รัฐบาลควรสนับสนุนและกำหนดกลไกความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาอาชีวewith สถานประกอบการ เช่น การจัดทำ “ข้อตกลงฝึกงานร่วม” หรือ “ศูนย์ฝึกอาชีวศึกษาในสถานประกอบการ” เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะจากประสบการณ์จริงควบคู่กับการเรียนรู้ทางทฤษฎี

3. ยกระดับวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรมในสถานศึกษาอาชีวศึกษา

ควรพัฒนาวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เน้นการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ การกล้าคิด กล้าทดลอง และการเปิดรับเทคโนโลยีใหม่ โดยอาจมีการจัดตั้ง “ศูนย์นวัตกรรมอาชีวศึกษา” เพื่อเป็นพื้นที่ในการทดลองคิดค้นโครงการจริงร่วมกับอุตสาหกรรมท้องถิ่น

4. บูรณาการทักษะดิจิทัลและสมรรถนะเชิงดิจิทัลเข้ากับหลักสูตรอาชีวศึกษา

ควรพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมเนื้อหาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลขั้นพื้นฐานและขั้นสูง เช่น การเขียนโปรแกรมเบื้องต้น IoT ระบบอัตโนมัติ การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analytics) และความปลอดภัยไซเบอร์ พร้อมทั้งฝึกฝนผ่านเทคโนโลยีจริง เช่น VR, AR, Smart Lab

5. สร้างระบบความร่วมมือหลายภาคส่วน (Multi-Stakeholder Governance)

จำเป็นต้องจัดตั้งกลไกถาวรที่เปิดให้ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ผู้ประกอบการ สถานศึกษา และองค์กรวิชาชีพ สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบ พัฒนาหลักสูตร และประเมินผลลัพธ์ร่วมกัน เพื่อให้เกิด “การวางแผนแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Policy Planning) ซึ่งตอบโจทย์ตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง

6. พัฒนาครูอาชีวศึกษาให้เท่าทันเทคโนโลยี

ครูอาชีวศึกษาจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องทั้งด้านวิชาชีพและเทคโนโลยี ผ่านโครงการฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภาคอุตสาหกรรม และการเรียนรู้ร่วมกับต่างประเทศ เพื่อยกระดับสมรรถนะให้สอดคล้องกับการสอนในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล

7. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการข้อมูลทักษะ

การพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น “ระบบข้อมูลแรงงานและทักษะแห่งชาติ” (National Skills Intelligence Platform) จะช่วยให้ทุกภาคส่วนเข้าถึงข้อมูลตลาดแรงงานได้อย่างแม่นยำ ทันเวลา และสามารถวางแผนกำลังคนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อพิจารณาในการประยุกต์ใช้แนวทางของเงินในบริบทที่แตกต่าง

แม้ว่าประเทศจีนจะประสบความสำเร็จในการใช้ระบบอาชีวศึกษาเป็นกลไกหลักในการยกระดับขีดความสามารถทางเศรษฐกิจในยุคเทคโนโลยี แต่การนำแนวทางของเงินไปประยุกต์ใช้ในประเทศอื่น โดยเฉพาะในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา เช่น ประเทศไทย ย่อมต้องคำนึงถึงปัจจัยบริบทเฉพาะด้านต่าง ๆ ที่อาจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งด้านโครงสร้าง การเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรมองค์กร และระดับของการพัฒนาเทคโนโลยี ดังนี้

1. ความแตกต่างด้านโครงสร้างรัฐและธรรมาภิบาล ระบบการบริหารแบบรวมศูนย์ และการวางแผนแบบเบ็ดเสร็จของจีนเปิดโอกาสให้รัฐบาลสามารถผลักดันนโยบายอาชีวศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและรวดเร็ว ขณะที่หลายประเทศมีระบบการเมืองแบบกระจายอำนาจหรือประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งอาจทำให้กระบวนการกำหนดนโยบายล่าช้าหรือไม่ต่อเนื่อง

ดังนั้น การปรับใช้แนวทางของจีนจำเป็นต้องพิจารณาระบบธรรมาภิบาลที่เหมาะสมกับบริบทภายในของแต่ละประเทศ

2. ความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและงบประมาณ ความสำเร็จของจีนส่วนหนึ่งเกิดจากการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานทางการศึกษาและเทคโนโลยีอย่างมหาศาล ทั้งในรูปแบบสถานศึกษาอัจฉริยะ อุปกรณ์สมัยใหม่ และระบบข้อมูลทักษะดิจิทัล ประเทศที่มีข้อจำกัดด้านงบประมาณควรคำนึงถึงความยั่งยืนของนโยบาย และให้ความสำคัญกับการสร้าง “ต้นแบบนำร่อง” (pilot model) ที่สามารถขยายผลได้ในระยะยาว

3. ความแตกต่างด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้และแรงจูงใจของผู้เรียน ในประเทศจีนสถานศึกษาอาชีวะได้รับการยกระดับสถานะให้มีความสำคัญทางสังคม และผู้เรียนจำนวนมากมีเป้าหมายชัดเจนในการเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ขณะที่ในหลายประเทศอาชีวศึกษาอาจยังถูกมองว่าเป็น “ทางเลือกรอง” (second-tier option) การสร้างคุณค่าทางสังคมให้กับอาชีวศึกษาในระดับนโยบายและสื่อสารสาธารณะจึงเป็นอีกประเด็นที่ต้องพิจารณา

4. ความพร้อมและศักยภาพของภาคอุตสาหกรรมท้องถิ่น ในหลายประเทศภาคอุตสาหกรรมยังมีข้อจำกัดด้านเทคโนโลยีและการลงทุนด้านบุคลากร ทำให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาอาจไม่เข้มแข็งเท่ากับจีน การปรับใช้นโยบายแบบ “Industry-School Partnership” จำเป็นต้องพัฒนาแนวร่วมที่เหมาะสมกับอุตสาหกรรมท้องถิ่น เช่น กลุ่มวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) หรือองค์กรวิชาชีพเฉพาะทาง

5. ความพร้อมของครูและบุคลากรทางการศึกษา การฝึกอบรมครูอาชีวะให้สามารถสอนเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น AI, IoT หรือ Big Data ยังคงเป็นความท้าทายในหลายประเทศ การลงทุนในการพัฒนาครูอาชีวะผ่านความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย เทรนนิ่งเซ็นเตอร์ และภาคเอกชน จึงควรถูกพิจารณาเป็นนโยบายเร่งด่วนควบคู่ไปกับการพัฒนาหลักสูตร

6. การปรับแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ การคัดลอกนโยบายโดยตรงจากต่างประเทศอาจไม่ได้ผลดีในระยะยาว ประเทศต่าง ๆ จึงควรใช้เงินเป็น “กรณีศึกษาเชิงนโยบาย” มากกว่า “ต้นแบบ” โดยต้องมีการวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ (comparative analysis) เพื่อคัดเลือกองค์ประกอบที่สามารถ “ปรับแปลง” (adaptive policy transfer) ให้เข้ากับระบบของตนเอง

เอกสารอ้างอิง

- Farahani, F. M. (2024). Challenges and barriers to implementing collaborative governance for linking education and industry. *Management Strategies and Engineering Sciences*, 6(3), 164–173.
- Ferrari, A., & Punie, Y. (2013, April). *DIGCOMP: A framework for developing and understanding digital competence in Europe*.
- Ghosh, L., & Ravichandran, R. (2024). Emerging technologies in vocational education and training. *Journal of Digital Learning and Education*, 4(1), 41–49.
- Guo, H., & Tinmaz, H. (2023). A survey on college students' cybersecurity awareness and education from the perspective of China. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 11(3), 351–367.
- Hardy, I., & Liu, S. (2022). Complex connectivities: Policy networks, data infrastructures and vocational education reform in China. *International Journal of Educational Research*, 115, 102045.
- Huimin, M., Wu, X., Yan, L., Huang, H., Wu, H., Xiong, J., & Zhang, J. (2018). Strategic plan of “Made in China 2025” and its implementation. In *Analyzing the impacts of industry 4.0 in modern business environments* (pp. 1–23). IGI Global.
- Jia, K., & Deng, W. (2024). Research on the cultivation path of innovation and entrepreneurship ability for vocational education normal students in Guangxi universities. *Journal of Modern Educational Theory and Practice*, 1(3), 1–10.
-

- Jia, W., & Huang, X. (2023). Digital literacy and vocational education: Essential skills for the modern workforce. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(5), 2195–2202.
- Lin, M. (2024). Enhancing Digital Literacy and Technological Integration: A Case Study at Henan's Vocational College. *Asian Journal of Research in Education and Social Sciences*, 6(2), 668-680.
- Liu, S., & Hardy, I. (2023). Understanding Chinese national vocational education reform: a critical policy analysis. *Journal of Vocational Education & Training*, 75(5), 1055-1077.
- Marope, P. T. M., Chakroun, B., & Holmes, K. P. (2015). *Unleashing the potential: Transforming technical and vocational education and training*. UNESCO Publishing.
- Mora, C. (2013). Cultures and organizations: Software of the mind intercultural cooperation and its importance for survival. *Journal of Media Research*, 6(1), 65.
- OECD. (2023). *Vocational education and training (VET)*. Retrieved July 1, 2025, from <https://www.oecd.org/en/topics/vocational-education-and-training-vet.html>
- Philbeck, T., & Davis, N. (2018). The fourth industrial revolution. *Journal of International Affairs*, 72(1), 17–22.
- Qin, W. (2019, October). Research on the training system of innovative type technical and skilled talents in higher vocational education under Made in China 2025. In *2019 International Conference on Advanced Education, Management and Humanities (AEMH 2019)* (pp. 6–12). Atlantis Press.
- Schein, E. H. (2010). *Organizational culture and leadership* (Vol. 2). John Wiley & Sons.

- Shen, Y. W., Yu, J. D., & Deng, F. Y. (2017, January). Practice-oriented vocational education teaching reform of mechatronic specialty. In *2016 2nd International Conference on Economics, Management Engineering and Education Technology (ICEMEET 2016)* (pp. 315–320). Atlantis Press.
- Stewart, V. (2015). *Made in China: Challenge and innovation in China's vocational education and training system*. International Comparative Study of Leading Vocational Education Systems. National Center on Education and the Economy.
- Valiente, O., & Lee, M. (2020). Exploring the OECD survey of adult skills (PIAAC): Implications for comparative education research and policy. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 50(2), 155–164.
- Vuorikari, R., Punie, Y., Gomez, S. C., & Van Den Brande, G. (2016). *DigComp 2.0: The digital competence framework for citizens. Update phase 1: The conceptual reference model* (No. JRC101254). Joint Research Centre.
- Wang, G. (2023). Upskilling the workforce? A critical analysis of national skills policies in China's Reform Era. *British Journal of sociology of Education*, 44(6), 978-995.
- World Economic Forum. (2020). *The future of jobs report 2020*. Retrieved July 1, 2025 from <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2020/>.
- Zha, Q., Guangfen, Y., & Zhong, L. (2016). China's university-industry partnership, cooperative education, and entrepreneurship education in a global context. *Chinese Education & Society*, 49(3), 115-120.
-

- Zhao, H., Stoyanets, N., Cui, L., & Li, G. (2022). Strategy of vocational education adapting to social and economic development. *Journal of Innovations and Sustainability*, 6(1), 03-03.
- Zheng, G. (2024). Training of future engineering specialists in vocational education institutions in China. *HUMANITIES STUDIOS: PEDAGOGY, PSYCHOLOGY, PHILOSOPHY*, 12(4), 33.
- Zhu, Y., Zuo, H., & Chen, Y. (2023, September). Digital Transformation in Vocational Education: Challenges, Strategies, and an Experimental Proposal. In 2023 4th *International Conference on Artificial Intelligence and Education (ICAIE 2023)* (pp. 643-650). Atlantis Press.

การจัดการน้ำสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง*

WATER MANAGEMENT OF ORCHARDS IN SLOPING AREAS

จิรศักดิ์ แก้วเกิด¹, ปาริฉัตร ศรีหารา², สาลินี ไชยศรี³ และ วีระพงศ์ เพิ่ม⁴

Jirasak Kaewkaed¹, Parichat Srihara², Salinee Chaisri³ and Teerapong Perm⁴

¹⁻⁴มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

¹⁻⁴Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: jgunk08@gmail.com, 6877720003@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

การจัดการน้ำในสวนผลไม้ที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ลาดเอียง เป็นประเด็นสำคัญที่มีผลกระทบต่อประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ต่อระบบธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาที่ยั่งยืนของระบบนิเวศในชนบท พื้นที่ลาดเอียงมีลักษณะภูมิประเทศที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการชะล้างหน้าดิน การไหลหลากของน้ำฝน ทำให้เกิดการสูญเสียในอัตราสูง ซึ่งเป็นปัจจัยที่กระทบต่อการเจริญเติบโตของพืชและเสถียรภาพของสิ่งแวดล้อม การศึกษาปรากฏการณ์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการจัดการน้ำในสวนผลไม้บนพื้นที่ลาดเอียง จากประสบการณ์ มุมมอง และการตัดสินใจของผู้ปฏิบัติงานจริง อ้างอิงผ่านแนวคิดสำคัญ เช่น ทฤษฎีอนุรักษ์ดินและน้ำ ทฤษฎีการจัดการลุ่มน้ำ และกรอบแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์เชิงซ้อนระหว่างมนุษย์กับภูมิทัศน์การเกษตร

ผลการศึกษาพบว่า การจัดการน้ำแบบหลากหลายวิธีและยืดหยุ่นต่อบริบทพื้นที่ โดยใช้เทคนิคทั้งที่มีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ในลักษณะการทำขั้นบันไดเพื่อชะลอน้ำ การปลูกพืชตามแนวระดับเพื่อลดการพังทลายของดิน การคลุมดินเพื่ออนุรักษ์ความชื้น การใช้ระบบน้ำหยดเพื่อการจัดสรรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาแหล่งเก็บน้ำในไร่นาเพื่อรองรับฤดูแล้ง ลักษณะพลวัตขององค์ความรู้ การปรับตัว และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายใน

* Received 13 July 2025; Revised 24 August 2025; Accepted 25 August 2025

ชุมชนของเกษตรกรมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพการผลิต ลดความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม และสร้างฐานรากความมั่นคงให้แกระบบการจัดการเกษตรในพื้นที่ลาดเอียงอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การจัดการน้ำ พื้นที่การเกษตรลาดเอียง สวนผลไม้

Abstract

Water management in fruit orchards located on sloping terrain is a crucial issue that directly affects agricultural productivity, natural ecosystems, and the conservation of natural resources, all of which are foundational to the sustainable development of rural ecological systems. Sloped areas are naturally prone to soil erosion and surface runoff, which result in significant water loss—factors that negatively impact plant growth and environmental stability.

This study explores in-depth water management practices in fruit orchards situated on sloping land, drawing from the experiences, perspectives, and decision-making processes of practitioners. The analysis is framed by key theoretical concepts, including soil and water conservation theory, watershed management theory, and the sustainable development framework, in order to explain the complex interrelationships between humans and agricultural landscapes. The findings reveal that a variety of flexible and context-specific water management strategies are employed, many of which are rooted in local knowledge. These include terracing to slow water flow, contour planting to reduce soil erosion, mulching to retain soil moisture, drip irrigation for efficient water use, and the development of on-farm water storage systems to mitigate dry-season shortages. The dynamic nature of local knowledge, farmers' adaptive capacities, and community-based learning and knowledge exchange play a vital role in improving production quality, reducing environmental risks,

and strengthening the long-term sustainability of agricultural systems on sloped terrain.

Keywords: Water management, Sloping agricultural areas, Fruit orchards

บทนำ

พืชสวนการเกษตร ต้องการน้ำในการดำรงอยู่และการเจริญเติบโตเพื่อผลิตดอกออกผล ตามที่เกษตรกรต้องการ การจัดการน้ำจึงเป็นความจำเป็นอย่างมาก น้ำต้องเพียงพอและเหมาะสมตรงเวลา และพบว่าในพื้นที่การเกษตรที่ตั้งอยู่ในพื้นที่แบบลาดเอียง เป็นประเด็นที่ท้าทายในการจัดการของเกษตรกรอย่างยิ่ง และมีความสำคัญเชิงระบบมาก การจัดการน้ำจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564) ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ลาดเอียง เป็นปัจจัยกำหนดเชิงโครงสร้าง ในการจัดการน้ำและมีความท้าทายมากกว่าการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในพื้นที่ราบ พฤติกรรมน้ำในระบบนิเวศเกษตร ในพื้นที่ลาดเอียงจะไหลบ่าของน้ำฝนด้วยความเร็วและพลังงานสูง ก่อให้เกิดปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ทำให้เกิดการสูญเสียธาตุอาหารในชั้นดินผิว และผลกระทบต่อความมั่นคงของระบบนิเวศทางการเกษตรโดยรวม (กรมพัฒนาที่ดิน, 2565)

ปรากฏการณ์การไหลบ่าของน้ำฝนจำนวนมากในพื้นที่ลาดเอียง ยังสะท้อนข้อจำกัดด้านกายภาพของพื้นที่ที่เพาะปลูก และเป็นสัญญาณเตือนปัญหาที่จะตามมาทั้งเชิงเชิงเศรษฐกิจและความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเกษตรกรในระยะยาว (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิศวกรรมศาสตร์, 2561). จากการเปลี่ยนของสภาพอากาศ (climate change) และความผันผวนของสภาพอากาศ ความไม่แน่นอนของฤดูกาล การจัดการน้ำจึงกลายเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่มีความสำคัญยิ่งของเกษตรกร ที่ต้องอาศัยองค์ความรู้สหวิทยาการ ครอบคลุมทั้งมิติทางวิศวกรรมเกษตร วิทยาศาสตร์ดิน อุทกวิทยา ระบบนิเวศวิทยา ตลอดจนเศรษฐศาสตร์เกษตร และการวางแผนเชิงพื้นที่ (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะเกษตร, 2563)

การพัฒนาระบบการจัดการน้ำในสวนผลไม้บนพื้นที่ลาดเอียง จึงไม่สาธดดำเนินการเชิงกลไกอย่างง่ายหรือแบบทั่วๆ ไปได้ แต่ต้องอาศัย “การออกแบบเชิงระบบ” (systemic

design) ที่ตอบสนองต่อความซับซ้อนของปัจจัยเชิงสาเหตุและผลกระทบในระยะยาว เพราะการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่การส่งน้ำให้ถึงพืชผล แต่ยังครอบคลุมถึงการควบคุมการไหลของน้ำให้อยู่ในอัตราและทิศทางที่เหมาะสม การกักเก็บและกระจายน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการอนุรักษ์โครงสร้างดินเพื่อคงไว้ซึ่งความสามารถในการอุ้มน้ำและแร่ธาตุอาหาร (ลัญจกร, ปัญญา, & สุดาวรรณ, 2560)

แนวการจัดการน้ำการเกษตรในพื้นที่ลาดเอียง สามารถวิเคราะห์ด้วยแนวทางสามมิติหลัก ได้แก่ มิติทางกายภาพของภูมิประเทศ มิติทางวิศวกรรมการชะลอและกระจายน้ำและมิติทางนิเวศวิทยาดิน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันในเชิงโครงสร้าง แนวคิดหลักในการจัดการน้ำจึงต้องยึดหลัก “การชะลอ ปรับทิศทาง และกักเก็บ” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Slow, Spread, Sink” ที่นิยมในระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การชะลอการไหลของน้ำฝนช่วยลดแรงเฉือนของน้ำที่ทำลายหน้าดิน การปรับทิศทางการไหลของน้ำให้อยู่ในแนวระดับหรือแนวคอนทัวร์ ช่วยกระจายน้ำเข้าสู่ผิวดินได้อย่างทั่วถึง (กรมพัฒนาที่ดิน, 2565)

การสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อกักเก็บน้ำ ในรูปแบบสระพักน้ำ, ฝายชะลอน้ำ เป็นแนวทางการจัดการน้ำในพื้นที่การเกษตรลาดเอียงที่สำคัญ ที่ช่วยสร้างความมั่นคงด้านการใช้ น้ำในฤดูแล้ง กักเก็บน้ำในฤดูฝน(ลดความแรงของน้ำหลาก) เพราะการเก็บรักษาปริมาณน้ำ และกระจายความชื้นเข้าสู่ระบบนิเวศเพื่อการเกษตรได้อย่างยั่งยืน (กรมชลประทาน, 2020). การจัดการน้ำต้องควบคู่กับการบำรุงรักษาโครงสร้างของดิน เพื่อให้ดินสามารถทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ในการกักเก็บและส่งผ่านน้ำแก่ระบบรากพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ (FAO, 2017). การจัดการน้ำบนพื้นที่การเกษตรลาดเอียง ยังมีข้อจำกัดด้านแรงงาน ทุน และความรู้ของเกษตรกร ซึ่งเป็นมักถูกละเลยในการออกแบบเชิงเทคนิค (Pattanayak et al., 2019). การสนับสนุนการบริหารจัดการน้ำให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นความจำเป็นที่ต้องอาศัยการบูรณาการองค์ความรู้ทางวิชาการกับภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน และเครือข่ายสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและเอกชน (Pretty, 2008) เช่น การส่งเสริมระบบน้ำหยดซึ่งสามารถควบคุมปริมาณการใช้น้ำได้อย่างแม่นยำ (Keller & Bliesner, 2006) การใช้นวัตกรรมถังเก็บน้ำฝนแบบประหยัดพลังงาน (UNESCO, 2019) การพัฒนาระบบแจ้งเตือนภัยพิบัติผ่านเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศที่ช่วยลดความเสี่ยงจากฝนตกหนักหรือภัยแล้งได้อย่างมีนัยสำคัญ (Thai Meteorological Department, 2021)

บทความวิชาการนี้ มุ่งศึกษากระบวนการจัดการน้ำในสวนผลไม้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลาดเอียงอย่างเป็นระบบ เพื่ออธิบายกลไกและปัจจัยเชิงโครงสร้างที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมการไหลของน้ำ การป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และการรักษาความชุ่มชื้นในดิน ตลอดจนเสนอแนวทางการออกแบบระบบจัดการน้ำที่สอดคล้องกับลักษณะพื้นที่และศักยภาพของชุมชนท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การพัฒนาารูปแบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืนและสามารถต่อรอกกับภัยพิบัติทางธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

เนื้อหา

พื้นที่การเกษตรลาดเอียง ถือเป็นโครงสร้างมีองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในระบบเกษตรกรรม เพราะภูมิประเทศที่มีความลาดชัน มีผลโดยตรงต่อการไหลหลากของน้ำที่นำมาสู่ปัญหาหลักของการชะล้างพังทลายของหน้าดิน และการสูญเสียธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชสวน (Pimentel & Burgess, 2013). การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ยังครอบคลุมถึงการรักษาน้ำดิน ความสมดุลของโครงสร้างดิน และการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า เพื่อการเกษตรที่ยั่งยืน (Lal, 2015) การจัดการสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง ในช่วงที่มีฝนตกหนัก น้ำจะไหลหลากลงมาตามความลาดชันของพื้นดินอย่างรวดเร็ว น้ำจึงมีพลังที่ในการกัดเซาะและพัดพาหน้าดิน รวมถึงสารอาหารที่มีอยู่ในชั้นดินผิวให้หลุดออกไป (Morgan, 2009) การสูญเสียหน้าดินในลักษณะนี้ ถ้าเกิดต่อเนื่อง จะทำให้พื้นที่เพาะปลูกเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว ดินที่ขาดธาตุอาหาร ขาดความสามารถในการอุ้มน้ำ และประสิทธิภาพในการดูดซับธาตุอาหารของพืชลดลงตามไปด้วย (Posthumus et al., 2011) อีกทั้ง การชะล้างหน้าดินยังส่งผลกระทบทางตรงต่อความมั่นคงของพื้นที่เพาะปลูก โดยมีโอกาสเกิดดินถล่ม การพังทลายของดิน และสร้างความเสียหายต่อระบบรากของต้นไม้ (Sidle et al., 2006)

การรักษาโครงสร้างของดินก็เป็นเป้าหมายที่สำคัญ เนื่องจากโครงสร้างดินที่ดีจะช่วยให้พืชสามารถแผ่ขยายรากได้อย่างเต็มที่ ดินสามารถระบายน้ำและอากาศได้ดี ช่วยเสริมสร้างการเจริญเติบโตของพืชผลอย่างมั่นคง โดยการจัดการน้ำจะต้องไม่ก่อให้เกิดการบดอัดของดิน หรือการอุ้มน้ำเกินไปในบางจุด ซึ่งอาจทำให้ดินแน่น น้ำขัง และรากพืชเน่าเสียในที่สุด

นอกจากการป้องกันการสูญเสียหน้าดินแล้ว อีกวัตถุประสงค์หนึ่งที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันก็คือ การรักษาความชุ่มชื้นในดินให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมตลอดช่วงการเพาะปลูก การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้ดินสามารถเก็บรักษาน้ำไว้ได้นานขึ้น ทำให้ต้นไม้ในสวนสามารถดูดซับน้ำได้อย่างต่อเนื่องแม้ในช่วงที่ฝนไม่ตก หรือเกิดภัยแล้งในพื้นที่ลาดเอียงที่มีการไหลบ่าของน้ำสูง หากไม่มีการจัดการที่ดี น้ำฝนจำนวนมากจะไหลผ่านผิวดินอย่างรวดเร็วโดยไม่ทันซึมลงไปสู่รากพืชอย่างเพียงพอ นอกจากพืชจะไม่ได้รับประโยชน์จากน้ำฝนแล้ว ดินยังสูญเสียความชุ่มชื้นในระยะยาวอีกด้วย (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2564)

การชะลอความเร็วของน้ำฝนเพื่อให้มีเวลาซึมลงดิน จึงเป็นหลักการที่ใช้ได้ผลดีในพื้นที่ลักษณะนี้ เครื่องมือหรือวิธีการที่ช่วยรักษาความชุ่มชื้นในดินได้ดี เช่น การใช้น้ำหยด ซึ่งเป็นระบบให้น้ำที่มีประสิทธิภาพสูง สามารถควบคุมปริมาณน้ำให้ตรงตามความต้องการของพืช ลดการสูญเสียน้ำจากการระเหยหรือไหลบ่าเกินความจำเป็น อีกทั้งยังเหมาะสมกับพื้นที่ที่มีการจำกัดทรัพยากรน้ำ และยังลดต้นทุนด้านแรงงานได้อีกด้วย การใช้ระบบกักเก็บน้ำ เช่น สระน้ำขนาดเล็ก ฝายชะลอน้ำ หรือถังเก็บน้ำฝน ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรมีน้ำใช้ในช่วงฤดูแล้งอย่างพอเพียง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลที่ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสาธารณะได้ตลอดทั้งปี การวางแผนบริหารจัดการน้ำให้มีการกักเก็บและสำรองน้ำไว้ใช้ในเวลาที่เหมาะสม ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญของเกษตรกรรมสมัยใหม่ในพื้นที่เสี่ยงภัยแล้ง (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิศวกรรมศาสตร์, 2561)

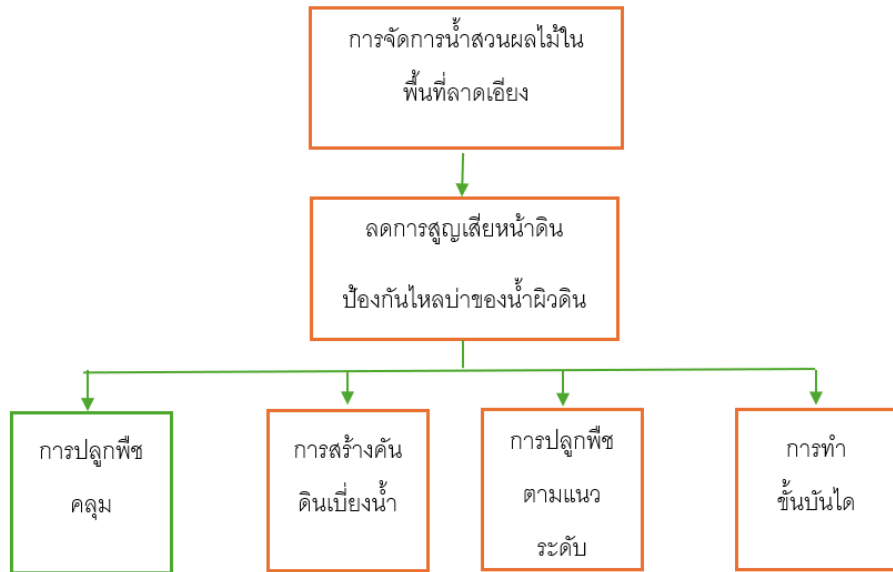
การจัดการน้ำในสวนผลไม้อย่างยั่งยืน ยังรวมถึงแนวทางในการเลือกใช้น้ำอย่างคุ้มค่า ไม่ฟุ่มเฟือย และไม่ทำลายสมดุลของระบบนิเวศในพื้นที่ เช่น การลดการใช้สารเคมีที่ละลายลงน้ำ การจัดการน้ำเสียจากเกษตรกรรมอย่างถูกต้อง การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเกษตรกรในระดับชุมชน (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะเกษตร.2563). เพื่อให้เกิดความร่วมมือและต่อยอดไปสู่การพัฒนาระบบเกษตรกรรมที่ยั่งยืนในภาพรวมผลที่ตามมาจากการจัดการน้ำที่มีประสิทธิภาพ คือ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เช่น ขนาดผลไม้ ความสม่ำเสมอของผลผลิต และรสชาติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันของผลผลิตในตลาด (Punya and all, 2020) เกษตรกรจะได้รับรายได้ที่มั่นคงมากขึ้น ลดความเสี่ยงจากภาวะขาดทุน และสามารถวางแผนการเพาะปลูกในระยะยาวได้อย่างมั่นใจการวางแผนและดำเนินการจัดการน้ำในสวนผลไม้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลาดเอียง จึงเป็นมากกว่าการวางระบบท่อน้ำหรือการให้น้ำเป็นครั้งคราว หากแต่เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัย

ความเข้าใจในลักษณะพื้นที่ พฤติกรรมของน้ำ และความต้องการของพืช ภูมิปัญญาจากประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้ของเกษตรกร (ลัญจกร นิลาญจน์ ปัญญา เลิศไกร และสุดาวรรณ มีบัว, 2560) ต้องนำมาใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งระบบจัดการที่สามารถตอบสนองได้ทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการเพิ่มศักยภาพการผลิต ซึ่งมีวัตถุประสงค์หลักของการจัดการน้ำในสวนผลไม้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลาดเอียง คือ การป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และการรักษาโครงสร้างดินให้สมบูรณ์แข็งแรง ตลอดจนการรักษาความชุ่มชื้นในดินเพื่อให้พืชได้รับน้ำอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ทั้งสองเป้าหมายนี้มีความสัมพันธ์กันและต่างเสริมกันอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การเพาะปลูกในพื้นที่ลาดเอียงสามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน และเป็นต้นแบบของการทำเกษตรที่คำนึงถึงทั้งเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง

การจัดการน้ำสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง ต้องใช้แนวทฤษฎีการอนุรักษ์ดินและน้ำ (Soil and Water Conservation Theory) เพื่อให้ลดการสูญเสียหน้าดิน และการป้องกันการไหลบ่าของน้ำผิวดิน ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การทำขั้นบันได (terracing), การปลูกพืชตามแนวระดับ (contour farming), การใช้พืชคลุมดิน และการสร้างคันดินเบี่ยงน้ำ ซึ่งช่วยชะลอความเร็วของน้ำและเพิ่มการซึมน้ำลงดิน เป็นรากฐานสำคัญของการจัดการน้ำในพื้นที่ลาดเอียง

ทฤษฎีการไหลของน้ำในดินและผิวดิน (Infiltration and Runoff Theory) อธิบายพฤติกรรมของน้ำเมื่อไหลผ่านพื้นที่ลาดเอียง เช่น การซึมน้ำ (infiltration), การไหลบ่าผิวดิน (surface runoff), และการระเหย (evaporation) ซึ่งมีผลต่อปริมาณน้ำที่พืชสามารถนำไปใช้ หากดินมีความสามารถในการซึมน้ำต่ำ น้ำจะไหลบ่ารวดเร็ว และพัดพาดินไปด้วย จึงต้องใช้เทคนิคชะลอน้ำ เช่น คันดิน ร่องน้ำ หรือพืชคลุมดินสกัดเป็นแผนภูมิ และความเห็นเชิงระบบของผู้เขียนบทความ

ภาพที่ 1 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง

การจัดการน้ำสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง ที่นำเอาแนวคิดเชิงทฤษฎีมาใช้ จะช่วยให้เกษตรกร สามารถป้องกันปัญหา และเพิ่มศักยภาพในการจัดการดูแลสวนผลไม้ ให้ได้ประโยชน์ที่คุ้มค่าและยั่งยืน

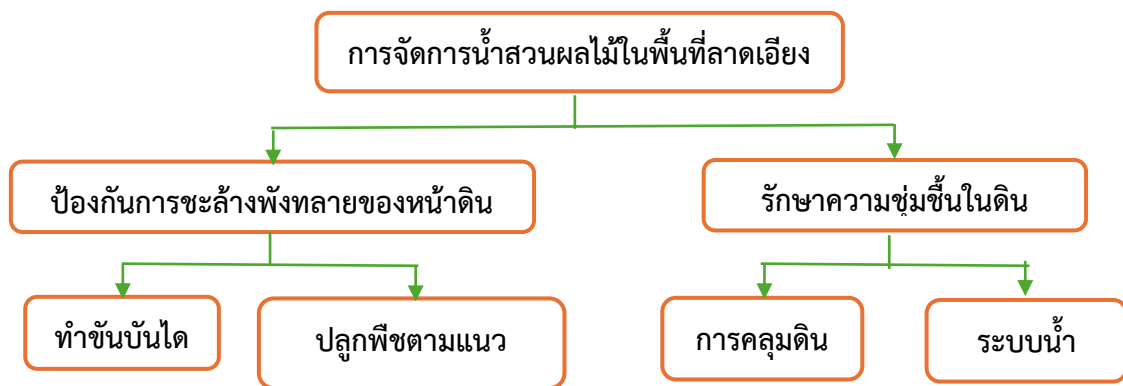
สรุป

การจัดการน้ำในสวนผลไม้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลาดเอียงเป็นประเด็นสำคัญในกระบวนการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของภูมิประเทศที่มีความเสี่ยงต่อการชะล้างพังทลายของหน้าดิน การไหลบ่าของน้ำอย่างรวดเร็วในช่วงฤดูฝน จะพาผิวดิน และธาตุอาหารที่จำเป็นสำหรับพืชออกไป ส่งผลให้เกิดการเสื่อมโทรมของดิน ความสามารถในการอุ้มน้ำลดลง และประสิทธิภาพในการดูดซับธาตุอาหารของพืชลดลงตามไปด้วย การจัดการน้ำจึงไม่ใช่แค่เพียงการให้น้ำแก่พืชในช่วงขาดแคลน แต่ยังหมายรวมถึงการวางระบบที่สามารถควบคุม ปรับทิศทาง และชะลอความเร็วของน้ำฝนให้สามารถซึมลงดินได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังช่วยรักษาความชุ่มชื้น และลดโอกาสการเกิดภัยพิบัติทางดิน การถล่มของเนินเขาหรือการพังทลายของพื้นที่เพาะปลูกระบบการจัดการน้ำในพื้นที่ลาดชันที่มีประสิทธิภาพ ต้องอาศัย

การบูรณาการความรู้จากหลายสาขาวิชา ทั้งด้านอุทกวิทยา วิศวกรรมเกษตร และนิเวศวิทยา ดังนี้

1. การอนุรักษ์โครงสร้างของดินไม่ให้ถูกบดอัดหรือเสียสมดุล เนื่องจากโครงสร้างดินที่ดีเอื้อต่อการระบายน้ำและอากาศ ช่วยให้รากพืชเจริญเติบโตได้เต็มที่ ส่งผลต่อผลผลิตที่มั่นคงและมีคุณภาพ การชะลอการไหลบ่าของน้ำฝนให้มีเวลาซึมลงดิน เช่น ผ่านเทคนิคการสร้างร่องน้ำ การใช้แนวพืชคลุมดิน หรือการสร้างแนวกันชะล้างหน้าดิน เป็นแนวทางสำคัญในการควบคุมการไหลของน้ำในสวนผลไม้บนพื้นที่ลาดเอียง ทั้งนี้ยังมีการนำนวัตกรรมการให้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ระบบน้ำหยด ที่สามารถควบคุมปริมาณน้ำให้เหมาะสมตามความต้องการของพืช และลดการสูญเสียโดยไม่จำเป็น นอกจากนี้ยังมีการสร้างระบบกักเก็บน้ำ เช่น ฝายชะลอน้ำ ถังเก็บน้ำฝน หรือสระน้ำขนาดเล็ก ที่สามารถรองรับน้ำในช่วงฤดูฝนไว้ใช้ในฤดูแล้งได้ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การจัดการน้ำในพื้นที่ลาดชันต้องคำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในระยะยาวและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ควรใช้ทรัพยากรน้ำอย่างฟุ่มเฟือยหรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่

2. การปนเปื้อนสารเคมีจากปุ๋ยหรือยาฆ่าแมลงที่ละลายไปกับน้ำเข้าสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ อีกทั้งยังต้องส่งเสริมองค์ความรู้และการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในระดับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และการร่วมกันวางแผนพัฒนาแนวทางการจัดการน้ำให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยไม่เพียงเน้นด้านเศรษฐกิจแต่ยังเชื่อมโยงถึงความมั่นคงของชุมชนและสิ่งแวดล้อมด้วยท้ายที่สุด การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพในสวนผลไม้ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลาดเอียง จึงเป็นทั้งเครื่องมือและกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบเกษตรกรรมให้ก้าวสู่ความยั่งยืน โดยสามารถลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ เพิ่มผลผลิตในเชิงปริมาณและคุณภาพ เสริมสร้างรายได้ที่มั่นคงให้แก่เกษตรกร และปกป้องทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ในสภาพที่ดีต่อไปในระยะยาว

ภาพที่ 2 การจัดการน้ำสวนผลไม้ในพื้นที่ลาดเอียง

การจัดการน้ำโดยการรักษาความมั่นคงของดินและโครงสร้างพื้นฐานทางเกษตร พร้อมกับการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า เพื่อประโยชน์สูงสุดของทั้งเกษตรกรและสิ่งแวดล้อม โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดคือการบูรณาการระบบนิเวศและเศรษฐกิจท้องถิ่นให้เดินไปอย่างสมดุลและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. (2020). *การจัดการน้ำขนาดเล็กเพื่อเกษตรกรรมยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2565). *แนวทางการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่ลาดเอียง*. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. <https://www.ddd.go.th>
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิศวกรรมศาสตร์. (2561). *เทคโนโลยีระบบให้น้ำแบบประหยัดในพื้นที่ลาดชัน*. โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะวิศวกรรมศาสตร์. (2561). *แนวทางวิศวกรรมการจัดการน้ำเพื่อเกษตรกรรมบนพื้นที่ลาดเอียง*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลัญจกร นิลกาญจน์ ปัญญา เลิศไกร และสุดาวรรณ มีบัว. (2560). เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน .*วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 9(1), 203-211.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะเกษตร. (2563). *การจัดการน้ำในสวนผลไม้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต*. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการ.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2564). รายงานสถานการณ์น้ำและผลกระทบต่อการเกษตร.
เข้าถึงจาก <http://www.oae.go.th>

FAO. (2017). *Water for sustainable food and agriculture*. Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Keller, J., & Bliesner, R. D. (2006). *Sprinkle and trickle irrigation*. Springer Science & Business Media.

Lal, R. (2015). Restoring soil quality to mitigate soil degradation. *Sustainability*, 7(5), 5875–5895. <https://doi.org/10.3390/su7055875>

Morgan, R. P. C. (2009). *Soil erosion and conservation* (3rd ed.). Wiley-Blackwell.

Pattanayak, S. K., Yang, J. C., Whittington, D., & Bal Kumar, K. C. (2019). Coping with unreliable public water supplies: Averting expenditures by households in Kathmandu, Nepal. *Water Resources Research*, 41(2), 20–25.

Pimentel, D., & Burgess, M. (2013). Soil erosion threatens food production. *Agriculture*, 3(3), 443–463. <https://doi.org/10.3390/agriculture3030443>

Posthumus, H., Rouquette, J. R., Morris, J., Gowing, D. J. G., & Hess, T. M. (2011). A framework for the assessment of ecosystem goods and services: A case study on lowland floodplains in England. *Ecological Economics*, 69(7), 1510–1523.

Pretty, J. (2008). Agricultural sustainability: concepts, principles and evidence. *Philosophical Transactions of the Royal Society B: Biological Sciences*, 363(1491), 447–465.

- Punya Lertgrai Lunjakon Nillakan Nilrat Navakijpaitoon and Kittaporn Sae-Ngae Sai-Jun. (2020) . WISDOM MANAGEMENT OF POLYCULTURE IN HOUSEHOLDS AT BAN NA NGAE, NA RENG SUB-DISTRICT, NOPPHITAM DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE. *International Journal of Innovation, Creativity and Change*, ISSN: 2201-1315 August issue 2020, Hamdard Islamicus, Vol. 43 No. 2 (2020), Pages: 947-959. (Scopus Q3)
- Sidle, R. C., Ochiai, H., & Kitahara, H. (2006). Processes, prediction, and land use practices. *Landslides: Investigation and Mitigation*. American Society of Civil Engineers.
- UNESCO. (2019). *Rainwater harvesting and utilization: An environmentally sound approach for sustainable urban water management*. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
- Zhang, G. H., Wang, W. Z., Tang, K. M., & Wang, B. (2018). Effects of vegetation cover and rainfall intensity on sediment-associated nitrogen and phosphorus loss and particulate size composition on steep slopes. *Science of the Total Environment*, 639, 1338–1349. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.05.226>.

บทบาทในการพัฒนาสังคมขององค์กรชุมชน*

THE ROLE OF COMMUNITY ORGANIZATIONS IN SOCIAL DEVELOPMENT

ลลิตตา เพชรกิจ¹, ปัญญา เลิศไกร² และ สาลินี ไชยศรี³

Lalitta Pehtgit¹, Panya Lertkrai² and Salinee Chaisri³

¹⁻³มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

¹⁻³Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: lalitta.2121098@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มุ่งศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในการพัฒนาขับเคลื่อนสังคมภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในมิติเศรษฐกิจ มิติสุขภาพ มิติสิ่งแวดล้อม มิติการเมือง และวัฒนธรรม ที่มีความซับซ้อนและยิ่งทวีความเข้มข้น มีเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประชาชนทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รวมถึงได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างครอบคลุม ทุกชนชั้น ผ่านการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) นำใช้ทุนทางสังคม (Social Capital) องค์กรชุมชนในฐานะกลไกสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และมีความหลากหลายและมีพลวัต 4 องค์กรชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน โดยแต่ละกลุ่มมีบทบาทหน้าที่ โครงสร้าง และขอบเขตการทำงานที่แตกต่างกัน แต่สามารถเชื่อมโยงขับเคลื่อนร่วมกันได้อย่างเป็นระบบ ผ่านความร่วมมือแบบพหุภาคี (multi-sectoral collaboration) เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม และเสริมสร้างสังคมให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืน

บทความนี้ ผู้เขียนสังเคราะห์แล้วว่าปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างยั่งยืน คือ การบูรณาการบทบาทของ 4 องค์กรชุมชน ภายใต้แนวทางการมีส่วนร่วมที่แท้จริง การกระจายอำนาจอย่างสมดุล และการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา (place-based development)

* Received 17 August 2025; Revised 14 October 2025; Accepted 15 October 2025

คำสำคัญ : การพัฒนาสังคม, องค์กรชุมชน, บทบาทองค์กรชุมชน

Abstract

This academic article examines the role of community-based organizations in advancing social development within the increasingly complex and intensified transformations across economic, health, environmental, political, and cultural dimensions. The overarching goal is to promote sustainable development, in which all individuals are treated equitably and have access to opportunities and inclusive capacity development across all social classes, through participatory development processes. Social capital is employed as a strategic foundation, positioning community-based organizations as dynamic mechanisms for driving social change. These organizations can be categorized into four main sectors: local government organizations, traditional local authorities, government agencies, and civil society groups. Each sector operates under distinct structures, roles, and scopes, yet is capable of forming integrated and coordinated systems through multi-sectoral collaboration to reduce inequality, promote justice, and strengthen the resilience, stability, and sustainability of society.

The author synthesizes that a key strategic factor in empowering communities to achieve sustainable self-governance is the integration of these four sectors under a framework of genuine participation, balanced decentralization of power, and place-based development.

Keyword: Social Development, Community-Based Organizations, Roles in Community-Based Development

บทนำ

การพัฒนาสังคม (Social Development) เป็นกิจกรรมทางสังคมที่มีกระบวนการดำเนินการอย่างมีลำดับขั้นตอน ให้เกิดพลวัตทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับมิติเศรษฐกิจ มิติสุขภาพ มิติสิ่งแวดล้อม มิติการเมืองและวัฒนธรรม เพื่อขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง โดยมีเป้าหมายสู่การสร้างความสะดวกสบาย ลดความเหลื่อมล้ำ และศักยภาพโดยการเพิ่มขีดความสามารถของบุคคลและชุมชนต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี แนวคิดนี้มุ่งเน้นการสร้าง “ทุนทางสังคม” และ “ความสามารถ” ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาของ Sen (1999 : 87) ที่ชี้ว่าการพัฒนาที่แท้จริงต้องทำให้มนุษย์สามารถเลือกวิถีชีวิตที่ตนเห็นว่ามีคามหมาย ภายใต้บริบทของเสรีภาพและศักยภาพอันหลากหลาย ซึ่งการบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (participatory development) การสร้างสังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืนเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกภาคส่วน “การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ” การวิเคราะห์สถานการณ์ของชุมชน การวางแผนในการ พัฒนาหรือแก้ปัญหา การดำเนินการตามแผนและ กระบวนการติดตามประเมินผลที่เป็นรูปธรรมเกิดความรู้สึกในการเป็นเจ้าของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนในการกำหนด หรือตัดสินใจในด้านนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะต้องได้รับองค์ความรู้กระบวนการแนวคิดที่รอบด้านรวมถึงเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระปราศจากการครอบงำจากบุคคลภายนอก โดยจุดประสงค์สำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนา และร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการพัฒนา (สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2540 : 45)

องค์กรชุมชน มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาสังคม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรท้องที่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีโครงสร้าง หน้าที่และความเป็นพลวัตที่แตกต่างกันภายใต้ขอบเขตและบริบททางสังคม เชื่อมโยงกับทฤษฎีทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ที่มองว่าสังคมเป็นระบบของส่วนประกอบย่อยที่ต้องทำงานร่วมกันอย่างสมดุลเพื่อความมั่นคงของ

ระบบโดยรวม (Parsons, 1951 : 38) องค์ประกอบแรก คือ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government Organizations) ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เทศบาลตำบล/เทศบาลเมือง (ทต./ทม.) และองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เป็นกลไกสำคัญที่สามารถบริหารจัดการพื้นที่ได้อย่างอิสระภายใต้กรอบการกระจายอำนาจจากรัฐ เป็นองค์กรที่ใกล้ชิดกับชุมชน การให้บริการสาธารณะ การจัดการงบประมาณท้องถิ่น และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคีที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชนโดยใช้พื้นที่เป็นรากฐานการพัฒนา (place-based development) เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและลดความเหลื่อมล้ำ องค์การท้องถิ่น (Local Administrative Authority by Tradition) ได้แก่ กำนัน สารวัตรกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นกลไกที่อยู่ภายใต้กระทรวงมหาดไทย ตามพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติม การใช้ อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร ในการปกครองระดับตำบล หมู่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ที่ได้รับเลือกจากราษฎร ให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุขราษฎร อำนาจหน้าที่ ในการปกครอง ราษฎร รวมถึงกิจการสาธารณะประโยชน์ จึงทำให้มีความใกล้ชิดกับประชาชนในชุมชนมากที่สุด หน่วยงานภาครัฐ (Government Agencies) ทั้งภายในและภายนอกชุมชน เป็นองค์กร ภาครัฐส่วนกลางและภูมิภาค เช่น กระทรวง กรม หรือสำนักงานต่าง ๆ มีบทบาทหน้าที่ กำหนดนโยบาย มาตรการ และยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาชุมชนในระดับโครงสร้าง เป็นกลไกมี อำนาจเชิงสถาบันและทรัพยากรจำนวนมาก แต่ในอีกด้านหนึ่งก็อาจเผชิญข้อจำกัดด้านความ ยืดหยุ่นและการตอบสนองต่อบริบทท้องถิ่น (Grindle, 2007) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ ชุมชนจึงมักต้องอาศัยกลไกการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน และ องค์ประกอบสุดท้าย คือ ภาคประชาชน เกิดจากการรวมตัวของประชาชนในพื้นที่ที่มีเป้าหมาย เดียวกัน เช่น กลุ่มวิสาหกิจฯ กลุ่มจิตอาสา เป็นต้น ทั้งนี้มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและ การเสริมพลังชุมชน (Fowler, 2000 : 14 - 16) จุดเด่นขององค์กรเหล่านี้คือความคล่องตัว และความสามารถในการสร้างนวัตกรรมทางสังคม ขณะเดียวกันก็มีบทบาทสำคัญในการ ตรวจสอบการทำงานของรัฐและองค์กรท้องถิ่น

โดยสรุป องค์กรทั้งสี่กลุ่มนี้เป็น “เครือข่ายการพัฒนาสังคม” ที่มีความสำคัญสามารถ เชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกัน ผ่านการบูรณาการงานและกิจกรรมตามขอบเขตโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ ภายใต้สังกัด ผ่านการประสานเชิงนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร พุนทางสังคม

และการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง รวมถึงการเข้าใจบทบาทและลักษณะขององค์กรเหล่านี้จึงเป็นรากฐานในการออกแบบนโยบายสาธารณะและการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

บทบาทการพัฒนาองค์กรชุมชน มุ่งเน้นการบูรณาการผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรท้องที่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน โดยการสอดประสานกันระหว่างขอบเขต โครงสร้าง การบริหารจัดการ และพลวัตทางสังคมที่มีความหลากหลาย บทบาทที่มีการเอื้อประโยชน์ พึ่งพาอาศัยกัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีการจัดบริการสาธารณะ การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และการเป็นพื้นที่กลางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (Grindle, 2007 : 25) องค์กรท้องที่ เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงและประสานงานระหว่างประชาชนกับหน่วยงานรัฐ มุ่งเน้นการสร้าง ความมั่นคงและความสงบสุขภายในชุมชน การจัดการปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ การบริหารจัดการทรัพยากรในระดับชุมชน ส่งเสริมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การรณรงค์สุขภาพ การส่งเสริมการศึกษา และการสร้างเสริมวัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนการทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการส่งข้อมูลและความต้องการของชุมชนไปยังหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถจัดการตนเองได้ หน่วยงานภาครัฐ ที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ มีบทบาทสำคัญในการให้บริการและสนับสนุนทางด้านวิชาการ เทคนิค และทรัพยากรแก่ชุมชน ประสานงานและดำเนินงานตามนโยบายของรัฐในระดับพื้นที่ เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ การพัฒนาอาชีพ การฝึกอบรม และการส่งเสริมความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยงานรัฐยังทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมการรวมกลุ่มของภาคประชาชนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การปฏิบัติงานเน้นการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรภาคประชาชนเพื่อให้เกิดการบูรณาการการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุป บทบาทการพัฒนาสังคมขององค์กรชุมชนทั้งสี่ส่วนเป็นการทำงานเชิงบูรณาการเพื่อร่วมกันสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งในการสร้างชุมชนให้มีความเข้มแข็งควรมีองค์ประกอบขององค์กรทั้งสี่ประสานความร่วมมือกันเพื่อความเท่าทันต่อพลวัตสังคม ดังนั้น การพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และยั่งยืนต้องอาศัยการทำงานแบบพหุภาคี (multi-sectoral collaboration) ที่หลอมรวมทรัพยากร อำนาจ บริหารจัดการและภูมิปัญญาเข้าด้วยกัน

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาขับเคลื่อนสังคมในปัจจุบันนับเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทั้งในเชิงโครงสร้างของแต่ละมิติ ทั้งมิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม และมิติวัฒนธรรม มุ่งสู่เป้าหมายในการสร้างความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ และพัฒนาศักยภาพการพึ่งพาตนเองของประชาชนให้สามารถกำหนดคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ตามความต้องการ องค์กรชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะที่เป็นกลไกกลางที่สามารถเชื่อมโยงนโยบายรัฐกับพลังของประชาชน สร้างแรงกระตุ้นผ่านความร่วมมือของ 4 องค์กรชุมชน ทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรท้องที่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน ร่วมกันการบูรณาการการทำงานของทั้งสี่ภาคส่วนนี้ ให้เกิดเครือข่ายการพัฒนาสังคมที่มีพลวัต เกื้อหนุน และพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างสังคมฐานรากที่มั่นคงและยั่งยืน การพัฒนาองค์กรชุมชนให้มีศักยภาพในการบริหารจัดการตนเอง จึงไม่เพียงเป็นแนวทางในการส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างทุนทางสังคม ความไว้วางใจ และพลังร่วมของชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมที่เท่าทันพลวัตและยั่งยืนในระยะยาว

เนื้อหา

การพัฒนาสังคมขององค์กรชุมชน มีความสำคัญและประโยชน์ต่อสังคมโดยภาพรวมในเชิงระบบ การพัฒนาสังคม (social development) เป็นกระบวนการสำคัญที่ไม่เพียงมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ แต่ยังเป็นการสร้างโครงสร้างทางสังคมที่เอื้อต่อความเท่าเทียม ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความมั่นคงในระยะยาว การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางมิติเศรษฐกิจ มิติสุขภาพ มิติสิ่งแวดล้อม มิติการเมืองและวัฒนธรรม ซึ่งล้วนส่งผลต่อพลวัตทางสังคมโดยรวม

การพัฒนาประเทศไทยในยุคสมัยปัจจุบันที่กำลังเผชิญกับพลวัตการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ซึ่งล้วนส่งผลกระทบในเชิงโครงสร้างและเชิงระบบที่มีความซับซ้อน และยากต่อการจัดการอย่างยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นการกระจุกตัวของทรัพยากรในเขตเมือง ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ การย้ายถิ่นฐานวัยแรงงาน และสถานการณ์วิกฤตสิ่งแวดล้อมที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แม้ภาครัฐจะพยายามแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ผ่านกลไกนโยบายหรือโครงการ กิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ แต่ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกลับยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในพื้นที่ ในกระบวนการพัฒนาระดับสากล “วาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030” (Sustainable Development Goals: SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุลทั้งสามมิติ ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นการบูรณาการและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อสร้างรากฐานของการพัฒนาที่เท่าเทียมและยั่งยืน สอดคล้องกับแนวทางของประเทศไทยที่ได้จัดตั้ง “คณะกรรมการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” ซึ่งมีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน และมีผู้แทนจากภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาสังคม เข้ามามีบทบาทพร้อมในการกำหนดทิศทางและกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาในระดับชาติ แนวทางการพัฒนาดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลในการส่งเสริม “การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม” (Participatory Development) ที่มุ่งเน้นการประสานพลังจากทุกภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนประเทศสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) ที่มุ่งขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Development) ภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และยึด “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” (Human-centered Development) เป็นหัวใจสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ขณะเดียวกัน การเคลื่อนไหวของประชาชนสามารถสะท้อนให้เห็นศักยภาพขององค์กรชุมชนทั้ง 4 ภาคส่วน ในการขับเคลื่อนและมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ฐานราก ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม การดำเนินงานดังกล่าวเกิดขึ้นผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือตั้งแต่ระดับชุมชน ซึ่งการขับเคลื่อนงานตามภารกิจ บทบาทหน้าที่ขององค์กรชุมชนแต่ละภาคส่วนนั้น ไม่เพียงทำหน้าที่เป็นกลไกสนับสนุนการพัฒนา แต่ยังเป็นตัวแทนของประชาชนในสังคมกำหนดทิศทางการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทสำคัญขององค์กรชุมชนที่มุ่งเน้นเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองของสังคมและการพัฒนาสังคมอย่างบูรณาการ

การพัฒนาสังคมสามารถมองได้ว่าเป็นการจัดระบบ “ทุนทางสังคม” ซึ่งประกอบด้วย ทุนมนุษย์ (Human Capital) และทุนสังคม (Social Capital) ทั้งสององค์ประกอบนี้เป็นปัจจัย

สำคัญที่จะสามารถใช้ในการเตรียมความพร้อมสำหรับการขับเคลื่อนความมั่นคงและความยั่งยืนของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว ในบริบทของสังคมยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กระบวนทัศน์การพัฒนาจึงมุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความสามารถในการพึ่งพาตนเองของประชาชน “ทุนมนุษย์” หมายถึง ความรู้ ทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะ และคุณลักษณะส่วนบุคคลที่สะสมไว้ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้หรือถ่ายทอดส่งต่อเพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตหรือประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม (Becker, 1993 :15) การลงทุนในทุนมนุษย์ เช่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การศึกษา การฝึกอบรมเพิ่มทักษะ เป็นต้น การลงทุนนี้ไม่เพียงส่งผลต่อบุคคลเท่านั้น แต่ยังสร้างผลสะสมในระดับมหภาค โดยช่วยเพิ่มผลิตภาพแรงงาน ลดความยากจนและ ความเหลื่อมล้ำ อีกทั้งยังส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การพัฒนาทุนมนุษย์จึงเป็นเสมือนการวางรากฐานที่สำคัญของการสร้างชุมชนหรือสังคมให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน ในขณะเดียวกัน ทุนทางสังคม เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการจัดระบบ การเสริมพลังความร่วมมือในการพัฒนา ชุมชนหรือพื้นที่ใดที่มีทุนทางสังคมที่มีความเข้มแข็ง มักจะได้เปรียบในการนำใช้เป็นต้นทุนในการพัฒนาหรือขับเคลื่อนงานแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการลดต้นทุนและความขัดแย้งในการดำเนินงานทางสังคมและเศรษฐกิจ (Putnam, 2000 : 65 - 78) ตัวอย่างเช่น สังคมหรือชุมชนที่มีระดับทุนสังคมสูงและมีความหลากหลาย มักความสามารถบริหารจัดการตนเองและนำใช้ทรัพยากรที่มีร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยความไว้วางใจ ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ส่งผลให้สามารถแก้ไขปัญหาภายในพื้นที่ได้ด้วยตนเองอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน

หากพิจารณาในเชิงระบบ จึงต้องมีการจัดการทุนมนุษย์และทุนสังคมได้อย่างสมดุลเพื่อการพัฒนาสังคม เพราะทั้งสองส่วนต่างเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ดังเช่น การมีประชากรที่มีการศึกษาและสุขภาพดี (ทุนมนุษย์) ย่อมเอื้อต่อการสร้างสังคมที่มีความไว้วางใจและความร่วมมือสูง (ทุนสังคม) และในทางกลับกัน การมีเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งก็เป็นพื้นฐานให้การเรียนรู้และการดูแลสุขภาพในชุมชนเกิดขึ้นอย่างทั่วถึงและยั่งยืน

การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมมีผลหลักของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งในยุคที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ส่งผลให้โครงสร้างทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมจึงกลายเป็นหัวใจ

สำคัญของแนวคิดว่าด้วยการพัฒนาสังคม โดยเฉพาะในบริบทของสังคมที่กำลังเผชิญกับปัญหาการกระจายทรัพยากรอย่างไม่สมดุล ช่องว่างระหว่างชนชั้นที่ขยายตัว และการเข้าถึงโอกาสที่มีความไม่เท่าเทียมกัน การพัฒนาที่แท้จริงไม่ควรถูกจำกัดอยู่เพียงตัวเลขของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) หรือดัชนีชี้วัดเศรษฐกิจอื่น ๆ เท่านั้น แต่ควรมุ่งเน้นที่การขยาย “ขีดความสามารถ” (*capability*) ของมนุษย์ในการใช้ชีวิตอย่างที่ตนเห็นว่ามีค่าและคุณค่า ความยากจนหรือความเหลื่อมล้ำไม่ได้เกิดจากการขาดทรัพยากรเพียงอย่างเดียว แต่อาจเกิดจากการที่บุคคลไม่สามารถแปลงทรัพยากรที่มีอยู่ให้กลายเป็นการใช้ชีวิตที่เขาเลือกได้ ซึ่งอาจมาจากข้อจำกัดด้านสุขภาพ การศึกษา ความไม่ปลอดภัย หรือขาดการเข้าถึงบริการสาธารณะ พื้นฐาน (Amartya Sen 1999 : 3 - 11)

ดังนั้น การพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องออกแบบในลักษณะของ กลไกเชิงโครงสร้าง ที่ไม่เพียงแต่การบริหารจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงเท่านั้น แต่ยังต้องสร้าง *เงื่อนไข* และ *ระบบรองรับ* ที่เอื้อประโยชน์ให้กับประชาชนทุกกลุ่มได้มี “ความสามารถในการเลือก” (*agency and choice*) วิถีชีวิตของตนเองได้อย่างแท้จริง ไม่ถูกจำกัดสิทธิที่พึงได้รับอย่างเท่าเทียมในฐานะประชาชนคนหนึ่ง ซึ่งรวมถึงการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพ บริการสาธารณสุขที่ทั่วถึง การคุ้มครองสิทธิแรงงาน การมีรายได้ที่เพียงพอ และโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสังคม จะเห็นได้ว่าการปรับโครงสร้างสังคมโดยรวม ให้เป็นระบบที่ “เปิด” และ “เป็นธรรม” กับทุกคนอย่างแท้จริง ซึ่งต้องอาศัยทั้งกลไกจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนในการร่วมออกแบบนโยบายและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงผ่านความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อความแตกต่างของบริบททางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และภูมิศาสตร์ในแต่ละพื้นที่

การเชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาสังคมกับความมั่นคงทางสังคมและการเมืองในมิติร่วมสมัย ซึ่งการพัฒนาสังคมมีนัยสำคัญต่อความมั่นคงของสังคมและการเมืองในเชิงโครงสร้างอย่างลึกซึ้ง ภายใต้บริบทของสังคมที่กำลังเผชิญกับความผันผวนจากทั้งภายในและภายนอก ไม่ว่าจะเป็นภาวะเศรษฐกิจยุคปัจจุบันที่มีความถดถอยอย่างเห็นได้ชัด การแบ่งขั้วอำนาจทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างเด่นชัด รวมถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่มีหลากหลายด้าน การพัฒนาสังคมที่มีลักษณะครอบคลุมและเป็นองค์รวมจึงมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ในการรักษาสมดุลทางสังคม และป้องกันการล่มสลายของกลไกพื้นฐานที่ทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีเสถียรภาพ ตาม

กรอบแนวคิดของ พาร์สันส์ (Parsons, 1951 : 25-35, 72-79) ในทฤษฎี โครงสร้าง-หน้าที่ (Structural Functionalism) ได้อธิบายไว้ว่าสังคมเปรียบเสมือนระบบที่ประกอบด้วย องค์ประกอบย่อยหลากหลายส่วน ตั้งแต่หน่วยย่อยระดับครอบครัว การศึกษา ศาสนา เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมี “หน้าที่” (function) ที่เกื้อหนุนและรักษา ความสมดุลของระบบโดยรวม ความมั่นคงของสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อองค์ประกอบเหล่านี้ สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนได้อย่างสอดคล้องประสานและต่อเนื่อง การพัฒนาสังคมในบริบทนี้จึง หมายถึงการลงทุนเชิงระบบเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของสถาบันทางสังคม ให้สามารถ ตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น เมื่อได้ก็ตามที่ระบบเหล่านี้เกิดความบกพร่อง หรือขาดเสถียรภาพ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการสาธารณะ ความอ่อนแอของโครงสร้างทาง ครอบครัว การเข้าถึงสิทธิการศึกษา หรือการขาดกลไกการมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมส่งผล ถึงความสมดุลของระบบสังคมที่เริ่มจะสั่นคลอน และนำไปสู่ความเปราะบางในระดับโครงสร้าง ซึ่งในระยะยาวอาจปะทุเป็นความขัดแย้งทางสังคมหรือการไร้เสถียรภาพทางการเมือง (Giddens, 1990, หน้า 64 - 67) การพัฒนาสังคมที่ดีจึงควรมีองค์ประกอบของ 4 องค์กร ชุมชน เข้าร่วมด้วย โดยทำหน้าที่เป็น “กันชน” ลดแรงกระแทกจากปัญหาความเหลื่อมล้ำและ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น รวมถึงการหนุนเสริมให้เกิดกลไกทางสังคมเพื่อนำสู่การพัฒนาอย่าง ยั่งยืน เช่น เครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และภาคธุรกิจ การส่งเสริม การมีส่วนร่วมในระดับฐานราก การกระจายอำนาจ และการฟื้นฟูบทบาทของสถาบันทาง วัฒนธรรมและจริยธรรมที่เป็นรากฐานของสังคม ซึ่งล้วนเป็นกลไกที่ช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทาง สังคมอย่างยั่งยืน (Putnam, 2000 : 18 - 22)

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) นับเป็นกรอบความคิดเชิงระบบที่ จำเป็นต่อการสร้างสรรค์สังคมที่มั่นคง มั่งคั่ง และยืดหยุ่นในระยะยาว ซึ่งแนวคิดนี้วางรากฐาน บนหลักสมดุลระหว่างมนุษย์ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยทุกมิติจำเป็นต้องพึ่งพาและ เกื้อหนุนกัน มิฉะนั้น ผลลัพธ์ของการพัฒนาจะไม่ยั่งยืนส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง ซึ่งการ พัฒนาสังคมช่วยสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการใช้ทรัพยากรและการรักษาสมดุลของระบบ นิเวศ การพัฒนาที่เน้นเฉพาะเศรษฐกิจโดยละเลยสิ่งแวดล้อมย่อมก่อให้เกิดวิกฤต เช่น ภาวะ โลกร้อน การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ดังนั้น แนวคิดการพัฒนาสังคมจึงต้องผนวกหลักการของ *sustainable development* ที่ให้

ความสำคัญกับความสมดุลระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และโครงสร้างเศรษฐกิจ (World Commission on Environment and Development, 1987 : 43) สิ่งนี้ทำให้การพัฒนาสังคมไม่เพียงตอบสนองความต้องการของปัจจุบัน แต่ยังรักษาโอกาสของคนรุ่นอนาคต การสร้างโครงสร้างการพึ่งพาอาศัยกัน การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ และความไว้วางใจ ที่นำไปสู่ “ประชาสังคม” และความยั่งยืนของชุมชนในมิติสิ่งแวดล้อมและเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น (ภิกษุศักดิ์ กัลยาณมิตร, 2559 : 25)

กล่าวโดยสรุป องค์การชุมชนมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาสังคมในทุกมิติ โดยเป็นกลไกหลักที่สามารถขับเคลื่อนสังคมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งการขับเคลื่อนสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะช่วยสร้างระบบสังคมที่มีความเท่าเทียม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสถานการณ์วิกฤตที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งองค์การชุมชนมิได้เป็นเพียงหน่วยปฏิบัติการทางสังคมเท่านั้น แต่เป็น “หัวใจของการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ที่ส่งเสริมความมั่นคงทางสังคมและการเมืองอย่างแท้จริง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการพัฒนาสังคมขององค์การชุมชน

การพัฒนาสังคมในระดับชุมชนเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัย “องค์การชุมชน” ในการขับเคลื่อนร่วมกับกลไกอื่น ๆ ของสังคมตามบริบทที่มีอยู่นั้น เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงจากฐานรากอย่างยั่งยืน การทำความเข้าใจบทบาทขององค์การชุมชนในบริบทนี้ จึงต้องพิจารณาผ่านกรอบทฤษฎีหลากหลายแขนงที่สามารถอธิบายพลวัตทางสังคมในเชิงโครงสร้าง หน้าที่ และการเปลี่ยนแปลงได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งบทความนี้ผู้เขียนจะหยิบยกทฤษฎีสำคัญ 5 แนวคิดที่สามารถอธิบายและเสริมความเข้าใจต่อบทบาทการพัฒนาสังคมขององค์การชุมชนในยุคปัจจุบัน

1) ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism Theory) ทฤษฎีหน้าที่นิยมของ Émile Durkheim และ Talcott Parsons อธิบายว่าสังคมคือระบบที่ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งมีหน้าที่เฉพาะที่ทำให้ระบบโดยรวมทำงานได้อย่างมั่นคงและสมดุล (Durkheim, 1893/1997; Parsons, 1951) ในบริบทของบทความนี้ องค์การชุมชนทั้งสิ้น ได้แก่ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน ต่างมีหน้าที่ของตนใน

การรักษาเสถียรภาพทางสังคมและขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน องค์กรแต่ละประเภททำหน้าที่ที่แตกต่างกันแต่เกี่ยวพันกัน เพื่อให้ระบบสังคมโดยรวมสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บริบทขององค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรท้องที่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน ต่างก็มีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกันในการรักษาเสถียรภาพของระบบสังคม เช่น หน่วยงานรัฐอาจเป็นกลไกหลักในการกำหนดนโยบาย ขณะที่ภาคประชาชนเป็นพลังของความริเริ่มสร้างสรรค์ในระดับปฏิบัติการ การทำงานขององค์กรเหล่านี้จึงเปรียบเสมือนอวัยวะในระบบเดียวกัน ที่แม้จะต่างหน้าที่ แต่ก็ต้องเกี่ยวพันซึ่งกันและกันเพื่อให้ระบบโดยรวมสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและคงไว้ซึ่งความสมดุลทางสังคม

2) ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) แนวคิดของ Putnam (1993 : 163) และ Bourdieu (1986 : 241) กล่าวถึงทุนทางสังคมว่าเป็นเครือข่าย ความไว้วางใจ และบรรทัดฐานทางสังคมที่เอื้อให้เกิดการประสานงานและความร่วมมือในชุมชน ทุนทางสังคมเป็นรากฐานที่ช่วยให้องค์กรชุมชนสามารถรวมกลุ่ม ดำเนินกิจกรรม และขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในรูปแบบของการพึ่งพาตนเอง การมีส่วนร่วม และการจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม

ทุนทางสังคมที่มีในปัจจุบันเป็นรูปแบบของการรวมกลุ่ม เช่น กลุ่มอาชีพ วิชากิจชุมชน หรือกลุ่มจิตอาสา ความสามารถขององค์กรชุมชนในการระดมพลังเหล่านี้เพื่อแก้ไขปัญหา สร้างนวัตกรรม หรือผลักดันข้อเสนอเชิงนโยบาย จึงเป็นผลจากการสะสมทุนทางสังคมที่เข้มแข็งสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างคนในพื้นที่และกลายเป็นกลไกทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างแท้จริง

3) ทฤษฎีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development Theory) แนวคิดนี้เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผน ตัดสินใจ และดำเนินกิจกรรมพัฒนาในระดับชุมชน โดยยึดถือแนวทาง “ประชาชนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” (people-centered development) (สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ, 2540 : 45 - 52) หลักการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ” บทบาทขององค์กรชุมชนจึงมิใช่เพียงการปฏิบัติตามนโยบายจากส่วนกลางเท่านั้น แต่ต้องเป็นกลไกที่ฟังเสียงประชาชน และส่งเสริมศักยภาพของประชาชนในพื้นที่ให้มีบทบาทนำ

การมีส่วนร่วมในที่นี้ไม่ได้หมายถึงเพียงการ “เข้าฟัง” แต่หมายถึง “การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ” ในทุกขั้นตอนของการพัฒนา เริ่มต้นตั้งแต่การตั้งคำถาม การวางแผน การดำเนินการ ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล ซึ่งเป็นหัวใจของการสร้างความเข้มแข็งในระบอบประชาธิปไตยฐานราก การที่องค์กรชุมชนจะมีบทบาทได้อย่างแท้จริงจึงต้องยึดถือหลักการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็นแกนกลาง ไม่ใช่เป็นเพียงเครื่องมือของนโยบายจากเบื้องบน

4) ทฤษฎีการกระจายอำนาจ (Decentralization Theory) การกระจายอำนาจจากศูนย์กลางสู่ท้องถิ่นเป็นการเปิดพื้นที่ให้ชุมชนสามารถกำหนดอนาคตของตนเอง ซึ่งการกระจายอำนาจจากรัฐส่วนกลางสู่ท้องถิ่นนับเป็นหัวใจสำคัญของการทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการตนเองได้ สนับสนุนบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถออกแบบบริการสาธารณะ การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารพื้นที่ให้สอดคล้องกับบริบทชุมชนได้อย่างยืดหยุ่น มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ตรงจุดมากยิ่งขึ้น (Smith, 2007 : 102–110)

ปัจจุบัน การกระจายอำนาจจากรัฐบาลสู่ท้องถิ่นนั้น เป็นผลกระทบที่ส่งผลต่อการพัฒนาสังคมที่สำคัญ ซึ่งมีอำนาจในการบริหารงบประมาณ กำหนดนโยบายสาธารณะ และจัดบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา สุขภาพ หรือสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ หากองค์กรเหล่านี้สามารถทำงานร่วมกับภาคประชาชนได้อย่างใกล้ชิด การพัฒนาสังคมก็จะไม่ใช่เรื่องของ “รัฐทำให้ประชาชน” แต่เป็นเรื่องของ “ประชาชนกำหนดอนาคตของตนเอง” อย่างแท้จริง (Rondinelli & Cheema, 1983 : 45–52)

5) ทฤษฎีการพัฒนาบนฐานพื้นที่ (Place-Based Development Theory) แนวคิดนี้เน้นว่าการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนต้องอิงกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ โดยพิจารณาทั้งทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้น ๆ การพัฒนาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน จะช่วยให้การจัดการปัญหาเป็นไปอย่างเหมาะสม และเพิ่มความรู้สึกเป็นเจ้าของของประชาชนในชุมชน (Barca, 2009 : 29–37)

สรุปได้ว่า องค์กรชุมชนมีบทบาทเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน โดยทำหน้าที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน สนับสนุนทุนทางสังคม รวมถึงสร้างสมดุลของระบบการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นไปในทิศทางพัฒนาตามสถานการณ์และความต้องการ

อย่างแท้จริง ส่งผลกระทบสู่การสร้างความเข้มแข็ง ในขณะเดียวกันก็สามารถยืดหยุ่น และความยั่งยืนทั้งในมิติสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ องค์กรชุมชนจึงถือเป็นหัวใจของการพัฒนาสังคมที่สร้างความมั่นคงและความเป็นธรรมให้กับสังคมโดยรวม

เทศบาลเมืองปากพูน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวอย่างขององค์กรชุมชนทั้ง 4 ภาคส่วน ที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการท้องถิ่นและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการขับเคลื่อนงานเพื่อพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งองค์กรชุมชนได้มีส่วนในการพัฒนาพื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองปากพูน สามารถแบ่งออกเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

1) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและตัดสินใจ ผ่านการประชุม การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาครัฐ การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบร่วมของประชาชน แต่ยังช่วยให้องค์กรชุมชนสามารถรวบรวมความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและสร้างโครงการพัฒนาที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ส่งผลให้การพัฒนาสังคมมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2) การจัดการทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ โดยเทศบาลเมืองปากพูนได้มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือขององค์กรชุมชน เพื่อระดมความรู้ ทรัพยากร และทักษะของประชาชนนำไปสู่การพัฒนากิจกรรมและโครงการที่ตอบสนองความต้องการของพื้นที่ การจัดการทุนมนุษย์และทุนทางสังคมนี้สะท้อนบทบาทขององค์กรชุมชนในการ เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถพึ่งพาตนเอง และสร้างภูมิคุ้มกันต่อปัญหาสังคม

3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเทศบาลเมืองปากพูนดำเนินโครงการพัฒนาด้านสาธารณสุข การศึกษา และสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ การปรับปรุงระบบประปา และการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจกรรมเหล่านี้สะท้อนบทบาทขององค์กรชุมชนในการยกระดับคุณภาพชีวิตและสร้างความเสมอภาคทางสังคม ทำให้ประชาชนเข้าถึงบริการพื้นฐานได้อย่างทั่วถึง ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความมั่นคงทางสังคมในชุมชน

สรุปได้ว่า เทศบาลเมืองปากพูน อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นตัวอย่างขององค์กรชุมชนที่ทำหน้าที่ ขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมจากฐานราก ที่มีการส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน สร้างทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ สนับสนุนการมีส่วนร่วมของ

ชุมชน และบูรณาการมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม สู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

การพัฒนาสังคมในบริบทไทยจำเป็นต้องพิจารณาจากพลวัตของการเปลี่ยนแปลงทั้งในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม ที่ส่งผลกระทบทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคมโดยรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและข้อจำกัดในการกระจายทรัพยากรได้สร้างความเปราะบางให้กับสังคมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การพัฒนาองค์กรชุมชนในฐานะกลไกเชิงพื้นที่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างสังคมที่เข้มแข็ง ยั่งยืน และยืดหยุ่นต่อวิกฤตต่าง ๆ บทความนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาองค์กรชุมชนไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยลำพัง หากปราศจากการบูรณาการร่วมกันขององค์กรทั้ง 4 ภาคส่วน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรท้องที่ หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชน ซึ่งแต่ละภาคส่วนมีบทบาทและหน้าที่เฉพาะที่แตกต่างกัน แต่สามารถประสานความร่วมมือผ่านกระบวนการพหุภาคี (multi-sectoral collaboration) เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้สามารถบริหารจัดการตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดแนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) การกระจายอำนาจอย่างสมดุล (Balanced Decentralization) และการใช้พื้นที่เป็นฐานการพัฒนา (Place-Based Development) เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อน

สรุปได้ว่า ภาครัฐควรสนับสนุนการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง เปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ ขณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรเป็นเวทีกลางในการรวมพลังภาคีเครือข่ายจากทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของแต่ละพื้นที่เป็นการสร้าง “พลังของประชาชน” ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- สมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ. (2540). *การพัฒนาแบบมีส่วนร่วม: แนวทางและประสบการณ์*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการศึกษา.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564)*. กรุงเทพฯ: สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ภักดิ์ดี กัลยาณมิตร. (2559). *การพัฒนาอย่างยั่งยืน: แนวคิดและบทเรียนเชิงนโยบาย*. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- Barca, F. (2009). *An agenda for a reformed cohesion policy: A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*. European Commission.
- Becker, G. S. (1993). *Human capital: A theoretical and empirical analysis, with special reference to education* (3rd ed.). University of Chicago Press.
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241–258). Greenwood.
- Durkheim, É. (1997). *The division of labor in society* (W. D. Halls, Trans.; originally published 1893). Free Press.
- Fowler, A. (2000). *NGO futures: Beyond aid*. London: Routledge.
- Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Polity Press.
- Parsons, T. (1951). *The social system*. Free Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (Journal of Social Sciences Mahamakut Buddhist University) เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ นิสิตนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายสาธารณะ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร ทศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอกแต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ (ราย 6 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มิถุนายน, ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม – ธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และนำมาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ
- 6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 7) วัตถุประสงค์ของการวิจัย
- 8) สมมติฐาน (ถ้ามี)
- 9) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 10) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยที่ได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 11) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ
- 12) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด
- 13) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

14) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

15) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) บทคัดย่อ (Abstract)
- 6) บทนำ (Introduction)
- 7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 8) สรุป (Conclusion)
- 9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ
- 3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
- 4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)
- 5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้
 - 5.1 ภาพปกหนังสือ
 - 5.2 แปลจากหนังสือ:
 - 5.3 ผู้เขียน:
 - 5.4 ผู้แปล:
 - 5.5 สำนักพิมพ์:
 - 5.6 ปีที่พิมพ์:
 - 5.7 จำนวนหน้า:

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content)

8) บทวิจารณ์

9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคมนวัตกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัล เป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิศ โสรัตน์, 2559) โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซ้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาร” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คัมภีรรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N., 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษภา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่ย่าง).//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณจุวงศ์. (2556) ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร์ (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษงา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์*, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ใน ชื่อสารานุกรม, /(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). //ชื่อบทความ. //ชื่อหนังสือพิมพ์, /เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง. //(ปีที่พิมพ์). // ชื่อวิทยานิพนธ์. //ใน ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา. /ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน *ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน *รายงานการวิจัย*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิธีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อดิเทพ, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ถัยชนก จริจจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก <http://www.tpsoc.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).// ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

เกษภา ผาทอง. (2564). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประภัสสร ปรีเอี่ยม และธรรมบุญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน *รายงานการวิจัย*. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุตกรักษ์ วิสุทโธ และเดชชาติ ตริทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอดงหลวง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณณนนโท (จำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอมะนัง จังหวัดสงขลา. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. 2500. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานการก้น้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการ
คัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15
มิถุนายน 2562 จาก <http://atg.hdc.moph.go.th>

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์
2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phetthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). *Ecotourism: The Potentials and Pitfalls*. Vol.1 and 2. World
Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices
and family-Centered care. *Pediatr Nurs*, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์
ของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ที่
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSSMBU> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูล
เพิ่มเติมทาง Email : jssmbu1@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์
เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล
.PDF.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)
กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป
ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผล

การประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ไม่ตรงกับแนวทางของวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่ หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารถึงฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt).....วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัย ที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด).....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

...(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16.pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย, กฎหมาย, หรือแนวคิดทฤษฎีรองรับ).....

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างอิงงานวิจัยหรือทฤษฎีรองรับ).....

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา.....

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1..... (16.pt).....

2..... (16.pt).....

3..... (16.pt).....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16.pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล.....

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

This image shows a single page from a notebook or ledger. It features ten horizontal blue ruling lines spaced evenly across the page. The left edge of the page has a vertical margin line, creating a narrow left margin. There are no markings, text, or drawings on the page.

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สักระยะที่
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

...(16.pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

..... (16 pt)

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

.....(16 pt).....

เนื้อหา (18 pt)

.....(16 pt).....

สรุป (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt).....

.....

.....

.....

.....

.....

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน¹ (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด¹ (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป้นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

...(16.pt) องค์ประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ สาระ ประเด็น แง่คิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

...(16.pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจัย ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พร้อมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแก้ไข การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด (อ้างอิงตาม)

จุดเด่น

จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16.pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท้อนคุณค่า การนำไปใช้ประโยชน์ เป็นความเรียงไม่ใส่เลขเป็นขอมাত্রา ไม่เอียง ไม่หนา ไม่แทรกภาพโมเดล สะท้อนคุณค่าทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16.pt)

